François Clément

AȘA S-A NĂSCUT O INSULĂ

Roman

FRANÇOIS CLÉMENT

AŞA S-A NĂSCUT O INSULĂ

Traducere şi note de
Alexandra Ioniţă-Vlăduţ

Prefaţă de Narcis Zărnescu

EDITURA UNIVERS
1980

François Clément
Naissance d'une île
Éditions Robert Laffont, 1973

Prefaţă: Istoria între ficţiune şi realitate

Aşa s-a născut o insulă[1] este „procesul verbal” al unei geneze.

Cosmogonia, înălţarea unei lumi noi, implică antropogonia, modelarea unui om care să fie măsura tuturor lucrurilor. La început nu a fost cuvântul metafizic, ci Pierre Beaumont – un francez oarecare din secolul al XX-lea, care supravieţuieşte unei catastrofe atomice planetare împreună cu şapte sute de polinezieni. Acesta este *punctul alfa* al naraţiunii. De aici, se despletesc tensiunile între morţile necesare şi transfigurările succesive, între Lumea Veche şi Lumea Nouă. Aici este spaţiul ambiguu al utopiei, unde imposibilul cunoaşte naşterea şi întemeierea.

Pierre Beaumont se află la *punctul omega* al biografiei sale, atunci când inaugurează timpul povestirii. Cucerise viitorul şi hazardul, pusese temeliile lumii prin acţiunile sale. Acel imens spectacol al istoriei, în care el fusese autor şi regizor, avusese loc. *Acum,* ieşise din scenă. „Piesa” se

---

[1] François Clément – autorul romanului – s-a născut în 1925 la Paris. După terminarea studiilor, intră în serviciul Alianţei franceze, funcţionând mai mulţi ani în Mexic şi Columbia. Întors în Franţa, lucrează în presă şi publicitate, apoi – din 1965 – la Asociaţia librăriilor *(Cercle de la librairie).* Dintre romanele sale – semnificative prin tematică, viziune etico-estetică şi valorică – se remarcă *Fiul neascultător (Le fils désobéissant), Complotul (Le complot), Fraţii Danger, Goana după fericire (La chasse au bonheur).*

juca în continuare. Alte măşti, altă regie, acelaşi scenariu. *Acum,* bântuit de nostalgie, bătrânul se întoarce prin cuvânt la rădăcinile lumii. Povestirea este eterna revenire la origini. Cucerire necesară a memoriei, a trecutului, povestirea reface evenimentele esenţiale. Pentru a doua oară, istoria se înalţă în carte, silabă cu silabă. Povestind, Pierre Beaumont oficiază, în acelaşi timp, un ritual de exorcizare a puterilor distrugătoare ale istoriei. Forţele oarbe, declanşate de oameni şi scăpate de sub control, ar putea să transforme „din nou” planeta într-o absenţă. Verbul eroului-povestitor veghează. Scriitura reglează fluxul evenimenţial şi tensiunile istoriei.

•

Pierre Beaumont este un „reflex” parodic – în sensul lui Joyce – al eroului arhetipal Oannes, Ghilgameş sau Ulise. Romanul este saturat de mitologie şi istorie, de aluzii poetice şi literare. În ciuda acestor universuri paralele, care sunt declanşate de funcţionarea semantico-simbolică a textului, *Aşa s-a născut* o *insulă* rămâne o parabolă care se supune inflexibilelor legi ale Utopiei, aşa cum au fost ele scrise de Apollonios din Rhodos şi Iambulos, de Morus, Rabelais, Campanella şi Swift, de filosofia socialismului utopic (Mably, Morelli, Babeuf, Saint-Simon, Fourier, Owen).

•

Aşa s-a născut o insulă reconstituie biografia unui om şi istoria unei lumi. Un bătrân de optzeci şi nouă de ani (se) povesteşte. Romanul este conceput ca un imens monolog. Pe măsură ce înaintează c*uvântul* cucereşte noi spaţii, generează destine anonime sau eroice, declanşează drame sau bucurii inocente. *Aşa s-a născut* o *insulă* este, totodată, şi mesajul „ultimului european”, al eroului fondator către nepotul său. Astfel, pe de o parte, prin dimensiunea sa

monologică, romanul se *închide* asupra unui act primordial, exemplar şi, pe de altă parte, prin vocaţia sa dialogică, *se deschide* către viitor, către pluralitatea virtuală de experienţe şi voinţe constructive.

Bătrânul a construit şi a trăit istoria, pe care *acum* o povesteşte. El este cel din urmă martor. Misiunea sa de întemeietor şi erou civilizator s-a încheiat. *Acum,* încearcă să reorienteze mitul către nordul istoriei. Mesajul său trebuie să reinstaureze adevărul, să aducă mitul la dimensiunea unui destin. Fapta umană devine măsura istoriei.

•

Naraţiunea nu devorează un spaţiu al surprizei. Timpul hazardului este suspendat. Povestirea este „montată” într-un spaţiu-timp al absenţei de istorie. Ea nu creşte odată cu realitatea, ci o continuă. Memoria-scriitură reflectă imaginea răsturnată a realităţii în sistemul său de oglinzi.

Bătrânul s-a retras, ca un *deus-otiosus,* dincolo de crispările prezentului, într-o cezură temporală. Acolo, undeva între prezent şi viitor, el înalţă coloana transparentă a trecutului. Jocul scriiturii schimbă funcţiile şi valorile, variază unghiurile, comprimă sau dilată durata.

Povestitorul se naşte la 6 septembrie 1944 la Paris. Intrarea sa în scenă coincide cu eliberarea Franţei de sub ocupaţia fascistă. Aceasta a fost prima naştere. Biografia înseamnă istorie. Orfan de mamă la vârsta de trei săptămâni (naşterea, creaţia implică jertfa), tatuat de nostalgia feminităţii şi a originii (nenumăratele iubiri, dorinţa rousseau-istă de a se întoarce la natură), rănit adânc de duritatea paternă, *fiul rătăcitor* îşi începe aventura în labirinturile lumii. Sfâşiat între amintirea mamei, tandreţea bunicii şi indiferenţa tatălui, acest adolescent revoltat ratează posibilitatea unei familii. Elev mediocru, soldat nedisciplinat, abandonând toate meseriile,

adolescentul-problemă se recomandă, iniţial, drept anti-erou. La douăzeci şi şase de ani devine tată. Aceasta a fost a doua naştere. Reuşeşte să evadeze din copilărie. Se eliberează de sub autoritatea paternă. Tată, la rândul său, îşi înţelege tatăl.

Personajul este încă un ins oarecare, un pronume pierdut în masa anonimului *noi,* care crede că eşecurile multiple îi vor acorda dreptul de a spune eu. De altfel. François Clément nu dezvăluie numele personajului decât mult mai târziu. Deocamdată, biografia lui are o valoare generică. Numele, care este destin, şi-l va cuceri prin luptă. Oricine – pare a spune scriitorul – poate avea o traiectorie asemănătoare. Fiecare este dator să salveze lumea, sa o ia de la început, să întemeieze, să construiască.

Victimă a unei societăţi nedrepte, înfrânt, acest Ulise apatrid se exilează în oceanul Pacific, pe insula Raevavae[2].

La 14 iulie, „ora cinci dimineaţa”, un francez oarecare – venind de la Papeete[3] – amerizează cu hidroavionul *Catalina* în faţa unei bucăţi de pământ cu o suprafaţă de 44 km^2: insula Raevavae.

Acest episod – punct nodal de maximă tensiune semantică – dezvăluie modul de funcţionare a subtextului. Interferenţele spaţio-temporale, mito-istorice şi biografice, jocurile numerice şi fonematice pot fi descifrate sub învelişul impersonal al frazei.

La 14 iulie – ziua căderii Bastiliei, ziua evadării din „închisoarea” paternă, ziua dezrobirii din inerţiile Lumii Vechi – un individ fără nume se hotărăşte să „naufragieze”, imitând experienţa lui Robinson Crusoe. O lectură mitologică descoperă că această traiectorie anonimă este o parodie a itinerarului eroic. Cuceritorul – Ulise sau Ghilgameş – traversează pământul în lung şi-n lat (diabasis); întemeietorul coboară *(katahasis)* precum Quetzalcoatl din „cer”.

---

[2] Raevavae face parte din arhipelagul insulelor Societăţii (Polinezia franceză).

[3] Papeete – cel mai important port al insulei Tahiti.

Valorile eroice s-au degradat însă. Istoria a intrat într-un timp ironic. Ratatul mediocru devine prototipul eroului. Fiul – trimis de tatăl său, inspector de finanţe – să „salveze” lumea, coboară din hidroavion şi este numit de populaţie „domnul director”. Semnificaţiile oscilează între sacru şi profan, aşa cum „ora cinci dimineaţa” păstrează parfumul nopţii.

Mit şi demitizare, real şi imaginar, erou şi anti-erou – zone axiologice, etape, ipostaze succesiv şi/sau simultan ale personajului. Într-un cuvânt, formula dialecticii textuale. Între cei doi poli, scriitura-suveică desenează circuite, ţese reţele de interferenţe, conexiuni, analogii, identificări.

Aritmetica utopică şi ironică hăituieşte personajul, îl constrânge, îi confiscă identitatea. Cifra *14,* de pildă, nu este decât una dintre „intrările” în acest univers codificat. Dacă o „aruncăm” în maşina de hazard programat a textului, – menţinând tensiunea între derizoriu şi sublim –, cifra *14* se poate citi ca *1* (simbol al Unităţii, al originii, al eroului întemeietor), ca *4* (elementele fundamentale ale universului, după presocratici), componentă a mai multor date biografice şi istorice *(cf.* textul romanului), ca *4 –1 = 3* (aer, apă, pământ = spaţiul în care apare eroul la Raevavae; numărul zilelor petrecute pe munte de Pierre alături de Maono; numărul naufragiaţilor etc.), ca 4 + 1 = 5 (ora ambiguă între zi şi noapte; silabele absurde ale lui Maono: „kekekekeke”), ca dedublare *14* x *2 = 28* (vârsta la care mama eroului moare) sau *14 : 2 = 7* (timpul genezei). Semnificativ ni se pare şi raportul între suprafaţa insulei (44 km^2) şi anul naşterii eroului (1944). Ambele cifre devin un simbol al eliberării şi reconstrucţiei. Utilizând metoda anagramatică a lui Ferdinand de Saussure, se pot descifra în structura sonoră *Raevavae* fragmente din desenul fonetic al unui nume celebru – Rhea Silvia (mama întemeietorilor Romei, Romulus şi Remus), dar şi începutul unei exclamaţii dramatice – *vae victis!* (vai de cei învinşi!).

Lectura analogică, departe de a fi gratuită, este impusă

de dialectica textului. Naraţiunea se desfăşoară sub semnul numărului, care este ritm şi simbol. François Clemént nu a uitat cuvintele lui Pitagora, care afirmase că „lucrurile sunt numere”.

•

Debarcarea lui Pierre Beaumont pe insulă coincide cu dezlănţuirea unui *tsunami* de o neobişnuită violenţă. Maï târziu, va afla că acel uragan bizar, izbucnit din senin, fusese ultimul S.O.S. lansat de Lumea Veche, care se scufundase în neantul atomic. Natura înnebuneşte ca în pânzele lui Van Gogh. Planeta pare că se sinucide. Genocidul uriaş, invizibil, dar copleşitor ca o absenţă, marchează hotarele Haosului – stare primară, informă, de maximă entropie spaţio-temporală, a universului, stare ce precede – în majoritatea sistemelor mitologice – actul ordonator, structurant al eroului civilizator.

Odată panica depăşită, Pierre Beaumont împreună cu Peyrole, învăţătorul Tékao şi doctorul Dubois, va îngriji răniţi şi va îngropa morţii. Este cea dintâi iniţiere a eroului în solidaritatea umană, în fraternitatea îndurerată.

Aşa cum tatăl îl făcuse odinioară răspunzător de moartea mamei sale, indigenii îl vor învinovăţi pe Pierre Beaumont de declanşarea „apocalipsului”. Pentru a dobândi iertarea, va trebui *să urce* (gest ritual) trei sute de metri până la înţeleptul Maono, unde îşi va ispăşi timp de trei zile pedeapsa (v. jocul numeric) în singurătate şi „pocăinţă”.

Maono, fiinţă absurdă, personaj grotesc, degradat fizic şi psihic, revelează prin prezenţa sa ruina sacrului. Pierre Beaumont, „purificat”, coboară de pe munte mimând itinerariile lui Zarathustra sau Zamolxis. Cinci zile mai târziu, la 19 iulie, pescarul Maï descoperă trei naufragiaţi: Katherine (viitoarea soţie a lui Pierre), Leguen (întemeietorul unei agriculturi ştiinţifice pe insulă) şi Bourdaroux (înrudit cu Cain şi Iuda, tipul trădătorului sau al

feudalului răzbunător).

După ce avusese ocazia să-şi construiască singur un adăpost din crengi lângă coliba lui Maono, Pierre Beaumont îşi va ridica – de astă dată cu ajutorul pescarilor – o nouă locuinţă din trunchiuri de cocotieri. A dura o casă înseamnă a repeta la scara fiinţei tale minuscule actul genezic primordial. Pierre îşi învaţă „rolul”, pregătindu-se să devină Marele Întemeietor. Raevavae este, încă, un tărâm fără nostalgii. Omul trăieşte aici într-un prezent continuu. Această mică lume nu ştie, deocamdată, că este singura supravieţuitoare din naufragiul tragic al istoriei. În momentul când va afla, inocenţa şi armonia sa vor fi în primejdie.

Pierre organizează o călătorie de recunoaştere, pe mare, împreună cu Maï şi Tapua. Aceasta este „coborârea în infern”. O viziune de coşmar îi întâmpină: ruină, cadavre, tăcerea cea din urmă a lumii. Omul murise de câteva miliarde de ori într-o fracţiune de secundă. După trei luni, exploratorii se întorc extenuaţi acasă. Îndoiala devine certitudine. Raevavae intră în nisipurile mişcătoare ale istoriei. De-acum înainte, destinul va fi un exil permanent şi o nostalgie. *Existenţa* va mai însemna încă mult timp *memorie.* Verdictul este dur: „condamnat la insulă!” Înlănţuiţi iremediabil de orbita amintirilor şi a stereotipurilor unei lumi neantizate, acei câţiva europeni par a repeta experienţa dramatică a lui Ixion.

Sub semnul lui Ixion – crucificat pe o roată de flăcări, pedepsit să se rostogolească până la hotarele eternităţii – sau al lui Sisif – *homo absurdus,* prizonier al stâncii sale, cea dintâi victimă a alienării –, locuitorii din Raevavae trebuie să se lepede de dorinţele lor obscure şi să pătrundă în spaţiul neutru al inerţiei, al nonidentităţii, al tăcerii impersonale şi lipsite de glorie. Într-adevăr, aceasta ar fi fost biografia insularilor, dacă Pierre Beaumont şi Dubois, Peyrole şi Katherine, n-ar fi reinventat speranţa, cruciada pentru salvarea OMULUI.

În ciuda unor grave crize de conştiinţă (Simon, Tékao), ieşirea din labirint este posibilă. Pierre – „eroul” civilizator – dresează doi cai sălbatici, pe care îi va numi Philemon şi Baucis. Aceste două prenume, prin funcţionarea lor subtextuală, marchează supravieţuirea valorilor create de Lumea Veche. Philemon şi Baucis – cuplu legendar, simbol al dragostei conjugale – sunt singurii oameni a căror viaţă este cruţată, prin mărinimia lui Zeus, de forţa nimicitoare a unui diluviu. Simetric, în Lumea Nouă, cei doi cai sunt „salvaţi”, de sălbăticie (mişcare demitizantă a textului), aşa cum Pierre şi Katherine vor fi salvaţi de apocalipsul atomic. Circuitul mitologie-istorie, legendă-realitate este permanent deschis. Dar, gestul adamic al botezului originar sau hieratismul cuplului primordial se goleşte prin parodie de sensurile iniţiale, rescriindu-se după traiectoriile fragile ale unei comunităţi la răscruce.

Marea operă de re-creare a lumii, de re-naştere a omului se realizează treptat, prin gesturi obişnuite, prin truda zilnică. Arhetipul întemeierii se află în miezul fiecărei fapte: construirea unei locuinţe sau a unei pirogi, naşterea unui copil, căsătoria, organizarea şcolii sau a Consiliului Municipal. Orizontul şi cetatea nu sunt însă un dar al zeilor, nici pentru Ulise sau Eneas, nici pentru Pierre Beaumont, ci trebuiesc cucerite prin luptă.

Primul conflict apare între o facţiune autohtonă şi restul insulei. În momentul când ipoteza „sfârşitului” devine convingere, o parte din indigeni – eliberaţi de cenzura civilizaţiei – se vor supune, şi ei, aceluiaşi ritual al întoarcerii la origine. Ceremoniile păgâne, obiceiul jertfelor omeneşti pare restabilit. Europenii reuşesc, totuşi, în cele din urmă, ’ să stopeze invazia barbariei, degradarea valorilor esenţiale. După „trei ani, şapte luni şi patru zile” (3 + 7 + 4 = 14, ziua în care „eroul” debarcă pe insulă) de la „sfârşitul lumii”, se înfiinţează Administraţia – organ de conducere – format din zece consilieri şi un primar – Pierre Beaumont. Politica dusă de acest „guvern” democratic va

rezolva atât problemele sociale (creşterea numărului populaţiei, învăţământul obligatoriu, spitalizarea gratuită) şi economice (asigurarea locurilor de muncă, repartiţia produselor), cât şi cele morale (vindecarea „fricii”, cultivarea generozităţii, inaugurarea unei zone de fericire).

Tsunami-ul fisurase geografia planetei. Până la acel eveniment, Raevavae trăise în acronie. Apoi, timpul şi conştiinţa s-au reglat în funcţie de punctul *origo,* de matricea tragică. Axul istoriei trecea acum prin miezul tuturor lucrurilor. Puterea politică reprezenta gradul de maximă incandescenţă a istoriei.

Exerciţiul puterii declanşează voinţa de reconstrucţie şi progres (Pierre Beaumont) sau dezlănţuie orgoliul şi cruzimea (Tara). Conştiinţa insulei se structurează treptat din speranţa lui Dubois, din eşecurile lui Pierre, din frustrările Katherinei, din existenţele sfărâmate, din conştiinţele minuscule, larvare, anonime.

Insula se confundă cu istoria, cu existenţa conştientă a fiecărui individ: „Amândoi – şi eu şi insula – am învăţat să trăim, ne-am format împreună, ne-am născut. Am încetat să mai existăm. Am pătruns în fluxul devenirii”.

Tatuajul conştiinţei va deveni din ce în ce mai labirintic până la Marea Îmbarcare. Asasinarea lui Dubois, condamnarea la moarte a lui Tara – o eroare necesară – trezesc sentimentul vinovăţiei şi al nesiguranţei. Exploatarea bestială a fidjienilor, claustrarea lor în mijlocul unei mlaştini, starea subumană în care sunt obligaţi să trăiască reprezintă o trimitere directă la imaginea agoniei monstruoase a oamenilor în lagărele de concentrare naziste.

Odinioară, Pierre Beaumont se întrebase dacă nu cumva păstrarea şi transmiterea tinerei generaţii a tradiţiilor, a cuceririlor ştiinţifice, a credinţelor Lumii Vechi, este o greşeală iremediabilă. Insula îi răspunsese de multe ori la această întrebare. Valorile unui timp mort, însămânţate într-un sol fertil, dăduseră roade bune. Acum recolte

ameninţa să se strice. Ura, panica, teroarea pun în primejdie, din nou, echilibrul insulei.

Fraternitatea umană, armonia, pacea nu pot fi obţinute decât prin muncă, prin efortul colectiv, focalizat asupra unui singur scop. Construirea unui vapor cu aburi va deveni ţinta tuturor viselor. Tensiunea entuziasmului atinge cote maxime. Pasiunile individuale se concentrează în capodopera comună. Botezat „Cel dinţii”, apoi „Amintirea strămoşilor şi nădejdea copiilor noştri”, vaporul marchează sfârşitul uceniciei, al copilăriei, despărţirea de insulă. Aici, la Raevavae, s-au născut a doua oară OMUL şi CIVILIZAŢIA. Aici s-au restabilit ritmurile necesare ale lumii.

După opt ani de trudă, vaporul – lung de treizeci de metri şi înalt de opt – este lansat la apă. Fuseseră scrise ultimele cuvinte din „cosmogonie” şi din „antropogonie”.

La „24 martie, în anul 21”, cincizeci de oameni, printre care şi Pierre Beaumont, s-au îmbarcat către o destinaţie necunoscută. Eroul întemeietor îşi schimbă destinul. Planeta aşteaptă să fie cucerită.

Povestea se opreşte aici. Istoria, însă, continuă dincolo de cuvinte. Cruciaţii au învins neantul. Pierre Beaumont – misionar al eternităţii valorilor umane – şi-a făcut datoria. A fondat o civilizaţie, a înălţat conştiinţa până la incandescenţa responsabilităţii şi solidarităţii, şi-a aruncat în apele viitorului mesajul.

•

Izvorâtă din nostalgia şi teama de viitor a unui martor al secolului, această confesiune-testament devine imperceptibil luare de atitudine, asumare responsabilă a destinului acestei planete, voinţă de reconstrucţie.

Roman de anticipaţie şi parabolă, utopie şi roman politic, *Aşa s-a născut* o *insulă* solicită cititorul pe multiple canale. Dar. În ciuda stratificării textuale şi a diversităţii de mijloace stilistice, mesajul este unul singur. François

Clemént lansează un semnal de alarmă, un apel patetic către necunoscutul care trece încă şovăitor pragul cărţii sale. Fiecare cuvânt acuză şi repetă misiunea, pe care acel anonim cititor, alături de toţi ceilalţi, o are: salvarea omului, a eforturilor sale milenare, a *rodului.* Declinul şi eşecul unor forme sociale, naufragiul unor civilizaţii nu vor deschide niciodată crepusculul în esenţa fiinţei umane.

Cele cincizeci şi trei de capitole ale cărţii nu ambiţionează să fie altceva decât anonimul „proces-verbal" al acestei mirifice esenţe umane – cioplită mereu cu acelaşi patos în speranţă, solidaritate, muncă şi dragoste – brăzdată de cicatricea înfrângerilor, construindu-şi imperturbabil istoria.

NARCIS ZĂRNESCU

lui Nicole

Se zice că abatele de Montesquiou, aflându-se într-o zi la ţară, la Val, lângă Saint-Germain, ar fi spus celor care îl ascultau plini de admiraţie: „Viaţa pe care o *ducem aici nu este câtuşi de puţin viaţa în mijlocul naturii. Omul naturii trăia în castelul său, înconjurat de vasali”.*

CONDORCET, Memorii

1

După ce am chibzuit îndelung, m-am hotărât să-ţi istorisesc adevărata poveste a vieţii mele.

Să nu înţelegi greşit alegerea pe care am făcut-o: adresându-mă ţie, nu mă gândesc la fiul fiului meu, la acel copil care a crescut la umbra mea şi care este în acelaşi timp singurul meu viitor şi rezumatul întregului meu trecut, ci la tânărul care m-a vizitat acum un an, după o absenţă de opt ani, pe care l-am descoperit liber, ambiţios, fără planuri, şi care mi-a plăcut.

Cât despre hotărârea pe care am luat-o, îmi vine mai greu să ţi-o explic. I-am găsit mai multe temeiuri, foarte diferite. Primul este grija de a restabili adevărul. Timp de peste treizeci de ani am fost pâinea şi sarea unui întreg popor. Cu oamenii mei, dar mai intens şi mai bine decât ei, am trăit o aventură extraordinară. Acum, sunt ultimul supravieţuitor al Lumii Vechi.

Este normal să se fi scris mult despre mine. De foarte multă vreme, viaţa mea se confundă cu Istoria. La început, am acceptat toate acele reflecţii, mărturii şi analize care aveau drept obiect persoana şi opera mea. Le socoteam folositoare, ba chiar necesare. Poate că erau numai măgulitoare. Într-o bună zi, am constatat că nu erau decât materialele cu care se construia un adevăr oficial, fără nicio legătură cu ceea ce am trăit eu.

Nu reproşez nimănui nimic. Ca să povesteşti, trebuie să

alegi. Şi cel care ascultă pe povestitor face şi el, la rândul lui, o alegere. Asta schimbă de la bun început o mulţime de lucruri. Ca să fii înţeles, trebuie să fii clar, simplu. Iar simple nu sunt decât sintezele făcute după ce faptele s-au consumat. În sfârşit, mai există şi toate acele lucruri pe care istoricii le ignoră, care trebuie să fie ascunse de ochii lor pentru a nu provoca un adevărat scandal şi care totuşi sunt indispensabile pentru înţelegerea evenimentelor.

Nu e uşor să guvernezi. Este o misiune ciudată, destul de apropiată, în esenţă, de pasiune, mistuitoare, cerând o dăruire totală şi decepţionând în cele din urmă, căci cel mai bun conducător nu este, de fapt, decât cel mai puţin rău.

Mi se pare că este imposibil să realizezi ceva care să dăinuie fără a stabili mai întâi anumite reguli, fără a defini ceea ce s-ar putea numi o morală. Toţi marii oameni de stat au avut o morală a lor şi au fost atât de convinşi de virtuţile ei, încât s-au străduit să-şi transforme cetăţenii în funcţie de ea. Revoluţionarii căutau să formeze oameni noi, conservatorii, oameni perfecţi, dar preocuparea era aceeaşi.

Ambiţios proiect! Cei care şi l-au făurit au fost obligaţi toţi, fără excepţie, să comită, pentru a-l duce la îndeplinire, acte dintre cele pe care oamenii fără responsabilităţi le numesc crime. Unii, care au fost la început constrânşi prin forţa lucrurilor să le comită, au găsit procedeul comod, au căutat justificări şi până la urmă au devenit tirani. Alţii şi-au pierdut încrederea în semenii lor, pentru că, înfăptuind asemenea lucruri, nu mai credeau în ei înşişi şi au tolerat cele mai grave abdicări. În sfârşit, alţii, cei mai puţin numeroşi, au ordonat actele necesare, fără a-şi nega calitatea şi nici propria răspundere în săvârşirea lor. Aceştia au fost, cred, adevăraţi oameni de stat. Dar cum să spui aşa ceva? Poporul a refuzat totdeauna, îngrozit, să constate acest adevăr: cârmuirea cea mai înţeleaptă, regimul cel mai preocupat să asigure binele public şi poliţia cea mai odioasă nu reprezintă, în fond, decât unul şi acelaşi

fenomen.

După ce a fost ascuns ceea ce trebuia să fie ascuns, e nevoie, crede-mă, să născoceşti multe pentru a explica ceea ce continuă să apară.

Povestindu-ţi viaţa mea aşa cum a fost ea, şi nu cum au reconstituit-o istoricii, pot sluji adevărul şi te pot ajuta şi pe tine, căci ştiu că mă respecţi şi mă tem ca imaginea mea oficială să nu te deruleze.

Timp de mai bine de treizeci de ani, am fost cel spre care erau aţintite toate privirile. Unii oameni au învăţat să respire prin gura mea. Şi îşi închipuie că au anumite drepturi asupră-mi. E firesc. Mă iubesc. Dar, din această cauză, au ajuns să creadă că le aparţin, şi se servesc de mine pentru a plăsmui ceva diferit de ceea ce sunt eu în realitate. Retrăgându-mă de la putere, nemaifiind sub ochii lor, întorcându-mă aici, în insula de unde am pornit, le-am lăsat smintirea mea, socotind că le va fi de ajuns şi că astfel mă vor lăsa în pace. Dar nu le-a fost de ajuns. În ciuda depărtării, şi împotriva voinţei mele, ei continuă să se informeze, să mă supravegheze. Se tem ca nu cumva să încetez deodată de a mai fi aidoma fiinţei pe care au inventat-o şi căreia i-au dat numele meu. Într-un cuvânt, din prea multă dragoste, m-au ucis.

Iată un alt motiv care mă îndeamnă să restabilesc faptele şi să răzuiesc culorile serbede în care am fost zugrăvit. Sunt bătrân, într-adevăr, extraordinar de bătrân, dacă lucrul acesta te amuză, dar, crede-mă, nu mă simt deloc un om mort.

Am noroc. Am citit cândva că exercitarea puterii răneşte sufletul aşa cum târâm îl răneşte, la fiecare pas, pe penitentul care o poartă. Frumoasă imagine! Am aşteptat multă vreme această rană, dar aşteptarea mi-a fost zadarnică. Am salvat omenirea. Am refăcut-o. Am condus-o. Am avut mai multe responsabilităţi decât a avut vreodată un om. Totuşi, chiar şi astăzi, îmi place încă să râd. Nu am alte răni în afară de cele provocate de bătrâneţe.

Ca să le uit, e de ajuns să nu fac nimic. Citesc, mă plimb, privesc femeile, copiii, copacii, mă las pătruns de căldura soarelui, aspir mirosul ceţii, mă bucur de viaţă tot atât de mult, ba poate chiar mai mult decât în tinereţe. Am chef să mă distrez şi n-aş putea s-o fac mai bine decât povestindu-ţi, în ciuda respectului cu care sunt înconjurat, cât am fost de prost uneori.

Voi muri în curând. Peste o oră, la noapte, mâine… Am optzeci şi nouă de ani. Moartea nu prea mă preocupă. Mă gândesc rar la ea, şi fără teamă. Sunt chiar curios să ştiu… Am luat măsurile de cuviinţă pentru ca. dacă moartea mă surprinde pe neaşteptate, filele acestea să-ţi fie încredinţate în starea în care se vor găsi în acel moment.

Îţi voi stârni oare vreun interes? Mă vei înţelege? Îţi voi spune adevărul, care nu este totdeauna uşor de înţeles, îţi voi descrie insula aşa cum era când a devenit refugiul vremelnic şi precar al umanităţii, şi mai cu seamă, eu, ultimul martor al celeilalte lumi. Îţi voi spune cu vorbele mele cum era acea societate pe care am văzut-o şi despre care cărţile nu-ţi pot da decât o imagine rece, fără viaţă şi savoare.

Cum ar putea oare bănui un copil liber al Lumii Noi toate complicaţiile, toate nebuniile lumii aceleia? Această temere a fost pe punctul de a-mi pune în primejdie proiectul. Dar apoi m-am gândit că mă aflu, într-un mod foarte banal. În situaţia tuturor bătrânilor şi, iartă-mă, a tuturor scriitorilor. Trebuia să încerc să dau viaţă unor oameni şi unor evenimente care nu mai există de multă vreme, fără să ştiu dacă voi fi ascultat, dacă voi fi înţeles, dacă voi stârni interes.

M-am resemnat deci. Îţi voi povesti ca şi cum tu ai putea să înţelegi tot. Îţi voi spune foarte multe lucruri, pe îndelete, ca să poţi intui câte ceva din cele întâmplate odinioară. Mă voi distra, cu riscul de a te plictisi. Voi fi veridic, cu riscul de a te lăsa dezorientat.

Ascultă-mă prietene, ascultă-l pe bătrânul martor.

2

Trebuie să-ţi spun mai întâi de ce şi cum am ajuns la Raevavae. Niciodată nu s-au dat explicaţii precise în această privinţă. De altfel, nici n-are importanţă, dar amănuntele te vor interesa. Faptele, datele sunt cunoscute. Însă toţi s-au ferit să le interpreteze. Aici, respectul a fost mai puternic decât adevărul.

Căci nimeni, cred, n-a îndrăznit vreodată să gândească ceea ce era purul adevăr: când am debarcat la Raevavae, eram un ratat. Nu era nimic de capul meu. Ştiam acest lucru. Îl admisesem. Şi nu aveam câtuşi de puţin intenţia să mă schimb.

M-am născut la 6 septembrie 1944, la Paris. Războiul nu se terminase încă. Părinţii mei locuiau încă de pe atunci în apartamentul acela imens şi întunecos pe care l-am cunoscut mai târziu, situat în spatele bisericii Sainte-Clotilde, în plin cartier ministerial. În timpul războiului, iarna, trebuie să fi fost foarte frig în încăperile acelea. Tatăl meu nu era friguros. Nu purta pardesiu decât din respect pentru ţinuta corectă. La minister, ţinea fereastra deschisă pe orice vreme. N-o închidea decât atunci când îşi primea superiorii. Fusese crescut în pritaneul[4] militar din La Fleche, imediat după primul război mondial. Pritaneul era o instituţie pe care nu ţi-o poţi închipui, oricât de mult ai fi citit despre Lumea Veche. Adulţii impuneau copiilor de

[4] *pritaneu =* (aici) şcoală (de pregătire) militară pentru copiii de ofiţeri.

acolo un regim foarte dur, ca să-i pregătească pentru o viaţă de devotament şi de glorie. Tata era orfan. Părinţii săi muriseră într-un accident de tren. Tutorele lui era un unchi, general – abrutizat poate de armată. Nu l-am cunoscut. A murit cam prin 1930.

Tatăl meu n-a avut niciodată nici ezitări, nici îndoieli. Era credincios, muncitor, scrupulos de cinstit, şi-şi impunea o austeritate extremă. Nu ceda niciodată, nici faţă de el însuşi, nici faţă de alţii. Dacă se ivea vreo problemă, pentru a o rezolva, alegea calea cea mai neplăcută. I se mai întâmpla uneori să se plângă, cu o satisfacţie amară, dar asta era o cochetărie din partea lui. Nu ştiu de ce n-a intrat în armată. Nu mi-a spus. Nu vorbea niciodată despre el. Şi nu avea prieteni. A urmat, fără să-l fi ajutat cineva, dreptul la Paris, şi tot singur s-a pregătit pentru a deveni inspector financiar. Unul dintre unchii săi, care frecventa ceea ce se mai numea încă pe atunci *lumea bună,* l-a ajutat. Cred că i-a fost milă de acest nepot tăcut, respectuos, care nu cerea niciodată nimic şi ducea o viaţă de-a dreptul dezolantă, îl invita la el, îi prezenta diverse persoane. Prin el a cunoscut-o tata pe mama.

Mama se numea Monique Gerzat. Se născuse în 1916, după moartea tatălui ei, căpitan, căzut pe front. Mai am încă unele fotografii de-ale ei, decolorate, uzate, scorojite. Le-am păstrat ani de-a rândul în portofel. Erau pentru mine ca un fel de legitimaţie de identitate. La liceu, le arătam bucuros. Poate că voiam să profit de prestigiul pe care ţi-l dă o mamă care a murit. Cred că doream mai cu seamă să dovedesc că eram la fel cu ceilalţi, că aveam, şi eu, o mamă.

Era o femeie tânără, înaltă şi zveltă, cu ochi frumoşi şi cu un zâmbet vesel. În ciuda acestui zâmbet, mi s-a părut că ascunde în ea ceva trist. Am considerat că tata era vinovat de tristeţea ei. De altfel, multă vreme, nu am avut altă grijă decât să adun dovezi împotriva tatălui meu.

În orice caz, tata a iubit-o pe mama atât cât putea el să

iubească. A iubit-o pentru ea însăşi, dar şi pentru tot ce-i aducea ea. Nu ştiuse niciodată până atunci ce înseamnă blândeţea. Ea l-a ajutat s-o descopere, fără îndoială prea târziu. Dar, totodată, destul de devreme încă pentru a nu se mai putea lipsi de ea. L-a învăţat ce înseamnă destinderea, confortul, luxul. Şi dacă nu s-a bucurat el însuşi de ele – acest înalt funcţionar, acest om bogat a lucrat toată viaţa, zi de zi, până la unsprezece seara, iar când cina în oraş, până la ora două noaptea, şi nu a purtat, pe sub costumele lui bine croite dar triste, decât rufărie ordinară, cumpărată de la o prăvălie a subofiţerilor care se afla lângă Şcoala militară – dacă nu s-a bucurat, deci, de nimic din toate astea, a ştiut să le descopere şi să le admire.

Cred că, pentru el, mama venea de pe o altă planetă.

Cu toată dragostea ce i-o purta, nu s-a lăsat niciodată corupt. În timpul războiului, a fost detaşat de la Vichy la Paris, unde îndeplinea o funcţie dificilă, de mare răspundere. Nu s-a dat înapoi de la misiunea încredinţată, deşi n-a crezut în victoria nemţilor şi a fost sigur, chiar din prima clipă, că într-o bună zi va avea de dat socoteală. A adus-o pe mama la Paris, la începutul iernii lui ’42 a rugat-o pe bunica să nu-i trimită niciun pachet de alimente. A trăit şi a obligat-o şi pe mama să trăiască din raţiile alocate de Ministerul Aprovizionării.

Probabil că din această cauză a murit mama la 29 septembrie 1944, la trei săptămâni după ce m-a născut. E adevărat că nu se găseau de nici unele, şi că medicii nu au putut opri infecţia care se declanşase. Dar am avut totdeauna convingerea că, dacă mama ar fi fost mai voinică, mai bine hrănită, şi dacă ar fi locuit într-o casă mai bine încălzită, ar fi scăpat cu viaţă.

Aşa va fi gândit oare şi tata? Se prea poate. Probabil că a bănuit acest lucru şi apoi l-a uitat foarte repede. Altfel, nu mi-aş putea explica o frază pe care mi-a spus-o într-o zi şi pe care ţi-o voi repeta imediat.

Fraza asta era fie o prostie, fie o răutate. Or, tata, nu era

prost. Singuratic, inuman, da, dar nu prost.

Dacă a avut bănuiala de care vorbeam, totul se explică. Deoarece, în felul lui, a suferit mult. O iubea pe mama atât cât putea el iubi. Îi era cu neputinţă să admită că era în parte răspunzător de moartea ei. A preferat să mă acuze pe mine.

Aveam exact zece ani. Era în timpul vacanţei. Notele din carnet nu fuseseră prea bune. S-a uitat la ele şi mi-a spus:

— Dacă e ceva care nu merge cum trebuie, dacă eşti necăjit, spune-mi. Nu ne cunoaştem noi prea bine, dar eşti fiul meu şi nu-ţi port pică pentru că ţi-ai omorât mama…

Din clipa aceea am început să-l urăsc. Chiar şi astăzi, când scriu aceste cuvinte, mi se urcă sângele la cap. Totuşi, poate că, în felul lui ciudat, voia să-mi vină în ajutor, comparând singurătatea mea de elev intern cu cea pe care o cunoscuse el însuşi, cândva, la La Fleche.

Într-adevăr, nu ne cunoşteam prea bine. Imediat după ce m-am născut, bunică-mea Gerzat m-a luat să mă crească. Nici nu se putea altfel: mai întâi, era bunica mea şi apoi, în timp ce la Paris nu aveam de nici unele, ea locuia în Berry, pe o moşie care se numea La Brissonnerie.

Acolo am stat până în 1953.

Bunica nu ţinea seama de nimic, decât de bunul ei plac. Nici elegantă, nici amabilă, se îmbrăca cum avea chef şi nu se arăta bucuroasă decât când se afla între prieteni. Nu era foarte în vârstă pe atunci, dar îmbrăcămintea ei demodată, pălăriile învechite o îmbătrâneau. Încetase de a mai fi cu adevărat femeie în ziua când primise ştirea morţii soţului, şi-şi concentrase toată grija asupra mamei mele. Pe mine m-a iubit cu pasiune. În amintirea ei.

Trăia singură, aşa cum înţelegea ea, împreună cu un cuplu de bătrâni servitori, Bernard se ocupa de grădina de zarzavat. Stéphanie gătea. Nu mâncam decât produsele moşiei. Bunica îşi oprea fructele peste măsură de pârguite. Dar când se tăia vreo oaie, nu lua decât un cotlet şi o bucată de pulpă, şi ne obliga, pe servitori şi pe mine, s-o

terminăm, mâncând din ea la toate mesele, sub toate formele, timp de o lună, până simţeam că ni se face greaţă.

Cu mine se certa des, dar îmi ierta totul. În rest, dispreţuia ambiţia, respecta cinstea, şi admira inteligenţa. De îndată ce am învăţat să vorbesc, m-a tratat de la egal la egal, cerându-mi părerea asupra fiecărui lucru, povestindu-mi totul şi îndemnându-mă să citesc cărţile care-i plăceau ei.

Foarte activă, citea, tricota, avea mereu de dat câte o poruncă. Deşi era o fire independentă, avea mulţi prieteni în Berry şi în alte părţi. Scria zilnic câte zece scrisori şi primea tot atâtea. Trimiţând veşti de la unii la alţii, servea de legătură între bătrânii care nu se vedeau cu anii.

Era o femeie mărunţică, cu părul foarte alb şi cu o privire care devenea repede ironică. Avea un nas mare şi nişte buze fine, în permanenţă ridicate spre dreapta, într-un fel de zâmbet. Mâinile îi erau foarte catifelate, brăzdate cu vinişoare de culoare închisă şi acoperite de pete cafenii. Mergea greu, sprijinindu-se într-un baston de abanos. La gât, purta o panglică de fai alb, pe care o schimba, în zilele de sărbătoare, cu un fel de cravată de tul. Mirosea a pudră Guerlain şi sugea pastile de Vichy.

A murit subit, pe când dormea, într-o noapte din martie 1953.

Aveam nouă ani. Mă duceam din când în când la şcoala comunală şi singura disciplină căreia mă supuneam era aceea pe care bunica o numea pompos, cu faimosul ei zâmbet, bunul plac al unui om de familie nobilă, adică plăcerea moderată de raţiune. Tata m-a adus înapoi la el, la Paris. Nu-l cunoşteam. Bunica vorbea totdeauna ironic despre el. Locuia singur, cu o guvernantă foarte bătrână. Nu zâmbea niciodată. Singurele lui distracţii erau mersul pe jos, slujbele religioase şi operele de binefacere.

Cred că a încercat în mod cinstit să se ocupe de mine. M-a înscris la o şcoală primară, aproape de locuinţa noastră. Guvernanta mă ducea la şcoală şi apoi venea să mă ia

acasă. Nenorocirea mă făcea să par cretin. Tăceam, ca să nu plâng. Nu înţelegeam nimic, fiindcă nu auzeam nimic, preocupat de necazurile mele. Pesemne că aveam un fel de a mă comporta care-i descuraja pe toţi. Am fost trimis la internat, înainte de plecare, tata mi-a spus acea frază despre care ţi-am vorbit adineauri.

M-a ajutat fără să-şi dea seama. Chiar din clipa aceea, l-am urât atât de mult, încât asta m-a împiedicat să devin complet idiot. Am devenit însă pervers. Am fost tipul de adolescent de care se teme toată lumea. Nu eram nici violent, nici scandalagiu. Făceam însă, cu încăpăţânare, totul pe dos de cum mi se cerea.

Fireşte, la şcoala nu învăţam deloc. Eram pedepsit, dar nu-mi păsa. Colegii nu mă iubeau. Nu ştiau cum să mă ia. De altfel, fără a le-o spune, îi dispreţuiam tot atât de mult cât îmi dispreţuiam profesorii, tatăl. Puţinele lucruri pe care le-am învăţat le ştiu din lecturile personale, făcute la întâmplare, în afara orelor de clasă sau în timpul vacanţelor. Pe acestea mi le petreceam la nişte veri îndepărtaţi ai tatălui meu, sau la el. Aş fi putut tot atât de bine rămâne şi la liceu.

La cincisprezece ani, am avut o aventură cu o verişoară. Am fost surprinşi. Familia a făcut scandal. Tata a venit să mă ia. M-a adus înapoi la Paris şi m-a închis în camera mea pentru tot restul vacanţei. Lucrurile s-au petrecut fără mare tărăboi. Având în vedere natura greşelii, tata a fost moderat. Cred că, în sinea lui, era satisfăcut văzând că i se împlineau cele mai sumbre preziceri. De altfel, mi-a dat să înţeleg că mă pedepsea ca să aibă conştiinţa împăcată, nu ca să mă îndrepte, căci el nu credea că m-aş putea schimba în bine.

Înrădăcinat în această infamie, am încetat cu desăvârşire să mai muncesc; femeile au devenit unica mea preocupare. Mi-au trecut prin mână enorm de multe. Nu mă laud cu asta. Le urmăream pe toate şi niciun eşec nu mă jignea. Pe toate le iubeam, nu atât pentru trupul lor, de care aveam

de asemenea nevoie, cât pentru ele însele, pentru inteligenţa lor, pentru întreaga lor persoană. Până la douăzeci şi cinci de ani, ele m-au ajutat să trăiesc, sub toate formele.

Şi tatăl meu îşi avea partea lui de vină pentru acest fel de viaţă. Nu ne mai vorbeam aproape deloc. De-abia dacă îl mai vedeam uneori. Îi furam din când în când mărunţişuri: o carte veche, o pereche de sfeşnice, pe care le vindeam imediat… N-o făceam în prezenţa lui, dar nici nu ascundeam furtul, între noi, începuse un fel de război. Mă privea cu o satisfacţie amară. Într-o zi, întâlnindu-mă în vestibul pe când tocmai venisem să-mi iau rufărie curată, după o absenţă de mai multe săptămâni, m-a întrebat pe un ton pe care îl mai aud încă şi pe care probabil că el îl credea licenţios:

— Ei, pe pântecul câtor femei te-ai mai târât, în ultima vreme?

Mă paraliza. Potrivit obiceiului meu, nu i-am răspuns. Dar am scos pe fereastră, coborând-o în curte cu ajutorul şnururilor pe care le tăiasem de la toate perdelele şi soneriile din apartament, o mică noptieră stil Ludovic al XIV-lea, pe care am luat mai nimic şi pe care apoi am regretat-o adesea.

Era modul meu de a mă apăra, de a mă salva. Niciodată nu se va sublinia îndeajuns în ce măsură copiii sunt la cheremul părinţilor. Până la douăzeci şi cinci de ani, am depins total de tatăl meu: nu trăiam decât ca să-i displac. Preocuparea aceasta te poate absorbi la fel de mult ca şi grija continuă da a plăcea cuiva.

Stagiul militar mi l-am făcut la un regiment de cavalerie, în Germania. Tata făcuse demersuri ca să fiu încorporat într-o unitate de elită, pe cât de activă, pe atât de disciplinată. Spera, probabil, fără să creadă totuşi prea mult în reuşită, că milităria să-mi formeze caracterul. Am făcut instrucţia fără să crâcnesc, apoi am fost trimis la tancuri. Era o treabă murdară, plictisitoare şi care te înspăimânta

oarecum. Am fost deseori pedepsit, nu exista corvoadă la care să nu fiu pus. Odată, m-am îmbolnăvit de anghină, s-a spus că este o simplă durere în gât, şi mi s-au dat nişte pilule de nu ştiu ce. Aveam patruzeci de grade. Nu puteam înghiţi nimic. Când am fost trimis să descarc un vagon de efecte militare, am refuzat să execut ordinul. M-au băgat la carceră, după ce am fost insultat de un sergent. Nici că m-am sinchisit. Să trăiesc şi să-i las şi pe alţii să trăiască, aceasta era deviza mea. Metodele militare mi se păreau, pe vremea aceea, deosebit de stupide. I-am spus-o şi locotenentului care a venit să mă interogheze.

Îmi amintesc foarte bine discuţia aceea. Vorbeam pe un ton prietenos, convingător. Ştiam ce risc, dar nu-mi păsa: uram toate pritaneele de pe pământ şi pe toţi oamenii datoriei.

Locotenentul care mă asculta era tânăr. Probabil că luptase în Algeria. Avea privirea înceţoşată a idealiştilor dezamăgiţi.

M-a trimis la spital. Poate pentru că voia să se facă iubit, poate pentru că, întrucât îi vorbisem pe un ton de perfectă egalitate, recunoscuse în mine un om din lumea lui, poate pentru că, în fond, era de aceeaşi părere cu mine. O infirmieră m-a luat sub oblăduirea ei. M-am descurcat bine la toate testele, la toate examenele. Vreau să zic că am fost reformat.

Acest lucru l-a făcut pe tata să sufere. Totuşi, s-a oferit să mă ajute să-mi găsesc o slujbă. Pentru prima dată am acceptat. Îmi era un pic ruşine de isprava mea.

Am fost, pentru scurtă vreme, secretarul unui om de afaceri romantic, care oscila mereu între faliment şi bogăţie şi care punea prea multă îndrăzneală în slujba geniului său. Reputaţia mea de înger negru, pe care tata nu i-o ascunsese, l-a interesat câtva timp, până când a descoperit că nu sunt extravagant. La rândul lui, era amuzant de privit, căci îşi distrugea şansele cu aceeaşi înverşunare cu care lupta să le restabilească. Dar era prea uşor de ghicit

ce urma să facă. Curând, ne-am plictisit unul de celălalt. Ne-am despărţit fără scandal, ca nişte oameni bine crescuţi.

De altfel, tocmai intrasem, prin tatăl meu, în posesia drepturilor de moştenire din partea mamei şi a bunicii. Tata vânduse moşia La Brissonnerie fără ca măcar să mă anunţe. Nu mai aveam, deci, decât acţiuni, foarte bine alese. Le-am vândut, una câte una, liniştit. Era normal: aveam nevoie de bani, şi nu prea reuşeam să-mi câştig existenţa.

Totuşi, munceam. Am făcut aproape tot ce se poate face fără diplome. Eram un vânzător bun, lumea mă simpatiza. Dar nu mă interesa. Fiecare meserie, la început, mă pasiona. Dar îndată ce deprindeam tehnica respectivă, îndată ce puteam profita de pe urma muncii mele, aceasta nu mă mai distra. Acelaşi lucru se întâmpla, de altfel, şi cu femeile: le cucceream, le descopeream şi apoi, hop! alta la rând! Nu-mi purtau pică. Instinctiv, mă feream de cele geloase, de cele care te bagă în încurcături, şi nu promiteam nimic.

Cum era de aşteptat, o femeie m-a scos din copilărie, adică de sub autoritatea tatălui meu. De obicei, prietenele mele erau simple negustorese, mijlocitoare, secretare. Întâmplător, noua mea prietenă era din lumea burgheziei. Avea douăzeci şi şase de ani, ca şi mine. Era căsătorită cu un industriaş din Reims şi o chema Claude. Era ca şi mine, niţel cam trăsnită. De ce? Nu ştiu. Nu vorbea niciodată despre ea şi minţea copios. Am iubit-o cu adevărat. Ea a fost, poate pentru mine ceea ce fusese mama pentru tata: descoperirea unui anumit rafinament, combinată cu acea independenţă, cu acea nobleţe pe care ţi-o dă o anumită educaţie. Am vrut s-o fac să divorţeze, să mă căsătoresc cu ea. A ezitat multă vreme. Nu mi-a spus niciodată nu. Nici da. Soţul ei era mai în vârstă decât ea. Avea faţă de el aceleaşi sentimente de dragoste şi de teamă pe care le ai faţă de un tată. El era perspicace. A trebuit să ne ascundem

tot timpul cu grijă.

Am sfârşit prin a-i face un copil, un băiat, care avea ochii mei. În mod inexplicabil, lucrul acesta ne-a îndepărtat. S-ar fi zis că nu ne iubisem decât pentru a zămisli. Acum, când copilul se născuse, nu mai aveam nimic să ne spunem.

M-am împrietenit cu soţul ei. Era un om interesant.

Când treceam prin Reims, îi vizitam. Micuţul avea într-adevăr ochii mei. În rest, semăna cu maică-sa. Nu aveam niciun drept asupra copilului. De abia mă cunoştea. Iar pe mine nu mă prea interesa.

Din această perioadă datează apropierea mea de tata.

Dintr-odată, a încetat să mă mai înspăimânte. Nu-mi mai inspira decât milă. Amintirea trecutului ne împiedica să ne iubim, dar eram tată şi fiu. Şi singuri.

Îmbătrânise şi era mai puţin rigid. M-am străduit să-i fac vizite cât mai dese, dar de scurtă durată, căci, după o oră, începeam inevitabil să ne sfâşiem unul pe celălalt. Când am cheltuit şi ultimul ban din moştenirea mamei, i-am spus-o. Aflase şi el. Mi-a propus din nou să mă ajute. Am refuzat. Nu mă atrăgea ideea unui mic post liniştit într-o societate subvenţionată, îmi prăpădisem tinereţea luptându-mă cu cineva pe care nu-l mai uram. Doream să dispar, să-mi schimb viaţa. Am regretat că Franţa nu mai are colonii.

— Totuşi, te voi ajuta, mi-a spus tata cu un fel de zâmbet timid.

Peste şase luni eram numit director al Centrului de Studiu al Citricelor din Raevavae.

Tata m-a condus la vapor. Când ne-am luat rămas bun, el părea împăcat, întinerit, iar eu mă simţeam mai uşor ca oricând.

Iată de ce am venit la Raevavae. Ţi-am pomenit toate acestea cam prea amănunţit, şi poate că nu vei înţelege tot. În ce măsură vei putea deduce care erau raporturile între tată şi fiu într-o familie tradiţională franceză? Şi ce imagine îţi poţi face despre locurile pomenite?

Dar toate astea trebuiau spuse. Eram singurul care putea

să o facă. Am fost mişcat de retrăirea acelor timpuri apuse. Şi apoi, nu era oare amuzant să ştiu exact ce eram, ştiind ce aveam să devin?

3

Când am văzut Raevavae pentru prima oară, era ora cinci dimineaţa. Era, după cum ştii, într-o zi de 14 iulie. Mă aflam de trei săptămâni la Papeete, în aşteptarea unui mijloc de transport. În ajun, seara, tânărul şef de cabinet care se ocupa oarecum de mine venise să mă anunţe: Marina trimitea un *Catalina* în insula Rapa, unde trebuia să aibă loc o ceremonie în ziua următoare.

Rapa este foarte izolată, la extremitatea sudică a insulelor Australe, dar, pe vremea aceea, vreo patruzeci de francezi locuiau totuşi acolo permanent, fiindcă se pregăteau experienţe atomice în arhipelagul Touamotou. În orice caz, hidroavionul avea să treacă pe la Raevavae şi să mă lase acolo. Plecarea era fixată pentru ora unu noaptea.

Mă bucuram că plec. Tahiti nu era pentru mine decât o etapă. Ce-aş fi putut găsi acolo? Viaţa mondenă către care sus-pomenitul şef de cabinet încerca să mă atragă? Mă interesa tot atât de puţin ca şi în Franţa. Băştinaşii? Bănuiam că nu prea mai erau ce fuseseră odinioară. Şi apoi, nu erau băştinaşii mei.

Echipajul hidroavionului *Catalina* însă se simţea nedreptăţit. De abia dacă schimbam câte o vorbă, în carlingă. Deşteptarea în plină noapte ne făcuse mahmuri. Cabina era sumar amenajată. Motoarele făceau mult zgomot. Sus, la înălţime, aerul era rece.

Către ora patru, am fost învăluiţi în lumina soarelui, dar

marea, sub noi, continua să fie întunecată. Totuşi, treptat, treptat, a devenit cenuşie, apoi trandafirie. Exact în clipa aceea, pilotul m-a bătut uşor pe braţ:

— Priveşte acolo, în faţa noastră, mi-a spus el arătându-mi ceva.

Mai întâi, n-am văzut nimic. După aceea, ei bine, era ca şi cum m-aş fi uitat într-un atlas: un punct negru şi de jur împrejur, golul. Numai că, de data asta, golul însemna oceanul.

Eram într-adevăr dornic să ajungem la Raevavae. Îmi făceam o idee foarte vagă şi, în acelaşi timp, foarte precisă despre această insulă. Mă gândisem mult la ea. Mă judecam fără indulgenţă. Ştiam că dădusem faliment, sau, mai exact, că eram un fel de infirm căruia îi lipsea ceva pentru a fi la fel ca ceilalţi oameni. Lucrul acesta nu-mi stârnea nici regrete, nici ambiţii. Dar mă săturasem să mă ştiu aşa. Pentru mine, Raevavae era ca un fel de mânăstire. Mă retrăgeam acolo renunţând la tot, în speranţa că vei găsi ceva. Imaginaţia jucase desigur un rol important în gândurile şi planurile mele. Pornisem în căutarea vieţii în mijlocul naturii şi, dacă nu chiar a fericirii – căci începusem să nu mai cred în ea – cel puţin a liniştii.

Dar, când am văzut, în vârful degetului pilotului, minusculul petec de pământ, întunecat şi înconjurat de ciucuri de spumă, pierdut în mijlocul unei imensităţii pustii care părea lipsită de orice legătură cu vreo altă insulă, cu vreun alt continent, atunci am simţit într-adevăr ce înseamnă să te călugăreşti.

Îmi amintesc perfect tabloul aşa cum îţi aminteşti unele scene din copilărie, din care nu s-a şters niciun amănunt, din care n-au dispărut nici culorile, nici parfumul. Dar zilele acelea au fost într-adevăr copilăria noii mele vieţi.

Cred că pilotului îi era întrucâtva milă de mine. Ne mai văzuserăm de vreo două trei ori, la Papeete. Ne înţeleseserăm destul de bine. Era de vârsta mea. Închipuie-ţi Raevavae, punctuleţul acela pierdut în mijlocul oceanului,

şi pe mine, cu cufărul de călătorie şi cu cele cinci lăzi.

Dacă aş fi spus că nu vreau să debarc, probabil că ne-am fi continuat drumul până la Rapa, iar acolo... Dar nu era cu putinţă. Cel puţin, nu pentru mine. Nu sunt sentimental şi, pe vremea aceea, mă gândeam foarte puţin la ceea ce făceam. Dar totdeauna am simţit profund şi exact lucrurile care mi se întâmplau. Raevavae era un lucru serios. Intrai, trăgeai uşa după tine şi nu te mai întorceai niciodată de acolo. O ştiam prea bine. Şi tocmai pentru că era serios, nu puteam da înapoi.

Ce curios! în acelaşi timp, uram eroii, bărbiile voluntare, forţa morală, regulile... Am zâmbit.

Foarte repede, am început să coborâm. Apoi am ajuns deasupra insulei. Nu era chiar atât de mică.

— Unsprezece kilometri pe patru, mi-a strigat pilotul.

L-am întrebat dacă poate să dea ocol insulei înainte de a ameriza. Ne-am lăsat şi mai jos, apoi am zburat de-a lungul recifelor, menţinându-ne în exteriorul lacului pe care-l formau. După aceea, am survolat la fel uscatul. Insula era frumoasă. Părea aşezată pe laguna liniştită, apărată de cercul alb al valurilor care se spărgeau de recife. Ţin minte două lucruri: culoarea lagunei şi forma insuliţelor care alcătuiau bariera exterioară. S-ar fi zis că era un colier de oscioare.

Pilotul mi-a aruncat o privire. Am zis: Da.

A început să manevreze astfel încât aparatul să primească vântul din faţă. În timp ce vira, avionul s-a înclinat mult. Am văzut, sub mine, o întreagă flotilă de pirogi. Şi deodată, m-am simţit fericit.

Când am amerizat la Tuamora, i-am atins uşor pe vâslaşi. Pilotul s-a înfuriat. Probabil că era aşteptat la o anumită oră la Rapa. N-a vrut să coboare din avion. De îndată ce a sosit vedeta, a pus să mi se descarce cufărul şi lăzile, mi-a strâns mâna şi a trântit uşa carlingii, pe când eu mă mai aflam încă pe flotor. Apoi a luat poziţia de plecare, făcând pirogilor semn pe fereastră să se îndepărteze, şi s-a ridicat

zburând razant deasupra recifelor care alcătuiau *motu*[5]-ul principal.

Vedeta în care mă urcasem era cenuşie, murdară, dar oficială. La cârmă se afla un indigen. Un altul îmi ţinea bagajele, îngrămădite în partea din faţă a ambarcaţiunii. La dreapta şi la stânga mea, lipiţi de motor, stăteau doi albi. Unul era în uniformă de jandarm, cu chipiu, centiron şi revolver. La Papeete mi se vorbise despre el. Dar nu ştiam cine era celălalt. Din cauza amerizării, probabil, mi se astupaseră urechile şi, cum motorul vedetei făcea mult zgomot; nu auzeam nimic din ce mi se spunea. Am strâns mâinile ce mi s-au întins, am zâmbit, am răspuns da, la întâmplare. Din pricină că mă sculasem la miezul nopţii, mi se iritase stomacul. În avion, mai uitasem puţin de dureri. Dar acum, zgâlţâit de valurile pe care le stârnise *Catalina* la pornire, acestea mă făceau din nou să sufăr. Noroc cu decorul. Priveam totul fără să văd nimic şi eram fericit. În jurul nostru, vreo treizeci de pirogi, conduse de băştinaşi care râdeau, constituiau un fel de escortă. Începeam din nou să mă gândesc la viaţa în natură, cu toate că greaţa nu ceda deloc.

Am acostat la Matotea. Mai târziu am aflat că era singurul port care dispunea de un debarcader. Fără îndoială că, pentru descărcarea bagajelor, era mai comod. Dar am fost dezamăgit. Faimosul debarcader arăta jalnic, înnegrit de trecerea anilor şi pe jumătate dărâmat la capătul care înainta în mare. Cât despre sat, aşezat de-a lungul plajei, la poalele unei coline împădurite, se compunea numai din căsuţe; care parcă stăteau să cadă, construite dintr-un singur rând de piatră şi acoperite cu tablă ondulată.

Când am coborât pe uscat, băştinaşii s-au strâns în jurul meu. Din nou am încercat un sentiment de bucurie. Şi apoi a izbucnit *Marsilieza.*

Toată lumea s-a dat la o parte. Jandarmul a salutat milităreşte. Mulţi dintre indigeni, bărbaţi şi femei, au făcut

[5] *motu* = insuliţă.

la fel. În clipa aceea, am observat steguleţele agăţate în cocotieri. Şi, din spatele unei case, vreo zece-doisprezece puşti, mergând la pas sub conducerea unui adult care bătea măsura, şi-au făcut apariţia cântând – foarte prost – la diverse instrumente de suflat.

S-au oprit în faţa noastră, au bătut pasul pe loc până la sfârşitul imnului naţional, apoi au tăcut cu toţii.

Atunci, s-a apropiat timid de mine o fată îmbrăcată într-o rochie roşie şi cu o floare roşie în păr, care mi-a pus un colan de flori în jurul gâtului şi a bâiguit ceva în genul:

— Binevenit la Raevavae, domnule director.

Sunt sigur că a spus „domnule director”.

După ce şi-a îndeplinit misiunea, şi-a dus mâinile la gură, a pufnit în râs şi s-a pierdut în mulţime.

Jandarmul s-a întors spre mine, m-a întrebat dacă doresc să ţin vreun discurs. Şi el mi se adresa tot cu „domnule director”. În clipa aceea, am simţit oboseala şi căldura apăsătoare, sufocantă, care ne copleşea. Am dat din cap:

— Nu. Aş prefera să fac un duş.

Aşa am ajuns la Raevavae.

4

Am să te rog acum să uiţi tot ce ştii. Faimosul *tsunami*[6] a fost descris, analizat, zugrăvit, cântat de sute de ori. Uită toate acestea. Nu despre el vreau să-ţi vorbesc, ci despre acel *tsunami* pe care l-am cunoscut şi îndurat eu, aşa cum eram, pierdut, dezrădăcinat, dezamăgit, cu pantalonii boţiţi de aburul pe care îl respiram şi cu cămaşa udă de năduşeală.

Îmi era foarte cald. Cald cum nu mi-a mai fost niciodată de atunci. Nicio frunză nu se mişca. Până şi băştinaşii transpirau, acoperindu-se de sudoarea aceea uleioasă pe care o cunoşti prea bine.

Jandarmul – care se numea Peyrole, după cum ştii – avea un jeep. S-a oferit să mă conducă la „reşedinţa” care mi se pregătise. Am acceptat. Celălalt alb pe care îl văzusem pe vedetă s-a aşezat în spatele nostru. Băştinaşii îmi şi încărcaseră bagajele într-un fel de căruţe mici, de o construcţie greu de imaginat, trase de nişte animale prăpădite, pe care nu le văzusem bine şi pe care le luasem drept măgari.

Pe vremea aceea, nu existau şosele la Raevavae. În afară de potecile folosite de indigeni, nu erau decât două drumuri neasfaltate. Unul, care era pur şi simplu extremitatea superioară a plajei, înconjura insula. Celălalt lega Anatonu de Matotea, tăind de-a curmezişul insula printre munţii

[6] *tsunami* = val seismic de pe coastele Pacificului.

Taraia şi Hiro. Pe acesta l-a ales Peyrole. Spera ca, urcând, să găsim un aer mai respirabil. Şi apoi, de pe coastele muntelui Taraia, se deschide o frumoasă privelişte asupra golfului Raïrua.

Până atunci, avusesem puţine legături cu jandarmii. Ca pe toată lumea, mă opriseră şi pe mine uneori pe şosea. Aveam impresia că erau nişte oameni necioplіţi, neîncrezători, cinstiţi şi prea bine hrăniţi. În afară de faptul că purta pantaloni scurţi, Peyrole nu se deosebea prin nimic de ceilalţi jandarmi. Era aproape de vârsta mea, dar mult mai corpolent decât mine. De înălţime mijlocie, avea părul negru şi faţa roşie. Vorbea puţin, cu un puternic accent meridional, pe cere l-am recunoscut imediat, deşi nu fusesem niciodată în sudul Franţei, şi când i se punea vreo întrebare, încrunta sprâncenele înainte de a răspunde.

Jeep-ul înainta încet pe o potecă desfundată de ploi, printre două şiruri de tufişuri, care adesea se împreunau deasupra capetelor noastre.

Aerul era înecăcios. La început, pasagerul care stătea în spatele meu a încercat să întreţină conversaţia. Peyrole, foarte atent la volan, nu răspundea. Cu stomacul încă întors pe dos, cu ochii scăldaţi în sudoare, eu mă întrebam cum i-aş putea convinge pe oameni să nu mi se mai adreseze cu „domnule director”. Nu aveam de condus decât o plantaţie de portocali, iar la Paris nu mi se ascunsese faptul că nimeni nu ştia precis dacă aceasta mai exista încă. Nu eram nici măcar un funcţionar. Eram un simplu angajat contractual. Iar aici, lumea mă trata de parcă aş fi fost guvernatorul Pacificului.

Aveam să trăiesc alături de aceşti oameni. Nu voiam să le displac chiar din primul moment. Dar nu voiam nici să trec drept ceea ce nu eram. Trebuia ca, încă de la început, relaţiile noastre să se bazeze pe sinceritate şi simplitate. Primirea aceasta, în care se insinuase un fel de minciună, mă supăra.

Iată ce mă preocupa în clipa când Peyrole a părăsit

drumul şi a oprit maşina, trăgând pe stingă, în mijlocul unei esplanade cu iarbă deasă, care domina întregul golf Raïrua.

De când plecaserăm din Matotea, urcaserăm destul de mult, deşi nu-mi dădeam seama din pricina serpentinelor. Ne aflam la aproape două sute de metri deasupra mării, care strălucea aidoma cositorului topit.

Peyrole şi-a scos chipiul şi şi-a şters îndelung capul cu batista. Părea că suferă de căldură mult mai mult decât celălalt pasager, ale cărui nume şi funcţii tot nu le aflasem încă. În jurul mijlocului, pe piept, sub centiron şi la subsuori, cămaşa de uniformă se înnegrise de transpiraţie. Oftă:

— De doi ani de când sunt aici, n-am pomenit o asemenea vreme. Nu-i aşa, domnule doctor?

— Vă rog să mă iertaţi, am intervenit eu, n-am auzit bine numele dumneavoastră…

Celălalt a zâmbit. Era un bărbat înalt, foarte slab, cu ochi albaştri, goi, aşa cum sunt uneori ochii orbilor sau ai beţivilor. Era foarte zbârcit, foarte bronzat, iar părul lui alb-gălbui era prea lung. I-am dat între cincizeci şi şaizeci de ani.

— Dubois, mi-a spus el, fost medic de marină.

— Şi încă un medic bun, a adăugat Peyrole cu accentul lui de meridional.

Am zâmbit, încurcat. Nu sunt, n-am fost niciodată timid, dar poate pentru că eram obosit, poate şi pentru că îmi făceam o idee cam exagerată despre Raevavae şi despre comunitatea din insulă, de-abia îndrăzneam să spun lucrurile cele mai simple. Totodată doream să şi lămuresc povestea cu titlul meu de director.

N-am avut însă răgazul s-o fac. Brusc, în timp ce noi priveam marea orbitoare, sub cerul cenuşiu, întregul univers s-a înfiorat. Am căutat o expresie mai potrivită, mai puţin teatrală. N-am găsit niciuna. În realitate, nu s-a petrecut nimic. Nicio frunză, niciun fir de iarbă nu s-au clintit. Şi totuşi, deodată, ceva s-a schimbat, dar atât de evident, încât ne-am privit toţi trei. Cred că s-a produs doar

o schimbare violentă a presiunii atmosferice. Dar noi nu bănuiam nimic. Ne-am gândit cu toţii la un cutremur. Ne-am uitat în spate, la crestele muntelui Hiro, însă nici acolo nu se observa nimic neobişnuit. Pe urmă, dintr-odată, întregul cer s-a pus în mişcare. Fără să simţim nimic, norii adunaţi deasupra insulei, încă de dimineaţă, s-au urnit din loc şi, ca nişte pumni de praf au pornit-o rostogolindu-se spre sud-vest, adică, pentru noi, spre larg. Într-o clipă, cerul s-a limpezit. Apoi, din spatele muntelui Hiro, au apărut alţi nori, mânaţi şi mai repede încă de un vânt pe care noi tot nu-l simţeam.

Primul care a reacţionat a fost Dubois. A făcut un fel de strâmbătură şi a spus:

— În această perioadă a anului, aşa ceva e de necrezut, iar la Raevavae nu se întâmplă niciodată. Dar... se prea poate să ne atingă coada vreunui ciclon.

Nici Peyrole, nici eu n-am răspuns. Jandarmul s-a întors la maşină. Noi l-am urmat. Tocmai era gata să pornească motorul, când Dubois i-a pus mâna pe umăr:

— Ia ascultaţi!

Am auzit vântul chiar înainte de a-l simţi. L-am văzut năpustindu-se asupra noastră cu toată viteza, din vârful munte, lui Hiro, mai întâi ca o suflare care răsucea frunzele pe creştetul pomilor, apoi, deodată, ca un val uriaş, care ducea cu el crengi, acoperişuri de tablă şi alte lucruri pe care nu le distingeam.

— Acolo, la adăpost, a strigat Peyrole sărind jos din maşină şi alergând către o stâncă foarte mare, care se înălţa la marginea copacilor.

Ne-am dus după el. Parcă îl văd şi acum, fugind cât putea de repede, cu picioarele lui scurte şi groase, ţinându-şi chipiul cu o mână, ca să nu-i zboare de pe cap.

Vârtejul nu ne cuprinsese încă, dar aerul era atât de dens încât devenise aproape palpabil. Am ajuns la stâncă. Era un adăpost bun. Situată între Hiro şi noi, şi înaintând spre mare, uriaşa piatră se întindea, ca un acoperiş, deasupra

unei porţiuni de pământ de vreo doi-trei metri pătraţi.

Ne-am refugiat sub o stâncă, ne-am lipit de ea, şi din nou, brusc, atmosfera s-a schimbat, aerul a devenit uşor şi rece. Ne-am uitat unii la alţii: n-am avut timp să vorbim. Totul a durat, poate, două secunde. Imediat după acea, peste capetele noastre au început să zboare primele frunze, apoi primele crengi, în timp ce din toate părţile răsunau salvele trunchiurilor de cocotieri care se frângeau.

Ne-am culcat te pământ, cu capul lipit de stânca ce vibra, şi am aşteptat. Nu ştiu ce-au făcut ceilalţi. Eu îmi ascundeam faţa cu braţele; stăteam cu gura pe pământul negru şi gras, care mirosea a humus; respiram greu; tot trupul îmi era biciuit, lovit de proiectile a căror natură n-o ghiceam. Aşteptam. Cred, fără să fiu însă sigur, că se întunecase. Ştiu că, în jur, zgomotul era atât de puternic, încât după ce limitele noastre de percepţie şi nu-l mai auzeam. Eram lipit de pământul cald, nu mă gândeam la nimic. Aproape că aveam chef să dorm. Ceilalţi nu mai existau, nici Raevavae, nici măcar eu însumi.

Apoi vântul s-a mai domolit şi din nou l-am auzit urlând. În acel moment, a început ploaia. Ca toate celelalte, şi ea a venit pe neaşteptate. La început, a fost numai vântul, pe urmă, dintr-odată, s-au năpustit peste noi cataracte de ploaie atât de masive, încât am crezut că năvăliseră apele mării. Mi-am lins buzele – nu erau sărate.

Curând, de-a stânga şi de-a dreapta stâncii noastre s-au format şuvoaie care au inundat mica scobitură în care ne refugiaserăm. A trebuit să ne ridicăm în picioare şi să ne rezemăm de piatra protectoare, care continua să vibreze. Cerul era gri-verzui, iar lumina semăna cu cea pe care o vezi, la zece metri sub apă, când plonjezi pe un covor de alge. La început, ne lipiserăm faţa de peretele de stâncă, pentru a ne feri de nisipul şi de crenguţele ce mai zburau încă prin aer, dar foarte repede totul a devenit apă. Ne-am întors cu spatele la adăpost. Eram cufundaţi până la genunchi într-un fel de torent care săpa pământul sub

picioarele noastre. Dincolo de stâncă, nu mai era nimic altceva decât perdeaua fumurie a ploii şi câteva forme negre, nedesluşite, care se zvârcoleau îngrozitor.

M-am uitat la vecinii mei. Amândoi aveau faţa plină de sânge. Lucrul acesta m-a făcut să-mi şterg şi eu fruntea cu mâna, şi astfel mi-am dat seama că nu sângeram mai puţin decât ei. Eram, aşa cum am văzut mai târziu, răzuiţi de nisip de parcă am fi fost frecaţi cu glaspapir. Peyrole îşi pierduse, bineînţeles, chipiul. Dubois, cu părul lui lung, lipit în şuviţe neregulate, semăna cu o bătrână nebună. Nu ştiu cum arătam eu.

Curând am început să tremurăm. Au trecut mai bine de două ore înainte de a putea spera să facem ceva. La un moment dat, Dubois s-a aşezat jos, în apă. Îi venea până la umeri. Peyrole şi cu mine l-am ridicat cu forţa şi l-am silit să stea în picioare, rezemat de stâncă. Ne era imposibil să vorbim. De la o vreme, vântul a stat. Ploaia nu mai era acum decât o ploaie foarte violentă. Eram uzi şi îngheţaţi.

Am mai aşteptat puţin, apoi am pornit în căutarea maşinii. Dispăruse împreună cu toate celelalte lucruri. A fost regăsită peste câteva zile. Înţepenită între copaci, în josul pantei. Vizibilitatea continua să fie foarte proastă, dar începuse totuşi se lumineze. Muntele Hiro era învăluit în nori, dar din vârful lui cobora un şuvoi larg, de un roşu-portocaliu, care apăruse fără îndoială din cauza unei alunecări de teren. În jurul nostru, peisajul devenise haotic. Peste tot, numai trunchiuri frânte de la jumătate, rădăcini întoarse ameninţător spre cer, locuri curăţate cu o grijă de maniac, sau, dimpotrivă, mormane cu o arhitectură bizară. Peyrole s-a aplecat spre mine:

— Aveţi grija de doctor, mi-a strigat el.

— Unde vă duceţi?

A încruntat din sprâncene:

— Soţia mea, copiii, satele…

Striga cu conştiinciozitate fiecare cuvânt. Avea o înfăţişare serioasă, de om cu răspunderi.

— Ce-a fost asta?

A ridicat mâinile, s-a strâmbat nemulţumit:

— Aveţi grijă de doctor, mi-a repetat. Trimit pe cineva după dumneavoastră. Nu vă mişcaţi de aici. Nu mai e niciun pericol.

Şi a plecat legănându-se, printre trunchiurile de copaci răsturnate.

Am rămas acolo încă trei ore. Găsind un loc aproape uscat, într-o grămadă de crengi, Dubois a aranjat cu multă pricepere un adăpost de frunze. Ne-am refugiat înăuntru şi am aşteptat în tăcere, stând unul lângă celălalt şi dârdâind de frig.

În sfârşit, ploaia a încetat. Soarele a apărut din nou pe un cer foarte albastru şi totul a început să fumege. După aceea ne-am auzit strigaţi. Erau trei băştinaşi care veniseră după noi. Aduseseră cu ei şi doi căluţi dintre aceia pe care, de departe, eu îi luasem drept măgari.

Am încălecat fără să protestăm şi am sosit la Anatonu fără alte peripeţii.

Satul era plin de bărbaţi şi de femei care alergau şi ţipau întruna. Nu înţelegeam ce spuneau. Şi aici fuseseră doborâţi mulţi copaci, iar casele rămăseseră aproape toate fără acoperiş în mijlocul a ceea ce s-ar fi putut numi străzi – de fapt spaţii neregulate unde nu fusese clădit nimic, vântul înălţase baricade. Clopotniţa bisericii era pe jumătate dărâmată, dar clopotul se afla încă la locul lui şi suna neîntrerupt.

Dubois a descălecat cu mişcări lente. Ca şi mine părea sleit de puteri, dar a spus surâzând uşor:

— Mă duc să văd ce pot face în harababura asta…

— Pot să vă ajut?

A ezitat:

— Nu cred. Cel mai bun lucru ar fi să vă duceţi acasă. Oamenii aceştia or să vă conducă. Bagajele trebuie să fi şi ajuns. Mergeţi şi vă schimbaţi. Încercaţi să dormiţi… A, şi, dacă aveţi tinctură de iod sau apă de colonie, să vă spălaţi

zgârieturile. Toţi cei de care am nevoie sunt aici…

A plecat, şchiopătând uşor, cu umerii căzuţi şi cu părul lui prea lung.

Eu am fost condus la ceea ce Peyrole numise reşedinţa mea. Era clădirea în care se află acum muzeul. Îl cunoşti doar. De fapt, casa fusese construită pentru jandarm şi familia sa. Dar, în timpul războiului, Marina sau Infanteria Marină, nu mai ştiu exact, instalase un post mult mai confortabil, ceva mai sus, pe coasta muntelui. După război, jandarmul se mutase acolo. Căsuţa mea era dreptunghiulară, făcută numai din piatră, cu un acoperiş din fibrociment vopsit în roşu imitând ţigla, şi cu ferestre zăbrelite.

Deasupra uşii, se mai putea citi încă pe frontispiciu: „Libertate, Egalitate, Fraternitate”.

Era puţin caraghios. Dar n-aveam chef să râd. Am intrat. În cameră era ordine. Aveam un pat, o masă şi două scaune. Lăzile mele erau aşezate una peste alta în mijloc. Un băştinaş se cocoţase deasupra. Mi-a zâmbit. Am vrut să mă spăl, să mă schimb, să rămân singur. A trebuit să mă stăpânesc ca să nu mă înfurii. Am pălăvrăgit vreun sfert de ceas cu călăuzele mele şi cu paznicul bagajelor. Le-am oferit ţigări. Mi-au explicat de ce uraganul nu atinsese câtuşi de puţin noua mea locuinţă. Ca să mă lămurească, au pomenit nume de locuri pe care nu le cunoşteam. Mă oboseau cu sporovăiala lor. Am sfârşit prin a-i da uşurel afară. Aceasta a fost prima mea lecţie de răbdare oceanică.

5

Îmi vine foarte greu să-ţi povestesc toate lucrurile, aşa cum s-au întâmplat ele. Mai întâi, pentru că e mult de când m-am mai gândit la aşa ceva şi pentru că îmi vin în minte numai frânturi de amintiri, pe care trebuie mereu să le repun în ordine şi să le verific. Apoi, şi mai cu seamă, pentru că îţi povestesc primul meu contact cu un ţinut, care, de atunci a devenit al meu. Cum să ţi-l înfăţişez pe Peyrole aşa cum mi-a apărut în prima zi, cum să-l descriu pe Dubois, pe care nu-l cunoşteam şi care, după aceea, a fost pentru mine mai mult decât un părinte?

Nu ştiu dacă am sau n-am dreptate. Înainte de a ajunge la ceea ce vrea să-ţi spun, lasă-mă să-mi continui drumul aşa cum înţeleg eu. Fără îndoială, cu mersul unui bătrân, căruia îi place să zăbovească privind la anii tinereţii sale. Dar şi cu un mers folositor ţie, cere ne cunoşti numai din vremea când străluceam, în plină glorie. Trebuie să ştii de unde am pornit.

Când m-am trezit în camera aceea necunoscută, cele trei ferestre deschise erau înţesate de chipuri cafenii, care mă priveau printre zăbrele. Am avut impresia că mă aflam într-o cuşcă. Şi aceasta a fost o lecţie pe care mi-a dat-o Oceania. Acolo nu exista viaţă privată.

Am făcut un duş, m-am îmbrăcat, am întrebat unde locuieşte Peyrole şi m-am dus la el. Era pe la mijlocul după-amiezii şi arşiţa se mai domolise. Cerul era senin. Frunzişul,

spălat de uragan, strălucea de prospeţime. Deşi, peste tot, se vedeau încă crengi rupte şi copaci frânţi, aveai impresia că ceea ce se petrecuse nu fusese atât de cumplit şi că, în curând, vor dispărea şi ultimele urme ale furtunii.

Peyrole locuia într-o clădire lungă, pe jumătate cazarmă, pe jumătate vilă colonială, destul de bine construită, cu un acoperiş care depăşea perimetrul zidurilor şi se sprijinea pe stâlpi de lemn. Din nefericire, acoperişul nu mai exista deloc. Mica peluză din faţa casei era plină de băştinaşi aşezaţi în capul oaselor sau culcaţi, care plângeau şi ţipau. În spate, o îngrămădire de copaci doborâţi era tot ce mai rămăsese din ceea ce fusese probabil un boschet.

Nici astăzi nu suport să văd pe cineva că suferă. Durerea celorlalţi mă irită şi mă impresionează. Este, incontestabil, o dovadă de egoism. Dar aşa sunt eu şi nu mă pot schimba. Pe vremea despre care îţi vorbesc, fugeam, dacă vedeam o femeie plângând. Când am văzut mulţimea aceea care se văita, am fost pe punctul de a face cale întoarsă.

N-am plecat, totuşi, pentru că nu ştiam unde să mă duc. De altfel, văzându-mă, indigenii au tăcut brusc. Atrasă, fără îndoială, de linişte, din casă a ieşit o europeană. Era Odile Peyrole. Micuţă, brunetă, palidă, purta un şorţ cu flori şi semăna cu oricare gospodină din Franţa.

M-a poftit să intru, s-a interesat dacă mă instalasem bine, mi-a pus masa şi am prânzit, deşi era după-amiaza târziu, şi toate acestea le-a făcut fără să pună întrebări inutile, fără strigăte, fără agitaţie.

Ca şi soţul ei, avea accentul celor originari din sud-vestul Franţei. Din cauza asta, te aşteptai s-o auzi vorbind tare. Or, trebuia să ciuleşti urechea ca să-i prinzi cuvintele. Era discreţia în persoană. Şi, aşa cum s-a vădit mai târziu, era o femeie cu mult bun simţ şi un om de caracter. Provenea însă din mica burghezie provincială, prea puţin deosebită de ţărănime, care, fără a mai crede cu adevărat, păstra, în acea vreme, în Franţa, severitatea educaţiei religioase clasice şi convingerea fermă că omul nu se află pe lume

pentru a se distra, ci pentru a progresa.

Soţul ei nu era acasă. Inspecta insula pentru a constata pagubele. Casa era plină de răniţi, pe care îi îngrijea Dubois, ajutat de Odile Peyrole şi de învăţătorul tahitian. Le-am propus să-i ajut şi eu, au primit şi am lucrat aproape neîntrerupt până la miezul nopţii, când s-a întors Peyrole din inspecţie. Soţia lui, care îl aştepta, i-a servit cina şi ne-a chemat să mâncăm şi noi ceva şi să bem o bere.

Ne era mai cu seamă somn, dar am acceptat invitaţia, ca să aflăm veşti şi ca să rămânem o clipă numai noi între noi. De altfel, Dubois tocmai terminase de dat îngrijiri şi nu mai aveam altă treabă de făcut decât să aducem de băut celor care aveau temperatură şi să-i împiedicăm să se ridice sau să-şi scoată pansamentele. Tékao, învăţătorul, ne-a promis că îi veghează el până la întoarcerea noastră.

„Casa Marinei”, cum i se spunea, era singura clădire din insulă care avea un pod, făcut din scânduri intenţionat nebătute în cuie, sprijinite pe bârne. Acest pod nu împiedicase ploaia să pătrundă în casă după dispariţia acoperişului, dar apărase în mare parte interiorul de alte stricăciuni. Bucătăria, spălată, măturată, uscată, arăta aproape impecabil. Dacă n-ar fi fost geamurile sparte şi stelele care se zăreau prin tavan, nici nu ne-am mai fi amintit de cele petrecute.

Peyrole stătea la masă, la lumina unei lămpi-reflector pe care o avea în faţă. Văzut din spate, dădea impresia unui om puternic, doborât de oboseală. Mânca încet o supă deasă de zarzavat, în care muia bucăţele de pâine. Sprâncenele îi erau încruntate. Îi crescuse barba. Ochii îi erau afundaţi în orbite.

— Ei? a întrebat Dubois.

Peyrole a terminat de mâncat supa, a ridicat farfuria de o margine ca să adune şi ultima lingură, a băut puţin vin, apoi s-a şters la gură:

— Ei bine…

În glas i se simţea amărăciunea oboselii.

— …Ei bine, jumătate din insulă s-a dus dracului. Partea de răsărit a fost cea mai greu lovită. Noroc că pe-acolo nu sunt sate. A fost un singur val seismic. *Motu*-ul cel mare a rămas golaş. Nu mai există niciun pom, nicio creangă, nimic. La capul Harataï, mai mult de un metru de nisip ud a fost adus în mijlocul pădurii, la două sute de metri de ţărm. Peste tot, un adevărat masacru. Cât despre plantaţiile dumneavoastră (a arătat cu capul spre mine), ar trebui îndepărtate tone de crengi şi trunchiuri uite aşa de groase ca să le regăsim, dacă mai există cumva…

— Dar oamenii? a întrebat Dubois.

— Nu ştiu. Şi nici nu pot să aflu. Am încercat să iau legătura cu toate sfaturile bătrânilor, le-am cerut să-i numere pe cei care lipsesc din sate. O să ştiu mâine… cu aproximaţie, fiindcă oamenii nu stau locului cu niciun chip. Aleargă dintr-o parte într-alta, ca să vadă cine a murit. Şi, cum toţi fac asta în acelaşi timp, nu găsesc decât case goale, şi încep să plângă… Lăsând acum toate acestea la o parte, trebuie să fie cel puţin o sută de morţi. La Raïrua, la Matotea, valurile au măturat totul. În alte puncte, sunt mai degrabă răniţi, sau oameni zdrobiţi de copaci. Dar pe coastă… Cei care au scăpat cel mai uşor sunt cei de la Vaiuru. Porcăria aia venea dinspre nord-est. La Vaiuru, au fost la adăpost.

— Tocmai asta nu înţeleg, a spus deodată Dubois. Nu s-a mai pomenit până acum un ciclon care să vină de la est. De altfel, nu s-a mai pomenit niciodată un ciclon în iulie, şi aproape niciodată un ciclon la Raevavae. Ultimul datează, cred, din 1906. Şi n-a fost nici pe departe aşa de puternic ca acesta. De fapt a trecut printre Rurutu şi Tubuaï. La noi nu au ajuns decât vârtejurile stârnite de el. Era în ianuarie 1906. Şi venea dinspre nord-vest, nu dinspre nord-est.

— Nu ştiu cum a fost atunci, a spus Peyrole. Dar ceea ce ştiu sigur e că azi-dimineaţă sufla dinspre nord-est. De altfel, ăsta a fost norocul nostru, dacă se poate spune aşa. Muntele Hiro a servit drept paravan. Dacă furtuna ar fi venit

de la vest, ar fi fost mai rău…

Îi ascultam şi îi găseam neserioşi că se interesează atâta de direcţia vântului.

6

Zilele care au urmat imediat după catastrofă nu mi-au lăsat o amintire prea clară. Eram tot timpul pe drumuri, încercând să strângem răniţii, să-i convingem pe oameni să îngroape cadavrele, pentru a împiedica declanşarea epidemiilor, să-i ajutăm pe cei care scăpaseră cu viaţă.

Aceştia din urmă nu prea aveau nevoie de ajutorul nostru. În patruzeci şi opt de ore, îşi făcuseră acoperişuri noi din ramuri de palmier, îşi consolidaseră casele, adunaseră porcii negri care fugiseră în hăţişuri şi, aşezaţi pe pământ în faţa uşilor, ne priveau trecând.

Acesta a fost primul meu contact cu insula. Un contact neplăcut, pentru că eram epuizat şi pentru că se părea că nu mă făcusem agreat de băştinaşi, dar un contact care mi-a permis totuşi, imediat, să mă familiarizez cu locurile. Chiar în starea în care era atunci, insula mi s-a părut de o rară frumuseţe şi varietate. Totul îmi plăcea: micuţele *faré*[7]-uri, agăţate pe coastele munţilor, stâncile contorsionate, sparte ca nişte schije de obuz, mangrova[8] din partea de miazăzi, atât de bogată, atât de atrăgătoare de departe, cu vegetaţia ei înaltă de un verde de smarald, atât de veninoasă de aproape, cu solul ei mişcător, cu numeroasele

---

[7] *faré = casă.*

[8] *mangrovă* = asociaţie vegetală halofilă specifică regiunilor tropicale, unde cresc în plină zonă mâloasă păduri de nepătruns de arbori exotici.

ei mlaştini şi canale, plajele de nisip gri, lacul, hibiscuşii[9], paletuvierii[10], pinii înalţi şi drepţi ca nişte coloane, ferigile arborescente…

Totul era nou pentru mine. Fotografiam mereu câte o scenă, câte un detaliu al peisajului, îmi spuneam „mă voi reîntoarce prin locurile astea”, şi le zâmbeam băştinaşilor. Aceştia însă nu se uitau la mine. Dacă totuşi îmi aruncau o privire, ei, care erau atât de încrezători şi de prietenoşi cu Peyrole şi cu Dubois, mie nu-mi arătau decât un chip lipsit de orice expresie. Nu-mi vorbeau niciodată direct. Evitau să intre în contact cu mine. Nu pricepeam de ce. M-am înţeles totdeauna bine cu ţăranii, şi pe ei îi tratam ca pe nişte ţărani din Berry. Vedeam că lucrul acesta îi preocupă pe cei doi tovarăşi ai mei, dar eram prea absorbiţi de treburile noastre ca să vorbim despre asta.

În schimb, de îndată ce rămâneam singuri, îşi exprimau deosebita îngrijorare pentru amuţirea completă a radioului. Exista la Raevavae un post de emisie-recepţie, care fusese încredinţat jandarmului. Acesta comunica de două ori pe săptămână cu Papeete. În caz de urgenţă. Peyrole putea să cheme şi în afara orelor ce-i erau rezervate. Încercase să stabilească legătura imediat după uragan, dar nu obţinuse niciun răspuns. De atunci, îşi verificase instalaţiile, reînnoise apelurile, dar tot fără rezultat; şi nu ştia cărui fapt să-i atribuie această tăcere.

Odile Peyrole a fost cea care ne-a înştiinţat că niciun post nu mai emitea. Odile Peyrole era o bună gospodină. Nu ieşea niciodată fără soţul ei. Băştinaşii îi aduceau tot ce-i trebuia, iar ea îşi petrecea zilele spălând, cosând, gătind, aşa cum ar îi făcut la Mont-de-Marsan. Dar îi plăcea să lucreze ascultând muzică. Soţul ei branşase un difuzor pe postul de recepţie al jandarmeriei, astfel că ea prindea uşor posturile din vestul Statelor Unite, din Hawai şi din Noua Zeelandă. Or, după catastrofă, nu mai putuse capta niciun

[9] *hibiscus* = arbore tropical, un fel de nalbă mare, folosită ca plantă ornamentală sau textilă.

[10] *paletuvier* = arbore exotic din regiunile tropicale.

post. Nimeni nu mai răspundea, nicăieri.

Când a aflat această veste, Peyrole a luat-o ca pe o sfidare la adresa lui. Urmase cursuri de telecomunicaţii şi ştia să mânuiască aparatele pe care le avea. Timp de o zi întreagă, ne-a lăsat singuri, pe Dubois şi pe mine, ca să facă ceea ce numea el o revizie serioasă.

Seara, când ne-am întors, căci pe vremea aceea mâncam toţi la casa Marinei, l-am întrebat din ochi. Sprâncenele lui erau mai încruntate ca oricând. Buza lăsată trăda supărarea:

— Nimic, ne-a spus el. Am demontat tot, piesă cu piesă, am verificat tot: merge, dar degeaba! Aparatele funcţionează normal: am luat cu mine receptorul la Matotea, ca să văd. Nevastă-mea a vorbit cu mine de aici: o auzeam perfect. Deci…?

— N-o fi cumva o cădere de tensiune? a întrebat cu precauţie Dubois.

Peyrole a negat, dând din cap:

— Am făcut toate încercările cu putinţă, am verificat tot. Antena, generatorul, tot. Am citit din nou manualul din scoarţă-n scoarţă. Nu văd decât o singură explicaţie…

— Să fie adică…

— Un fenomen magnetic sau atmosferic necunoscut.

Îţi făcea milă să-l vezi.

— Stai puţin, a spus Dubois, e absolut imposibil să se fi stricat ceva fără să-ţi dai seama de asta? Poate că cei de la Papeete te aud. Poate că-ţi vorbesc fără ca dumneata să-i poţi recepţiona… Gândeşte-te: dacă ai mai putea prinde un post-două, n-aş avea nimic de zis. Dar chiar niciunul? E imposibil. Peste câteva zile, cel târziu peste câteva săptămâni, vor trimite pe cineva de la Papeete, şi atunci o să te lămureşti. Spun câteva săptămâni, fiindcă se prea poate să fi fost şi ei la fel de zgâlţâiţi ca şi noi, şi atunci…

Pentru prima oară de când avusese loc cataclismul, m-am gândit la *Catalina* şi la echipajul său. Le-am spus şi lor ce mă frământa. Nu mi-au răspuns. Ce puteau să-mi

răspundă? Nu mai departe decât aici, la Raevavae, şi tot ne era greu să ne numărăm exact morţii. N-am mai vorbit despre radio. Cred că singura care îl regreta cu adevărat era Odile Peyrole.

Treaba pe care o avusesem eu de făcut aproape că se terminase. Am mai spus-o, Raevavae revenea la normal extraordinar de repede, ca şi cum insula ar fi fost sortită să suporte catastrofele şi să le absoarbă. Am profitat de împrejurare pentru a mă întoarce la locuinţa mea. Voiam să-mi desfac bagajele şi să văd cum mă puteam aranja în acea jandarmerie de capitală de canton. În afară de îmbrăcăminte şi de cărţi, adusesem un pick-up cu acumulator, discuri, fotografii, gravuri moderne şi câteva obiecte care mă însoţiseră totdeauna în peregrinările mele. Maï cu seamă o trusă de toaletă din fildeş, pe care o aveam de la mama, de cari nu mă serveam niciodată, dar la care. ţineam mult. Tocmai atârnam gravurile, când au sosit Peyrole şi Dubois. Urcau încet panta care ducea la locuinţa mea. Îi urmăream venind încă de departe şi, totodată, admiram, jos, valea pe care teara începea s-o învăluie în neguri. I-am strigat. Au ridicat capul, mi-au făcut semn cu mâna, dar nu mi-au spus nimic până nu s-au aşezat. Le dădusem lor scaunele, iar eu stăteam pe pat. Revăd foarte limpede scena.

Amândoi păreau preocupaţi şi aproape solemni. Peyrole m-a întrebat totuşi dacă sunt satisfăcut de felul cum mă instalasem şi dacă am nevoie de ceva. Am răspuns mirat că totul e perfect şi că, de îndată ce voi găsi o slujnică…

În acel moment, Dubois m-a întrerupt:

— N-o să găsiţi niciuna. De fapt, tocmai pentru asta am venit la dumneavoastră.

— Pentru că nu am slujnică?

Peyrole a făcui o mişcare cu capul de parcă ar fi alungat o muscă.

— Nu. Am venit, pentru că… în sfârşit, pentru că băştinaşii cred că aduceţi nenoroc, ce mai!

Mi-a trebuit mult până să înţeleg ce spune. Era ceva atât de pueril, şi atât de neaşteptat în gura unui jandarm din Tarn... În cele din urmă, am început să râd. Dubois m-a întrerupt:

— Nu e de râs. Ba e chiar foarte supărător. Îi cunosc bine pe oamenii de aici. Sunt şase ani de când am venit la Raevavae. Toţi sunt botezaţi, se duc la biserică, cunosc rugăciunile, dar... dar cred şi în *tupapaous,* în stafii. Există două *marae*[11] pe insulă; desigur, ele sunt acum în ruină, dar, din când în când, sunt descoperite acolo animale înjunghiate, sânge... Ştiţi, nu trebuie să scormonim prea adânc. Şi nenorocirea e că, dacă ei nu vă acceptă, o să aveţi necazuri.

— Ce vreţi să fac? Să plec înot?

Peyrole a clătinat din cap:

— Nu e vorba de aşa ceva. Oricum, sunteţi sub protecţia autorităţii. Dar domnul doctor are dreptate. Oamenii ăştia gândesc toţi acelaşi lucru, în acelaşi moment. Toţi sunt făcuţi după acelaşi calapod. Nu au nevoie să vorbească ca să se înţeleagă. Dacă vă pun în carantină, riscaţi să ajungeţi într-o situaţie neplăcută. De fapt, chiar sunteţi în carantină.

— Dar e absurd! Pentru ce?

— Încercaţi să-i înţelegeţi şi pe ei, mi-a spus atunci Peyrole, care părea foarte îngrijorat. Nu s-a pomenit *niciodată* un ciclon în iulie, de când există Raevavae, care, de altfel, nici nu este aşezată în drumul cicloanelor. Dar iată că debarcaţi dumneavoastră şi, la numai o oră după sosire, se dezlănţuie un uragan care ucide un om din opt. Puneţi-vă în locul lor...

Acum, devenisem şi eu îngrijorat:

— Ce e de făcut?

— Ei bine, iată...

Dubois a râs puţin, sarcastic; Peyrole era cât se poate de serios.

---

[11] *marae* = altar de sacrificiu.

— Iată despre ce-i vorba: avem, poate, o şansă să vă scoatem din necaz. Aici, oamenii îşi schimbă repede părerea. Dar remediul nostru nu e prea plăcut şi poate că nici nu va reuşii. Sus, în desiş, trăieşte un moşneag, pe nume Maono, care trece drept un mare înţelept. Cred, mai ales, că este foarte bătrân şi că, într-adevăr, în tinereţe, a făcut probabil parte dintr-o sectă sau dintr-o şcoală de *herepos,* mă rog, de preoţi. Peyrole s-a dus în dimineaţa asta la el…

— Da, e foarte bătrân şi cam obosit. Dar se învoieşte să vă găzduiască timp de trei zile. Credem că va fi de ajuns…

Eram uluit. Aceasta a fost cea de-a treia lecţie pe care mi-a dat-o Oceania.

— Cu ce schimbă asta situaţia?

— O! Cu nimic! Dar ar fi ca şi cum v-aţi retrage din lume, ca şi cum v-aţi duce să vă spovediţi…

— Şi ajunge numai atât?

— Poate.

— Când trebuie să mă duc la el?

Peyrole a dat din cap:

— Cu cât mai repede, cu atât mai bine. Mâine dimineaţă… Lăsaţi casa aşa cum e. Sunt zăbrele la ferestre, iar uşile se închid bine. N-o să vă dispară nimic…

Maono era într-adevăr foarte bătrân. Era chiar şi foarte murdar. Fără să se ascundă, dar şi fără să atragă în med special atenţia, ca şi cum ar fi fost un lucru simplu şi firesc, Peyrole m-a condus la mica lui cabană, s-a aplecat spre gaura care servea drept uşă, a salutat şi a plecat.

Am rămas singur, în picioare, în faţa mormanului de frunze scobit, care era coliba lui Maono, aşteptând un semn, o chemare din partea lui.

După mai multe minute, cum nu se auzea nimic, am început să mă simt încurcat. Să nu uităm că numai cu o lună în urmă eram încă la Paris. Cred că am tuşit, am făcut oarecare zgomot mişcându-mă. Tot nimic. Atunci, m-am aplecat şi eu, şi am privit înăuntru.

Mirosea foarte urât şi nu se vedea aproape nimic, căci un foc firav, aprins în mijlocul colibei, o umplea de un fum albăstrui, înţepător, care apoi răzbătea afară printre frunze. Până la urmă, l-am zărit totuşi pe Maono. Stătea jos, în fundul adăpostului, rezemat de perete, îmbrăcat în zdrenţe. Era un omuleţ chircit şi slab, cu o claie de păr creţ şi des, de un alb-gălbui unsuros, care-i cădea pe umeri. Avea un nas turtit, iar buzele groase, în jurul gurii ştirbe, clămpăneau fără încetare într-un murmur umed. Faţa îi era încreţită de riduri pline de murdărie. Era oribil.

Ne-am privit o clipă în tăcere. Amintindu-mi de recomandările lui Peyrole, nu îndrăzneam să-i adresez nicio întrebare. Cât despre el, părea că de-abia mă vede. Stătea nemişcat, înconjurat de tot soiul de pachete scârboase şi urât mirositoare, scoţându-şi din când în când mâna de sub pătura care-i acoperea umerii pentru a mai arunca un pumn de frunze în foc. Incomodat şi de miros, şi de fum, dar oarecum hipnotizat de această statuie a bătrâneţii şi a murdăriei, am sfârşit prin a mă aşeza turceşte în faţa uşii şi a zâmbi. Cred că am spus cam aşa:

— Ei, Maono, te învoieşti să mă ţii aici câteva zile?

Bătrânul n-a răspuns. Nici măcar nu ştiam dacă vorbea franceza. Am continuat, pronunţând cuvintele rar şi răspicat, ca şi cum aş fi vorbit unui copil. Am spus că făcusem o lungă călătorie pentru a ajunge la Raevavae, că-mi plăcea Raevavae, că insula era frumoasă, în sfârşit, spuneam orice numai să pot zâmbi în continuare şi să par amabil.

Deodată, Maono a ridicat mâna şi, exact pe tonul conversaţiei, a articulat aproximativ:

— Kekekekeke.

Fireşte, n-am înţeles nimic. Şi-a repetat de mai multe ori bolboroseala, făcând şi gesturi cu mâna. Atunci, mi-a venit o idee. Peyrole îmi dăduse nişte conserve spunându-mi că bătrânului îi place compotul de fructe. Am deschis o cutie de compot de piersici şi i-am întins-o, A golit-o complet,

apoi a redevenit imobil şi a adormit. M-am ridicat.

Coliba lui Maono se afla la poalele unei faleze abrupte şi netede de lavă neagră din care se prelingea un firicel de apă limpede ce forma mai întâi un ochi la suprafaţa pământului şi apoi se pierdea sub muşchi. În imediata apropiere, era o încâlceală de ferigi arborescente, de pandanuşi şi de mulţi alţi arbuşti care se împleteau atât de strâns şi de viguros încât îţi provocau un fel de indispoziţie fizică. În faţa găurii care îi servea drept uşă lui Maono, se întindea o platformă acoperită de gazon, de vreo zece metri, dincolo de care pământul părea că se opreşte brusc, în plin cer. Cum nu aveam nimic altceva de făcut, m-am dus până la marginea aceea. Nu era o ruptură, ci o pantă abruptă care cobora până la ocean. La o diferenţă de nivel de trei sute de metri, oceanul avea exact aspectul unui lac liniştit. În partea aceasta, recifele, nedepăşind suprafaţa apei, nu provocau decât o clocotire uşoară. Verde în lacul interior, aproape neagră în larg, apa nu era albastră decât la orizont.

Era imperiul atotbiruitor al soarelui, al spaţiului şi al tăcerii.

Am privit peisajul câtăva vreme, apoi am început să mă plictisesc. Peyrole îmi dăduse provizii şi un cuţit cu care să-mi croiesc drum prin hăţiş, luasem ţigări, dar uitasem să iau şi nişte cărţi. Cred, de altfel, că mă gândisem la ele, dar intenţionat nu luasem niciuna, din grijă pentru autenticitate sau ceva de genul acesta. Am regretat. Maono continua să doarmă.

Atunci, m-am apucat să tai nişte crengi şi mi-am făcut şi eu, cum m-am putut, o mică colibă. Nu era o construcţie prea reuşită şi bucuram că nu plouă, însă, în felul acesta mi-am găsit o ocupaţie pentru o bună bucată de timp. După aceea, am deschis o cutie de conserve ca să prânzesc. Maono s-a trezit.

M-a strigat:

— *Tané!*[12]

M-am dus să văd ce vrea. Era în aceeaşi poziţie. Se uita la mine şi zâmbea dezvelindu-şi gingiile uscate. Iar a îngânat acel:

— Kekekeke.

Nu i-am mai dat nimic. A început să râdă şi, cu multă precauţie, a ieşit afară, frânt de mijloc, mergând pe călcâie, cu genunchii depărtaţi. A rămas o clipă în prag, parcă orbit de lumină, apoi s-a îndreptat şi a început să râdă:

— Eu, Papeete, mi-a spus el. Lucru-portul-Cinehema. Eu Papeete. Mult.

A râs, a băut puţină apă din mica scobitură, a scuipat în ea, apoi a venit să-mi vadă coliba şi iar a râs. A aranjat cu multă îndemânare crengile îngrămădite dezordonat, a adăugat câteva frunze, a mutat câteva ramuri şi mormanul pe care îl adunasem s-a transformat în adăpost.

Era un individ cumsecade, destul de binevoitor. Mi-a mâncat toate cutiile de compot şi a încercat o dată sau de două ori să-mi povestească călătoria sau călătoriile sale la Tahiti, dar uitase aproape complet franceza pe care o ştiuse cândva. În orice caz, jumătate din timp şi-l petrecea dormind.

M-am plictisit îngrozitor. Am încercat să-mi recit versuri, dar am constatat că nu ştiu pe dinafară decât stanţele Cidului. Am luat hotărârea ca, de îndată ce mă voi întoarce la Anatonu, să învăţ poemele pe care le iubeam şi pe care le adusesem cu mine din Franţa.

Eram derutat şi de lipsa scaunelor. Neobişnuit să stau pe jos, coapsele şi mijlocul începeau să mă doară foarte repede. Dar asta nu era nimic. Ceea ce mă copleşea era sentimentul că eram absolut singur şi că nu aveam nimic de făcut. Această impresie era atât de puternică încât, la un moment dat, a început să mă amuze. Maono era un bătrân groaznic, dar plin de culoare locală. Ar fi trebuit să fiu mulţumit…

---

[12] *tané* – om, bărbat, soţ, iubit.

După trei zile, încă din zori, vreo doisprezece băştinaşi au venit după mine, trimişi de Peyrole. L-au salutat pe Maono cu mult respect şi au încercat să discute cu el. I-am lăsat ultima mea cutie de compot de cireşe. Mi-a mulţumit. Ne-am despărţit foarte buni prieteni. Băştinaşii păreau foarte satisfăcuţi. La coborâre, m-au sprijinit tot timpul, m-au ajutat, m-au însoţit, ca şi când aş fi fost convalescent sau ar fi dorit să fie iertaţi pentru ceva de care s-ar fi făcut vinovaţi.

L-am găsit pe Peyrole la biroul lui. Era îmbrăcat în veşnicul său şort şi în maiou; nu se bărbierise încă. S-a uitat la mine, s-a uitat şi la indigeni, apoi mi-a zâmbit.

— Nu vi s-a părut prea lungă şederea?

Tocmai voiam să-i povestesc despre Maono, dar m-a întrerupt:

— Au survenit lucruri noi. Au fost descoperiţi trei naufragiaţi europeni, în larg, într-o barcă pneumatică. Acum sunt într-o casă izolată, pe ţărm, nu departe de aici. Nu i-am văzut încă. Omul acela a venit să-mi dea de ştire.

Mi-a arătat un indigen care şedea pe podea; omul a zâmbit şi a spus:

— Da, asta e adevărat. V-o spune Tapoua. Maï, vărul meu, i-a găsit pe oamenii aceia. Maï este un mare pescar.

Peyrole a zâmbit scurt:

— Maono v-a ajutat, poate, să ştergeţi impresia proastă pe care aţi făcut-o asupra băştinaşilor, dar nu numai el v-a ajutat. De când cu furtuna de acum câteva zile, pescuitul e un adevărat miracol. Toţi pescarii sunt pe mare. Nu mai pridideșc cu prinsul peştelui. Începe să se spună că purtaţi noroc insulei.

Avea o faţă foarte expresivă. Din nou a încruntat din sprâncene:

— A fost găsit şi jeep-ul. Puţin lovit, dar merge. Vreţi să treceţi pe la Dubois? Aţi putea merge apoi împreună la Maï. După câte mi s-a spus, supravieţuitorii nu arată prea strălucit. Nici nu-i de mirare, după cinci zile petrecute în

plin soare.

Am acceptat. Dubois locuia într-un mare *faré* tradiţional, acoperit cu frunze de pandanus, orientat cu faţa spre apus, pe Tuamora.

Când am ajuns la el, tocmai îşi bea cafeaua, în picioare, cu pieptul gol, îmbrăcat doar într-un simplu pareo alb-roşu. A zâmbit, cu zâmbetul acela de oriental pe care începeam să i-l cunosc.

— Am şi eu maniile mele. Peste câteva luni, şi dumneavoastră le veţi avea pe ale dumneavoastră.

Când a aflat despre ce-i vorba, şi-a luat trusa, fără să se schimbe, şi ne-a urmat, lăsând totul deschis. Eram însoţiţi de trei băştinaşi, printre care Tapoua, mesagerul. Profitând de faptul că ei se urcau în maşină, l-am întrebat pe doctor, în şoaptă:

— Nu vă e teamă că o să fiţi jefuit?

Dubois a ridicat din umeri.

— Oamenii de aici mă iubesc. Şi apoi, oricum, tot ar putea face o gaură în acoperiş.

7

Fare-ul lui Maï era o căsuţă de pescari, foarte modestă, deschisă pe trei laturi, cu o armătură din trunchi de cocotier şi cu un acoperiş din pandanus. Mai întâi m-am mirat că mai era în bună stare, dar, după aceea, am observat că numeroase frunze proaspete fuseseră vârâte de curând printre cele vechi şi că poziţia locuinţei, adăpostită de o faleză şi situată la cel puţin o sută de metri deasupra valurilor, trebuie să o fi apărat tot atât de bine împotriva vântului ca şi a mării.

Probabil că Dubois mi-a ghicit gândurile, căci mi-a spus:

— Asta e locuinţa de vacanţă a lui Maï. Maï are una, pe malul golfului, care a fost, bineînţeles, măturată de furtună. Maï simţise, probabil, uraganul. Pesemne că se afla acolo, cu familia lui. O să-l vedeţi pe Maï: e cel mai bun pescar de pe insulă. Şi este un poet. Unii zic că ar fi farsor, dar eu nu le împărtăşesc părerea. Maï este un om care, mai mult ca oricare altul, iubeşte viaţa…

— Îi cunoaşteţi, deci, pe toţi?

Dubois a ridicat din umeri:

— Sunt medic. Mă aflu aici de şase ani, pe insulă sunt – mai degrabă erau – opt sute de locuitori, iar mie îmi place să pictez şi să trag cu arcul. Cum să nu-i cunosc pe toţi?

Maï era un bărbat uscăţiv, zbârcit, cu un pic de barbă şi cu ochi foarte inteligenţi. Ne-a întâmpinat zâmbind, cu o dezinvoltură cu atât mai demnă de admirat cu cât nu avea

pe el decât un pantalon de pânză kaki-închis, strâns în faţă cu un şiret de pantofi şi ştampilat în dreptul fesei stângi: Marina naţională.

După ce Tapoua m-a prezentat destul de ceremonios, ne-am dus să-i vedem pe naufragiaţi. Se aflau în fundul casei, în partea ei cea mai răcoroasă. Eu n-am intrat; m-am mulţumit să privesc peisajul, admirabil, în timp ce Dubois îi examina.

A stat mai mult de o oră înăuntru, şi, când a ieşit, părea preocupat.

L-am întrebat cine sunt naufragiaţii; mi-a răspuns laconic că sunt doi bărbaţi şi o femeie. Dar părea că se gândeşte la altceva. A adăugat:

— Aici ar fi greu să-i îngrijim. Fireşte, sunt epuizaţi şi au arsuri de gradul doi pricinuite de soare. Femeia, îndeosebi, e într-o stare destul de gravă. Ar trebui transportaţi la Marină.

Mi-a aruncat o privire rapidă:

— Puteţi conduce foarte încet?

Ajutaţi de Maï, de Tapoua şi de femei, am umplut cu frunze, şi cu muşchi partea din spate a jeepului, unde am întins apoi, aşa cum s-a putut, trei mumii, înfăşurate în bandaje, care gemeau. Şi, foarte încet, ne-am întors la Marină, aşa cum spunea Dubois.

Acesta îşi supraveghea cu mare atenţie bolnavii. De altfel, o trăsătură importantă a caracterului său era aceea că urmărea cu mai e atenţie tot ce făcea şi, din această cauză, era incapabil, ca mai toţi oamenii, să ducă la bun sfârşit două lucruri deodată. Asta îi dădea o anumită profunzime, dar îl şi deosebea de ceilalţi, ba chiar îl făcea uneori ridicol. Aşa era el în orice împrejurare: dacă, în timpul vreunei întruniri sau al unei conversaţii generale, îşi turna de băut, nu auzea ce i se spunea în momentul acela şi-l punea pe interlocutor să repete, privindu-l cu ochii săi verzi-albăstrui. Această infirmitate, sau această forţă, cum vrei s-o iei, a fost, poate, cauza comportării sale de mai

târziu. În orice caz, era o trăsătură de caracter pe care n-ar fi trebuit s-o neglijăm.

Odată ajunşi la locuinţa lui Peyrole, Dubois şi-a instalat cu grijă pacienţii, explicându-i lui Odile Peyrole ce îngrijiri trebuie să le dea. Apoi, cum Peyrole ne oferise un lichior de anason, a acceptat să bea un pahar.

Ne-am aşezat în bucătărie. Odile Peyrole ne-a adus pahare, apă rece, sticla de anason, apoi a dispărut. Era destul de plăcut. Toate lucrurile erau aranjate în ordine. Locuinţa era urâtă, dar agreabilă. Ne simţeam bine. Începusem să mă destind:

— E puţin cam devreme pentru anason, nu?

Peyrole a dat din cap:

— Împrejurări excepţionale.

Pentru cei doi bărbaţi, eu eram de două ori tânăr, fiindcă, spre deosebire de ei, nu cunoşteam Raevavae. Se purtau politicos cu mine, dar mă considerau cantitate neglijabilă. Am simţit acest lucru şi am tăcut.

— Ei bine, domnule doctor, a întrebat Peyrole, ce e cu bolnavii dumneavoastră? De unde vin?

Dubois a ridicat din sprâncene:

— Nu prea am vorbit cu ei, vă daţi seama. Au suferit un şoc destul de puternic, au febră… Mă rog, erau toţi trei pe Le *Galliffet*, pachebotul acela mixt care ne fusese anunţat, când asta? Aha, exact! acum o săptămână, tocmai în ajunul sosirii dumneavoastră, mi-a spus el. Era un vapor care se ai la în croazieră şi care trebuia să ajungă întâi la Auckland, apoi la Melbourne, iar după aceea… Făcea înconjurul lumii.

— Ce s-a întâmplat?

— O, acel *tsunami,* în sfârşit, ciclonul…

Dubois părea din nou preocupat, încurcat.

În cele din urmă, s-a hotărât să vorbească:

— Nu ştiu dacă-i adevărat sau este numai scorneala unei minţi cuprinse de febră. Dar… iată despre ce-i vorba: unul dintre ei mi-a spus că tocmai izbucnise un război atomic când s-a scufundat vaporul lor.

Niciunul dintre noi n-a scos nicio exclamaţie de protest. După părerea mea, asta dovedeşte că în sinea lui fiecare se gândise la ceva de genul acesta. Ne venise în minte povestea întreruperii telecomunicaţiilor. Cert este că am rămas tăcuţi, privind masa, ca şi cum ceea ce ne spusese Dubois ar fi fost scris pe ea.

Peyrole a sfârşit prin a spune, cu un licăr de speranţă:

— Delira, nu-i aşa?

— Nu chiar; era sleit de puteri, vorbea confuz. Dar nu delira. A răspuns coerent la toate întrebările mele referitoare la starea lui. Nu, nu delira. Totuşi, vă atrag atenţia că vorbea extrem de greu. După câte am înţeles, este un matelot de punte. De unde a putut să afle? Ce a înţeles, ce a deformat?

— Bine, a spus Peyrole. Când o să putem sta e vorbă cu ei?

— Poate mâine.

Într-adevăr, cu bărbaţii s-a putut sta de vorbă a doua zi. Se numeau unul Leguen, celălalt Bourdaroux. Cel care părea mai zdravăn era Leguen, deşi, ca fizic, era cel mai puţin robust. Bourdaroux era steward. Leguen – matelot de punte. Erau, într-adevăr, de pe *Le Galliffet,* care făcea o croazieră în jurul lumii. Femeia era o pasageră de origine australiană sau engleză, pe care n-o cunoşteau şi al cărei nume nu-l ştiau. Vasul se scufundase în câteva secunde, înghiţit de un val uriaş. Bourdaroux fusese cel care lansase la apă barca pneumatică şi care îi culesese pe ceilalţi doi. Dar, cu aproximativ douăzeci de minute înainte de catastrofă, la bord fusese recepţionat un mesaj potrivit căruia un conflict izbucnise sau urma să izbucnească între… Comandantul chemase toţi ofiţerii. Bourdaroux le servise whisky. Era sigur că auzise vorbindu-se de un război atomic. Altceva însă nu mai ştia.

Iată faptele care ne-au fost relatate, atât rât se putea de precis şi de complet. Ar fi trebuit, desigur, să le verificăm, sau cel puţin să încercăm s-o facem. Ar fi trebuit măcar să

ajungem la o concluzie, fie ea şi provizorie, să luăm măsuri, să facem ceva.

N-am făcut nimic. Nu numai că am refuzat să tragem vreo concluzie, dar am hotărât chiar, în mod tacit, să uităm totul. Ne-a fost cam greu să-i convingem pe cei trei supravieţuitori ai catastrofei, dar până la urmă, am izbutit.

Fără îndoială că această atitudine este de neînţeles. Dar nu eram pregătiţi pentru asemenea evenimente. Şi apoi, insulele sunt insule.

Raevavae, cu toţi locuitorii, cu toate animalele şi vegetaţia sa, ne dădea exemplul. Numai prezentul există. Trecutul nu mai este şi e nebun de-a binelea cel care se preocupă de viitor.

În timpul şederii mele la Maono, fuseseră jeliţi şi îngropaţi ultimii morţi, reparate casele locuite, dărâmate cele în care nu mai locuia nimeni. Se formau noi cupluri, se întemeiau noi familii. Ploaia care căzuse după ciclon, de nesperat în plin anotimp secetos, făcuse să renască vegetaţia. Chiar alunecările de teren din muntele Hiro începeau să dispară sub ierburi. Fără să se fi înţeles dinainte, dar cu aceeaşi râvnă, tot ce era viu la Raevavae se străduia să nege nenorocirea, reconstruind foarte repede şi cu mare grijă o lume în care, din nou, era plăcut să trăieşti.

8

Pentru mine nu se pusese niciodată problema să mă ocup de plantaţia de portocali. M-am dus o dată s-o vizitez, am constatat că, pentru a repune totul în ordine, mi-ar fi trebuit nişte resurse extraordinare – umane şi materiale – de care nu dispuneam, şi am renunţat la ea pentru totdeauna.

Asta nu a împiedicat însă portocalii să ne dea, în anii următori, portocale excelente pe care, nu ştiu de ce, indigenii le dispreţuiau.

Eram deci liber şi, pentru prima oară în viaţa mea, nu aveam nicio grijă. Eram beat de independenţă. Singurele mele preocupări erau să mă instalez şi să mă bucur de clipa prezentă. Cât priveşte restul, hotărâsem în sinea mea să amân cercetările până la sosirea vaporului sau a avionului care trebuia să apară odată şi-odată.

Aveam ceva bani, iar viaţa nu costa nimic. Am terminat de despachetat, şi, fiindcă nu mai eram piază rea, am început să-mi caut o slujnică. Într-adevăr, eram nerăbdător să mă aranjez cu toate, astfel încât să nu mai depind de familia Peyrole.

Spre marea mea surprindere, n-am putut găsi nicio slujnică. Nu existau servitori, la Raevavae. Ideea de a-ţi petrece viaţa muncind pentru altul le părea indigenilor caraghioasă. Toţi ştiau să facă ceea ce le era necesar ca să trăiască, şi pescuiau, vânau sau lucrau pământul numai

când aveau nevoie. În restul timpului, dormeau sau se distrau. Uneori se distrau muncind, fie pentru a câştiga bani, când aveau chef să-şi cumpere ceva, fie pentru a face un serviciu cuiva. Dar nu făceau lucrul acesta prea mult timp.

Mă aflam, deci, într-o situaţie mai complicată. Aş fi putut s-o rezolv prin soluţia clasică: să-mi iau o metresă ca să-mi gătească. Nici prin minte nu-mi trecea aşa ceva. Din fericire, Tapoua, indigenul care ne condusese la Maï pescarul, m-a luat sub protecţia lui. Mă ajutase să-mi desfac bagajele şi mă apăra de curiozitatea localnicilor, căci nu vorbeam încă limba tahitiană. Într-o bună zi, l-am văzut îngrămădind prăjini lângă unul dintre pereţii exteriori ai casei mele.

— Îmi fac un mic *faré* în partea aia, mi-a spus el. Aşa o să-mi fie mai uşor decât să vin până aici în fiecare dimineaţă…

A construit căsuţa şi şi-a adus nevasta care, imediat, a început să se ocupe de mine.

Odată rezolvată această chestiune, am început să-mi aşez lucrurile. Tocmai în acest moment, Dubois m-a invitat la el la cină. Am primit. I-am vizitat casa în amănunt. Era o interpretare ingenioasă a *faré*-ului tradiţional. Materialele de construcţie erau aceleaşi, construcţia era tot atât de bine aerisită şi camerele aveau aceleaşi dimensiuni. Numai că erau ceva mai numeroase şi mult mai bine mobilate. Casa lui se integra perfect în peisaj. Era mult mai răcoare înăuntru decât la mine. Dubois mi-a spus că era a doua casă pe care şi-o ridicase, şi că lucrul nu-l costase prea mult.

Nimic nu mă împiedica, deci, să fac la fel. I-am vorbit lui Tapoua despre proiectul meu, dar el mi-a spus, la început, că sunt nebun, că Dubois era nebun de-a binelea şi că, atunci când ai, ca mine, norocul să locuieşti în casa unui jandarm, cu cuvinte scrise frumos pe fronton, nu ai ce căuta într-un prăpădit de *faré*. I-am răspuns că, la

Raevavae, *faré*-urile sunt mai confortabile şi mai frumoase decât casele de jandarmi. A ridicat din umeri. Dar, când am adăugat că doresc un *faré* nou pentru motivul că l-aş putea construi acolo unde mi-ar plăcea mie, în loc să stau într-o casă clădită pentru alţii, m-a înţeles foarte bine şi s-a apucat cu mult entuziasm de treabă.

După ce am cercetat într-o oarecare măsură insula, mi-am ales un loc în partea de nord, bine adăpostit într-o cută a terenului, aproape de un izvor şi nu departe de mare.

Tapoua s-a declarat de acord cu alegerea şi a dispărut.

A doua zi, în zori, m-a trezit spunându-mi să mă duc să desenez pe suprafaţa terenului planul *faré*-ului, fiindcă, a adăugat el, „verii mei sunt acolo şi sunt grăbiţi să înceapă lucrul”.

Într-adevăr, pe locul ales în ajun, am găsit vreo treizeci de oameni şi o grămadă de trunchiuri de cocotier tăiate de curând. Am dat instrucţiunile cuvenite, apoi m-am întors acasă, ca să mă bărbieresc.

Oamenii aceia, despre care se dusese vestea că erau leneşi, munceau repede şi foarte bine. Li se întâmpla, într-atât de mare le era entuziasmul, să greşească şi, apucându-se să lucreze la căpriori din ambele părţi deodată, să aşeze grinzile strâmb. Era destul să le arăţi defectul, ca să demonteze râzând ceea ce tocmai terminaseră de montat şi să reînceapă îndată, luându-se peste picior unii pe alţii.

Noua mea locuinţă a fost terminată în zece zile.

Ca să le mulţumesc lucrătorilor, care nu-mi ceruseră nimic, le-am oferit o petrecere. Am plătit berea, lumânările şi conservele, pe care le mâncau cu mare plăcere. Ei au adus restul.

Cum unii dintre ei părăsiseră şantierul înainte de terminarea lucrărilor şi fuseseră înlocuiţi de alţii, cifra celor care munciseră pentru mine se ridica la aproximativ patruzeci de oameni. La serbare au venit mai mult de trei sute de persoane. Petrecerea s-a desfăşurat pe plajă, la

poalele noii mele case. Dis-de-dimineaţă, o mulţime necunoscută şi-a făcut apariţia, cărând fructele din belşug, animale vii, ustensile. Plaja a fost curăţată de toate gunoaiele aduse de mare şi de vânt, greblată, măturată, spălată. S-au săpat gropi în care urmau să fie puse la fript cărnurile. S-au aprins focurile. Au fost tăiate animalele, s-a prins mult peşte.

Odată cu căderea nopţii, au fost aprinse lumânările, a căror flacără dansa în bătaia vântului, şi au fost scoase cărnurile care se fripseseră înăbuşit sub pietrele fierbinţi. În timpul mesei, oamenii au cântat şi au dansat. Eram beat de exotism. Am rostit un discurs care a fost foarte aplaudat. Tapoua mi-a spus, după aceea, că nu era decât o mică petrecere, fiindcă nu avuseseră timp să anunţe pe toată lumea, dar că era totuşi o petrecere frumoasă, prima după furtuna cea mare. Se împlinise, într-adevăr, o lună de când a opta parte din populaţia insulei Raevavae dispăruse.

În locuinţa mea cea nouă, am făcut numeroase amenajări. Voiam să termin totul înainte de a-i invita pe Dubois şi pe Peyrole. În Franţa, mă mutasem atât de des dintr-un loc în altul, încât devenisem destul de priceput în a înjgheba sau a repara lucrurile mărunte din casă. Am făcut etajere, fotolii, o masă, mă rog, tot ce-mi lipsea. Am avut nevoie de unelte, de scânduri, de pânză. Am cumpărat de toate de la Simon catihetul. Băştinaşii din Raevavae erau baptişti. Aveau un templu, la Anatonu, şi mergeau foarte regulat la slujbe. Duminica nu făceau nimic. Se aşezau în faţa caselor şi priveau. Făceau lucrul acesta cu toată seriozitatea, fără îndoială că procedau aşa din convingere. Dar am avut impresia şi că această zi de odihnă săptămânală, care li se părea absurdă, căpăta pentru ei, chiar din această cauză, un caracter sacru. În orice caz, aveau un catihet. Era un băiat din Rurutu, care fusese crescut la Tahiti de către misionarii protestanţi şi trimis apoi de ei la Raevavae. Cum pe insulă nu exista niciun magazin, iar administraţia le interzicea chinezilor să se stabilească

acolo, şi cum niciun băştinaş nu se arăta interesat de comerţ, Simon, pare-se atât pentru a-şi găsi o ocupaţie, cât şi pentru a fi de folos celorlalţi, devenise până la urmă corespondentul unei agenţii din Tahiti şi deschisei e un magazin.

Era un hangar prăpădit, care se afla lângă templu. Indigenii puteau găsi acolo aproape tot ce le trebuia: pânză pentru pareo şi rochii, securi, tesle, cuie, tablă ondulată, veselă, pături, conserve, tutun, lămpi, gaz.

Simon era un tânăr ceva mai scund decât mine, cu un fizic plăcut. Semăna destul de bine cu ceilalţi băştinaşi, dar era mai corpolent decât ei. Totdeauna foarte corect îmbrăcat, avea o voce blândă, ochi mari, larg deschişi, cu corneea albăstruie, şi o piele mult mai netedă decât a locuitorilor insulei.

Era deosebit de atent la tot ce făcea sau spunea, căci se temea fie că nu va înţelege imediat despre ce este vorba, fie că va răspunde alături de întrebare, şi această grijă permanentă îi dădea un aer puţin speriat. La magazin, era foarte serviabil. La templu, radia. Peyrole spunea că este un om de treabă. Lui Odile Peyrole nu-i plăcea. Dubois nu avea nicio părere. De altfel, Dubois nu judeca niciodată pe nimeni.

De la Simon am cumpărat uneltele şi scândurile de care aveam nevoie. Un singur lucru îi lipsea: cuişoarele. Avea din belşug piroane, pe care le foloseau toţi la construcţia *faré*-urilor, dar de tâmplărie nu se interesa.

Tot Peyrole m-a scos din încurcătură. Avea în grijă un mare magazin militar, destinat, în principiu, să furnizeze piesele necesare vapoarelor ameninţate să se scufunde. Magazinul acesta nu servise niciodată la aşa ceva. Peyrole folosea în cantităţi mici produsele de care dispunea, ajutându-i pe toţi cei care i se adresau, şi ţinea socoteala exactă a materialului „deteriorat”, a cărui înlocuire o cerea cu regularitate. El avea cuişoare. Am întrebuinţat mai multe decât prevăzusem. I-am mai cerut altele. Mi le-a dat, dar

mi-a spus:

— Fiţi atent. Nu le prăpădiţi. Nu ştiu când voi mai primi un nou transport.

Şi astfel, câte o umbră trecea peste vieţile noastre fără istorie.

Noile mele preocupări mă absorbeau. Mă ţineam destul de departe de Dubois şi de Peyrole, Nu fugeam de ei, dar nici nu le căutam tovărăşia. Cât despre cei trei supravieţuitori de pe *Le Galliffet,* ei erau cei care se dăduseră la fund.

Pe femeie n-o zărisem decât o dată. Până la urmă, s-a dovedit a fi o neozeelandeză care, în momentul când vaporul naufragiase, se întorcea acasă, după o şedere de trei ani în Europa. Vorbea bine franceza, cu un accent puţin abrupt, destul de plăcut. Dar nu-i văzusem faţa. Cât timp plutiseră cu barca pneumatică, soarele îi arsese profund pielea delicată de blondă. Cu toate îngrijirile lui Dubois, se vindeca greu. Când o întâlnisem, mai avea încă bandaje. După aceea, rănile se închiseseră, dar avea cicatrice sau cruste, nu mai ştiu exact, şi se ferea să fie văzută. Trăia retrasă, în casa familiei Peyrole, şi nu auzeam decât prea puţin vorbindu-se despre ea.

Cei doi tovarăşi ai ei se restabiliseră mult mai repede. Bourdaroux, stewardul, era originar din Bordeaux. Era un bărbat pieptos, roşu la faţă, cu un păr negru, des, neted şi lucios, cu ochi negri şi cu o faţă care exprima o continuă indignare. La început, căzuse pe capul lui Peyrole, pentru că erau amândoi din sud-vestul Franţei, apoi nu se mai înţelesese cu el sau cu soţia lui, şi se mutase în altă parte, înspre Matotea, împreună cu o *vahiné*[13]*.* Leguen un băiat slab, cu urechi clăpăuge şi cu ochi de şoarece, era mai blând, dar şi mai independent. De îndată ce se pusese pe picioare, mulţumise familiei Peyrole şi dispăruse pe insulă. Aflasem de la Tapoua că se împrietenise cu nişte pescari, care îl luau cu ei pe mare. Pe mine nu mă interesa câtuşi

[13] *vahiné* = femeie din Tahiti, soţie, metresă.

puţin ce făceau. Nu aveam nevoie de companie şi viaţa pe care o duceam îmi plăcea mult.

Adusesem cu mine din Franţa o ladă plină de cărţi. Cărţile erau de două feluri: unele, pe care le citeam şi pe care le îndrăgeam, şi altele, pe care voisem să le citesc dar pe care nu le citisem. Aminteşte-ţi că fusesem un elev foarte puţin sârguincios. De aceea, aveam cunoştinţe întâmplătoare, inegale şi incomplete.

Înainte de sosirea mea la Raevavae nu studiasem nimic serios. Îmi plăcea istoria, dar n-o ştiam decât din biografii. Nu citisem niciodată vreun studiu serios şi complet. Nici literatura nu-mi displăcea, dar tot la Raevavae am citit pentru prima oară *Odiseea.* Aş putea să-ţi dau alte zeci de asemenea exemple: Cărţile erau, deci, un regal pentru mine.

O altă distracţie era insula. Totul era frumos şi interesant. Băştinaşii mă atrăgeau cu indolenţa şi cu ospitalitatea lor, cu înclinaţia lor spre joc şi glumă. Raevavae era un continent în miniatură. Lanţul munţilor Hiro, orientat de la est la vest, tăia insula în două. Partea de nord, mai populată, era mai răcoroasă şi mai plăcută, deşi mai puţin frumoasă. Partea de sud, mai întinsă, aproape nelocuită, era foarte împădurită. Pe pantele cele mai abrupte, nu creşteau decât tufişuri, dar, mergând către ţărm. dădeai peste adevărate păduri, cu copaci foarte mari, pe care nu-i cunoşteam. Cam peste tot, întâlneai plante curioase, flori viu colorate. Am hotărât să plantez câteva dintre ele în jurul casei. A fost un pretext pentru lungi plimbări, pentru expediţii în colţurile cele mai îndepărtate ale insulei. Cel mai adesea, făceam aceste dinamuri cu Tapoua, a cărui tovărăşie mi-era deosebit de preţioasă. Uneori, îl zăream pe Dubois, îmbrăcat în obişnuitul său pareo alb-roşu, pictând sau vânând cu arcul. Şi el iubea tot atât de mult ca şi mine libertatea.

În timpul unei astfel de plimbări, am intrat întâmplător într-un mare *faré* familial, pe care nu-l cunoşteam. Locuiau

acolo cel puţin douăzeci de persoane. Printre ele, o fată foarte tânără, cu pielea de o culoare destul de deschisă, viguroasă, ca toate indigenele, dar subţirică şi foarte graţioasă. Se numea Naïa. M-am dus pe acolo de mai multe ori. Cum apăream, copiii cei mai mici, cei care de abia ştiau să vorbească, strigau: „Naïa, Naïa, a venit iubitul tău”. Cei mai în vârstă râdeau ducând mâna la gură, nu ca să se ascundă, ci din politeţe. N-am vrut să fiu ridicol. Am întrebat-o pe fată dacă ar vrea să vină să locuiască la mine. A acceptat. Nu era fecioară, dar pe insulă n-am întâlnit niciodată vreo fată care să fie virgină. Se înţelegea foarte bine cu nevasta lui Tapoua. Şi astfel, în cele din urmă, am ajuns să fac şi eu ceea ce alţii făcuseră de la bun început.

Să nu crezi, totuşi, că nu eram niciodată frământat de griji. Cred că, asemenea tuturor europenilor din Raevavae, mă gândeam şi eu la ceea ce ni se întâmplase. Radioul continua să fie mut, nu soseau nici vapoare, nici avioane, iar în minte ne rămăsese întipărit ceea ce ne spuseseră Leguen şi Bourdaroux.

Nu-mi venea să cred că era adevărat. Dar nici nu izbuteam să-mi explic situaţia în care ne aflam. Cum, de altfel, aceasta era foarte plăcută, nu-mi prea făceam griji din pricina ei. Dar cum, pe de altă parte, nu te poţi împiedica să gândeşti, făcusem de mai multe ori reflecţii, care sfârşeau invariabil într-un impas. Dacă războiul era într-adevăr cauza izolării noastre, consideram eu, trebuie să fi fost un război brusc şi deosebit de violent, altfel nu s-ar fi putut explica tăcerea de la Papeete. Pentru ca, chiar din prima zi a ostilităţilor – eram sigur că, în ajun, nimeni nu bănuia nimic la Tahiti – Papeete să fie implicat direct, trebuia să admitem ipoteza unei conflagraţii planetare. Atunci, ceea ce ne spusese Bourdaroux despre un război atomic devenea plauzibil şi chiar probabil. Dar. În cazul acesta, trebuia, poate, să admitem şi că staţiile radiofonice pe care nu mai reuşeam să le prindem fuseseră reduse la tăcere, distruse? În sfârşit, asta însemna că toate coastele

Pacificului fuseseră pustiite. Evident, aşa ceva era imposibil…

Mă uitam la izvorul meu, la copacii cu frunzişul fragil, la cerul senin, la marea liniştită, şi dădeam din cap. O ademenea ipoteză nu era verosimilă.

Totuşi într-o zi, pe când ascultam la pick-up-ul meu cu acumulator *Simfonia în re minor* de César Franck, gândurile acestea mi-au revenit în minte şi s-au impus cu atâta forţă, încât m-am hotărât să vorbesc cu Dubois.

Dacă stau şi mă gândesc bine, astăzi, sunt sigur că hotărârea mea s-a datorat muzicii lui Franck, Simfonia aceea era atât de intelectualizată, atât de elaborată, atât de deosebită de viaţa primitivă a băştinaşilor şi chiar de propria mea viaţă, încât mi-a apărut dintr-odată ca fiind însăşi expresia civilizaţiei, şi m-am înspăimântat la gândul că această civilizaţie era poate distrusă.

Da, ceea ce m-a făcut să acţionez, ceea ce a declanşat tot ce a urmat n-a fost nici îngrijorarea pentru mine însumi, nici grija pentru moartea celor pe care-i lăsasem în Franţa, ci acea muzică.

Peste două zile m-am dus la Dubois.

9

Se lăsase seara, dar, fie din cauza ultimelor raze ale crepusculului, fie din cauza lunii, – nu-mi mai amintesc exact de ce – era încă destul de lumină, îmi aduc însă foarte bine aminte că, ajungând la Dubois, m-am întors şi am privit, în semiîntuneric, revărsarea aceea imensă de verdeaţă, viguroasă şi totodată leneşă, care, la poalele colinei, se pierdea în apele mării strălucind sub ultimele reflexe.

Dubois era pe jumătate întins într-un hamac fixat între doi copaci, lângă casă. La început, nu l-am văzut. El a fost cel care m-a strigat. Deschisese o nucă de cocos şi-i sorbea sucul cu un pai de plastic roz. Cu multă amabilitate, mi-a oferit şi mie una:

— Cu puţin rom, e delicioasă…

Am refuzat. Atunci, m-a invitat să intru în casă. Am refuzat din nou. În locul acela, aerul părea de mătase. Dubois s-a întins iar în hamac, iar eu m-am aşezat pe pământ, lângă unul dintre stâlpii care susţineau streaşina.

Gazda m-a întrebat cum m-am instalat. I-am răspuns în câteva cuvinte. Apoi între noi s-a aşternut o tăcere destul de lungă.

Chiar din clipa aceea, sunt sigur. Dubois a ştiut care era motivul vizitei mele. Dar n-a zis nimic. Eram liber să vorbesc sau să tac. Aşa îşi manifesta el respectul pentru oameni. În cele din urmă, am întrebat:

— Poveştile astea cu războiul atomic, credeţi că sunt adevărate?

A urmat un alt moment de tăcere, foarte scurt. Apoi Dubois mi-a răspuns, alegându-şi cuvintele şi făcând legăturile cu grijă, ca şi când ar fi studiat o problemă foarte interesantă pentru spirit, dar cu consecinţe practice neînsemnate:

— O asemenea eventualitate nu e deloc absurdă. De câţiva ani, am încetat să mă mai interesez de aceste chestiuni, dar când lucram încă în Marină, am auzit adesea specialiştii descriind o situaţie ipotetică ce se potriveşte destul de bine cu cea în care se pare că ne găsim noi acum.

Nu-mi răspunsese decât pe jumătate la întrebare, şi nu mă puteam declara satisfăcut. Am insistat deci:

— Presupuneţi că…

M-a întrerupt:

— Nu presupun nimic. Pur şi simplu, m-am străduit să alcătuiesc o teorie care să ţină seama de toate faptele pe care le cunoaştem. Care sunt aceste fapte? Maï întâi, valul seismic. Valul ăsta e ceva cu totul anormal. Neobişnuit la vremea asta, neobişnuit în locul ăsta şi venind dintr-o zonă unde nu s-a produs nicicând vreun ciclon. Apoi, faptul că nu se mai poate prinde nicio emisiune la radio. Am mare încredere în Peyrole. Este un om simplu dar calm, plin de bun simţ şi foarte priceput. Are cunoştinţe teoretice – şcolile de aplicaţie ale jandarmeriei sunt bune – dar el nu se mulţumeşte numai cu atât. Ştie să gândească. Ştiţi, el e un fel de rege aici: împarte dreptatea, conduce satele, se ocupă de ordine, de sănătatea locuitorilor insulei, de starea lor civilă. Şi se descurcă foarte bine. Un simplu slujitor al regulamentului n-ar reuşi să facă faţă la toate. Îl stimez mult. Or, ce aflăm de la el? Că aparatele lui funcţionează. Şi eu îl cred. Iar dacă nu mai prind nimic, înseamnă că nu se mai emite nimic. Şi ăsta e într-adevăr un lucru important. Poate chiar mai important decât ciclonul. Toate acestea concordă destul de bine cu informaţia demenţială, de

necrezut, pe care ne-o aduc, în sfârşit, doi marinari cam mărginiţi. Nu cred să mintă. Evident, se poate ca ei să fi înţeles greşit, să fi interpretat greşit o ştire cu totul diferită, dar ce ştire? Ce a putut determina brusca întrunire a tuturor ofiţerilor de pe vas, pe neaşteptate? Şi, dacă oamenii noştri ar minţi, ar fi mai precişi în explicaţii, ar da mai multe amănunte. Or, ce spun ei? Nimic, sau aproape nimic. A izbucnit un război atomic. Nu ne pot spune nici măcar între cine şi cine. Nu, în ansamblu, toate astea se leagă între ele.

— Vreţi să spuneţi că…

Îl cunoşteam încă prea puţin pe Dubois. Tonul lui era foarte detaşat, foarte ştiinţific. Nu eram absolut sigur că vorbea serios. Probabil că păream puţin dezorientat, căci mi-a zâmbit politicos:

— Sincer vorbind, sunt la fel ca dumneavoastră. Nu reuşesc să trag nicio concluzie. Dar, tot sincer, socotesc că s-a întâmplat ceva şi mai că-mi vine a crede că suntem singuri pe lume. Asta-i tot.

— Şi nu vă tulbură deloc acest gând?

Mi-a răspuns blând, dar cu multă forţă în glas:

— N-aveţi de unde să ştiţi ce simt când spun asta.

Desigur, nu l-ai cunoscut pe Dubois. Era foarte distins, unul dintre cei mai interesanţi oameni pe care i-am văzut vreodată. Vorbea puţin, nu făcea niciodată pe deşteptul, dar era de o cinste senină care îl transforma într-un personaj fascinant. Cred că, sub înfăţişarea lui de englez bătrân ieşit la pensie, lua viaţa foarte în serios. Maï târziu, când l-am cunoscut mai îndeaproape, mi-a povestit unele lucruri care m-au făcut să-l înţeleg mai bine. De fapt, era serios şi atent cu întreaga omenire. Prin anumite laturi, semăna mult cu Toutepo. Dar, ceea ce la Toutepo era o dispoziţie firească, la el nu era decât rodul unei experienţe amare, care îl arsese, îl golise. O vreme, am nădăjduit că Dubois va deveni ceea ce Toutepo devenise pentru noi toţi. Aşa a şi fost, pentru scurt timp. Dar era prea uzat. De fapt,

era un fumător de opiu care nu avea nevoie de opiu. Sunt lucruri pe care unii oameni nu trebuie să le vadă niciodată, dacă nu vor să moară. Dubois era un om aproape mort.

Toate acestea le-am aflat mult mai târziu. Când am discutat cu el, nu bănuiam nimic. De altfel, chiar dacă aş fi ştiut, tot nu s-ar fi schimbat nimic. Acum eram doi oameni la Raevavae care aveam aceleaşi temeri. Am întrebat:

— Nu credeţi că ar trebui să facem ceva?

Îl revăd exact aşa cum arăta în clipa aceea, înalt, slab, puţin adus de spate, cu faţa bronzată, cu şuviţele lui albe care fluturau la cea mai mică adiere de vânt, cu ochii verzi-albăstrui şi cu expresia aceea de asiatic, senină şi în acelaşi timp modestă, pe care o avea totdeauna, în afară de momentele când îşi îngrijea bolnavii. Mi-a dat un răspuns care i se potrivea de minune. Mi-a arătat cu mâna peisajul care se întindea, nedesluşit, în faţa lui:

— Toate insulele, mi-a spus el, sunt coerente. De aceea îmi plac. De aceea am ales Raevavae. Am ales să mor aici. Şi care este diferenţa între a muri la Raevavae şi a muri odată cu Raevavae?... Deci, s-ar putea într-adevăr, s-ar putea prea bine să vă închipuiţi că răspunsul meu ar fi să nu faceţi nimic. Ştiţi, înclin destul de mult să cred că e mai bine să mori decât să alergi... Şi apoi, insulele sunt, prin natura lor, nedrepte. De ce se îneacă oamenii în marea ce le înconjoară, şi nu pe insule? De ce sunt un refugiu? De ce există? Acestea fiind zise, mi se pare că ar trebui, într-adevăr, să facem ceva. Dar ce anume?

— M-am gândit, am zis eu. Dacă suntem, aşa cum spuneţi dumneavoastră, singuri pe lume, este posibil ca lucrurile să înceapă chiar şi aici să se schimbe. Se poate ivi o epidemie, o răscoală sau orice altceva Nu-mi fac prea mari griji din pricina asta, dar trebuie să ne gândim la o asemenea eventualitate. Şi, mai cu seamă, mai cu seamă trebuie să ştim exact în ce situaţie ne aflăm. Or, pentru aceasta nu există decât un singur mijloc... Iată, am adus aşa, ca să fie, şi o hartă. Pământul cel mai apropiat este

Tubuaï, Din câte am auzit despre calităţile de marinari ale indigenilor, nu trebuie să fie greu să ajungem acolo. Poate că la Tubuaï vom afla noutăţi. Iar dacă nu, ei bine, urcând spre nord, ajungem în Tahiti.

Întinsesem harta, dar era prea întuneric ca s-o mai putem citi. Dubois nici măcar nu s-a uitat la ea.

— E posibil, a zis el în sfârşit. Riscant, dar posibil. Oamenii aceştia au un extraordinar simţ al mării… Şi-apoi, vremea bună va ţine până la sfârşitul lui octombrie. Suntem în 19 august…

Brusc, a schimbat tonul:

— Dar la ce-ar folosi această încercare? Vor şti oare oamenii pe care îi veţi trimite să interpreteze ce vor vedea? Şi, nu uitaţi celelalte riscuri: dacă s-a produs într-adevăr o explozie atomică, urmările persistă. Credeţi că…

— Mă voi duce eu, am spus. Trebuie să-l înştiinţăm pe Peyrole.

Pe Peyrole l-am găsit a doua zi la el acasă, unde m-am dus împreună cu Dubois. Ne-a ascultat, aproape în tăcere, încruntat. Se vedea că se şi gândise la tot ce-i spuneam. De-abia dacă a luat în seamă ideea mea cu călătoria. Stătea, lipsit de vlagă, cu umerii lăsaţi, cu braţele pe masa de bucătărie, şi ne asculta. Numai sprâncenele încruntate şi buzele lui strânse arătau că se gândea.

— Trebuie să-i anunţăm şi pe ceilalţi, a zis el în cele din urmă.

— Pe cine? am întrebat mirat.

— Păi, pe Bourdaroux, pe Leguen, pe domnişoara Binzer şi cred că şi pe nevastă-mea. Ar fi mai corect aşa. Am putea vorbi şi cu Simon şi Tékao.

Dubois zâmbea. Eu eram mirat:

— De acord, dar de ce?

Peyrole a făcut un gest care-i trăda încurcătura:

— Nu ştiu. Mi se pare că ar fi mai bine. La urma urmei, e ceva care ne priveşte pe toţi. Şi-apoi… apoi, nu ştiu. Ar fi mai corect. Asta-i.

— Dar în cazul acesta, n-ar trebui să-i anunţăm şi pe reprezentanţii populaţiei, pe căpeteniile satelor sau mai ştiu eu pe cine?

Peyrole a redevenit imediat precis:

— E oarecum altceva. Băştinaşii sunt aici la ei acasă şi, de fapt, toate astea n-au prea multă importanţă pentru ei. Pe de altă parte, aici suntem în regim de administraţie directă. Nu există alegeri. Oficial, populaţia este reprezentată de sfatul bătrânilor, care se compune, în fiecare sat, din reprezentanţii cei mai vârstnici ai familiilor, dar aceştia nu au decât drept consultativ. Şi-apoi…

A şovăit o clipă.

— N-aş vrea să vă supăr, dar, ştiţi, acest sfat al bătrânilor, în afară de drepturile de proprietate şi de cele de pescuit…

— Bine, am spus eu. Puteţi să-i găsiţi uşor pe Bourdaroux şi pe Leguen? Dacă puteţi, vă invit pe toţi la cină, mâine seară. Vom sărbători şi instalarea mea într-un *faré* nou. De Simon şi de Tékao mă ocup eu.

10

Îndată ce m-am întors acasă, le-am chemat pe Naïa şi pe nevasta lui Tapoua şi le-am cerut să pregătească o masă mare pentru seara următoare. Le-am dat bani să cumpere cele trebuincioase de la Simon, recomandându-le totodată să-l invite şi pe el şi să-şi ia fiecare câte o rochie nouă.

Tapoua, care se afla totdeauna pe undeva pe-aproape, a intervenit în discuţie ca să alcătuiască meniul. Mi-a propus nişte mâncăruri de peşte şi din carne de porc care mi s-au părut potrivite. De altfel, femeile nici nu ştiau să gătească alte bucate.

După ce Naïa şi tovarăşa ei au plecat, m-am sfătuit cu Tapoua asupra felului în care am putea împodobi casa. Nu aveam o masă destul de mare, şi mi-a propus să montăm una dintre frunze de palmier, prinse pe nişte ţăruşi înfipţi în pământ. În privinţa scaunelor, mi-a dat ideea să împrumutăm două bănci de la biserică.

Îl simpatizam în mod deosebit pe Tapoua. Era mai activ decât cei mai mulţi dintre indigeni, pentru că era mai curios. Totul îl interesa. Asculta, privea, aprecia. Niciodată stânjenit, în ciuda pantalonilor rupţi, a cămăşii roz şi a nasului lătăreţ, semăna perfect cu valetul din comedia clasică. Întocmai ca acesta, era îndemânatic, inventiv şi liber. Eram în raporturi excelente cu el.

În timp ce puneam la punct amănuntele recepţiei, mi-a venit ideea să-l întreb pe ocolite despre călătoriile

întreprinse în trecut de indigeni de la o insulă la alta şi să mă informez despre ambarcaţiunile din Raevavae care ar fi în măsură să reziste la o traversare de lungă durată.

M-a ascultat cu atenţie, mi-a răspuns cu amabilitate l-a întrebări, apoi deodată, cu ochii scăpărând de curiozitate m-a întrerupt:

— *Tané,* mi-a zis el arătându-mă cu degetul, tu vrei să te duci la Papeete ca să vezi ce-a făcut acolo furtuna cea mare. Nu e aşa?

O clipă am rămas uluit, apoi am zâmbit şi eu:

— Da. Dar e un secret.

Radia de bucurie:

— Vrei un *pahi* – o corabie – şi vrei nişte marinari buni ca să te duci la Papeete, nu? Vărul meu Maï e cel mai bun marinar din Raevavae, şi *pahi*-ul lui e cel mai bun dintre toate. Deci merg cu el şi cu tine. Nu? Fiindcă eu vorbesc *farani*[14] iar el nu. Şi eu, Tapoua, sunt şi un bun marinar. Deci mergem, nu? O să vezi şi *pahi*-ul. Acela nu e bun. Nu destul de bun. Dar vărul meu Maï ştie să facă *pahi*-uri. O să facem un *pahi* mare, uite aşa de mare. Şi tu te urci în el. Nu?

Era atât de înfierbântat încât se bâlbâia.

După asta, masa din ziua următoare a fost o simplă formalitate, puţin cam plicticoasă. Bourdaroux a criticat bucătăria indigenă în faţa femeilor, care, din fericire, nu înţelegeau aproape deloc franceza, şi a vorbit mult, plângându-se de „negrii” printre care era obligat să trăiască. Plănuia să-şi construiască o casă din piatră, numai pentru el, şi, când a aflat că nu mai foloseam deloc vechea jandarmerie, a cerut permisiunea să se instaleze el în ea, permisiune pe care Peyrole i-a şi dat-o.

Leguen era cu totul altfel. Avea un soi de maliţiozitate nevinovată care îi dădea farmec. Totul îl încânta aici, la Raevavae. Deocamdată, pescuia împreună cu „nişte tipi care erau băieţi buni”, cum zicea el, dar ceea ce-l fascina

[14] *farani =* franceza.

era pământul. „O comoară, domnule, o adevărată comoară, aţi văzut pământul ăsta negru? Humus curat, uşor, gras, să-l mănânci nu alta, domnule.” S-a cherchelit repede. M-am distrat trăgându-l de limbă. Era fiul unor bieţi fermieri bretoni din Morbihan şi avea cinci fraţi, pe jumătate agricultori, pe jumătate marinari. De cum părăsise şcoala, plecase pe mare. Aproape în toate marile porturi, cunoştea o crâşmă, vizavi de intrarea în docuri. Dar, de fapt, nu iubea decât agricultura. Economisea o parte din soldă ca să-şi cumpere o fermă în satul lui. Era foarte vesel şi foarte simpatic.

Simon, catihetul, n-a deschis gura decât la început, ca să binecuvânteze masa, şi la sfârşit, ca să rostească rugăciunea de mulţumire şi recunoştinţă. Nu avea un fel de a fi anume şi, ca să pară că are şi el totuşi o atitudine, lua un aer de mare demnitate.

Tékao, învăţătorul, dimpotrivă, a fost foarte comic.

A povestit multe întâmplări de necrezut, petrecute la Papeete, şi ne-a cântat în tahitiană mai multe cântece pe care femeile mele le-au ascultat cu încântare. Şi nu erau singurele spectatoare: vreo douăzeci de cumetre şi de cumetri îşi arătau feţele zâmbitoare în cadrul tuturor ferestrelor şi uşilor; până la urmă, le-am dat şi lor să mănânce.

La desert, Dubois mi-a dat cuvântul şi am explicat în termeni cât mai puţin dramatici, din cauza băştinaşilor, la ce concluzii ajunseserăm şi motivele pentru care voiam să întreprind această călătorie până la Tubuaï şi poate până în Tahiti.

Cei de faţă m-au ascultat fără mirare şi, aparent, fără mare interes. Poate că şi ei ajunseseră, în sinea lor, la aceleaşi concluzii, dar nu erau grăbiţi să le vadă confirmate. Numai Leguen s-a oferit să mă însoţească şi doar el a părut dintr-odată îngrijorat de soarta rudelor rămase în Bretania, când a văzut că noi înclinam să dăm crezare spuselor lui Bourdaroux. I-am mulţumit şi l-am

convins să renunţe la acest gând, arătându-i că avusese destul de suferit din cauza soarelui în timpul naufragiului şi propunându-i ca în lipsa mea să se mute la mine, să-mi îngrijească grădina.

În fine, le-am cerut părerea lui Peyrole şi lui Dubois asupra calităţilor de marinari ale lui Maï şi Tapoua. Amândoi au avut numai cuvinte de laudă la adresa acestora.

A fost, deci, fără doar şi poate, o masă utilă.

Era să uit să amintesc faptul că atunci am văzut-o pentru prima dată cu adevărat pe Katherine Binzer.

Stătea în stânga mea, în timp ce în dreapta şedea Odile Peyrole.

I-am dat între douăzeci şi opt şi treizeci şi cinci de ani. Părul ei nu era roşcat, aşa cum mi se spusese, ci acaju închis. Pielea feţei, tipic anglo-saxonă, nu era încă complet vindecată; pe locul arsurilor se întindeau acum nişte pete mari de culoare trandafirie. A vorbit foarte puţin şi a băut whisky ca un bărbat. Din curtoazie, şi pentru că părea însingurată, m-am străduit s-o distrez şi s-o fac să vorbească, dar n-am prea reuşit. Nu mă atrăgea deloc. Îi găseam un fel de duritate, lucru care-mi displace cel mai mult la o femeie. Totuşi, m-am oferit să-i pun la dispoziţie, pe toată durata absenţei mele, discurile şi cărţile pe care le aveam.

Sincer vorbind, nu mă gândeam la nimic altceva decât la călătorie.

11

Îmbarcarea a avut loc peste câteva zile la Matotea. Crezusem că vom face nişte pregătiri mai complicate, sau măcar unele cercetări, că vom avea un răgaz oarecare; dar în calculele mele nu avusesem în vedere entuziasmul indigenilor.

Din taifun, în afară de trunchiurile cocotierilor frânţi, înfipte ici-colo asemenea coloanelor unui templu în ruină, nu mai rămăsese nici urma.

Maï multe familii, adunând tabla împrăştiată prin desişuri şi pe reciful de corali, îşi reconstruiseră case asemănătoare celor dinainte şi, pentru ca totul să fie exact la fel ca în trecut, din trunchiurile aruncate de mare se înălţase iar un mic stăvilar care nu avea poate să servească niciodată la nimic.

Cel puţin jumătate din populaţia insulei venise să ne pregătească plecarea. De-a lungul întregii plaje nu se vedeau decât focuri, adăposturi provizorii, familii strânse în jurul oalelor care fierbeau.

Laguna era încontinuu plină de pirogi înţesate de vizitatori care veneau sau plecau, căci tot poporul ăsta circula permanent dintr-un loc într-altul. Balansierele se ciocneau unele de altele, luntraşii strigau şi toată lumea râdea.

Problema cea mai importantă era problema *pahi*-ului. Maï şi Tapoua găsiseră unul nu ştiu unde, ceva mai mare decât

pirogile pescăreşti obişnuite, dar care trebuia să fie manevrat de trei oameni. Numai că, aşa cum spunea Tapoua cu o mimică caraghioasă, nu era un *pahi* prea bun. După mine, l-aş fi pus pe foc fără să mai stau o clipă pe gânduri. Uscat, crăpat, putrezise în mai multe locuri, iar coca ajunsese într-o asemenea stare încât se vedea prin ea. Maï, dimpotrivă, socotea că era de ajuns să-l repare. Acest *pahi* fusese, pare-se, în tinereţea lui, campion de viteză şi de stabilitate.

L-am întrebat din ochi pe Peyrole, care mă însoţise. Dar el se mulţumise să lase buza în jos şi nu spusese nimic.

Am tăcut deci şi eu.

Maï pusese vreo douăzeci de oameni să aducă *pahi*-ul pe plajă, într-un anumit loc pe care, de altfel, nu-l descoperise de prima dată. Se plimba, aplecat de spate, cu braţele depărtate de trup şi, cu un aer foarte preocupat, se învârtea în jurul carcasei bolnave, apoi striga deodată:

— Nu. Acolo...

Şi cei douăzeci de oameni îşi reluau, împingându-se unii pe alţii, încărcătura pe umeri ca să o ducă puţin mai departe sau ca să se întoarcă înapoi, după fantezia lui Maï.

În sfârşit, acesta a declarat că a găsit locul potrivit. A urmat ceremonia materialului. Maï a dat ocol, foarte încet, carcasei, socotind pe degete şi spunând lucruri pe care nu le înţelegeam şi pe care Tapoua, în spatele lui, le repeta. Această operaţie a durat mai mult de o oră. Apoi, fără să zică nimic, Maï s-a dus să se scalde în lagună, în timp ce Tapoua recapitula pentru mine:

— Ne trebuie două bârne din lemn pentru pirogi, opt scânduri din *buni* – uite aşa de lungi – şi pe urmă stejar francez şi pin, şi cuie şi odgoane şi pânză pentru vele, şi ace, şi...

I-am spus să se ducă să cumpere toate aceste lucruri de la Simon, în numele meu. După aceea a avut loc ceremonia desfacerii ambarcaţiunii în bucăţi. În mijlocul ţipetelor, al râsetelor şi al harababurii care domneau pe plajă, Maï a

început să demonteze vechiul *pahi.* Era ajutat de mulţi salahori, care se schimbau întruna şi păreau a nu asculta decât de fantezia lui. Aveam impresia, şi nu sunt sigur că era greşită, că toţi oamenii care treceau prin apropierea şantierului – şi nu aveau altceva mai bun de făcut – veneau să dea o mână de ajutor, trăgând, smulgând, scoţând cuiele timp de câteva minute, pentru ca apoi, aceste gesturi de politeţa odată îndeplinite, să plece lăsând locul altora care se apucau îndată de treabă. Curând, *pahi*-ul n-a mai existat ca atare; diferitele elemente din care fusese compus zăceau acum împrăştiate pe jos, asemenea bucăţilor de lemn care ar fi plutit o vreme şi ar fi fost apoi azvârlite de mare pe uscat. Convins că. va trebui fabricată o nouă ambarcaţiune, m-am întors acasă.

A doua zi dimineaţă, am coborât pe plajă târziu. Chila, întărită cu scândurile noi luate de la Simon; era gata ridicată. De jur împrejur, câţiva bărbaţi tot umblau, liniştiţi şi ca la voia întâmplării, cu nişte bucăţi de lemn. Maï conducea lucrările. Slab, negru, mereu zâmbitor, cu ochii strălucitori şi cu dinţii lui laţi, albi şi dezgoliţi, se învârtea în jurul grupului aruncând, din când în când, câte o glumă.

Când tovarăşii săi de muncă s-au apucat să făţuiască chila, s-a apropiat de vas şi s-a aşezat în prelungirea axei vaporului, aplecat înainte, cu coatele şi cu genunchii depărtaţi. Apoi a început să vorbească repede şi ascuţit, şi munca s-a organizat numaidecât.

Era o adevărată minune să vezi cum se înălţa coca. Maï părea încântat. Râdea şi sporovăia fără încetare, învârtindu-se în jurul lucrătorilor şi mergând pieziş, ca un crab. Vedea tot, nimic nu-i scăpa. Din când în când, se oprea, arăta cu degetul un asamblaj greşit, dădea la o parte un muncitor al cărui lucru nu-i plăcea, arăta cum trebuie făcut, apoi îşi reîncepea dansul suplu şi totodată crispat, fără a înceta să vorbească şi să ridă.

Treaba nu s-a terminat decât a doua zi. spre prânz. Lucraseră la lumina torţelor aproape toată noaptea. Eu mă

dusesem să mă culc. Când am revenit, coca era călăfăluită, catargul înfipt la locul lui şi se fixa balansierul.

Imediat ce a fost terminat, vasul a fost înşfăcat de vreo cincizeci de persoane, bărbaţi, femei, copii, toţi laolaltă, care l-au dus fugind şi ţipând până la mare, unde s-au aruncat, aşa îmbrăcaţi cum erau împreună cu povara lor.

Mă dusesem după ei, pentru că mă distra şi pentru că lansarea unui vapor, oricât de mic ar fi, este totdeauna un eveniment senzaţional.

Când Maï şi Tapoua, care se îmbarcaseră, m-au văzut în apă, m-au apucat de mâini şi m-au ridicat lângă ei. Apoi, după ce a desfăşurat pânza cea nouă, Maï a făcut, pentru spectatori, o demonstraţie de îndemânare.

Era într-adevăr foarte abil, iar vasul răspundea bine la comenzi. Ne-am îndreptat în plină viteză spre recif, apoi ne-am întors vâslind.

O flotă de pirogi cu pagaie încerca să ne prindă din urmă, iar Maï se amuza să le evite. În afară de strigătele urmăritorilor, nu se auzea decât scârţâitul scripetelui şi fâşâitul apei spintecate de carenă.

Eram destul de emoţionat. La un moment dat, Tapoua s-a întors spre mine şi mi-a spus:

— Asta-i un adevărat vapor. Şi pare într-adevăr făcut să înfrunte marea.

Când am coborât pe uscat, am privit ambarcaţiunea. Cu coca ei din scânduri vechi, cenuşii, cârpită cu lemn nou, roşu, nu era totuşi prea arătoasă. Avea aproximativ zece metri lungime, doi metri lăţime şi nu mai mult de optzeci de centimetri înălţime. Aproape întreaga suprafaţă era ocupată de punte; rămânea gol locul cârmaciului şi o porţiune din centrul vasului, unde o gaură dreptunghiulară, cu un acoperiş din frunze prinse pe nişte arcuri de lemn, alcătuia un fel de cabină. Avea un catarg scurt, de-a curmezişul căruia era greaţă un fel de velă triunghiulară, din pânză roşie, întinsă pe o vergă lungă şi subţire.

După înfăţişare, părea ceva fragil şi provizoriu. Dar

aveam încredere. Ba chiar cursa pe care o făcusem îmi lăsase o asemenea impresie de securitate, de îndemânare, încât i-am spus prosteşte lui Tapoua:

— Ar trebui să botezăm acest *pahi Invincibilul.*

— Invincibilul?

— Da, asta înseamnă că nimic nu-l poate sfărâma.

Tapoua s-a strâmbat.

— Ba da, marea poate sfărâma orice. Şi recifele pot sfărâma orice. Nu e un nume prea nimerit… I-aş zice mai degrabă *Fouatoua*. În franceză, asta înseamnă *Salvează-mă.* Asta da, se potriveşte.

În clipa aceea a apărut Bourdaroux, furios ca totdeauna. A spus, în batjocură, privindu-l pe Tapoua:

— Dacă trebuie neapărat să-i dai un nume, ar trebui să-ţi botezi pachebotul *Ville de Paris.*

Fata lui Tapoua s-a luminat:

— Asta, într-adevăr e ideea cea mai bună…

S-a întors repede către Maï şi i-a explicat în tahitiană despre ce-i vorba. Maï şi băştinaşii care-l înconjurau au râs şi au bătut din palme. Bourdaroux mi-a aruncat o privire:

— Râd de orice fleac, canacii[15] ăştia.

După aceea, totul s-a petrecut foarte repede. Maï şi tovarăşii lui nu se mai jucau. S-ar fi zis că, deodată, doreau să-şi schimbe ocupaţia, să termine cu sărbătorirea *pahi*-ului. Totuşi l-au încărcat şi descărcat de trei ori, până când proviziile au fost aşezate în locul şi în felul cel mai potrivit.

În ajunul plecării noastre, Peyrole mi-a dat un plic sigilat pentru comandantul jandarmeriei din Papeete şi un pistol militar american cu două încărcătoare pline.

— E al meu, mi-a spus el. Luaţi-l, cine ştie, poate că o să vă prindă bine.

Dubois, ajutat, cred, de Odile Peyrole şi de Katherine Binzer, îmi pregătise un fel de costum de marţian pe care mi l-a arătat şi mi-a cerut să-l iau cu mine:

---

[15] *canaci* = nume dat populaţiei indigene din Noua-Caledonie şi din alte insule ale Pacificului.

— Nu prea ştiu dacă vă va fi de folos, mi-a spus el. E aproape etanş, dar bineînţeles, nu ştiu cum va rezista la radiaţii. Să nu credeţi că, dacă l-aţi îmbrăcat, sunteţi ferit de orice fel de pericol. Totuşi, serviţi-vă de el…

A zâmbit uşor, trist:

— În meseria mea, singurul lucru pe care îl înveţi este că trebuie să încerci totul, chiar şi lucrurile ridicole.

I-am mulţumit.

Ultima noapte mi-am petrecut-o pe plajă, căci Maï voia să plece devreme. Într-adevăr, m-a trezit înainte de răsăritul zorilor. De faţă nu erau decât câţiva băştinaşi. Îmi luasem în ajun rămas bun de la europeni. Nu mi-au plăcut niciodată despărţirile ceremonioase. Duceam cu mine un săculeţ, cusut din pânză ceruită de Odile Peyrole. Conţinea echipamentul primit de la Dubois şi un costum de oraş pentru cazul în care am întâlni fiinţe civilizate.

Maï aveam o trusă de toaletă, pistolul lui Peyrole şi ţigări. Nicio carte. Plecam pentru o lună şi nu voiam să le stric.

12

Călătoria a fost lungă. La Tubuaï, n-am găsit pe nimeni. Nicio ființă omenească, niciun animal, nimic. Dimpotrivă, vegetaţia era tot atât de frumoasă ca la Raevavae. Dar grămezile de nisip şi bucăţile de corali împrăştiate peste tot, chiar în punctele cele mai înalte ale insulei, arătau ce se petrecuse. Situată mai la vest decât noi, insula Tubuaï fusese probabil lovită din plin de uragan, în vreme ce la noi nu ajunseseră decât vârtejurile marginale. Probabil că valul de apă se spărsese pe coasta de est a insulei şi acoperise toate părţile locuite. Râpe imense, de dată foarte recentă, confirmau această ipoteză. Totul fusese destul de brusc pentru ca pământul să nu poată fi cărat în întregime, dar nicio vieţuitoare nu putuse rezista. Ploaia, care căzuse după aceea, îndepărtase sarea, şi, din nou, vegetaţia ieşise învingătoare.

Am stat două zile la Tubuaï, după care am hotărât să ne îndreptăm aşa cum stabiliserăm la început, spre Papeete, deşi nu aveam prea mari speranţe, Tahiti aflându-se exact la nord de Tubuaï şi, deci, chiar în calea probabilă a uraganului.

Aceasta însemna o traversare de şase sute de mile marine, dar nu eram îngrijorat. În timpul celor nouă zile petrecute pe mare, fusesem cucerit de Maï şi de Tapoua. Erau nişte oameni discreţi, liniştiţi, fără trebuinţe prea complicate şi care, pe vas, vorbeau în şoaptă, înveselindu-

se de toate nimicurile. Relaţiile lor cu mine se bazau pe o desăvârşită egalitate şi politeţe. Ca să-mi trec vremea, mă hotărâsem să învăţ tahitiană. Îmi dădeau lecţii zi şi noapte, cu răbdare şi voie bună. Nimic nu-i supăra.

Nu aveau alt program decât cel dictat de bunul lor plac. Uneori, când mă trezeam noaptea, fiindcă puntea era prea tare sau pentru că vreun val mai puternic decât celelalte se spărgea de coca *pahi*-ului, îi auzeam şuşotind sau râzând cu râsul acela uşor şi reţinut care le era atât de caracteristic. Peste zi, făceau cu rândul de servici la cârmă, pescuiau, mâncau câte puţin, când le era foame şi adormeau brusc, când le era somn.

Erau nişte marinari excepţionali. Maï era de departe cel mai experimentat dintre ei doi, dar şi unul şi celălalt întreţineau cu marea raporturi tot atât de familiare şi de strânse ca acelea care există între ţăran şi petecul său de pământ. În acea imensitate lipsită de orice punct de reper, unde valurile semănau toate între ele, păreau să se orienteze la fel de uşor ca pe un drum. Am încercat să înţeleg cum procedau. N-au putut să-mi explice. Pentru ei lucrurile acestea erau atât de fireşti încât nici nu bănuiau ce anume nu ştiam eu, iar ei ştiau atât de bine.

De mai multe ori am fost surprinşi de furtună. Uneori furtuna era violentă. Mica noastră ambarcaţiune. prinsă într-un întreg sistem de valuri înalte de câţiva metri, s-a comportat bine. Dar marea, neagra şi brăzdată de vinişoare ca marmura, era foarte aproape, o puteai atinge cu mâna. Mi-a fost rău în repetate rânduri. Lor, bineînţeles că nu. Şi ceea ce era mai curios e faptul că nici măcar nu păreau să bănuiască vreun pericol. Sub cele mai puternice valuri, agitaţi de bordul vasului sau instalaţi în cabina derizorie, uzi leoarcă, îngheţaţi, n-au încetat nicio clipă să flecărească liniştit sau să râdă în felul lor ciudat.

Ne-au trebuit şaptesprezece zile ca să ajungem în Tahiti Maï şi Tapoua mi-au dat de ştire că suntem în apropierea insulei în ajun, seara, pe când eu nu găseam încă niciun

indiciu al acestei apropieri.

Au râs şi mi-au arătat cerul galben la apusul soarelui.

— Uite, se vede insula răsfrântă…

Poate că, într-adevăr, în punctul acela, norii aveau un colorit puţin deosebit. În orice caz, n-am observat nimic altceva. Totuşi, când s-a luminat de ziuă, am văzut, în faţa mea, Tahiti ascunsă în ceaţă.

Restul, îl ştii. Nu mai exista nici portul, nici cheiurile, nimic. Mai multe cargouri mai erau înţepenite între case, departe pe uscat, pe colina care domina portul. Totul era aici mult mai deprimant decât la Tubuaï, pentru că ruinele erau prea numeroase ca vegetaţia să le fi putut ascunde. Am şovăit mult înainte de a aborda. Tovarăşii mei de drum, cărora le era frică, voiau să facă imediat cale întoarsă. Nu ţineam să-i expun la pericole mai mult decât era nevoie. Dar voiam o *dovadă.* De altfel, ceea ce vedeam putea să nu fi fost decât rezultatul unui val seismic deosebit de violent. În acest caz, trebuia să întâlnim vreun supravieţuitor, pe înălţimi, căci nu era cu putinţă ca marea să fi acoperit, fie chiar şi numai pentru o clipă, cei trei mii de metri ai vârfului Orohena.

Înaintea plecării, încercasem, cu Dubois şi cu Peyrole, să ne reamintim tot ce citiserăm ici şi colo despre bomba atomica. Toţi trei aveam convingerea că apa, mai bine decât orice altceva, îndepărta particulele radioactive. După ploile torenţiale care căzuseră în urma uraganului, nu riscam probabil prea mult. Aceasta, în eventualitatea că amintirile noastre erau exacte…

În cele din urmă, am abordat, cu prudenţă. N-am vrut să-i las pe Tapoua şi pe Maï să coboare de pe vas. explicându-le primejdiile care ne aşteptau poate. Au refuzat liniştit să se despartă de mine.

— Tu mori aici, iar noi ne întoarcem la Raevavae şi ce spunem? mi-a răspuns simplu Tapoua.

Am cedat.

De altfel, eram bucuros să-i am cu mine.

Ceea ce fusese altădată cheiul de încărcare era acum acoperit cu un strat gros de cochilii şi de noroi uscat, în care se amestecau nenumărate resturi imposibil de identificat.

Dar nu ne-am putut da seama de violenţa cataclismului care se abătuse asupra insulei Tahiti decât atunci când am ajuns la primele case. Întregul port fusese azvârlit acolo. În afară de vapoarele despre care ţi-am mai vorbit, enorme geamandure de ancorat erau înfipte în faţadele clădirilor ca ghiulelele în zidurile unei fortăreţe, macarale cu pod erau răsucite, frânte, rupte, sfărâmate în aşa hal încât numai cu greu le puteai recunoaşte; în plus mai zăceau aruncate o dragă, şlepuri, pontoane…

Am străbătut în tăcere acel imens şantier de fiare vechi pe care vegetaţia începea şi aici să le acopere. Un fel de liană moale, de culoare deschisă, ţâşnea de peste tot şi, cu capul ridicat ca al unui şarpe, lua cu asalt grămezile cele mai mari. L-am întrebat pe Tapoua cum se numeşte planta aceea. N-a ştiut să-mi spună.

Am umblat mai mult de o oră prin acest decor de coşmar. Şi apoi, deodată, am ajuns la marginea terenurilor inundate de apă. Era departe, hăt departe de ţărm, dar în raport cu suprafaţa totală a insulei Tahiti, zona aceasta nu însemna mai nimic. Maï a făcut imediat remarca:

— O să găsim pe cineva pe-aici.

Am continuat totuşi să mergem destul de mult timp într-un univers complet pustiu, fără locuitori, fără păsări, fără găini, fără câini, fără nimic. Numai nişte albatroşi mari treceau din când în când pe deasupra capetelor noastre, scoţând ţipete răguşite. Apoi, brusc, am zărit ceea ce căutam. În stânga noastră era un mic chioşc cum se văd pe la periferie, nostim fiindcă era înconjurat de palmieri, de dafini şi de hibiscuşi, dar altfel destul de caraghios. Pe latura care dădea spre stradă, o uşă mare cu geam era larg deschisă lăsând privirea să pătrundă până în fundul camerei. Într-un fotoliu, capitonat cu catifea albastră,

stătea cineva.

M-am apropiat de gard şi am strigat.

N-am primit niciun răspuns. Am strigat din nou, apoi am intrat în grădină şi am înaintat câţiva paşi.

În fotoliu se afla cadavrul unui bărbat în pijama, complet uscat, pergamentos, de culoarea tutunului.

Cei doi tovarăşi ai mei au scos exclamaţii de dezgust, în tahitiană. Eu eram numai ochi. Ar fi putut fi un simplu accident. Am ocolit cu prudenţă casa, uitându-mă pe fereastră ori de câte ori puteam. N-am văzut niciun alt cadavru. Poate că ar fi trebuit să intru, dar n-am îndrăznit. În clipa aceea, am regretat costumul oferit de Dubois, pe care nu voisem să-l folosesc, în parte din respect faţă de oameni, în parte ca să nu profit singur de protecţia pe care mi-o asigura.

Chiar atunci m-a strigat Tapoua, cu glas scăzut. Liniştea era atât de mare încât l-am auzit imediat. În curtea casei vecine, era o grămadă de nisip iar pe grămadă se aflau doi copii de cinci sau şase ani, în aceeaşi stare ca şi primul cadavru. Băieţelul era îmbrăcat într-o salopetă cărămizie şi o cămăşuţă albă. Fetiţa purta blugi şi tricou galben. Amândoi erau blonzi. Semănau cu o mumie peruviană pe care o văzusem cândva la Muzeul Omului. I-am privit o clipă, apoi i-am făcut semn cu capul lui Tapoua.

— Plecăm, i-am spus.

Ne-am întors la *pahi*-ul nostru, fără să ne uităm înapoi.

De îndată ce am ajuns în larg, am cerut ca fiecare dintre noi să se scalde pe rând. În ocean, cu hainele pe care le purtase pe uscat. Apoi, am aruncat apă multă, cu căldarea, pe puntea *pahi*-ului. În sfârşit, m-am adresat lui Mai:

— Plecăm. Ne întoarcem la Raevavae.

M-a privit îngrijorat:

— O să mâncăm peşte şi puţinul popoï care a mai rămas. Dar ce o să bem? Nu mai e apă, nu mai sunt nuci de cocos, nimic.

— Dar ţi-am spus…

M-a întrerupt cu un gest obosit:

— Da, mi-ai spus. Dar nu te-am crezut. Tahiti e mare. Eu socoteam că furtuna cea mare nu a acoperit Tahiti. Dar a fost ce-am văzut… şi nu ne-ai dat răgazul să căutăm nuci de cocos…

Le-am explicat din nou ce primejdii ne pasc dacă am mânca ceva de pe insulă. M-au ascultat cuminţi, apoi Maï mi-a spus iar:

— Bine, nu vrei. Dar atunci ce facem?

Am făcut singurul lucru cu putinţă. Am pornit în căutarea micilor atoli netezi ca în palmă şi nelocuiţi care mărginesc, la sud, arhipelagul Touamotou. Dar nici Maï nici Tapoua nu cunoşteau bine această regiune. Pe de altă parte, aproape tot timpul, vânturile ne-au fost potrivnice. Terminaserăm şi ultima picătură de lichid. Maï exagerase când spusese că nu mai aveam nimic de băut în *pahi*-ul nostru. Am mai găsit puţină apă stătută şi câteva nuci. Le-am păstrat, cât am putut. Tovarăşii mei mestecau neîncetat, carne de peşte crud. Am făcut la fel. Se putea scoate din ea puţin lichid. Dar vremea îndelungată petrecută pe mare, la care se adăugau privaţiunile, mi-a provocat mari suferinţe. Peste tot aveam umflături de dalac, enorme şi dureroase. Tapoua mi le deschidea cu cuţitul. Apa de mare le adâncea şi nu se mai închideau.

Îmi petreceam timpul moţăind. Ceilalţi doi rezistau mai bine. Continuau să sporovăiască politicos, dar îi auzeam din ce în ce mai rar râzând.

După nouăsprezece zile de la plecarea din Tahiti, am ajuns la un mic atol care fusese măturat de furtună. N-am găsit nici urmă de locuinţe. Nu era niciun izvor. Dar am reuşit să adunăm nişte scoici şi languste care au puţină apă dulce în carapace. Am strâns numai o jumătate de duzină de nuci de cocos, care fuseseră acoperite de nisip. Două erau coapte, uscate. Celelalte mai conţineau încă puţin lapte.

Am rămas acolo două zile. Apoi, târându-ne trupurile care

strigau din toţi muşchii că preferă să moară pe loc, ne-am urcat iar pe *pahi*-ul urât mirositor, îmbâcsit de sare, şi ne-am continuat drumul. Am dat peste un alt atol, şi el pustiu, dar unde apa şi cocotierii existau din belşug. Am stat o săptămână, ne-am reparat vasul, l-am încărcat până sus şi ne-am îndreptat direct spre sud, spre Raevavae, unde am ajuns după o lună, fără escală.

Zilele acelea m-au marcat profund. Mai întâi fizic. Dar şi moral. Singurătate şi în acelaşi timp promiscuitate, ca în închisoare. Îmi erau dragi tovarăşii mei, dar erau atât de deosebiţi de mine! Să nu poţi niciodată să te izolezi, să rămâi singur, în linişte. Să ai mereu, orice ai face, aţintită asupra ta o privire. Să nu ştii, să nu poţi şti, în niciun chip, cât timp va dura această situaţie.

Către sfârşit, eram foarte slăbit şi, din cauza aceasta, mă temeam să nu mă las dominat de nervi, să nu izbucnesc. Un gând ajunsese să mă obsedeze, devenind parcă însăşi raţiunea mea de a trăi: trebuie să fiu tot atât de amabil, tot atât de calm ca Maï şi ca Tapoua.

Am câştigat, la limită.

În zori de zi, am ajuns în dreptul insulei noastre. Peste o oră eram înconjuraţi de pirogi, salutaţi, aclamaţi. Se împlineau, pare-se, exact trei luni de când părăsisem Raevavae. Tovarăşii mei au coborât singuri pe uscat, puţin mai slabi, dar încă bine dispuşi. Pe mine m-au transportat pe o targă până la casa Marinei.

Timp de trei zile, Dubois m-a îngrijit, ajutat de Odile Peyrole. Apoi am dorit sa mă duc acasă. Voiam să am linişte.

Şi numai după alte cincisprezece zile mi s-a dat voie să povestesc ceea ce văzusem.

13

Povestirea mea, de altfel, n-a adus nimic nou. Toată lumea era la curent cu cele întâmplate, căci Maï şi Tapoua spuseseră înaintea mea ce văzuseră.

Care era însă folosul călătoriei noastre? Aparent, rezultatul era nul. Bourdaroux nu minţise, nu se înşelase, şi trebuiau luate măsuri pentru ca vreme îndelungată, poate chiar pentru totdeauna, să trăim fără speranţa vreunui ajutor din afară.

În rest, totul era neschimbat la Raevavae. Erau tot atâtea languste în lagună, tot atâta peşte în ocean, tot atâţia porci sălbatici în pădure, tot atâtea papaie[16], goyave[17], igname[18] şi cocotieri, şi tot atâta faro[19]. Clima era la fel de blândă. oamenii la fel de veseli…

Totuşi, se produseseră şi câteva schimbări. Bourdaroux se instalase definitiv în vechea jandarmerie, pe care o înconjurase cu gard viu şi unde îşi amenajase o grădină de zarzavat. Leguen îşi clădise, nu foarte departe de mine, un mic *faré* şi începuse să desţelenească pământul din jur,

---

[16] *papaie* = fruct comestibil, de forma şi dimensiunile unui pepene galben; arborele exotic (papaierul) care îl produce, mai conţine în trunchiul şi în frunzele sale şi un fel de latex din care extrage papaina.

[17] *goyavă* = fructul parfumat şi dulce al goyavierului, arbore exotic specific regiunilor tropicale.

[18] ignamă = plantă tropicală căţărătoare vivace, care produce tuberculi făinoşi, folosiţi, în unele ţinuturi, drept aliment.

[19] *faro* = un fel de bere făcută din malţ de orez şi din grâu neîncolţit.

anunţând că va transforma locul în fermă. Katherine Binzer se mutase în locuinţa lui Dubois. În sfârşit, Odile Peyrole aştepta al doilea copil.

Toate acestea erau lucruri fără importanţă. Au fost totuşi singurele evenimente de seamă din anul acela. Fiecare dintre noi, fără s-o spună, a închis ochii, şi-a astupat urechile şi s-a retras cât mai adânc cu putinţă într-o cochilie primitoare.

Până atunci, toţi, chiar şi Dubois, care venise la Raevavae ca să-şi petreacă restul zilelor, sau Peyrole, care fusese trimis aici, şi chiar şi naufragiaţii, toţi fuseserăm nişte turişti. Brusc, am devenit nişte exilaţi. Ne-am închis în noi înşine. De comun acord, am rupt complet relaţiile care începuseră să se înfiripe între noi. Ne întâlneam, ne salutam, schimbam câteva cuvinte, dar nu ne vorbeam. Ce ne-am fi putut spune? Treceau zilele şi săptămânile şi fiecare dintre noi se pătrundea de adevărul celor întâmplate, încerca să admită că ceea ce aflase era adevărat, dădea frâu liber închipuirilor. Cu toţii lăsaserăm rude, prieteni, prin alte locuri. Ce se întâmplase oare cu ei? Aveam să ştim vreodată?

Ca să nu fim nevoiţi să ne răspundem la aceste întrebări, căutam să ne omorâm timpul în felurite chipuri, alese potrivit temperamentului nostru. Fiecare îşi avea mania lui, care-i amuza pe ceilalţi. Dar nimeni nu intervenea. De altfel, de ce-am fi făcut-o? Cu ce drept? Bourdaroux prevedea o revoltă a băştinaşilor şi se pregătea să reziste unui asediu. Leguen se istovea desţelenind de unul singur mai multe hectare de pădure, porţiune care nu era încă decât o vagă poieniţă, plină de colţuri de stâncă şi de buturugi, dar căreia îi făcea cu seriozitate onorurile, arătând viitoarea crescătorie de porci, viitorul lan de porumb, viitoarea livadă şi încă multe altele. Dubois era mai el însuşi ca oricând. iar Katherine, care începuse să amenajeze o grădină în apropierea locuinţei lui, învăţa să picteze în acuarelă.

Numai Peyrole nu se schimbase. Continua să-şi facă rondurile, să împartă dreptatea, să înregistreze naşterile şi decesele, ca şi când nimic nu s-ar fi întâmplat. Dar mă întreb dacă ocupaţia lui nu era cea mai rea dintre toate. Să faci dreptate în numele Republicii franceze, fără să ştii nici măcar dacă mai există vreun francez în afara insulei Raevavae...

Nu, singura care nu s-a schimbat niciodată a fost Odile Peyrole. Înainte de uragan, trăia la Raevavae aşa cum trăise la Mont-de-Marsan, la Tulle, peste tot unde îşi urmase soţul. După uragan, continua să trăiască lângă bărbatul ei, exact în acelaşi fel.

Avea un băieţel de trei ani, Daniel, născut la Papeete. Acum aştepta al doilea copil, şi era bine. Avea bun simţ, caracter, dar poate că nu era prea inteligentă. Pentru ea, ceea ce nu vedea nu exista şi tot ce nu privea direct familia ei nu avea nicio importanţă.

Cochilia mea era făcută din legături amoroase şi din îndeletniciri artistice. La întoarcere, n-o mai găsisem pe Naïa, care trăia acum cu un tânăr indigen. Nu mă supărasem pe ea. N-am putut niciodată purta sâmbetele unei femei care mă părăsea. De altfel, erau la Raevavae cel puţin o sută de femei pentru care constituiam o curiozitate. N-aveam decât să aleg la întâmplare, şi nu mă lipseam deloc de această plăcere.

Pe vremea aceea, deşi existau jandarmi, care, în treacăt fie zis, nu se amestecau în astfel de treburi, şi misionari, care nu izbuteau să schimbe nimic în această privinţă, la Raevavae, raporturile dintre bărbaţi şi femei nu erau guvernate decât, de dorinţă şi de fantezie.

În fiecare sat, oamenii erau atât de strâns uniţi, reacţionau instinctiv atât de vizibil în acelaşi fel, problemele erau atât de rare încât familiile aproape că nu existau. Copiii creşteau în sat, sub supravegherea tuturora. Cel mai adesea erau adăpostiţi de cei care îi preferau, şi care rareori erau părinţii lor. Aflaţi sub protecţia întregului sat,

erau complet liberi. De ce ar mai fi fost, deci, nevoie de perechi indisolubile, de familii unite? Oamenii se luau sub o rază de soare, se despărţeau într-o zi cu ceaţă, şi nimeni nu protesta niciodată. Băştinaşii aveau în privinţa aceasta un adevărat fler: niciodată nu făceau curte – dacă se poate spune aşa – cuiva care se înţelegea bine cu partenerul său. Atâta timp cât era îndrăgostit, s-ar fi putut zice că omul era invizibil. Dar era de ajuns să se plictisească sau să se sature de celălalt – şi am mai spus o dată că la Raevavae era imposibil să ascunzi ceva – pentru ca îndată să şi apară adoratorii sau adoratoarele. Da, totul mergea bine şi nu trebuia decât să mă las călăuzit. Dar, desigur, această stare de lucruri scădea mult din importanţa dragostei. N-am făcut niciodată din iubii e o problemă de mare însemnătate şi cu o singură excepţie, relaţiile mele cu femeile au fost numai relaţii de plăcere sau de prietenie. În Europa, însă, lucrurile începeau cu vânarea femeii şi continuau cu dorinţa de a plăcea. Aici nu se pomenea de aşa ceva. Îmi trebuiau deci alte preocupări. Mi-am găsit una. foarte caraghioasă şi foarte severă prin regulile pe care le impunea. Dar mai înainte de a-ţi vorbi despre ea; trebuie să-ţi semnalez un amănunt.

Cu câţiva ani înainte de sosirea mea, cineva a avut, la Paris, o idee genială. Cred că era unul dintre acei funcţionari care, pentru a fi avansat pe o treaptă superioară, trebuia să dea dovadă că a avut un anumit număr de *proiecte.* Slavă Domnului, specia asta de oameni nu mai există. Dar ar putea renaşte. De aceea, fereşte-te. Pretutindeni dădeai peste ei, în politică şi în administraţie. Acestea erau într-adevăr cele două mari zone de activitate unde criteriul de promovare nu era eficienţa, ci inteligenţa. În momentul când am părăsit Franţa, inteligenţei tocmai i se adăugase caracterul, dar mă îndoiesc că a fost o reformă bună. Un *caracter* care nu trebuie să fie eficient devine pur şi simplu încăpăţânat.

Oricum, cineva, care trecuse poate pe aici în misiune,

avusese într-o zi fantezia să înfiinţeze în Raevavae Institutul francez al Pacificului de Sud. Admirabilă idee, dacă ne gândim că pe insulă, după mărturia însăşi a învăţătorului Tékao, de-abia şapte sau opt la sută din populaţie ştia cu adevărat să citească şi să scrie.

Ideea a rămas fără urmări. Totuşi autorul ei avusese timpul să trimită aici, pentru o bibliotecă inexistentă, douăzeci de mii de volume. Exact douăzeci de mii. Cărţile fuseseră, de altfel, destul de bine alese. Găseai printre ele un fond important asupra Oceaniei, dar şi literatură generală, istorie şi lucrări serioase de popularizare ştiinţifică şi tehnică. Lăzile sosiseră cu multă cheltuială, predecesorul lui Peyrole le primise şi nimeni nu le deschisese. Ocupau mult loc într-un hangar şi, din când în când. erau numărate ca să se vadă dacă nu lipseşte vreuna. Nu pot să-mi închipui ce s-ar fi întâmplat cu noi toţi dacă aceste lăzi ar fi dispărut sau n-ar fi existat.

Peyrole a fost cel care mi-a spus toate astea. Mi-a fost destul de greu să-l conving că avem dreptul legal să ne folosim de cărţi înainte ca ele să putrezească complet, dar, cu ajutorul lui Dubois şi al lui Tékao, care, deşi leneş, nutrea o adevărată veneraţie pentru cuvântul scris, am reuşit în cele din urmă.

Am deschis deci lăzile. Erau căptuşite cu tablă şi cu carton gudronat. În ansamblu, cărţile rezistaseră destul de bine. Am fost cuprins de o mare bucurie, şi, la început, am citit cam tot ce mi-a căzut în mână. După ce mi-am potolit oarecum pofta violentă din primele momente, m-am simţit întrucâtva ruşinat şi am hotărât să organizez pentru cei care ar fi interesaţi un fel de bibliotecă publică. Peyrole, care respecta şi el în felul lui cultura, mi-a dat în acest scop hangarul folosit ca antrepozit pentru lăzi şi o anumită cantitate din cuiele de tâmplărie pe care le păstra cu atâta grijă.

Bourdaroux m-a ajutat mult. N-am avut niciodată simpatie pentru el, şi ne-a pricinuit neajunsuri ale căror

consecinţe ar fi putut fi dramatice. Dar trebuie să recunosc că era un om îndemânatic şi inventiv. Avea chiar, în raporturile lui cu materia, ceva care ţinea parcă de magie. Ar fi trebuit să-l vezi examinând o bucată de lemn sau învârtind în mâini o piatră, ca să înţelegi ce vreau să spun. N-am putut niciodată pricepe de ce se făcuse steward, şi-mi pare rău că nu l-am întrebat Nu avea nicio înclinaţie, nici fizică nici morală, pentru aşa ceva. Era un bărbat robust, orgolios şi foarte conformist. Pe cât de bine ştia să se descurce cu lucrurile, pe atât de greu se înţelegea cu oamenii. Arăta faţă de ei o neîncredere extremă. Orice chip nou era pentru el chipul unui duşman. Da, era un om ciudat. Mi-a lucrat, foarte bine, toate rafturile de care aveam nevoie. Şi am început să le umplu cu cărţi.

Nu e nevoie să-ţi mai spun că nu aveam nici cea mai vagă idee despre conţinutul exact al muncii de bibliotecar.

Am clasat deci cărţile, aşa cum m-am priceput, după subiecte, iar în cadrul fiecărui subiect în ordine alfabetică.

Asta m-a obligat să răsfoiesc aproape toate volumele. Şi, totodată, mi-a permis să descopăr biblioteca de echitaţie.

Căci nu pot să-i dau alt nume. Genialul nostru funcţionar trimisese aici, la Raevavae, în plină zonă subtropicală, toţi marii clasici ai echitaţiei, de la La Gueriniere la Baucher, trecând prin Lenoble du Theil şi Faverot de Kerbrech, şi până la autori moderni ca Licart.

De felul meu, am iubit totdeauna caii. Bunică-mea nu avea cai, iar taică-meu era cât se poate de departe de o astfel de ocupaţie pe care o găsea probabil inutilă şi snoabă. Modul în care am fost crescut, la Paris, sau în liceele triste din provincie, nu mi-a permis să iau lecţii de călărie. Totuşi, îmi plac caii. Găsesc că sunt frumoşi, îmi place mirosul lor, şi nu mi-a fost niciodată frică de ei. De fiecare dată când am avut prilejul, adică, de fapt, rareori şi numai din întâmplare, am încercat să încalec, să sar, să mă plimb călare. Cred că am dovedit oarecare aptitudini, care nu s-au confirmat din lipsă de timp şi de perseverenţă. Din

curiozitate, am luat deci acasă un teanc de tratate ca să le răsfoiesc pe îndelete.

Toţi aceşti autori se caracterizează printr-o claritate, printr-o discreţie a condeiului care îi aşază adesea alături de cei mai buni prozatori. Practicând această asceză deosebită care este dresajul, când îndeletnicirea respectivă a atins un anumit nivel, trăind în intimitate cu natura şi fiind obligaţi să ia în consideraţie forţa brută, ei capătă un fel de filosofie care, dacă nu merge foarte departe, este totuşi robustă şi savuroasă. M-au cucerit deîndată.

Dar, studiind o ştiinţă fără s-o aplici în practică, nu ajungi decât la regret sau la visare. Eram încă prea tânăr ca să visez. Iată de ce mi-a venit o idee absurdă, ridicolă, dar care arată destul de bine prin ce am trecut. Ţi-am spus că, în momentul debarcării la Raevavae observasem nişte animale de povară, destul de prăpădite, pe care le luasem drept măgari, dar care erau de fapt nişte cai micuţi.

Căluţii erau domestici, adică trăiau foarte prost şi, când nu erau puşi la treabă, rătăceau, împiedicaţi, în jurul caselor, în căutarea hranei.

Dar, la Raevavae, mai existau şi alţi cai în afară de aceştia. În savana din centrul insulei şi pe versantul sudic al muntelui Hiro, trăiau cai sălbatici, ale căror herghelii le zărisem în mai multe rânduri. Şi ei erau mici de statură, dar mai puternici decât caii domestici şi. În general, într-o stare mult mai bună.

M-am hotărât, deci, să aleg unul, să-l prind şi să-l dresez.

Am dat mai multe raite prin locurile pe unde hălăduiau caii sălbatici. După ce am stat de câteva ori la pândă fără succes, i-am descoperit, am început să identific hergheliile, apoi indivizii. Printre aceştia, am remarcat în două herghelii diferite o iapă foarte voinică şi un mânz care promitea să ajungă mai înalt decât cei de o seamă cu el.

Cu ajutorul lui Tapoua, am organizat o partidă de vânătoare. Totul era ingenios pregătit; nimic nu lipsea: nici ţarcurile, nici hăitaşii, nici porţile care se puteau închide de

la distanţă. Ca de fiecare dată când era vorba de ceva nou, aveam mult prea mulţi colaboratori benevoli. Dar chiar în vremea aceea, mi s-a întâmplat şi un lucru neplăcut, care mi-a dat de gândit.

Voiam să fiu gata să-mi primesc caii când vor fi prinşi, şi le-am construit un grajd în mijlocul unui ocol solid. Din păcate, nu calculasem bine cât material ne trebuia şi, în timp ce Tapoua pregătea vânătoarea de-a doua zi, iar eu terminam de bătut parii gardului, am constatat că nu-mi vor ajunge cei pe care îi aveam. Era neplăcut: fără împrejmuire, grajdul nu putea fi sigur. Ar fi însemnat să amân vânătoarea, să răcesc entuziasmul băştinaşilor, să risc să nu-i mai pot strânge din nou decât cine ştie când.

Deodată am dat cu ochii de un bărbat care mă privea. I-am făcut semn să se apropie şi, cu acea lipsă de fasoane, ca între prieteni, pe care o adoptasem în relaţiile mele cu indigenii, şi care-mi reuşise totdeauna. i-am spus:

— Nu mai am pari şi trebuie să termin treaba acum. Fugi şi caută-ţi nişte tovarăşi şi întoarce-te repede. O să vă duceţi să-mi tăiaţi vreo cinci-şase copaci acolo. În spatele casei.

Omul a zâmbit şi a făcut *nu* cu capul. Am fost mirat:

— Dar o să-ţi plătesc, i-am spus.

A dat din nou din cap. cu un zâmbet larg.

— Nu merită osteneala, nu mai e nimic de cumpărat aici, mi-a răspuns el. Apoi, liniştit, a plecat, cu mâinile la spate, în pas de plimbare.

Am fost mirat, dar nu atât cât ar fi trebuit. E puţin şi vina lui Leguen, care, ca vecin ce-mi era, venise să mă vadă şi m-a ajutat să ies din încurcătură.

În zilele următoare, am capturat cei doi cai. I-am botezat, nu ştiu de ce, Filemon şi Baucis. N-avea niciun sens să le dau aceste nume, fiindcă iapa era cu mult mai bătrână decât mânzul, iar pe acesta din urmă aveam intenţia să-l castrez.

Înainte de a începe dresajul, am construit, tot cu Leguen

şi cu Tapoua, un mic manej care nu era, de fapt, decât un *faré* foarte mare. Leguen era serviabil din fire. Dar, de data aceasta, era şi oarecum interesat: de îndată ce aflase de planul meu, îmi mărturisise intenţia de a face şi el la fel, ca să aibă animale pentru munca câmpului. Îi promisesem că, după ce voi fi dresat un cal, vom porni în căutarea altora.

Ţi-am spus că nu încălecasem decât rareori. Nu eram deci un călăreţ şi cu atât mai puţin un maestru în arta dresajului. În primele momente, mi-a fost foarte greu. Cu toate cărţile pe care le citisem, nu ştiam cu ce să încep. Nu aveam nici şa, nici frâu. Răspunderea pe care o aveam pentru iapă şi mânz mă intimida. Tot Leguen, care crescuse printre picioarele cailor, mi-a venit în ajutor. Împreună am izbutit destul de repede să ne apropiem animalele şi să le hrănim cum trebuie.

După aceea, m-am descurcat de unul singur. Plin de încredere în autorii pe care-i citisem, îmi confecţionasem un frâu fără zăbală, un căpăstru de dresaj şi un bici de manej. O frânghie, luată cu împrumut de la Peyrole, îmi servea drept pripon.

Mărturisesc că am fost foarte încurcat în mânuirea acestor instrumente când, după ce am dus-o pe Baucis pe plajă, am vrut s-o fac să meargă în cerc, aşa cum se recomandă în cărţi. Eram înconjurat de băştinaşi care urlau de râs, se împingeau, se apropiau de noi mai să ne atingă sau se împrăştiau ca vrăbiuţele, după cum iapa se lăsa condusă sau se împotrivea.

Animalul era foarte speriat şi, în prima zi, n-am putut obţine nimic de la el. A doua zi, după experienţa pe care o căpătasem în ajun, am lucrat singuri, în zori. Iapa a avut câteva momente când a părut că înţelege ce vreau de la ea. Nu i-am cerut mai mult decât atât. În zilele următoare, am început exerciţiul cu toată răbdarea pe care mi-o recomandau, de astă dată în unanimitate, autorii.

Treptat, pe plajă s-a bătătorit o pistă rotundă. Indigenii ne-au uitat ori s-au plictisit să ne mai urmărească. Am făcut

progrese însemnate. Era o experienţă caraghioasă, dar pasionantă. Iapa mea şi cu mine începeam să ne înţelegem de minune. I-am acordat mai mulă atenţie decât am dat vreodată cuiva, chiar propriilor mei copii. O studiam, o cunoşteam, o ghiceam. Fiecare progres al ei era o victorie a mea.

Ajutat de Leguen, după cincisprezece zile, m-am urcat în şa. Încercarea s-a încheiat cu bine. Baucis şi cu mine am lucrat mult la manej, învăţând unul de la celălalt, şi îmi părea nespus de rău că nu puteam găsi nicăieri o oglindă mare, pe care s-o agăţ de. grinzile din lemn de cocotier şi în care să-mi verific ţinuta în timpul mersului, aşa cum recomandă cele mai bune manuale.

Cu toate acestea, lecţiile de călărie şi dresaj mi-au făcut o deosebită plăcere. Cu timiditate, fiindcă nu e totdeauna uşor să treci de la textul tipărit la manevrarea unui animal care cântăreşte de câteva ori mai mult decât tine şi nu duce lipsă de idei personal e; progresam în dresarea lui Baucis. După ce a căpătat încredere în mine, iapa s-a dovedit inteligentă şi relativ ascultătoare. Nu mai mare decât un cal de polo, era voinică şi bine făcută. Regretam adesea că nu aveam altă şa şi alt frâu decât instrumentele acelea ciudate, pe care mi le confecţionasem singur, din sfoară, paie, lemn şi mochetă. Cu o şa bună englezească, ar fi putut fi un frumos cal de husari.

Nu era prea răbdătoare. La dresaj, trebuia să variez încontinuu exerciţiile, sau să renunţ, s-o las să se odihnească. Unele lucruri o amuzau. Îi plăcea să sară şi să galopeze, dar voltele, semi-voltele, schimbarea de mână şi de picior o enervau, poate din cauza lipsei mele de experienţă.

După câteva săptămâni, am încercat să facem o plimbare. Totul s-a petrecut atât de bine, încât am reluat exerciţiul în fiecare dimineaţă.

Într-o zi, am întâlnit-o pe Katherine Binzer, pe care n-o mai văzusem de multă vreme. Îmbrăcată în pantaloni şi

într-o cămaşă bărbătească, ce fusese probabil a lui Dubois şi pe care şi-o ajustase pe măsura ei, avea în ea ceva sportiv şi franc de care nu-mi dădusem seama până atunci. Părul, lins dar foarte lung, era strâns într-o coadă groasă. Pe faţă nu mai avea nicio urmă de arsură. M-a salutat şi m-a oprit. După întrebările pe care mi le-a pus, după felul în care o mângâia pe Baucis, am înţeles că ar fi dorit s-o încalece. I-am dat-o s-o încerce. De îndată ce s-a familiarizat cu harnaşamentul pe care-l aveam, s-a lansat pe drum în galop, ţinând hăţurile sus, dar stând perfect în şa cu piciorul bine fixat. S-a întors după câteva minute, roşie la faţă, cu ochii strălucitori, aşa cum n-o mai văzusem niciodată. A sărit de pe cal şi, cu o sigură mişcare, mi-a înapoiat frâul şi mi-a mulţumit. Apoi a ridicat tigva plină de rufe pe care o lăsase jos, pe pământ, şi a dispărut printre tufişuri.

Şi din cauza aceasta, dar şi ca să-mi ţin promisiunea faţă de Leguen am organizat o nouă vânătoare de cai sălbatici.

Baucis a participat cu mult elan la vânătoare. Am prins trei cai. Pe doi dintre ei i-am dat lui Leguen, iar pe cel de-al treilea l-am dresat pentru Katherine.

Îmi era milă de fata asta. Singură de naţionalitatea ei, se înţelegea destul de bine cu Odile Peyrole, dar nu avea nimic comun cu ea. În timp ce aceasta nu trăia decât pentru familia ei, nu ştia altceva decât bucătărie, cusut, menaj, Katherine făcuse studii serioase, completate prin călătorii. Dintre noi toţi, ea era poate cea mai instruită. Dar, obişnuită cu viaţa mondenă, se simţea pierdută la Raevavae. Era o anglo-saxonă dintre acelea pentru care succesul este un drog, un stimulent indispensabil. Suferise multă vreme din cauză că se ştia urâţită de arsuri, prost îmbrăcată în rochiile fără gust ale lui Odile Peyrole, singură printre nişte bărbaţi care nu erau din lumea ei şi pe care îi intimida. Dubois o ajutase cât putuse, dar asta nu era de ajuns. Dacă el i-ar fi cerut ceva, probabil că l-ar fi respins, dar suferea din pricină că nu avea ce să refuze şi considera

că n-o primise la el decât din milă, ceea ce, în parte, era adevărat.

Îşi alesese atunci o viaţă, de altfel tot atât de stupidă ca a noastră a celorlalţi, care consta în principal din grădinărit şi din pictura în acuarelă. Asta îi permitea să suporte trecerea timpului şi nimic mai mult.

Spre deosebire de noi însă, ea trebuia să înfrângă o dificultate reală: frica de băştinaşi.

Acestora, care ştiau tot, nu le scăpa faptul că între ea şi Dubois nu era nimic. Miraţi de această femeie fără bărbat, o observau neîncetat, curios. Ea le ghicea intenţiile şi privirile lor oprite asupra ei o îmbolnăveau.

I-am dat un căluţ bălţat, foarte vesel, pe care a vrut să-l îngrijească singură. Am făcut adesea plimbări împreună. Era o fiinţă agreabilă şi deloc fricoasă. Dar relaţiile noastre nu erau simple. Nu voiam să-i fac curte, gândind că, în starea de dependenţă în care se afla, ar fi un lucru neplăcut. Ea nu îndrăznea să-mi facă avansuri, temându-se să nu-i răspund din milă. Întâlnirile noastre erau uneori cam încordate. Apoi, m-am hotărât s-o tratez ca pe un camarad de aceeaşi vârstă cu mine şi raporturile noastre au devenit foarte prieteneşti.

La un an şi şase zile după uragan, Odile Peyrole a adus pe lume un băiat care a fost botezat Claude. Katherine a fost naşă, Dubois naş. Nu făceam rău nimănui. Dar când mă gândesc cum arătam, călare pe Baucis, dând ocol manejului, cu călcâiele la cincizeci de centimetri de pământ, şi cum încercam să reproduc cu ea figurile inventate cu o sută de ani în urmă de Baucher, mai că-mi vine să râd.

Era să uit să menţionez că, în clipele de răgaz pe care mi le lăsa călăria, mă interesam de arheologia locală, şi nu pregetam să dau apă de colonie sau conservele în schimbul pietrelor şi pieselor de lemn sculptat care mi se ofereau. În felul acesta mi-am alcătuit o colecţie destul de bogată care cuprindea două topoare primitive, o foarte frumoasă

pagaie, mai multe măciuci şi ghioage sculptate, fluiere care scoteau sunete nazale, scânduri şi grinzi sculptate, cârlige de undiţă, plăci pectorale şi diverse alte obiecte. A fost o greşeală că am colecţionat aceste lucruri. O să vezi mai târziu de ce.

Dar trebuie să recunosc şi că, datorită colecţiei mele, s-a putut deschide, după ani şi ani, un interesant muzeu la Raevavae.

14

Duceam deci o viaţă stupidă, dar destul de plăcută. Pe de altă parte, viaţa băştinaşilor nu suferise aparent nicio schimbare. Dar, aflaţi între ei şi noi, doi inşi suportau greu noua situaţie.

Aceştia erau Tékao, învăţătorul, şi Simon, catihetul.

Aşa cum am mai spus, Tékao era leneş. Dar era un om inteligent şi agreabil, care trăia fericit şi avea mult respect pentru meseria lui. Fiu de pescar, dobândise prin el însuşi o poziţie socială de invidiat, era funcţionar francez, cu pensia garantată şi sigur că, oricând ar fi dorit, s-ar fi putut stabili la Papeete, căsătorindu-se cu fata vreunui negustor sau cârciumar. Vestea pe care i-am adus-o, că Tahiti fusese distrusă, l-a afectat profund, mai mult, probabil, decât ne întristase pe noi dispariţia Europei, de care nu eram siguri şi pe care nu izbuteam decât cu greu să ne-o închipuim.

Tékao şi-a rumegat în tăcere nenorocirea, cu acea discreţie care constituie farmecul tahitienilor. Nu i-am dat prea mare atenţie. De altfel, trebuie să spunem că, nefiind nici de origine franceză, nici născut la Raevavae, era destul de izolat. S-a măcinat, deci, a încetat să mai râdă cu fetele, care totuşi îi plăceau mult, s-a neglijat şi şi-a tratat elevii, fără ca aceştia să se plângă. cu tot mai multă nepăsare.

Treptat, treptat, i-a lăsat cu totul în voia lor; uneori putea fi văzut plimbându-se singur pe plajă, căci, pe vremea aceea puţin îmi păsa de educaţia copiilor; i-am vorbit lui Peyrole despre acest lucru.

— Da, mi-a răspuns el, şi pe mine mă supără. Există o şcoală şi trebuie să funcţioneze. Dacă Tékao e bolnav, s-o spună. Dăm vacanţă elevilor. Dar dezordinea asta nu are niciun sens.

Din punct de vedere juridic, nu avea autoritate asupra învăţătorului. Erau amândoi funcţionari şi aproape de acelaşi rang. Dar Peyrole se socotea răspunzător de bunăstarea insulei şi discreţia lui profesională lupta cu simţul ordinii, care-l caracteriza în egală măsură.

M-a rugat să-l însoţesc în vizita pe care voia să i-o facă lui Tékao. Pe acesta din urmă l-am găsit în căsuţa de lângă şcoală, care îi servea drept domiciliu. Era singur. Probabil că nicio femeie nu intrase acolo de multă vreme. Totul era foarte murdar şi, în cameră în care ne aflam, domnea o mare dezordine. Tékao, care stătea pe marginea patului său de campanie, nu s-a ridicat. Avea un aer sumbru şi greoi, care m-a mirat. Se îngrăşase, părea buhăit şi cenuşiu. Ochii îi erau umflaţi, injectaţi.

În Franţa, în timpul peregrinărilor impuse de diversele mele ocupaţii sau al călătoriilor, întâlnisem mulţi oameni certaţi cu morala, care trăiau izolaţi, în marginea societăţii. Printre ei, mulţi erau alcoolici. Din prima clipă am avut impresia că Tékao bea, dar, cum la Simon nu mai era bere de multă vreme, mă întrebam de unde reuşea să-şi mai procure băutura.

— Ei, i-a spus Peyrole, nu te simţi prea bine? Venisem să vedem dacă nu cumva eşti bolnav…

Tékao s-a strâmbat urât de tot;

— Da, bolnav. Foarte…

Şi, ca să-şi întărească spusele, a râgâit. Arăta jalnic.

— Ei bine, a reluat Peyrole iritat, ar trebui să te duci la. doctor, să te îngrijeşti, să ieşi din starea asta. Trebuie să faci ordine aici, să cureţi, să te pui din nou pe picioare, prietene. Şcoala te aşteaptă. Şi, pe urmă, nici nu e sănătos…

Tékao a părut că se retrage în sine:

— Şcoala, şcoala, cui îi trebuie şcoală, aici? Nimeni nu învaţă. Şi au dreptate. Ce este şcoala? Alfabetul? Ca să citească ce? Ziarul? Nu mai există niciun ziar. Cărţile? Despre ce vorbesc cărţile, ai? Despre bulevardul Champs-Elysées, despre catedrala Notre-Dame din Paris, despre Palais-Royal… Şi toate astea, acum, nu mai sunt nimic, praful şi pulberea s-a ales de ele.

— Tékao, mi-e sete, am zis eu deodată. Nu ai cumva ceva de băut?

Era o intervenţie atât de nepotrivită, încât a înălţat capul, m-a privit, apoi s-a ridicat:

— Am puţin vin de palmier…

Băutura era dulceagă şi în acelaşi timp acrişoară. Peyrole a luat şi el câteva înghiţituri. M-am aşezat pe un colţ al mesei:

— Ascultă, i-am spus, nu ştiu dacă de Notre-Dame din Paris s-a ales praful. Poate că da, poate că nu. Dar sunt sigur că, oricum ar fi, asta nu schimbă cu nimic situaţia. Ia gândeşte-te: cititul, scrisul, socotitul, nu reprezintă astea oare începutul progresului? De ce eşti ceea ce eşti? Pentru că eşti un om instruit, cult. Am rămas poate singuri pe lume. Ei, şi ce dacă? Mai întâi, nimic nu e sigur şi poate că, într-o dimineaţă, vom fi foarte miraţi zărind un vapor ancorat în faţa şenalului Teaverua. Iar dacă-i adevărat, ce înseamnă asta? Înseamnă că am rămas aici, la Raevavae, cinci, şase persoane care mai păstrăm o fărâmă din tot ceea ce oamenii, de când e lumea lume, au visat, au gândit, au inventat. Dacă e adevărat, biblioteca aceea din hangar reprezintă memoria universului. Şi dumneata crezi că e inutil să-i înveţi să citească pe copii? Haida de! Ai cunoştinţele necesare. Eşti de neînlocuit. Îţi dai oare seama că eşti poate unul dintre cei zece oameni civilizaţi care au mai *rămas* pe lume? Şi vrei să-ţi păstrezi ştiinţa pentru dumneata? Dar într-o bună zi vei fi blestemat pentru asta. Haide, domnule profesor, fă-ţi meseria: avem toţi nevoie de dumneata.

Când am ieşit, Peyrole a remarcat, cu tonul lui măsurat:

— Bine aţi zis! Memoria universului… Nu mă gândisem la asta.

Îţi jur pe tot ce mi-e mai drag că nu credeam un cuvânt din ce spusesem. Găseam că fusesem emfatic şi ridicol. Vorbisem astfel numai pentru a-l scoate pe nenorocitul acela din marasm, fiindcă mi-era milă de el, fiindcă nu voiam ca, într-o dimineaţă, să aflu că s-a sinucis sau că a înnebunit. Asta-i tot, absolut tot. Niciun cuvânt din cele pe care le-am rostit în ziua aceea n-a fost spus cu convingere. Aveam un singur gând: să-l mişc pe Tékao, şi-mi alegeam frazele astfel încât prin ele să-mi ating scopul. Cum am ieşit afară, m-am grăbit să uit discursul. Nu e vina mea dacă fiecare vorbă s-a întors înapoi, lovindu-mă ca un bumerang.

Dar, într-adevăr, datorită mie, şcoala a fost redeschisă şi Tékao a devenit din nou vesel.

Cu Simon, catihetul, am avut mai puţin noroc.

Simon era un om straniu. Ca şi Tékao, nu se simţea deloc în largul lui, între noi şi băştinaşi. Dar lucrurile se complicau din pricină că se considera trimisul lui Dumnezeu pe pământ iar pe noi ne trata, în sinea lui, ca pe nişte eretici. Din acest punct de vedere, socotea că ne este superior cu mult, dar superioritatea lui nu se vădea prin nimic. Altădată, vizitele, de altfel rare, ale misionarilor care veneau să inspecteze şi să educe îi confereau destulă strălucire ca să-i satisfacă orgoliul.

Acum, lăsat în voia lui, ajunsese să se învârtă ca un animal în jurul propriei cozi, neştiind de ce să se agaţe. De fapt, ca şi Tékao, nu trăia decât prin funcţia pe care o îndeplinea şi, dintr-odată, această funcţie i se părea că nu mai are nicio importanţă.

Poate fiindcă superiorii săi îi dăduseră instrucţiuni în acest sens, Simon nu se împrietenise cu niciunul dintre noi. Locuia singur, cu soţia lui, în căsuţa de lângă templu şi nu vedea pe nimeni în afară de cei care veneau aici sau la magazin. Nu ştiam nici cum trăieşte, nici ce gândeşte.

Acţionând mereu în calitate de reprezentant, cunoscându-şi perfect ambele roluri, nu ieşea niciodată din limitele personajelor pe care le reprezenta: catihetul desăvârşit şi negustorul perfect. Pe noi ne cam călca pe nervi şi râdeam bucuros de el, dar trebuie să recunosc că, în tot ce făcea, îşi respecta cu sfinţenie rolul. Întreţinea bine biserica, predica corect, instruia cu devotament şi se ocupa de bătrâni, de bolnavi, de infirmi. Nu se uita niciodată la alte femei decât la a lui, nu se îmbăta niciodată, era totdeauna corect îmbrăcat, proaspăt bărbierit şi servea exact la cântar mărfurile pe care le vindea, fără să înşele la preţ.

Într-adevăr, asta era: se străduia în mod cinstit să joace rolul ce-i fusese atribuit.

Şi apoi, deodată, n-a mai fost sigur că are un rol, probabil că s-a întrebat chiar dacă se juca într-adevăr vreo piesă undeva. Nu sunt sigur de credinţa lui în Dumnezeu. Probabil că, mai degrabă, îl credea pe cuvânt pe episcop, urmând astfel exemplul multor călugări. Nu spun asta ca să-mi bat joc de el sau de ei. Majoritatea oamenilor sunt incapabili să iubească cu pasiune. Asta nu-i împiedică să se căsătorească, să facă gesturile dragostei, să rostească cuvinte de dragoste. Asta nu-i împiedică să se creadă sincer asemenea celor câtorva mari îndrăgostiţi de care au auzit vorbindu-se.

La fel şi religiile, numără câţiva mistici şi mulţi slujitori, care cred ce li se spune, se supun, aduc la îndeplinire cu bună credinţă ce li se cere, dar care nu *simt.* Vai de aceştia, când nu mai sunt călăuziţi.

Simon a tăcut, s-a închis în bârlogul lui şi a început să se învârtă, ca un câine care-şi caută locul în culcuş. Dar, spre deosebire de Tékao, nu a cedat. Poate că, la urma urmei, credea totuşi în Dumnezeu.

A început să-şi inventeze singur textul. Eu nu mă duceam niciodată la biserică, după cum nu se duceau nici ceilalţi francezi. Tapoua a fost cel care mi-a dat de ştire. Fusese informat de unul dintre verii lui, care, de altfel, nu lua

nicidecum lucrurile în tragic. În duminica cea mai apropiată de comemorarea catastrofei, Simon a ţinut o predică extraordinară, în care a explicat credincioşilor că Dumnezeu cel atotputernic a trimis flagelul pe pământ ca să-i pedepsească pe păcătoşi, şi mai cu seamă pe europenii catolici. Acum, cei mai mulţi dintre aceştia se zvârcoleau în flăcările iadului, şi era drept să fie aşa. Dar bărbaţii şi femeile din Raevavae trebuiau să ia seama: din vina câtorva inconştienţi, care nu-l respectau nici pe Dumnezeu, nici pe slujitorii săi, flagelul va lovi din nou. Şi dacă atunci vor fi pedepsiţi şi oameni nevinovaţi, aceştia vor fi direct răspunzători şi vor trebui să recunoască faptul că nu sunt complet nevinovaţi din moment ce tolerează în mijlocul lor pe cei care provoacă scandalul.

Predicase cu înflăcărare şi băştinaşii găsiseră că vorbeşte bine. Satisfăcuţi de emoţia artistică ce le fusese transmisă, de fiorul pe care-l simţiseră, se întorseseră liniştiţi la treburile lor, nerămânând de pe urma predicii decât cu o uşoară mirare admirativă. Nici eu nu luasem lucrurile în serios. Dar, jignit poate că nu i se urmaseră îndemnurile, sau ameţit de asistenţa deosebit de numeroasă care se strânsese la templu în duminica următoare, Simon şi-a rostit din nou predica, cu şi mai multă violenţă şi precizie. A mers până a colo încât a ameninţat că, dacă scandalul va persista, nu va mai trage clopotul şi va interzice să se mai cânte imnuri.

Departe de mine gândul că ne dorea într-adevăr moartea. Credea, probabil, în ceea ce spunea şi i-ar fi făcut, desigur, mare plăcere să fim aduşi la el ca să ne convertească.

N-a reuşit decât să-şi umple enoriaşii de nedumerire şi să-i facă să comenteze îndelung. Cel puţin şase dintre ei au venit să-mi ceară părerea. Le-am răspuns zâmbind că, în acest caz, Leguen, Katherine şi Bourdaroux, care, lucru de necrezut, fuseseră salvaţi din mijlocul apelor, trebuiau să fie nici mai mult, nici mai puţin decât nişte sfinţi. Au zâmbit

şi ei la auzul răspunsului meu şi au plecat mulţumiţi.

Dar, când i-au pus aceleaşi întrebări lui Bourdaroux, acesta a luat lucrurile în tragic. Ţi-am mai spus, de luni de zile omul se aştepta să fie masacrat. A crezut că venise momentul şi a dat fuga să se plângă lui Peyrole.

Probabil că Peyrole era de mult timp la curent cu lucrurile astea, căci serviciul lui de informaţii era bun şi, chiar dacă ştia mai puţine decât băştinaşii, ştia mult mai multe decât noi. Destul de abil, l-a lăsat pe Bourdaroux să vorbească fără a încerca să-l liniştească şi a refuzat scurt să-i dea puşca pe cari acesta i-o cerea „ca să se apere”. Bourdaroux a căzut în cursă. L-a făcut pe Peyrole imbecil şi *viédaze*[20].

Peyrole s-a ridicat, glacial:

— Compatriot sau nu, din sud-vestul Franţei sau nu, eu nu cunosc altceva decât legea. Mai insultă încă o dată un agent al autorităţii publice aflat în exerciţiul funcţiunii, şi te vâr la închisoare până când un judecător de instrucţie o să hotărască asupra cazului dumitale. Cu atât mai rău pentru dumneata dacă o să cam avem de aşteptat până să sosească judecătorul de instrucţie.

Uluit, Bourdaroux n-a mai replicat.

Peyrole şi-a pus atunci un pantalon lung în locul obişnuitului său şort, a îmbrăcat o tunică militară, şi-a luat chipiul şi a plecat cu maşina până la sediul misiunii. Faptul că s-a folosit de jeep pentru a parcurge acest drum era demn de remarcat, dat fiind că la Raevavae nu mai existau decât două mii de litri de benzină, păstraţi în rezervă pentru cazurile grave.

Ce a vorbit cu Simon n-am aflat decât mult mai târziu, de la el. Pentru moment totul a rămas secret, ceea ce a dat şi mai multă strălucire acţiunii sale.

Iată, pe scurt, ce i-a spus lui Simon:

— Ai rostit în public vorbe instigatoare, menite să tulbure ordinea. Aş putea să te închid. N-am s-o fac, din respect pentru religie. Ai spus credincioşilor dumitale că, dacă nu-ţi

---

[20] *viédaze* – vândut, trădător, laş.

dau ascultare, n-o să mai suni clopotul. Ca să nu mai ai, în viitor, probleme de conştiinţă, îţi confisc clopotul. Îl vei primi înapoi peste trei luni, dacă până atunci te porţi cum se cuvine. Acum, ţin să te previn că toate lăcaşurile de cult sunt, după legile franceze, locuri publice. Ele intră, deci, în sfera mea de activitate. În caz că aş considera că ţi-ai pierdut minţile, m-aş putea teme să nu ne pricinuieşti neajunsuri şi s-ar putea să fiu obligat să te expulzez. Locuinţa dumitale este doar o dependinţă a casei de rugăciuni. Acum ajută-mă să dau jos clopotul din clopotniţă. O să-ţi chemi credincioşii la slujbă bătând într-o canistră de gaz, ca toată lumea.

Sediul misiunii este exact la răsărit faţă de casa Marinei. Cu clopotul aşezat în maşină pe o pătură, în spatele lui, Peyrole şi-a continuat drumul spre est. Foarte încet, a făcut înconjurul insulei, oprindu-se peste tot şi spunând că era nevoie să se repare clopotul, care se stricase. Apoi, venind pe la vest, s-a întors acasă.

N-a povestit nimănui nimic. Dar, în duminica următoare, s-a dus la slujbă, s-a aşezat în primul rând, a ascultat predica, foarte blândă, pe care a bâiguit-o Simon, şi, când acesta a terminat, a plecat spunând pe un ton amabil:

— Vă urez să cântaţi bine.

— Culmea e că toată familia mea e de religie protestantă, a adăugat Peyrole, când mi-a povestit cum s-au petrecut lucrurile.

Poate că s-ar fi putut acţiona şi altfel. Totuşi, nu cred. Simon a slăbit, s-a îngălbenit, şi-a limitat funcţia ecleziastică la o slujbă religioasă rostită fără înflăcărare, apoi l-a învăţat tipicul pe un tânăr numit Lene, adică Rene, şi i-a lăsat lui casa de rugăciuni din ce în ce mai des în grijă.

Noi nu puteam să-l ajutăm în niciun fel. Simon a încercat să şi-l atragă pe Tékao de partea lui, pretextând că erau amândoi tahitieni cultivaţi, dar n-a reuşit. Tékao fusese pe punctul de a se pierde pe sine însuşi pierzând Europa. Nu avea de gând să ajungă iar în această stare, părăsindu-ne.

Din clipa aceea, Simon a dispărut din viaţa noastră. Îl mai zăream uneori, când făceam plimbări prin insulă. Era fie singur, fie în discuţie cu indigenii bătrâni. N-am luat seama la ce făcea. Dar sunt sigur că Peyrole nu-l scăpa din ochi. Asta i-a şi permis să acţioneze atât de repede, când a izbucnit cazul Poumi. Dar o să revin la asta.

15

Am fi putut continua să trăim într-o perpetuă vacanţă, făcând ce ne plăcea, asemenea unor proprietari de la ţară cam lipsiţi de resurse financiare, care nu-şi pot oferi nici plăcerile oraşului, nicio călătorie în străinătate, dar care, la ei acasă, îşi pot permite luxul să nu facă nimic altceva decât să lase să treacă timpul. Am fi putut deveni o mică reşedinţă de canton, sufocată în mărunte certuri înveninate de plictiseală, în dramele ei mocnite, în bucuriile ei comune şi, în fond, impropriul ei echilibru intern. Dar exista Katherine Binzer.

Ţi-am spus că se afla într-o situaţie specială, pe jumătate din vina ei, pe jumătate din cauza împrejurărilor. Ţinea mult la Dubois, care se purta ireproşabil cu ea. Dar Dubois nu era decât o aparenţă înşelătoare. Ea ştia asta, şi mai ştia şi că toţi cunosc adevărul. De aceea se simţea parcă umilită, ceea ce o împingea la intransigenţă. De exemplu, îi era frică de indigeni. Dar pentru nimic în lume nu s-ar fi lăsat condusă în felul ei de a se purta de această frică. Ieşea singură, se ducea uneori foarte departe, nu cerea niciodată nici ajutor, nici sfat, nici măcar lui Dubois. Era majoră, răspunzătoare de actele sale, şi nu admitea nici ca alţii s-o trateze altfel, nici ca ea să se poarte altcumva.

O prevenisem, dar degeaba. Ba chiar se şi supărase pe mine. Avusese impresia că-mi luasem aere de protector, că voiam să-i organizez eu viaţa. Era plină de ţepi, pe vremea

aceea. Îmi părea rău, fiindcă avea farmec, dar ce puteam să fac? Iubirile nefericite nu erau câtuşi de puţin genul meu, căci n-am urmărit niciodată cu insistenţele mele o femeie care nu ceda la primul atac. Nu e poate prea romantic, dar asta e. De altfel, continui să cred că e singura metodă convenabilă.

Dar să revenim la Katherine Binzer. Tapoua era complet liber. Între el şi mine nu exista nicio înţelegere, nicio legătură de subordonare, niciun interes material. Dar ţinea mult la mine. Mă adoptase. Călătoria noastră la Tahiti crease multe legături între noi. Îl tratam pe picior de egalitate şi, din principiu, nu aşteptam niciodată nimic de la el. De aceea îşi făcea o cinste din a se considera interpretul meu în faţa întregii insule. Şi apoi, îl amuzam. Pe vremea aceea, nu eram prea gras, dar eram destul de robust şi totdeauna bine dispus. N-am fost niciodată bolnav. Pe atunci, cu toată lenea mea, nu scăpăm niciun prilej de a face mişcare, de a face ceva nou. Pesemne că aveam ceva de polinezian în fire. Acum câţiva ani, vorbind despre toate astea cu un bătrân amic pe care nu-l cunoşti, l-am întrebat de ce ne înţeleseserăm atât de bine, băştinaşii şi cu mine. Mi-a răspuns: „Pentru că erai singurul care râdea cu noi”. Poate din cauza asta ţinea Tapoua atât de mult la mine. El îşi revărsa prietenia şi asupra celor de care mă simţeam eu legat, şi mai ales asupra lui Katherine. Bănuiam că o supraveghea oarecum. Nu numai că nu-i reproşam acest lucru – cum l-aş fi putut împiedica s-o facă? – dar chiar îl încurajam. Aveam deplină încredere în el. Şi nu greşeam procedând aşa.

Într-o după-amiază, eram acasă şi tocmai îmi făceam siesta cu favorita din ziua aceea – i-am uitat complet numele – când Tapoua a dat buzna în cameră, cu sufletul la gură. Dat fiind momentul, era destul de jenant. Indigenii nu se purtau ca nişte mironosiţe, şi îi aprobam, dar, în anumite cazuri, totuşi…

Eram gata să i-o zic de la obraz lui Tapoua, când mi-a

strigat:

— Vino repede, o duc cu ei pe *vahiné Katéléné.*

Dintr-un salt am fost în picioare, mi-am pus pantalonii:

— Unde? Cine? Ce s-a întâmplat?

— Repede, a spus Tapoua dând nerăbdător din picioare, repede, ştiu unde se duc.

Am luat doi cai neînşeuaţi din ţarc şi am pornit în galop. Fără să fi arătat vreun interes deosebit pentru asta, şi fără să fi făcut altceva decât să mă privească, Tapoua călărea la fel de bine ca mine. În treacăt, înşfăcasem din zbor eu o secure, el un ciocan.

Am urcat de-a dreptul, prin pădure, până la primele pante abrupte ale muntelui Hiro, pe care le-am ocolit. Apoi, am coborât, tot în galop, spre apus, tăind peste nişte înspăimântătoare câmpuri de pietre care se rostogoleau sub picioarele cailor. La un moment dat, Tapoua s-a oprit, a ascultat şi a dat din cap satisfăcut. Am continuat să coborâm, ceva mai prudent, spre ţărm.

Acum ştiam unde mergem. Prin părţile acelea se afla un *marae* în ruină, a cărui faimă nu era prea bună. Unii spuneau că era bântuit de *tupapaous,* alţii povesteau că tinerii se adunau uneori acolo ca să se „joace” împreună, aşa cum făceau odinioară *arioï.* Trecusem şi eu de mai multe ori, în plină zi, prin locurile acelea, dar nu observasem nimic special.

Datorită cailor şi iuţelii lui Tapoua, am ajuns primii la faţa locului. Tapoua m-a pus să mă ascund după o perdea de bambuşi şi s-a aşezat şi el lângă mine. Curând am auzit strigăte şi râsete. Trei băieţi o duceau pe braţe pe Katherine.

Le-am căzut în spate prin surprindere. Eu loveam cu latul securii, dar Tapoua nu avea aceleaşi scrupule şi am auzit un omoplat sfărâmându-se sub ciocanul lui. Totul n-a durat decât câteva secunde.

Agresorii au luat-o imediat la fugă, lăsând-o pe Katherine leşinată. Am vrut să văd dacă nu e rănită, dar Tapoua nu

m-a lăsat.

— Mai târziu, mai târziu, mi-a spus, uitându-se cu îngrijorare în toate părţile.

Cu multă greutate, am luat-o pe Katherine în braţe, am aşezat-o pe greabănul lui Baucis şi, mergând de astă dată la trap, dar fără să ne oprim sau să încetinim pasul, ne-am întors acasă.

Katherine nu-şi revenise încă din leşin. Primise o lovitură puternică în arcadă şi faţa îi era pe jumătate acoperită de sânge închegat. Hainele îi erau sfâşiate, pătate de noroi. Cămaşa ei bărbătească îşi pierduse toţi nasturii şi, la fiecare hop, unul dintre sâni, tare şi foarte rotund, se dezgolea aproape sub nasul meu.

Atât din cauza îngrijorării, cât şi din pricina poziţiei mele incomode, m-am simţit uşurat când am ajuns acasă.

Am întins-o pe Katherine pe patul meu şi l-am întrebat pe Tapoua:

— Unde e domnul doctor?

Tapoua a ridicat din sprâncene, a îndepărtat mâinile:

— Nu ştiu. Plecat de dimineaţă cu arcul…

Am dat din umeri, scos din fire de acest doctor care nu era niciodată de găsit acasă şi care nu era nici măcar în stare să-şi protejeze oaspeţii.

— Faceţi tot posibilul să-l găsiţi. Trimite femeile să-l caute. Du-te şi anunţă-l pe Peyrole.

Pe urmă m-am ridicat ca să aduc apă, rufărie. Neştiind ce trebuia să fac, puteam cel puţin să-i spăl faţa lui Katherine. Tapoua nu se mişca din loc.

— Ei, ce-ai de gând? l-am întrebat.

Mutându-se de pe un picior pe celălalt, mi-a spus:

— Dacă e vorba de domnul doctor, da, mă duc. Cât despre domnul şef Peyrole…

— Ei, ce e?

Mi-a adresat un zâmbet plin de inteligenţă, foarte familiar:

— Ştii prea bine că el e jandarm. Asta spune: Legea, şi

bagă oamenii la închisoare. Iar aici, închisoarea nu e un lucru prea bun…

— Dar cum, am zis eu surprins şi supărat, doar n-oi fi vrând să fie lăsaţi să zburde liberi. Au lăsat-o pe jumătate moartă, şi-apoi, oricum…

— O, a răspuns Tapoua. Am văzut cu ochii mei toate astea. Veniseră aşa, ca să se distreze. E o femeie a nimănui, ştii şi tu. Au vrut deci să se distreze. Nu cu răutate. Să glumească. Ea n-a vrut. E dreptul ei, da. Dar nu vorbeşte bine tahitiana, femeia asta. A spus vorbe foarte urâte, şi, pe urmă, mai cu seamă, a lovit, aici…

Şi-a arătat obrazul, cu un gest scurt, pudic.

— …a lovit, aici, pe un băiat. Atunci…

Am înţeles. Altădată, în Oceania, capul era ceva sacru. De multă vreme nu mai exista nimic sacru în insule, dar palma dată cuiva peste faţă rămânea totuşi cea mai gravă insultă. Şi, pe deasupra, venind şi de la o femeie…

— Bine, am zis, o să vedem asta mai târziu. Acum du-te şi caută-l pe domnul doctor.

Dubois nu a venit decât spre seară, cu pieptul gol, în pareo, şi cu geanta lui de piele neagră în mână. Katherine îşi revenise. Avuseserăm timp să discutăm. Nu avea nimic, decât un cucui şi o spaimă teribilă, îi dădusem aspirină şi whisky. Erau singurele două medicamente pe care le aveam la dispoziţie. Maï ales, reuşisem s-o fac să vorbească; îi împrumutasem o foarte frumoasă cămaşă de voal, pe care o cumpărasem la Paris, înainte de plecare, şi pe care n-o îmbrăcasem niciodată, şi o ajutasem să-şi aranjeze din nou părul. Asta o făcuse să nu se mai gândească, pentru moment, la cele întâmplate, dar imediat ce auzea vreun zgomot afară, tăcea, se ridica şi prin ochi îi trecea o lucire de spaimă.

Dubois a stat o jumătate de oră cu ea. Când a ieşit, mi-a spus:

— I-am dat un calmant. O să doarmă. V-ar fi greu s-o ţineţi aici câteva zile? E mai bine să nu se mişte prea mult.

Şi, pe urmă, mă tem că a început să urască *faré*-ul meu…

Părea obosit, bătrân.

— …Ce-o să facem acum?

Venind din partea lui, întrebarea m-a surprins. I-am povestit ce-mi spusese Tapoua. A dat din cap.

— Era fatal să se întâmple aşa. Îi era prea frică. Şi-apoi…

A ridicat încet din umeri.

— …am crezut că fac bine oferindu-i adăpost. Îi dădeam iluzia libertăţii. Fără îndoială că am greşit. E tare greu să faci cuiva un serviciu. Gesturile cele mai simple…

A ridicat iar din umeri şi a încheiat:

— Totuşi, nu putem lăsa lucrurile aşa. Situaţia asta ar înnebuni-o. Evident, Peyrole… dar trebuie să facem ceva.

Am avut o idee:

— Dacă aş invita pe toată lumea la un pahar? Nu ne-am mai strâns toţi laolaltă de la Crăciun. E aproape un an de atunci…

— Poate, a spus Dubois, când o să doriţi.

16

În lumea în care am trăit înainte de marele ciclon, multe lucruri erau bune. Altele erau mai puţin bune. Printre acestea din urmă, trebuie socotit şi timpul liber, vacanţele. Ai citit mult. Ştii în *ce* condiţii de constrângere eram obligaţi să trăim. Eram gata să-ţi spun că această constrângere era impusă de stăpânii acelei lumi. Dar nu. N-ar fi drept. Toată lumea o admitea şi cei care sufereau cel mai mult erau cei mai încăpăţânaţi în a apăra escrocheria.

De fapt, s-ar putea vorbi de trei faze. Mai întâi, şi vreme foarte îndelungată, munca a fost considerată drept un blestem. Oamenii o găseau grea, plicticoasă, obositoare. Numai cei care nu puteau face altfel i se consacrau. Cu cât urcai mai sus pe scara socială, cu atât munceai mai puţin; clasa cea mai de sus, nobilimea, nu avea dreptul să muncească, dacă nu voia să decadă. Realmente, munca era ceva ridicol sau demn de dispreţ.

Apoi, încetul cu încetul, totul s-a schimbat.

Lumea a uitat că munca e un blestem divin. Organizarea socială s-a schimbat. Cei puternici au dispărut, cei umili s-au ridicat. Aceştia din urmă au vrut să fie independenţi, responsabili, liberi. Ca să-şi dovedească valoarea morală, ca să demonstreze că libertatea nu înseamnă desfrâu, departe de a renunţa la sarcinile care altădată le erau impuse, au început să le divinizeze. Din munca la care acum nu mai erau constrânşi, au făcut ceva sacru.

Deodată, calitatea unui om a început să fie măsurată după cantitatea de muncă pe care, liber fiind, era în stare să o presteze. Când se vorbea despre un om curajos, se spunea că „este un muncitor”.

Mai întâi ironici, cei puternici au sfârşit prin a se lăsa impresionaţi. Pentru a-şi păstra superioritatea, pentru a arăta că nu sunt mai laşi decât alţii, nici mai proşti, au intrat şi ei în horă, la început în joacă, apoi cu înverşunare. La rândul lor, s-au apucat să-şi demonstreze lor înşile anumite lucruri, făcând, unul după altul, tururi de forţă prosteşti. Din clipa aceea, totul era pregătit pentru cea de-a treia şi ultimă fază. Aceasta a fost uşor de instaurat. S-a apreciat că de acum înainte efortul era normal, şi nimeni nu s-a mai uitat decât la produsul său: Obiectul.

S-a trecut la fabricarea nelimitată şi nemotivată a obiectelor. Le găseai pretutindeni. Deşi nimeni nu ştia prea bine la ce serveau. De altfel, asta n-avea nicio importanţă. Era greu să fabrici un lucru, era greu să-l obţii; când aveai multe asemenea lucruri, erai mulţumit.

Ca să facă obiecte tot mai numeroase, toată lumea s-a apucat să lucreze. De la cel mai mare până la cel mai mic, fiecare şi-a adus picul lui de şiretenie, grăuntele lui de maliţiozitate. Oamenii au continuat să strige peste tot că munca înseamnă onoare, sănătate şi mai ştiu eu ce altceva. Dar, totodată, şi-au împărţit-o astfel încât să se facă mai repede, cu mai multă eficacitate, fără ca nimeni să se sinchisească câtuşi de puţin de faptul că sarcina fiecăruia, amputată în acest chip, pierdea definitiv orice interes.

Iată unde am ajuns. Am căzut în propria noastră capcană. Munca ne plictisea, dar, dacă renunţam la ea, ne dispreţuiam noi înşine…

Se vor găsi unii care să-ţi spună că totul e o născocire a mea, că lucrurile nu s-au petrecut aşa, că raţiunile economice au fost determinante, că popoarele care nu munceau au dispărut, că progresul tehnic cerea tot mai multe descoperiri, realizări…

Îţi spun clar că aceste argumente sunt pur şi simplu baliverne.

Cea mai bună dovadă: timpul liber, vacanţa. Am să-ţi explic.

Fără acele clipe de răgaz, supape de siguranţă, am fi înnebunit. Am născocit, deci, nişte perioade foarte scurte, stabilite cu multă vreme înainte, pe durata cărora puteam, fără remuşcări, să fim liberi. Aveam chiar datoria să fim liberi.

Contrastul între aceste perioade şi zilele de lucru era atât de mare, aducea răsturnări atât de violente în viaţa noastră, încât ne îmbolnăvea. Ne gândeam încontinuu la clipele astea de răgaz. Ne pregăteam în vederea lor. Le aşteptam. Când, în sfârşit, sosea momentul, ne schimbam dintr-odată personalitatea. Ca nişte nebuni furioşi, ne aruncam în nişte îndeletniciri cât se poate de îndepărtate de activităţile noastre obişnuite.

Orăşenii plecau la ţară. Marinarii se duceau în Alpi. Oamenii din nord, cu pielea gingaşă, se prăjeau la soare până se îmbolnăveau. Muncitorii citeau, profesorii se apucau de grădinărit, cei cu răspunderi dormeau, sedentarii călătoreau, birocraţii făceau sport şi negustorii pictau în acuarelă. Şi astfel, ne jucam toţi de-a împlinirea visurilor, de-a maimuţărirea a ceea ce nu eram. Era o împărţire a vieţii ciudată şi ridicolă.

Ca să realizăm într-adevăr o economie, n-ar fi fost mai bine să facem în tot cursul anului, dar timp de numai câteva ore pe zi, o muncă mai potrivită şi să găsim în ea sau alături de ea satisfacţiile pe care le căutam, cu mare cheltuială pentru noi şi pentru societate, altundeva, în acest univers paralel, derizoriu şi copilăresc al vacanţei? Astăzi, ne mai gândim oare măcar să luăm concediu?

Mulţi oameni, pe vremea aceea, dispăreau în fiecare an timp de o lună, lăsându-şi familia, prietenii şi necazurile acasă. Plecau departe, într-un loc unde nimic nu-i chema, şi se încredinţau unor specialişti care, în schimbul unei sume

bunicele plătite dinainte, se obligau să-i facă să creadă că toată lumea e a lor, pe de gratis. Timp de o lună, visul era aievea; peste tot feţe zâmbitoare, mare călduţă, cai ascultători, uşor de încălecat, munţi fără perfidii, aperitive gratuite la bar. În timpul ăsta, acasă putea să se întâmple orice: portărelul să pună sechestru pe mobile, patronul să trimită o scrisoare de concediere, fiica să toarne un copil sau fiul să-şi ia lumea în cap, toate astea n-aveau nicio importanţă fiindcă pur şi simplu nu ştiai de ele. Nu le aflai decât la întoarcere.

Ei bine, vezi tu, la Raevavae, eram toţi în vacanţă. Ne jucam fiecare micile noastre jocuri, admiram peisajul, ne deghizam, şi ne feream cu străşnicie să ne gândim la ce ne aşteaptă acasă. Evitam cu grijă să ne punem întrebări, de teamă să nu fim tulburaţi de răspunsuri.

Şi pe urmă, prin Katherine, am primit dintr-odată, pe neaşteptate şi fără ca noi să ne fi întrebat ceva, un răspuns. Era răspunsul cel mai dur dintre toate, acela pentru care eram cel mai puţin pregătiţi. Cel care repunea totul în discuţie. Răspunsul acesta era forţa.

Lumea în care m-am născut eu, în ultimii ei ani de viaţă, ajunsese o lume a bătrânilor. Era atât de complexă, atât de fragilă şi de ipocrită încât, ca să poţi avea ascendent asupra ei, îţi trebuia timp, mult timp. Un tânăr care dorea să facă studii serioase nu putea spera să le termine înainte de a împlini douăzeci şi cinci de ani. Într-o meserie, nu te puteai aştepta să capeţi adevărate funcţii de răspundere înainte de a atinge vârsta de patruzeci de ani. Un politician de patruzeci şi cinci de ani nu era decât un debutant.

O lume a bătrânilor, deci, şi o lume ipocrită. Cum ar fi putut forţa să-şi găsească locul într-o astfel de lume?

Am citit undeva că, primindu-l pentru prima oară în castelul său pe tânărul Galahrd, pe atunci un necunoscut, regele Artur i-a oferit propriul său pat, fiindcă oaspetele era *puternic şi viteaz.*

Regele Artur ştia foarte bine că, nemaifiind nici tânăr, nici

puternic, pentru a putea continua să domnească şi poate chiar să supravieţuiască, trebuia să cinstească forţa şi tinereţea. Dar probabil că nu-i plăcea lucrul acesta. De aceea, urmaşii lui s-au înverşunat să creeze o lume în care forţa şi tinereţea nu mai aveau preţ.

Au decurs de aici mari dezavantaje. În întreaga lume, elitele au putrezit fără să fie înlocuite. Orânduirile sociale au devenit toate, fără excepţie, muzee de vechituri. Naţiunile s-au degradat din lipsă de cuceritori, iar indivizii, pierzându-şi capul, au început să dea vina pe vânt, pe zăpadă, pe nenorocire sau pe moarte atunci când, deşi fuseseră preveniţi, li se întâmpla să descopere o forţă în faţa căreia se dovedeau neputincioşi.

O, ştiu prea bine că bătrânii n-au fost singurii care au avut de câştigat de pe urma acestei stări de lucruri. Femeile şi copiii au trăit o viaţă mai puţin zbuciumată. Nebunii au fost mai rar internaţi. Oamenii serioşi au putut lucra în linişte ca să facă lumea şi mai complicată încă. Dar toate astea s-au terminat prost. De aceea, imediat ce am devenit mai numeroşi, eu am instituit sfatul Tinerilor, alături de sfatul Bătrânilor, şi am dat oamenilor dreptul de a vota de cum termină şcoala.

Noi, care nu eram decât nişte oameni obişnuiţi, gândeam, ca toată lumea, că forţa este ceva rău. Binecrescuţi, consideram că e mai bine să cumperi decisă iei. Dar ştii ce înseamnă să cumperi? Ei bine, înseamnă exact victoria celui slab.

Povestindu-ţi toate astea, în trăsături îngroşate, nu mă îndepărtez de la subiect decât pe jumătate. Căci, la urma urmei, ce se întâmplase? Nimic altceva decât că, în paradisul nostru de vilegiaturişti, fusese pentru prima oară întrebuinţată împotriva noastră Forţa.

Reuniunea pe care o plănuisem a avut loc la două zile după atentatul împotriva lui Katherine. Aceasta era încă la mine, restabilită, dar nefericită. Din nou se ascundea de oameni, ca pe vremea când avea faţa arsă. Nu ştiam ce să

fac ca s-o ajut. A acceptat, nu fără dificultate, să stea cu noi.

— Se vor uita la mine ca la un animal ciudat, mi-a spus ea furioasă.

Toată lumea ştia ce se întâmplase. Nu lipsea deci nimeni. Odile Peyrole îşi adusese şi copiii. Cel mai mic dormea, dar Daniel plângea încontinuu. Mai târziu, m-am gândit că Peyrole era mai îngrijorat decât părea şi nu voise să lase pe nimeni dintre ai săi fără apărare.

Ezitasem să-l invit pe Tékao. Voiam ca europenii să ia, toţi împreună, o hotărâre. Dar, gândindu-mă mai bine, m-am temut să nu greşim, din lipsă de informaţii, din necunoaşterea obiceiurilor locale. La urma urmei Tapoua îmi şi făcuse un serviciu. L-am invitat deci şi pe Tékao.

După ce i-am servit pe toţi cu lapte de cocos şi suc de portocale – păstram cele câteva sticle de băuturi alcoolice care ne mai rămăseseră pentru ocazii deosebite – am luat cuvântul. Am povestit pe scurt ce se întâmplase, am relatat remarca lui Tapoua şi am încheiat cerând sfatul celor de faţă.

Bourdaroux a râs dispreţuitor:

— Tentativă de viol… e foarte simplu. Nu ne rămâne decât să-i prindem pe indivizi şi să le dăm o mamă de bătaie s-o ţină minte cât or trăi. Din moment ce-i cunoaştem…

— Dar dacă, înzdrăveniţi după mama asta de bătaie, cum zici dumneata, indivizii ăştia îl omoară pe unul dintre noi la marginea pădurii? a întrebat blând Dubois.

— În cazul ăsta, a zis Bourdaroux, există justiţia. Jandarmeria doar pentru asta există.

— Ascultaţi, a spus Leguen cu o energie care m-a surprins, nu putem totuşi lăsa să treacă ce i-au făcut domnişoarei Katherine fără să zicem nimic. Doar nu suntem sălbatici.

— Noi nu suntem sălbatici, dar ei, da. Eu zic că, în clipa când s-a aflat că… în sfârşit, imediat ce lucrurile au luat

această întorsătură, ar fi trebuit să se decreteze starea de asediu. Comandament militar, da. Aveam timp să construim ceva solid, un fort, ce mai! Domnul Peyrole are arme, muniţii, nu ne-am mai fi temut de nimic. Pe când acum…

M-am uitat la Tékao. Asculta în tăcere, cu faţa nemişcată, indiferent.

Violenţa lui Bourdaroux l-a făcut pe Leguen să dea înapoi.

— Într-un fort, a zis el în derâdere. Şi ce-am mânca? Şi-apoi nu trebuie să exagerăm, tipii de aici sunt mai degrabă nişte băieţi de treabă. A fost un accident, e clar, dar nu trebuie să dramatizăm. Nu trebuie să lăsăm lucrurile să treacă aşa, de acord. Dar nu avem decât să-i prindem pe vinovaţi şi să-i judecăm, nu? Am dreptate, domnule Peyrole?

Peyrole parcă era înţepenit. Când i s-a adresat întrebarea, şi-a descrucişat picioarele şi a încruntat din sprâncene. Înainte ca el să ia cuvântul, am strecurat o vorbă, ca să-l ajut:

— Întrunirea aceasta este o întrunire absolut particulară. Aici, toţi suntem egali. Domnul Peyrole ne este prieten. Deci prietenului trebuie să ne adresăm.

Peyrole mi-a aruncat o privire de mulţumire.

— Ca persoană oficială, într-adevăr, a spus el şovăind, eu… Dar ca persoană particulară, ca tată de familie, e altceva. Sunt singurul care are soţie şi copii. Ţin tot atât de puţin ca şi dumneavoastră să văd instalându-se aici dezordinea. Credeţi-mă că regret ce i s-a întâmplat domnişoarei Binzer, dar trebuie să ne gândim. Priviţi: câţi suntem cu toţii? Zece. Punând la socoteală şi femeile şi pe cei doi micuţi. Or, pe listele stării civile, am şapte sute unsprezece înscrieri. Le-am numărat din nou ieri. Şi-atunci?

Am făcut un semn de încuviinţare:

— Părerea dumneavoastră, domnule doctor?

— Ei bine, a spus Dubois, mă simt împărţit. Cred că amestecăm două probleme. Una este cea a lui Katherine.

Regret tot atât de mult ca oricare dintre cei prezenţi ce i s-a întâmplat. Ba chiar mai mult, poate, fiindcă lucrurile s-au petrecut sub acoperitul meu şi sunt oarecum răspunzător. Dar cred, în sfârşit, mi se pare că este un accident nefericit şi…

— Sunt exact de aceeaşi părere cu dumneavoastră, am spus eu fără să mă gândesc. Cazul Katherine nu este treaba poliţiei.

Dubois mi-a aruncat o privire gânditoare, care m-a făcut să mă simt stânjenit, şi a continuat:

— …şi cred, într-adevăr, că ar trebui să ne oprim aici. Cel mai nimerit ar fi, poate, să mergem să vorbim sau să trimitem pe cineva să stea de vorbă cu cei vinovaţi. Dar nimic oficial. Acum… acum se ridică o altă problemă, cu mult mai gravă: problema viitorului nostru sau, mai degrabă – a zâmbit uşor – problema viitorului dumneavoastră. E ciudat că n-am vorbit niciodată despre asta, dar aşa stau lucrurile. Astăzi, dintr-un motiv întâmplător, s-a pus această problemă. Şi nu ştiu cum s-ar putea rezolva.

— Dar, a spus Bourdaroux, cu aerul acela nobil pe care îl uram şi pe care îl lua totdeauna ca să spună prostii, nu ne mai apără nimeni aici? Peyrole vorbeşte în calitate de persoană particulară. Bun. Dar ca persoană oficială? Ei?

— Ca persoană oficială, a spus calm Peyrole, sunt în concediu. Ba chiar sunt în concediu de şase luni. Soţia mea, copiii mei şi cu mine suntem în Franţa, şi aştept numirea într-un alt post. Acum vă atrag atenţia că nu am primit solda de douăzeci şi două de luni şi că un jandarm este un militar, care poate, eventual, să răspundă la cererea autorităţilor civile.

— Şi asta ce vrea să însemne? a întrebat Bourdaroux arţăgos.

— Asta înseamnă că sunt singurul care face ceva aici. În timp ca dumneata te joci de-a războiul de guerilă, domnul Beaumont se joacă de-a cowboy-ul, Leguen se joacă de-a

agricultorul iar domnul doctor se joacă de-a indienii, eu continui să lucrez. Îmi fac rondurile, întreţin materialul, armureria, asist la sfaturile satelor, fac ceea ce trebuie să fac. Şi, dacă vreţi sa fac altceva, ei bine, n-aveţi decât să vă asumaţi răspunderea.

Era foarte aprins la faţă şi vorbea cu înflăcărare. Ca să-l împiedic pe Bourdaroux să răspundă, m-am întors către Tékao:

— Domnule învăţător, care este părerea dumneavoastră?

Tékao a dat din cap şi a râs:

— Ei, vă rog, puteţi să-mi spuneţi Tékao. La ora asta, titlurile mele... În sfârşit, sunt de aceeaşi părere cu domnul doctor. Cele întâmplate domnişoarei Binzer constituie un simplu accident, şi nu trebuie să-l înveninăm. A fost o neînţelegere. Să atingi capul cuiva constituie aici o mare insultă. Eu însumi, care ştiu bine că faptul în sine nu este ceva atât de grav, dacă mi s-ar da o palmă sau un pumn, cred că mai întâi aş fi furios, şi numai după aceea m-aş gândi. Da, a fost o neînţelegere. Dacă vreţi, pot să mă duc eu să vorbesc cu băieţii. Nu ştiu cine sunt, dar o să-mi spună Tapoua. Sunt cu siguranţă băieţi de treabă. Poate că băuseră cam mult kava sau vin de palmier – faţa i s-a luminat într-un zâmbet foarte blând şi foarte maliţios – lucruri de-astea se mai întâmplă. Cât despre viitor, ei bine, eu cred că nu avem de ce să şovăim: Noi, cei de aici, din această cameră, suntem poate singurii, ultimii reprezentanţi ai civilizaţiei. Avem datoria să transmitem cunoştinţele noastre, să refacem civilizaţia. Şi dacă nu vom acţiona aşa, atunci copiii noştri vor fi nişte sălbatici.

— Ei, ei! a spus Leguen râzând încetişor, ce mai vorbe! Reprezentant al civilizaţiei! Să vorbeşti în numele tău şi al domnilor şi doamnelor aici de faţă. Cât despre mine, nu sunt decât un amărât de ţăran, vai de capul meu. De-abia dacă ştiu să citesc. Dacă contezi pa mine ca să refaci civilizaţia...

— Dar, nicidecum...

Dubois l-a întrerupt prompt:

— …Tékao are dreptate, iar dumneata te înşeli. Eşti într-adevăr un reprezentant al civilizaţiei, al civilizaţiei noastre. Crezi că un ţăran nu înseamnă nimic? Ehei, a trebuit să treacă secole întregi până să apară ţărănimea. Şi aşa cum eşti, poţi să ne ajuţi. De altfel, Tékao are dreptate şi când spune că ar trebui să refacem civilizaţia. Este singura noastră salvare. Numai că mă tem să nu fie prea greu. Şi mă întreb…

A zâmbit, a lăsat ochii în jos:

— … Nu, nimic.

Eram destul de descumpănit de întorsătura pe care o lua discuţia. Uitasem cu totul frazele de circumstanţă pe care i le spusesem lui Tékao cu câteva săptămâni în urmă. Acum, când mi se întorceau înapoi izbindu-mi urechea, aveau un sunet ciudat. Răspundeau cu îngâmfare şi cu lipsă de măsură la toate întrebările pe care mi le puneam de două zile. Erau ridicole, şi totuşi…

— Doamnă Peyrole, părerea dumneavoastră? am întrebat eu.

Odile Peyrole era micuţă, brunetă, avea ochii încercănaţi şi, pentru că nu arăta prea bine, faţa ei părea mai slabă decât era în realitate. Asta îi dădea o înfăţişare tristă şi încăpăţânată.

— Eu, a spus ea, sunt de părerea soţului meu. Trebuie să evităm… în sfârşit…

Deodată şi-a luat inima în dinţi:

— Nu ne putem certa cu toată insula pentru o prostie. Suntem aici de patru ani. Niciodată, nimeni nu s-a purtat nerespectuos cu mine. Câteodată vreun cuvânt, vreun gest, dar ce! Nu cei care vorbesc cel mai mult sunt cei mai periculoşi. Avem copii, avem nevoie să trăim în pace. Iată ce cred. Şi dacă dumneavoastră îi cereţi bărbatului meu să se vâre în această afacere, eu îi voi spune să nu se amestece. Asta-i tot. Acum aş dori să mă întorc acasă, din cauza copiilor. Dacă îmi daţi voie…

Toată lumea s-a ridicat, Bourdaroux de-abia mi-a strâns mâna. Leguen s-a apropiat de Katherine:

— Ştiţi, domnişoară Katherine, domnii şi doamnele au dreptate, nu putem face ce vrem. Dar dacă cineva vă sâcâie, veniţi să-mi spuneţi mie. O să-l învăţ eu să vă respecte.

— Mulţumesc, Leguen, a spus Katherine înţepată.

Peyrole şi Dubois şi-au luat rămas bun cu multă prietenie, ca de obicei. Am asistat la un foarte nostim balet destinat să le împiedice pe Odile Peyrole şi pe Katherine să se afle faţă în faţă şi în acelaşi timp să le permită să se ignore reciproc, fără a părea nepoliticoase. Tékao a plecat ultimul. Cum tocmai îi mulţumeam pentru ceea ce spusese, mi-a răspuns cu un zâmbet de om sănătos:

— N-am făcut decât să repet ce mi-aţi spus dumneavoastră. Ştiţi, Pierre, vă datorez viaţa.

Am râs prosteşte.

Când am rămas singur cu Katherine, i-am spus zâmbind:

— Nu cred că putem considera această întrunire drept o mare reuşită mondenă…

Ea a râs rece, scurt, apoi a pus, trântind, pe masă paharele pe care le strângea. şi a plecat fugind.

Curând, am auzit-o înăbuşindu-şi hohotele de plâns, dincolo de rogojina care servea drept perete despărţitor.

17

Nici astăzi nu reuşesc să înţeleg de ce, faţă de Katherine, m-am purtat atât de prosteşte, vreme atât de îndelungată. Şi sunt încă uimit de felul în care s-au aranjat până la urmă lucrurile.

Ştii că nu-mi place să văd pe cineva suferind şi că urăsc spectacolul lacrimilor. Când am auzit hohotele lui Katherine, i-am strigat prin zidul despărţitor:

— Mă duc să văd ce fac caii, nu plec prea departe.

După aceea, m-am dus să mănânc ceva la Tapoua.

Când m-am întors, peste două ore, în camera din *faré* era linişte deplină. M-am culcat, am regretat că, din lipsă de lumină, nu puteam citi puţin, cum făceam altădată, m-am gândit un moment la Katherine, la întrunirea noastră, la rezultatele ei, apoi am adormit.

A doua zi, am hotărât că totul trebuia luat de la zero. Am chemat-o pe Katherine să facem o plimbare călare. Nu credeam că ar fi prea imprudent, şi doream s-o ajut să-şi schimbe gândurile.

Bineînţeles că a acceptat din bravadă. Dar insula era frumoasă şi caii erau iuţi. Curând, şi-a uitat necazul şi nu s-a mai gândit decât la plăcerea plimbării. Când ne-am întors, am prânzit discutând lucruri destul de vesele.

După prânz, a fost un moment de depresiune. Am simţit că era gata să se lase din nou pradă nălucirilor ei. Ca s-o împiedic, ca să-i găsesc o ocupaţie, în sfârşit, ca să facem

ceva, i-am spus:

— Ştii ce-ar trebui să facem? Eu am să-ţi tai părul, iar dumneata o să-l pui pe bigudiuri…

— Pe bigudiuri? m-a întrebat ea cu accentul ei ciudat. Nu mai auzise niciodată până atunci acest cuvânt, şi nu ştia ce înseamnă.

— E simplu, i-am spus eu. Le putem face foarte bine din sârmă de cablu electric. Mă duc să caut nişte sârmă. Pregăteşte-te, mă întorc îndată.

Am dat fuga la casa Marinei, ca să cerşesc de la Peyrole puţină sârmă. Era plecat. M-a primit nevastă-sa. I-am spus ce voiam să-i cer şi i-am explicat şi pentru ce-mi trebuia. A râs şi a vrut să-mi împrumute bigudiurile acelea bleu şi roz, cu ţepi, ca nişte porci spinoşi, pe care şi le puneau altădată femeile în Franţa, ca să-şi încreţească părul. Bănuiesc că-i era un pic ruşine de purtarea ei din ajun. A trebuit s-o refuz, ca să n-o indispun pe Katherine. În sfârşit, am căpătat sârma după care venisem şi o foarfecă de frizer veritabilă, mult mai comod de mânuit decât foarfeca de birou de care mă serveam eu din când în când ca să-mi tai propriul păr.

Am găsit-o pe Katherine aşezată în fotoliul meu, îmbrăcată în halatul meu de baie, cu un prosop în jurul gâtului.

Am râs mult de isprava noastră. M-am chinuit eu ce m-am chinuit, dar rezultatul era acceptabil. Pentru a prelungi cât mai mult gluma, îi vorbeam ca un adevărat ucenic de frizer. Îmi răspundea prompt, dar, în acelaşi timp, îşi urmărea cu atenţie chipul în oglindă. M-a dirijat cu multă pricepere. Nu-mi închipuiam că femeile ştiu atâtea lucruri despre propria lor coafură.

În sfârşit, după ce i-am tăiat părul, s-a spălat pe cap şi i-am arătat cum se pune un bigudiu. Am luat-o de mai multe ori de la capăt, fiindcă amintirile mele nu erau prea precise. Apoi s-a aşezat la soare, cu picioarele întinse, cu ochii închişi, ca şi cum ar fi stat sub cască.

Odată terminată această treabă, nu ştiam ce să mai fac.

Katherine a deschis un ochi, m-a privit pieziş, fără să-şi mişte capul şi mi-a spus:

— Du-te să te plimbi. Trebuie să stau aşa o oră.

M-am dus să-i fac o vizită lui Leguen, fiindcă nu mai trecusem pe la el de luni de zile. Cu mijloacele pe care i le oferea Raevavae, reconstituise o fermă bretonă, la fel de bine închisă, la fel de dezordonată, la fel de murdară şi tot atât de primitoare ca o fermă autentică. Cum era cea mai caldă oră din zi, Leguen era acasă.

Aşezat pe un butuc, căruia îi pusese trei picioare, curăţa fasole. În faţa lui, pe jos, stătea nevastă-sa, care-l ajuta. Era o femeie corpolentă, trecută de prima tinereţe şi care-şi pierduse, în cine ştie ce împrejurări, un ochi. Leguen îi zicea Nana.

Când am intrat, Leguen s-a ridicat, cu un zâmbet larg.

— Ei! Domnule Beaumont, ce surpriză... Nana, du-te şi încălzeşte cafeaua, repede. O să luaţi o cafeluţă, domnule Beaumont...

Scena era atât de perfectă, încât am râs de plăcere. Leguen m-a invitat să iau loc, mi-a oferit o cafea, şi, făcând mereu cu ochiul şi luând un aer misterios absolut inutil, a pus pe masă, între noi doi, o sticlă ce conţinea un lichid alb:

— E băutura mea, domnule Beaumont. băutură făcută de mine. Ia gustaţi. Sunt sigur că o să vă placă. Bineînţeles, nu e încă un calvados adevărat dar am sădit meri în curte, şi-o să vedeţi. O să vedeţi ce vreau să spun...

Băutura despre care vorbea era un rom alb, de fabricaţie recentă şi foarte tare. L-am găsit remarcabil şi m-am mirat. Leguen s-a aplecat spre mine:

— N-o să mă spuneţi domnului Peyrole, nu-i aşa? Ei bine, am un alambic. L-am meşterit împreună cu Bourdaroux. Merge. Dar nu trebuie să spuneţi asta nimănui. O să vă dau rachiu, dacă vreţi, un rachiu bun, ca ăsta. Dar să nu mă spuneţi.

Am mai flecărit puţin, din politeţe, apoi gazda m-a întrebat timid:

— Poate aţi dori cumva să-mi vizitaţi ferma?

Am zâmbit. Pentru asta venisem. Leguen s-a ridicat imediat, foarte agitat, şi a ţinut să-mi pun pe cap o pălărie de paie dintr-acelea pe care băştinaşii le vând iau altădată turiştilor, la Papeete. Şi-a pus şi el una la fel, apoi am ieşit.

Cu Nana a lui şi cu câţiva prieteni indigeni, lucrase într-adevăr foarte mult. Casa era situată într-o mică vale, destul de fertilă, străbătută de un pârâiaş. În spatele casei, defrişase complet versantul orientat spre răsărit, şi reuşise, nu ştiu cum, să are. Era un câmp foarte neted, aproape pătrat, având ceva mai mult de un hectar. De jur împrejur, erau bătuci, unul lângă altul, pari prost cioplіţi, care nu formau totuşi un gard continuu. Nu înţelegeam la ce serveau. Leguen mi-a surprins privirea:

— E o plantă din partea locului. I-am uitat numele. E plină de ţepi şi creşte oriunde. Încerc să-mi fac din ea un gard. În felul ăsta, după aia, n-am treabă cu vitele. Ştiu că domnul şef Peyrole are ceva suluri de sârmă ghimpată, dar dacă le putem economisi…

Mai erau o mică livadă, înconjurată de-un ţarc din trunchiuri cojite, un porumbar bine închis, în care se aflau trei porumbei verzi, mari, din Oceania, o crescătorie de porci „unde, mi-a spus mândru Leguen, scârboşeniile astea mici îmi fac bălegar”, şi un colţ de pădure, aproape împrejmuit, printre copacii căruia păşteau trei vaci minuscule, specialitatea insulelor.

— Nu prea dau lapte, dar am mari speranţe. Prin selecţie, şi cu o hrană mai bună… Necazul cel mare sunt paraziţii. Mi-a dat mie domnul doctor nişte doctorii, dar… Până una alia, vacile astea îmi curăţă subarboretul. Tot e un câştig. Anul viitor, când va fi curat, am să desţelenesc şi aici.

— Dar reuşeşti s-o scoţi la capăt singur cu toate astea? l-am întrebat mirat.

Leguen a zâmbit cu subînţeles:

— Ştiţi, băieţii de-aici nu-s mai răi decât cei din altă parte. E destul să nu-i iei prea de sus. Mai sunt şi cumnaţii

mei, care mă ajută. Şi, ştiţi, nici băutura n-o consideră de lepădat!

A reflectat o clipă, filosofic:

— La urma urmei, sunt oameni ca şi noi. Numai că n-au fost educaţi.

— Într-un cuvânt, i-am spus, eşti fericit.

S-a strâmbat uşor:

— N-aş zice asta. Dar nu mă plâng. Atâta vreme cât eşti sănătos, ştiţi…

Am stat la el mai bine de două ore. Când m-am întors acasă, Katherine nu mai era în faţa uşii. Fotoliul era tot acolo, cu o carte şi cu ochelarii mei de soare. Am strigat-o.

Katherine era înăuntru, în picioare. Mă aştepta.

Îşi vopsise ochii cu nu ştiu ce şi-şi pusese o fustă foarte simplă, din gabardină, şi o bluză cu care n-o mai văzusem. Părul scurt, lucios, era, după părerea mea, foarte frumos ondulat.

Aştepta, uşor sprijinită de stâlpul central al *faré*-ului.

Probabil că îşi alesese dinainte, cu grijă, locul, poziţia, fiindcă lumina care pătrundea prin mica fereastră cădea exact pe ea. Dar era crispată până în vârful degetelor de la picioare.

Am zâmbit, am intrat, am luat-o în braţe.

Cu nasul în cămaşa mea, a spus, cu vocea ei puţin cam brutală:

— Nu mă găseşti prea jalnică?

Am râs şi am sărutat-o. Apoi, mi-a spus din nou:

— Ţi-e milă de mine?

Am răspuns:

— Nu, te doresc.

Şi am strâns-o şi mai tare în braţe, ca să simtă că era adevărat.

Niciodată nu mi-a părut rău de cele întâmplate. A fost ceva firesc, fără premeditare, şi era într-adevăr cel mai inteligent lucru pe care-l puteam face. În dragoste oamenii se gândesc totdeauna prea mult. Trebuie să fii liber şi să nu

te încăpăţânezi.

Ce e o iubire care e numai o victorie?

Înainte, nu ştii niciodată. Totul este posibil. După, dacă nu ţi-e capul plin de prostii, ştii imediat, cu precizie, dacă e ceva important sau nu.

A doua zi, m-am dus să-l caut pe Peyrole, ca să ne căsătorească. Am încercat să dau şi de Simon, dar n-am reuşit. Soţia lui, care, aşa cum ţi-am spus, era o biată fiinţă ştearsă, mi-a spus că nu mai venea aproape deloc acasă. În cele din urmă, Lene, ajutorul lui, a fost cel care a oficiat slujba.

Dacă am crezut totdeauna în Dumnezeu, asta nu înseamnă că eram şi bisericos, şi m-aş fi lipsit uşor de binecuvântare, dar voiam să profit de acest prilej pentru a-i strânge pe toţi locuitorii insulei într-o serbare cât se poate de solemnă. Mi s-a părut nimerit să leg toate astea de templu, cu atât mai mult cu cât Katherine era protestantă.

Pregătirile de nuntă au durat mai mult de-o săptămână. Maï a vrut ca numai oamenii din satul lui, şi nimeni altcineva, să se ocupe de prinsul peştelui. Cei din Matotea s-au revoltat, şi, ca să-i împăcăm, a trebuit să le dăm voie să se ocupe de procurarea langustelor şi a scoicilor. Au fost sacrificaţi mai mult de cincizeci de porci. Toate femeile au vrut să aibă rochii noi, şi, cum nicăieri nu se mai găseau de multă vreme pânzeturi, multe fete, povăţuite de femeile bătrâne, au încercat să fabrice bucăţi de *tapa,* stofele acelea care se obţin topind scoarţă de dud şi bătând-o. Albită ori vopsită manual cu sucul anumitor fructe sau cu anumite substanţe minerale, această *tapa,* frumos drapată, poate să servească la confecţionarea unor rochii foarte drăguţe.

Pentru prima oară, de foarte multă vreme, s-au văzut din nou la Raevavae asemenea veşminte.

De-a lungul drumului care ducea de la *fare*-ul meu la Anatonu, Tapoua şi Leguen, ajutaţi de o echipă numeroasă, au sădit pomişori ale căror vârfuri le-au legat apoi două

câte două, astfel încât cărarea să devină o poteca umbroasă. În sfârşit, pe plajă a fost săpată o imensă tranşee în formă de dreptunghi. Aceea era masa pentru banchet. Oamenii se aşezau pe o margine, cu picioarele în tranşee, şi-şi puneau mâncarea în faţă, pe cealaltă margine a ei.

În tot acest răstimp, n-am văzut-o aproape deloc pe Katherine. Odile Peyrole hotărâse că nu se mai cuvenea ca ea să continue să locuiască la mine, şi aproape că o obligase să se mute la Marină. Odile Peyrole era mai tulburată de această căsătorie decât însăşi Katherine. M-a întrebat, muşcându-şi buzele dacă Daniel, băieţelul ei în vârstă de trei ani, putea să fie cavaler de onoare. După ce şi-a asigurat consimţământul meu, s-a retras la ea în casă, a închis-o acolo pe Katherine şi a fost imposibil să aflu ce făceau înăuntru amândouă.

Peyrole râdea, dar nu spunea nimic. Era şi el foarte ocupat, căci se însărcinase să invite conform protocolului toate satele.

În ajunul nunţii, sute de indigeni se şi instalaseră împrejurul localităţii Anatonu. Noaptea, când m-am trezit, căci, în *feré*-ul meu, eram la fel de emoţionat ca orice tânăr de familie bană care se află în pragul unei decizii riscante, am văzut nişte omizi mari de foc ce se deplasau încet pe coastele muntelui Hiro. Erau alţi invitaţi, care soseau la lumina torţelor.

În dimineaţa nunţii, Dubois, Bourdaroux şi Leguen au venit să mă ia de-acasă. Leguen mi-a adus un butoiaş, foarte frumos lucrat, plin cu rachiu, iar Bourdaroux mi-a dat, plin de demnitate, o giruetă din tablă decupată reprezentând un amoraş, din acelea care se mai vedeau odinioară înălţându-se deasupra unor castele din provincie. Dându-mi-o, mi-a spus că va indica fără îndoială în permanenţă timp frumos deasupra casei mele. Dubois a zâmbit, – dar n-a zis nimic.

În clipa când să plecăm, Tapoua mi-a întins un baston

sculptat, încrustat cu sidef, probabil tare vechi, şi foarte frumos:

— Te voi însoţi împreună cu prietenii mei.

Şi, cu un gest plin de naturaleţe, m-a luat de mână şi m-a dus afară, unde ne aşteptau muzicanţii.

Aşa am străbătut întregul drum, ţinându-ne de mână. La gât aveam un colan de flori pe care mi-l adusese nevastă-sa, iar muzicanţii, asemenea *grioţilor*[21], îmi cântau gloria şi calităţile cavalereşti, acompaniindu-se cu flaute şi tobe.

Împrejurimile Marinei erau negre de lume. Numai cu mare greutate am reuşit să ne croim drum prin mulţime. Peyrole ne-a întâmpinat în prag şi nu le-a dat voie muzicanţilor să intre. Era foarte nãduşit şi mirosea puţin a naftalină, căci, date fiind împrejurările, îşi pusese uniforma cea mai bună, o uniformă neagră, de postav gros. În aşteptarea lui Katherine, ne-a invitat în biroul lui, ale cărui ferestre erau ermetic închise, şi ne-a tratat cu lichior de anason.

Ca martor, după multe ezitări, îl alesesem pe Tékao.

Îmi plăcea mult băiatul ăsta vesel şi modest. Doream mai cu seamă ca această căsătorie să fie o sărbătoare a prieteniei. Când am sosit, el se şi afla înăuntru, într-un colţ al biroului lui Peyrole, îmbrăcat foarte elegant, într-un costum bleumarin, cu cravată galbenă. Ne-a zâmbit şi a ciocnit cu noi.

Apoi, a intrat Odile Peyrole, care i-a făcut un semn soţului ei, şi acesta a ieşit o clipă să vorbească cu ca. Când Peyrole a venit înapoi, a reluat conversaţia întreruptă, după care, în sfârşit, de cealaltă parte a uşii, s-au auzit şoapte, zgomote surde.

Uşa s-a deschis larg. Katherine şi-a făcut apariţia, îmbrăcată absurd într-o rochie albă, lungă, cu voal şi ţinând în mâini un buchet de flori albe.

Era foarte drăguţă, şi se uita la mine cu o privire

---

[21] *griot* = negru african, aparţinând unei anumite caste, care este în acelaşi timp poet, muzicant şi vrăjitor.

nesigură.

În urma ei, Odile Peyrole, coafată, pudrată, îi ţinea de mână pe băieţelul ei Daniel şi pe o micuţă băştinaşă cu ochi mari, rotunzi, îmbrăcaţi amândoi în alb. M-am apropiat şi i-am sărutat pe toţi patru. Lui Odile Peyrole a început să-i tremure bărbia.

— Ei bine, acum, dacă nu aveţi nimic împotrivă, vom trece la oficierea căsătoriei, a spus Peyrole.

Omul acesta avea într-adevăr ceva deosebit. Şi-a scos din buzunar o pereche de mănuşi albe, şi le-a tras pe mână, a luat de pe birou o foaie de hârâie şi s-a dus drept la fereastră, pe care a deschis-o larg. Zgomotul a pătruns dintr-odată în încăpere. Ne-a chemat lângă el, apoi. Întorcându-se spre mulţime, a ridicat mâna:

— Linişte.

Ca un val, zgomotul s-a stins treptat, până la spectatorii din ultimele rânduri. Atunci Peyrole a spus cu glas tare:

— Aşa cum mă autorizează funcţia mea de ofiţer al stării civile, voi înregistra, în faţa populaţiei insulei Raevavae. căsătoria domnului Pierre Beaumont şi a domnişoarei Katherine Binzer. Dură cineva cunoaşte vreo piedică în calea acestei căsătorii, s-o spună…

Timp de zece secunde, a fost o tăcere totală, absolută. Peyrole a reluat atunci:

— Bine, vom proceda deci la căsătorie.

După rostirea formulelor consacrate, ne-a pus să semnăm în registrul stării civile, ca şi pe toţi cei prezenţi în biroul său, apoi a sărutat-o pe Katherine.

Când am pornit spre biserică, a început să sune clopotul şi mulţimea a izbucnit în urale. Muzicanţii lui Tapoua s-au transformat în gardă personală. Dubois o ţinea de braţ pe Katherine, eu pe Odile Peyrole. Înaintam foarte încet, fiecare voia să ne atingă, să ne strângă mâna. În sfârşit am ajuns, şi Léné, foarte intimidat, ne-a ieşit în întâmpinare sub portal.

Templul stătea parcă să se dărâme sub povara florilor.

Léné a făcut o slujbă destul de frumoasă, în limba tahitiană, şi a încheiat urându-ne „multă fericire” în limba franceză. Pe urmă, s-au cântat imnuri şi astfel am fost căsătoriţi.

La ieşire, am sărutat-o pe Odile Peyrole. Ea mi-a spus ceva, dar n-am înţeles ce anume. Am rugat-o să repete. Aproape că a strigat, furioasă:

— Ar fi bine dacă aţi face o fată! Am mărita-o cu Daniel.

Apoi a izbucnit în plâns şi s-a pierdut în mulţime.

M-am sărutat cu sute de bărbaţi, femei, copii. Katherine făcea la fel. Rochia ei albă se pătase toată de transpiraţie. La un moment dat, am întrebat-o:

— Nu ţi-e teamă?

— De cine? mi-a răspuns ea strângând la piept o bătrână grasă.

Masa a ţinut trei zile. S-au rostit multe toasturi. Eu am vorbit cel dintâi, în limba tahitiană. Am fost ovaţionat. Se pare că gesturile care îmi însoţiseră cuvintele fuseseră nobile. Bineînţeles, n-au lipsit nici cântecele şi nici dansurile.

Am plecat către ora cinci după-amiaza. lăsându-l pe Tapoua să ne reprezinte, să vegheze la tot, să strângă cadourile ce ne fuseseră date, şi, dacă era nevoie, să le redistribuie.

În momentul în care ne eclipsam, Katherine a întins palma:

— Uite ce mi-a dat Dubois.

Era un lanţ de aur roşu, vechi, foarte lung şi foarte gros, cu un medalion.

Am surâs şi i-am închis palma.

A doua zi, ne-am întors să vedem ce fac invitaţii noştri.

Seara, am dansat la lumina torţelor. Katherine şi-a pus un pareo de tapa şi s-a dus să se scalde cu femeile, în timp ce eu am rămas la taclale cu bărbaţii.

A treia zi, toată lumea era obosită. Unii dormeau pe plajă, alţii se pregăteau să se întoarcă la casele lor. Numai tinerii au mai dansat. Toată lumea ne-a mulţumit pentru această

frumoasă petrecere, iar noi am mulţumit, la rândul nostru, pentru tot.

A fost o nuntă foarte frumoasă.

18

Contrariu a ceea ce se spune adesea, eu nu cred că oamenii sunt răi. Dar îi cred proşti şi fricoşi, am constatat deseori că din cauza prostiei şi a timidităţii devin răi.

Şi noi eram proşti, şi nouă ne era teamă; nu am devenit răi din cauza asta, dar ne-am acordat o nouă perioadă de vacanţă.

După alerta prin care trecusem, n-am făcut decât să ne reluăm ocupaţiile noastre mărunte. Singura diferenţă era că, de când mă însurasem, primeam bine musafirii, iar lumea venea mai bucuros să mă viziteze. Dar cercul nostru nu era atât de mare încât aceste întâlniri să ne poată schimba în vreun fel viaţa.

Totuşi, fără să ne dăm prea bine seama de acest lucru, învăţasem ceva şi eram mai bine pregătiţi decât socoteam. Şi dacă evenimentele ne-au surprins încă o dată, cel puţin acum n-am mai rămas surprinşi multă vreme.

Ceea ce am să-ţi povestesc, a început într-un mod burlesc. Într-o după-amiază, pe când mă plimbam, am văzut, în preajma unui *faré* izolat, o mare agitaţie. Am crezut că se dădea vreo petrecere şi m-am apropiat.

De îndată ce am fost zărit, agitaţia a încetat. Câţiva oameni chiar s-au desprins din grupul principal şi s-au îndreptat spre mine. Păreau crispaţi, morocănoşi, aşa cum nu-i mai văzusem până atunci.

Întocmai ca Leguen, am considerat totdeauna că

indigenii sunt oameni ca şi noi. De obicei îi tratam ca pe orice om. Am continuat deci să înaintez spre ei, străduindu-mă să zâmbesc, şi i-am salutat ceremonios, după moda tahitiană.

Indigenii sunt sensibili la cuvinte şi la gesturi; acestea îi prind în mreje, îi fascinează, îi tulbură. Oamenii care se aflau în faţa mea nu au făcut nici ei excepţie de la regulă. I-am văzut destinzându-se, dar nu de tot. Am trecut printre ei fără ca vreunul să se mişte, şi m-am apropiat de ceilalţi.

Şi aceştia erau nemişcaţi. Nu păreau agresivi. Nu. Stăteau acolo, pur şi simplu. În spatele lor, se afla ceva pe care ei îl ascundeau. Iar în spatele meu, erau cei care-mi ieşiseră în întâmpinare.

Ar fi trebuit să fac o glumă şi să-mi văd de drum fără să insist. N-am procedat aşa. Totuşi, îmi era frică. Dar ceva mă împiedica să plec. Vezi tu, îmi plăcea vacanţa cu care se confunda acum viaţa mea, iubeam insula şi oamenii ei. Încearcă să înţelegi, dacă poţi: mi s-a părut că, dacă plecam, ar fi însemnat că-i dispreţuiesc, că-i tratez aşa cum intenţiona Bourdaroux s-o facă.

Am continuat să înaintez. Dacă ceilalţi nu s-ar fi mişcat, nu ştiu ce-aş fi făcut.

Cunoşteam vreo doi-trei din vedere, dar pe niciunul nu-l cunoşteam realmente bine. Ceea ce m-a frapat era faptul că erau sau bătrâni, sau foarte tineri. Printre ei, nu se afla niciun om matur şi nicio femeie.

În ultimul moment, s-au dat în lături, evident în silă, şi numai atât cât să mă lase să trec. Atunci am văzut *ce.* ascundeau.

La început, n-am înţeles. După aceea, era gata-gata să vomit. Într-un fel de scaun de bambus, fusese aşezat un om complet gol, de culoare acaju, prăbuşit cu totul într-o parte.

Cineva mi-a bolborosit la ureche:

— Îl cunoşti şi tu pe bătrânul Maono…

Într-adevăr, era bătrânul Maono, cel care mă primise la el şi la care mă retrăsesem în primele zile după sosirea mea

la Raevavae. De atunci, mai ajunsesem o dată sau de două ori până la locuinţa lui, când mă plimbam călare şi voiam să mă bucur de privelişti. Dar nu ştiam că murise.

Am vrut să respir adânc. Mirosul era dezgustător. Am fost iar pe punctul de a vomita, apoi, cu coada ochiului, am surprins o mişcare în dreapta mea. M-am uitat mai bine. Era un puşti, cu un aer sălbatec, fioros, şi cu o macetă în mână.

Asta m-a lecuit complet de greaţă.

M-am aplecat, am privit cu interes. Maono era oribil. Nu avea pe el decât o fâşie de pânză roşie, petrecută în jurul şoldurilor şi ale cărei capete îi cădeau între picioare. Stătea în jilţ – mai degrabă un fel de hamac purtat de câţiva oameni – încovoiat, cu braţele atârnând, cu capul căzut, ca un sugaci mare şi trist. Tot corpul lui era de culoarea bananei prea coapte. Într-o străfulgerare, mi-am amintit de morţii pe care-i găsisem la Tahiti, dar aceia erau uscaţi. Maono lucea de grăsime, pântecul îi era umflat, orbitele erau goale, aproape uscate, iar mâinile şi picioarele începuseră să se descărnate. Da, mirosul era de nesuportat.

M-am îndreptat de spate şi le-am zâmbit celor ce mă înconjurau,

— Ce-i faceţi bătrânului Maono? îl plimbaţi? Era bătrân, era obosit, iar acum a murit. Are şi el dreptul să se odihnească, nu?

De acolo de unde mă aflam, îi vedeam prost pe cei din jurul meu. Eram prea aproape de ei. Am făcui câţiva paşi, cu mâinile în buzunare, apoi m-am întors. Lângă mine se afla un indigen înalt, slab. de-o culoare destul de deschisă, cu ceva de arab în înfăţişare. Pe el l-am luat drept interlocutor, ca să nu vorbesc în gol:

— L-am cunoscut bine pe Maono. Era prietenul meu. Am locuit la el, în coliba lui. Da, l-am cunoscut bine. Dacă aş fi ştiut că a murit, aş fi venit şi eu. Dar nimeni nu mi-a spus nimic…

Am aşteptat un răspuns, care n-a venit. Oamenii, stânjeniţi, se bălăbăneau mutându-se de pe un picior pe altul şi dând vag din cap. Am reluat:

— Deci, omul acesta a murit cu mult timp în urmă. Nu-l îngropaţi?

Am ezitat, dar voiam un răspuns. Am adăugat:

— Pute îngrozitor Maono ăsta. Trebuie îngropat. Uite în ce hal a ajuns acum.

Interlocutorul meu, slăbănogul cu păr sur, mi-a aruncat o privire, ca şi cum ar fi urmat să-mi răspundă. Dar n-a răspuns. Era însă într-o poziţie mai bună. decât a mea, ca să vadă ce se întâmplă în jurul meu.

Deodată, a ridicat mâna, cu multă autoritate. M-am întors. Puştiul cu macula era foarte aproape de mine şi-şi ţinea arma eu amândouă mâinile.

A fost un moment de tăcere desăvârşită, apoi, brusc, slăbănogul cel înalt s-a aşezat pe pământ, fără să se mai intereseze de nimic, ca şi cum i-ar fi fost secerate picioarele. A luat două pietricele de pe jos şi a început să se joace cu ele.

M-am aşezat în faţa lui. Treptat, treptat şi ceilalţi ne-au urmat pilda. Sunt sigur că i-am auzit oftând. Nu m-am mai uitat în spate. Am aşteptat. În sfârşit, omul a zis:

— Întrebi pentru că nu ştii. Treaba asta este treaba noastră, a celor din Raevavae. Pute, da.

A avut un zâmbet scurt, foarte tineresc, apoi a redevenit serios.

— Pute, dar trebuie să pută. Înainte, aşa se întâmpla cu toată lumea. Şi aşa trebuie să facem. Maono era fiul lui Tarakeha, care era fiul lui Tehei, care era fiul lui Maono, care ora fiul lui Maï, care era fiul lui Mahaine. Tu nu ştii lucrurile astea şi mulţi dintre cei care ar trebui să le ştie le-au uitat. Dar toţi strămoşii acestuia de aici au fost trataţi la fel, când au murit. Fiindcă erau oameni de seamă. Şi Maono era un om de seamă.

— Dar au mai murit şi alţi oameni de seamă. I-aţi dus la

biserică, spunând rugăciuni, i-aţi îngropat…

— Înainte, a zis o voce.

— Înainte de ce?

— Înainte de moartea insulelor, a spus omul cu pietricelele.

Însufleţindu-se puţin, a adăugat:

— Maï şi Tapoua ne-au povestit tot. A vorbit şi Toukahoukou. Acum, pe mări şi pe uscat nu mai există alţi oameni în viaţă decât aceştia. Nu mai sunt nici vapoare, nici avioane, nici *poupas.* Nu mai există decât bărbaţii şi. femeile din Raevavae. Înainte, veneai de departe şi spuneai: fă aşa şi nu aşa. Acum n-o să mai vină nimeni, şi la Raevavae o să facem aşa cum se face la Raevavae.

Eram cu adevărat uimit. Auzisem sau citisem că odinioară oamenii din insulele Australe, în loc să-şi îngroape morţii, îi ungeau cu ulei şi îi plimbau până ce se uscau de tot, pentru ca apoi să-i ascundă în peşteri sau în scobiturile falezei, dar credeam că era un obicei căruia populaţiile băştinaşe îi pierduseră până şi amintirea. Într-adevăr, lucrul acesta nu mă privea. Nu direct.

Nivelam pământul în faţa mea, netezindu-l cu palma. Totuşi, am zis:

— Ai dreptate. La Raevavae trebuie să faceţi ca la Raevavae. Dar nu totdeauna ce-i la Raevavae e bun. Ştii şi tu: carnea moartă atrage bolile. Doar n-ai vrea ca bătrânul Maono să îmbolnăvească toată insula?

Omul a zâmbit cu superioritate, amar:

— Bătrânul Maono n-o să dea niciodată nicio boală unui prieten. Bolile, oh, astea vin cu vapoarele sau de la Atuas. Atuas-ilor le place obiceiul nostru, iar vapoare nu mai există…

Am oftat, am zâmbit:

— Cum te cheamă? l-am întrebat.

— Poumi, mi-a răspuns omul.

— Ei bine…

M-am ridicat, cât am putut de liniştit. Interlocutorul meu

a făcut la fel. Am remarcat că era deosebit de distins. Această distincţie părea că provine din controlul fără îndoială foarte sever pe care trebuie să-l fi avut în permanenţă asupra lui însuşi. M-au frapat şi ochii lui, foarte afundaţi în orbite, larg deschişi, foarte sinceri, foarte cinstiţi şi arzători.

— Ei bine, Poumi, eu cred că ar trebui să-l îngropi pe Maono. Dar tu faci cum vrei. Numai că, dacă apare vreo boală, o să ştii de unde vine. Eu nu spun nimic altceva. Şi îmi continui plimbarea…

M-au lăsat să trec.

M-am dus direct la Dubois. M-a ascultat în tăcere, apoi mi-a spus:

— Auzisem vag vorbindu-se despre asta. Nu e foarte grav. Cu siguranţa, Maono a murit de bătrâneţe, şi probabil că se va usca la soare, fără să ne dea vreo bătaie de cap. Necazul e că asta înseamnă un început. Odinioară, pe aici se făceau sacrificii umane. Au existat canibali la Raevavae, ca în toate insulele…

— O, doar nu credeţi totuşi că…

— De! Dumneavoastră aţi fi crezut, dacă vi s-ar fi spus că Maono va fi lăsat neîngropat? Nu, nu-i aşa? Îl cunosc oarecum pe Poumi. E un om cinstit, tăcut şi singuratic. Mă mir… în sfârşit, nu, nu mă mir că încearcă să restabilească vechile obiceiuri. Ceea ce mă miră e faptul că e destul de puternic ca să facă lucrul ăsta singur. În fine!

Deodată, a schimbat tonul:

— Ar trebui să-i spuneţi lui Tapoua. Nu am impresia că e prea mistic. Şi ar trebui să-i cereţi lui Peyrole să alcătuiască un consiliu permanent, din câţiva indigeni serioşi. Cu siguranţă că vom avea nevoie de aşa ceva.

Mi-a zâmbit din nou, cu zâmbetul lui lent, puţin trist, şi m-a întrebat ce face Katherine. I-am răspuns şi apoi l-am întrebat cum o mai duce.

— Ei, merge, mi-a spus el. De altfel… În fine, merge.

L-am întrebat dacă nu se simţea puţin cam izolat,

departe de noi.

A râs:

— Vreţi să construiesc nişte fortificaţii, ca Bourdaroux? Sau o să construiţi cumva dumneavoastră, după sfaturile lui, vreo citadelă?

A fost rândul meu să râd:

— Katherine ţine mult la dumneavoastră. Şi avem nevoie de un medic. Ştiţi că avem de gând să vă păstrăm încă multă vreme de acum încolo, ca să vă pregătiţi un succesor.

M-a privit atent, devenind brusc serios, apoi, în felul lui blând şi discret, a izbucnit:

— Raevavae este un paradis. Nu poţi ameliora paradisul. Să nu vă faceţi iluzii. Un succesor… Oamenii fericiţi nu vor să facă nimic. Oamenii fericiţi nu vor să se schimbe. Şi e foarte bine aşa…

M-am despărţit de el râzând, dar eram impresionat. Aşa cum mă sfătuise, m-am dus să-i vorbesc lui Tapoua despre Maono. Acesta a părut îngrozit:

— Sunt nişte sălbatici dezgustători, mi-a spus el. O să crape din cauza microbilor şi a porcăriei ăleia, dar aşa le trebuie. Cum poate cineva să facă un lucru ca ăsta?

— Atunci, crezi că ar trebui să li se interzică s-o facă?

A şovăit puţin, apoi a scuturat din cap:

— Cine să le interzică? Tu, eu, domnul şef Peyrole? De ce? nimeni nu ştie. Şi pe urmă, e adevărat că-i dezgustător, dar cine a zis că e interzis?

— Nu ştiu, am spus obosit, dar ar trebui s-o spună cineva. Poate că s-ar putea întruni sfaturile satelor, de exemplu, ca să judece…

— Să judece?

Tapoua a părut mirat.

— …să judece, judecata este numai pentru cei implicaţi în cazurile cu poupas. Ei interzic ceva, tu nu ştii, faci exact ceea ce nu e permis, se află, eşti judecat ca să ţi se explice, şi apoi ţi se dă o pedeapsă uşoară, fiindcă eşti greu de cap.

În cazul ăsta, da, se judecă. Dar în sfaturile satelor sunt numai băştinaşi…

— Ei şi? Voi, băştinaşii, nu judecaţi?

— Nu. De ce? Dacă faci ceva, toată lumea ştie dacă e bine sau rău. Dacă e rău, oamenii râd de tine şi apoi te iartă. Dacă e foarte rău, eşti omorât. E foarte simplu. La ce bun să judeci?

— Evident.

N-aveam nimic de răspuns la aceasta. Când un popor întreg se înţelege în toate privinţele, n-are nevoie nici de judecător, nici de călău. N-are nevoie nici măcar de legi. Unanimitatea îi ţine loc de toate.

Am oftat. Deodată mi-a venit în minte un amănunt:

— Cine este Toukahoukou? l-am întrebat pe Tapoua.

Acesta a început să râdă.

— Omul ăsta e nebun de-a binelea. Nici măcar nu este din Raevavae şi caută peste tot să reînvie cuvintele vechi. A vorbit cu toţi bătrânii ca un adevărat *heirepo.* Şi acum, dacă l-ai vedea…

Tapoua şi-a înăbuşit în palmă un hohot de râs.

— …e un adevărat sălbatic. Noul lui *faré* e acolo, în munţi. Are trei femei numai pentru el singur. I-au făcut o *tapa* roşie, ca pentru regi. Şi-o pune când e singur şi se plimbă în jurul *faré*-ului fără să îndoaie genunchii, uite aşa…

Am zâmbit văzându-l pe Tapoua imitând brusc mersul nobil al unui ambasador… sau al unui episcop. Am repetat:

— Dar cine e?

— Îl cunoşti prea bine, a spus Tapoua continuând să râdă. Acum nu mai crede nici în Kerito, nici în nimic, e un nebun sălbatic. Se duce la *marae,* cu alţii… e Simon, catihetul. Spune că…

— Ce anume?

Redevenit serios, Tapoua mi-a zâmbit prietenos, apoi cu acea independenţă cam îndrăzneaţă dar niciodată insolentă care îmi plăcea mult la el, mi-a întors spatele şi a plecat

drept înainte prin pădure. Am rămas singur, gândindu-mă la Simon catihetul reîntors la barbarie şi încercând să mi-l închipui aşa cum mi-l descrisese Tapoua, îmbrăcat în purpură regală, între şotiile lui, el pe care-l ştiam om timid, împărţit între templu, magazin şi nevasta lui micuţă şi ştearsă...

19

A doua zi dimineaţă m-am dus singur, călare, până la vechiul *marae* unde cu câteva săptămâni în urmă o regăsisem pe Katherine.

Atunci nu prea luasem seama la el, dar îl vizitasem mai înainte şi păstram o amintire destul de precisă a locurilor.

Nu mai era decât un fel de gorgan năpădii de ierburi şi arbuşti, dărâmat pe margini, nu mai înalt de un stat de om, lung de aproape douăzeci de metri şi lat de doisprezece metri. Semăna puţin cu mărăcinişurile care se întâlneau odinioară în Franţa, în mijlocul câmpiei. şi care indicau locul unei case dărâmate de multă vreme.

Cunoşteam bine amplasamentul şi am mers drept la ţintă, fără să bâjbâi.

Totuşi era cât pe ce să trec pe lângă el fără să-l văd.

Îmi aminteam de un fel de poiană largă în mijlocul căreia se înălţau ruinele. Or, n-am mai dat de acea poiană.

De la ultimul punct de reper de care eram sigur, o stâncă zimţuită de culoare mov şi trandafiriu, uşor de recunoscut, am făcut mai multe incursiuni. Peste tot întâlneam o perdea deasă de tufişuri pe jumătate uscate.

M-am încăpăţânat, am dat pinteni calului şi am trecut prin acest hăţiş, apoi, deodată am găsit un drum îngust, dar destul de umblat, care ducea la un fel de cameră făcută din verdeaţă; pe jos, pământul, gol, era bătătorit cu maiul şi întărit ca un ring de dans. Totul părea ascuns cu grijă,

cufundat în tăcere. Mi-am îndemnat calul, am traversat locul curăţat şi am urmat din nou cărarea care continua pe partea opusă. Imediat după aceea, în spatele unei perdele de vegetaţie, am ajuns la *marae.* Fusese decapat, curăţat restaurat şi pietrele sale negre, lipite între ele cu var, formau din nou, în locul taluzului de care-mi aminteam, acel soclu geometric şi tare pe care canacii de odinioară îşi aduceau jertfele.

Calul a ciulit urechile. Cu botul în vânt, cu nările larg deschise, cu o privire de animal înnebunit, juca pe loc. Ca să-l liniştesc, l-am obligat să facă la pas înconjurul *marae-ului.* Era gol, dar lângă unul dintre colţuri, o pată mare, neagră, a început brusc să bâzâie când am trecut, şi mii de muşte s-au desprins din ea. Era o pată de sânge gras şi gros ca dulceaţa.

Mi-am terminat ocolul şi m-am întors la sala de bal. Privind-o mai cu atenţie, am găsit, la margine, în iarbă, mari cantităţi de oase, care mi s-au părut a fi de porc sau de capră. Locul mirosea foarte urât.

Am reluat drumul pe care-l descoperisem din întâmplare şi l-am urmat până la capăt. M-am împiedicat de-o împletitură de nuiele noi, prevăzută cu o contragreutate care permitea ca grilajul să fie ridicat cu uşurinţă, şi înţesat în afară cu tufişuri care, încâlcite, împletite între ele, erau de nepătruns.

Am pus în funcţiune mecanismul cu multă precauţie, apoi m-am întors la pas, gânditor, spre Anatonu.

Pentru ca lucrarea pe care o văzusem să poată fi dusă la bun sfârşit fără a trezi atenţia cuiva, fusese probabil necesar să fie mobilizaţi, cu multă prudenţă, cel puţin cincizeci de oameni.

Când i-am povestit descoperirile mele şi reflecţiile pe care le făcusem, Peyrole a fost de aceeaşi părere:

— E şi mai grav decât credeţi, mi-a răspuns. Până acum nu înţelegeam, dar acum totul devine clar. Alaltăieri au dispărut două fete de la Vaiura şi am fost informat. Vă

puteţi închipui aşa ceva în ţara asta, unde oricine face orice, unde nimeni nu spune nimic pentru că nimeni nu poate ascunde nimic? oamenii au fost imediat cuprinşi de îngrijorare şi mi-au adus numaidecât la cunoştinţă dispariţia fetelor. O, n-au venit să depună plângere, nu, au făcut în aşa fel încât eu să fiu informat şi nimic mai mult. Şi mă aşteptau. Ştiţi, Vaiuru, este domeniul prietenului dumneavoastră, Maï. Peste tot stăteau oameni la pândă. Nu i-am observat chiar din primul moment, dar… Şi staţi: ăsta nu e încă lucrul cel mai grav. Azi-dimineaţă a fost găsit un om mort în desiş, pe coasta de răsărit a muntelui Raraterepa. Tocmai vin de-acolo..

S-a strâmbat:

— …Stă aşa de trei-patru zile. Ăsta nu s-a uscat… În sfârşit, are trei răni făcute cu o armă albă, dintre care una i-a sfărâmat clavicula dreaptă şi cel puţin trei coaste. O sabie-topor, poate, sau…

— Sau?

Peyrole părea obosit, îngrijorat…

— E o idee absurdă. S-ar zice că era o lovitură dată cu o secure foarte groasă sau foarte tocită. Un topor de piatră, ce mai.

Gândul ăsta părea că-l fascinează şi-l îngrozeşte în acelaşi timp.

— Ce s-a întâmplat, după părerea dumitale?

A dat din umeri:

— Nu ştiu. Victima este din Mahanantoa. Probabil că a fost rănită în cursul unei încăierări, sau într-o capcană, şi a venit sa moară în hăţiş unde au găsit-o vulturii. ori ca să mergi de la Vaiuru la Mahanantoa, drumul cel mai scurt, dacă nu cel mai uşor, trece prin Raraterepa. Evident, omul s-a putut duce la Vaiuru după fete, se poate să fi fost prins de un soţ. să se fi bătut şi să fi murit. Dar nu ţine… Mai e şi dispariţia celor două fete, şi satul ăsta înarmat…

— Crezi…?

— Pentru mine, a spus Peyrole fără ca faţa-i mare să-şi

schimbe expresia, asta înseamnă război.

— Război?

— Da, război între cei din Vaiuru şi cei din Mahanantoa. Totdeauna au fost rivalităţi între sate. Până acum nu era nimic grav. Le potoleam totdeauna, cu ajutorul bătrânilor. Dar de data asta… Ce mă supără e toporul de piatră. Dacă nu mă-nşel…

— Ei bine?

A dat din cap, şi-a lăsat buza în jos, dar n-a mai adăugat nimic. După o clipă, mi-a spus:

— Am toate motivele să cred că e ceva serios şi că suntem poate ameninţaţi. N-am încredere în obiceiurile lor, în izbucnirile lor pripite. Poate nu se va întâmpla nimic, dar… ar trebui poate…

Părea încurcat, nefericit. Şi-a ridicat privirea spre mine:

— Nu sunt decât un jandarm, la urma urmei, şi toate astea nu sunt uşor de rezolvat. Sunt răspunderi…

Brusc, a făcut un gest cu mâna ca şi cum ar fi vrut să înlăture o idee supărătoare şi a continuat:

— Ar trebui poate să-i strângem la un loc pe europeni. Nu e obligatoriu să fim toţi împreună, dar nu e bine să fim izolaţi. Marina vă este deschisă tuturor. Dacă preiei aţi, puteţi să rămâneţi la dumneavoastră acasă şi să-i invitaţi pe Leguen şi pe domnul doctor. Bourdaroux nu riscă nimic.

— Leguen nu-şi va părăsi ferma. Dubois vrea să rămână singur. Iar Bourdaroux cere o puşcă…

Peyrole s-a uitat iar la mine, a oftat, şi-a depărtat braţele:

— Ştiu… Atunci, nu ne rămâne decât să aşteptăm.

S-a ridicat:

— O să vă dau totuşi o puşcă. Numai dumneavoastră. Să n-o arătaţi nimănui. Dacă se întâmplă ceva, trageţi în aer. Sosesc numaidecât.

20

Toate astea n-au fost spuse niciodată. Ai văzut portretul lui Peyrole: eu cizme, cu centiron, încruntat, cu privirea îndepărtată. Nu era în el nici urmă de îndoială sau de ezitare. Şi totuşi! Dar, în realitate, era *şi aşa* cum îl arată portretul. Nu poţi vedea în acelaşi timp ambele feţe ale lucrurilor.

Faţa cea mai simplă, care, de fapt, era, poate, faţa cea mai adevărată, fiindcă ea exprima cel mai adesea firea reală a lui Peyrole, a învins.

Dar nu te lăsa înşelat de aparenţe. Nu aveam niciun plan. Nu aveam nici măcar un scop.

M-am întors acasă, ducând sub braţ o puşcă cu ţeava scurtă, demontată şi ascunsa într-un pachet de pânză care arăta ca altă minune. M-am dus la Leguen, care m-a ascultat cu toată seriozitatea, a părut speriat, dar n-a vrut să-şi părăsească porcii. M-am dus la Dubois, care a surâs, a clătinat din cap şi nu mi-a răspuns.

I-am făcut o vizită şi lui Bourdaroux. Din fosta jandarmerie, făcuse un adevărat fort în miniatură, înconjurat de un gard de spini foarte gros. A venit să mă ia de la poartă, o poartă enormă, din stejar originar din insulă, care se mişca prin jocul unei contragreutăţi, şi mi-a recomandat să nu depăşesc aleea de nisip care ducea spre casă. Totuşi, la dreapta şi la stânga, pământul era gol şi bătătorit ca într-o curte.

Numai lângă casă, câteva răzoare, înconjurate şi ele de alei de nisip, erau răsădite cu zarzavaturi.

Bourdaroux nu se aştepta la vizita mea. Dar era proaspăt bărbierit, îmbrăcat cu pantaloni de pânză şi cu o cămaşă curată. Ca de obicei, rânjea fără motiv.

În interiorul fostei jandarmerii domnea o ordine desăvârşită. În camera din fund, o *vahiné* bucătărea cu mişcări lente. Purta o rochie de bumbac, iar părul îi era strâns într-un coc greu. Nu o vedeam prea bine în semiobscuritate, dar silueta ei avea ceva neaşteptat. Bourdaroux mi-a remarcat privirea şi a râs:

— Aşa e că n-aţi fi recunoscut-o?

S-a întors către femeie:

— Suzanne, vino să-i dai bună ziua domnului.

Era o femeie tânără, destul de drăguţă, îmbrăcată europeneşte. Speriată şi îmbufnată, a venit până la mine, călcând strâmb. Bourdaroux îi fabricase nişte pantofi cu tocuri de lemn. Chipul ei îmi era vag cunoscut. Deodată, am exclamat:

— Dar asta e Hina, sora lui Purea.

Bourdaroux s-a întunecat la faţă:

— E Suzanne şi e nevasta mea.

A urmat un moment de tăcere. Bourdaroux a făcut un semn. Femeia a fugit şi a închis uşa după ea.

— Nu pleacă niciodată de acasă, mi-a spus bordelezul. Şi nimeni nu intră aici fără voia mea. Le e prea frică…

— …De ce anume?

A rânjit, s-a ridicat, s-a dus să închidă două obloane interioare groase, pe care nu le observasem, în faţa unei ferestre, a deschis un ochi într-unul dintre ele, s-a aplecat şi a ridicat de jos un aparat de lemn care semăna cu o arbaletă, l-a fixat cu două ştifturi în cadrul ferestruicii, a pus o săgeată pe armă, a învârtit o mică manivelă, a declanşat un tachet şi săgeata a ţâşnit afară, vâjâind. Toată operaţia nu durase mai mult de câteva secunde.

— În fiecare seară îmi echipez în felul acesta uşa şi

ferestrele, mi-a spus Bourdaroux cu satisfacţie.

Ce puteam zice? Am ridicat din umeri în tăcere.

Bourdaroux mă privea cu ochii lui mici şi vicleni:

— Ştiţi că sunteţi primul vizitator pe care-l primesc aici de luni de zile? Nici chiar domnul şef Peyrole nu intră în casa mea. Când vine pe-aici, mă duc să vorbesc cu el la barieră. Un jandarm... Cu dumneavoastră însă e altceva.

S-a apropiat de mine, cu mâinile în buzunare, cu burta înainte, cu privirea atentă. Dezgustător. Mi-a mai spus:

— Dumneavoastră sunteţi cineva. Sunteţi un om învăţat. Aţi călătorit. Sunteţi un domn, ce mai. Şi sunteţi căsătorit cu doamna Katherine, o femeie cultă, care avea o cabină de clasa întâi... O, lăsaţi, ştiu eu. Negrii şi negresele vă amuză. V-au trecut prin mână destule puicuţe. Dar numai ca să vă distraţi şi nimic altceva. Între ei şi dumneavoastră nu există nimic comun, nu-i aşa? Între aceşti sălbatici şi dumneavoastră e o deosebire prea mare...

Stăteam într-un fotoliu din ramuri de palmier, fascinat. Am zis:

— Ce ai de gând să faci?

Omul s-a destins:

— O, eu, nimic. Atâta vreme cât voi fi singur... Dar o să ajungem până la urmă să facem ceva, nu-mi spuneţi mie nu. Fiindcă e destul să te gândeşti: clocoteşte peste tot. Când spun că aceşti canaci sunt nişte sălbatici nu mă ascultă nimeni. Dar o să vedeţi. Şi-atunci...

A schimbat tonul. Privirea i s-a pierdut parcă în gol. Începea să viseze cu ochii deschişi.

— Şi-atunci nu vor exista o mie de soluţii. O să punem mâna pe ei şi-o să-i silim să muncească. Cei care vor accepta, cu atât mai bine pentru ei. Celorlalţi nu le va rămâne decât să se supună. Ne vom împărţi satele, vom face numai proprietăţi, vom defrişa insula, o s-o prefacem într-un adevărat paradis. Noi vom comanda aici. Şi însuşi domnul Peyrole va fi nevoit să se supună.

Timp de un minut a savurat aceasta idee în tăcere, apoi a

reluat:

— Se spune că am rămas singuri pe lume. Eu sunt gata să cred. Dar nu vom fi siguri atâta vreme cât nu no vom convinge cu ochii noştri. O, nu călătorind într-o barcă, într-un *pahi,* cum spun ei. Ci într-un vapor adevărat, solid, cu cale pline de provizii, cu cuşete şi mai cu seamă cu motor.

— Dar cum vrei dumneata să-l faci?

Dintr-odată, s-a înflăcărat.

— Cum vreau să-l fac? Simplu. Credeţi-mă că m-am gândit. Chila o s-o facem din lemn. Avem la îndemână toţi arborii care ne trebuie. E nevoie numai de disciplină şi de mână de lucru. Cât despre motor, elice, toate astea, mă însărcinez eu să le fac. Nu sunt poate prea învăţat, dar ştiu să lucrez. Sunt rezervele de la Marină. Şi pe urmă, avem aici de toate. Dincolo de muntele Hiro, se găseşte cărbune. Mă rog, lignit. Ştiaţi? Am descoperit eu singur, scormonind. Domnul doctor mi-a spus că se găseşte şi fier. Şi-atunci? Ca să avem mine, e de ajuns să găsim mineri. Şi, credeţi-mă pe cuvânt, o să-i găsim în curând, voluntari sau nu…

Ce puteam să-i răspund? Nu era nici nebun, nici prost. Doar inuman, şi într-atât de stăpânit de frica lui încât nu vedea decât propriile probleme, fără a se gândi că şi ceilalţi puteau să le aibă pe ale lor. M-am ridicat, cât mai firesc cu putinţă.

— E interesant ceea ce spui. Ar trebui să mai vorbim despre asta. Până atunci, sunt bucuros că te văd bine instalat…

Şi am plecat, cu mâinile în buzunare, având mare grijă să nu ies din limitele potecii de nisip…

Îmi lăsasem calul la barieră. M-am întors acasă la pas, tulburat. Nu ştiam ce să fac. Pe vremea aceea eram tânăr. Foarte tânăr chiar. Nu ştiam prea multe lucruri. Aveam mica mea filosofie, nu prea bogată, dar care îmi era comodă. Era cuprinsă în două fraze: „Lasă-i să trăiască pe ceilalţi”, şi: „Toţi ne-am născut ca să murim”.

Nu era o filosofie foarte eroică, nici prea sclipitoare; dar

cel puţin era ceva care nu mă împingea sa mă iau în serios. Din copilărie, văzusem atâţia oameni care nu reuşeau decât cu greu să trăiască. Îmi era milă de ei şi mă amuzau. Asta era toată filosofia mea. Nu, nu mă luam foarte în serios.

Astăzi e şi mai rău. E de ajuns să mă revăd cum mergeam în ziua aceea pe mica mea Baucis, cu frâul atârnând şi cu picioarele bălăbănindu-se, ca să izbucnesc în râs. Eu, eu, omul Ideii, eu care sunt salutat, care sunt venerat, eu strămoşul vostru, al tuturor, eu care n-am făcut nimic niciodată.

Da, într-adevăr viaţa e o nebunie ciudată.

Când am ajuns acasă, Katherine mi-a spus că aşteaptă un copil. Tatăl tău. Iar în seara următoare, pe când cinam la familia Peyrole şi în ciuda faptului că Tapoua se afla în vecinătate, ni s-au furat toate obiectele vechi pe care le adunasem de când debarcasem la Raevavae.

21

Deşi mi se păruse şovăitor când îi povestisem vizita mea la *marae,* Peyrole luase toate măsurile. La urma urmei, să ia o decizie era pentru el un lucru penibil. Totuşi, ca un bun soldat, ştia să-şi pregătească mijloacele necesare pentru a susţine orice decizie. Tocmai de asta nutream un sentiment de prietenie pentru el: din cauza acestei modestii şi a acestei eficienţe. De îndată ce-a fost pus la curent cu întâmplarea noastră neplăcută, a doua zi după furt, s-a sculat, şi-a încins centironul de care atârna pistolul şi mi-a spus:

— Veniţi cu mine.

Maşina era în faţa porţii. A sărit în ea şi a demarat imediat, aşteptând numai atât cât să mă urc lângă el. Părea extraordinar de concentrat.

— Astăzi o să ne străduim să facem tot ce ne va sta în putinţă, dar va fi pentru ultima dată. M-am săturat. Dacă nu se organizează nimic, mă retrag. O spun pentru dumneavoastră ca şi pentru ceilalţi. Eu am o familie şi aş putea trăi în mijlocul ei, ca dumneavoastră toţi, fără să-mi pese de nimic.

Rând pe rând i-a luat cu el în maşină pe Tékao, pe Leguen şi pe doi băştinaşi pe care nu-i cunoşteam. Între opriri conducea furios şi vorbea întruna printre dinţi. Nu înţelegeam tot ce spune. Mă simţeam puţin vinovat şi tăceam. La un moment dat a spus:

— Nu e absurd să expui la pericole numai persoanele instruite din insulă? Dacă dumitale şi dumneavoastră – cu bărbia ne-a arătat pe Tékao şi pe mire – vi s-ar întâmpla ceva, ce-am face noi ceilalţi, ai?

Tăceam toţi. Niciunul dintre noi nu ştiam ce avea să se întâmple. Furia lui Peyrole ne intimida. Până la urmă, eu am întrebat totuşi:

— Şi acum ce facem?

Brusc, Peyrole s-a destins. S-a rezemat de speteaza scaunului, a ridicat piciorul de pe accelerator:

— Sunteţi mobilizaţi, a spus el calm. Toţi cinci. Vom întreprinde o operaţie poliţienească. Un om a fost ucis acum câteva zile. Nu vreau să ştiu de cine, nici pentru ce. Dar au dispărut două *vahiné.* (S-a întors către indigeni, care-l ascultau cu gura căscată.) Două *vahiné* din satul vostru. Nu-mi trebuia război. Aici eu sunt cel care comandă. S-a înţeles?

Acum părea foarte sigur de el, aproape paşnic.

— Deschideţi lada pe care staţi, i-a comandat el lui Leguen. Luaţi puştile. Împărţiţi-le.

S-a uitat la noi.

— Ştiţi să trageţi? Ştiţi cum se încarcă? Bine, acum ascultaţi-mă…

Planul lui era simplu. El credea că un grup de locuitori încerca să reînvie vechile obiceiuri şi bănuia că oamenii aceia erau autorii celor două răpiri. Peyrole mai era de părere că furtul curiozităţilor mele avea o legătură cu aceste răpiri şi era convins că urma să se petreacă ceva la vechiul *marae* a cărui restaurare i-o semnalasem. Voia deci să ne ascundem în jurul acelui *marae.* Dacă vreo ceremonie era în curs de desfăşurare acolo, urma să intervenim.

Poate că se înşela, şi a recunoscut acest lucru. Dar, în ansamblu, raţionamentul lui era logic şi l-am aprobat. Aveam câteva obiecţii de făcut dar nu voiam să le formulez de faţă cu martori. M-am uitat la Leguen. Părea la fel de uimit, la fel de respectuos ca un copil.

— A, a mai spus încă Peyrole, calm, bănuiesc că responsabilii operaţiei sunt Toukahoukou, alias Simon, fostul catihet; şi acel Poumi pe care l-aţi văzut zilele trecute. Şi vă promit că-i vom prinde şi-i vom judeca. Şi niciun *tupapaoas* n-o să le vină în ajutor.

Tékao, care stătea lângă mine, a dat semne de îngrijorare. Dinadins, m-am întors spre el. A plecat ochii:

— Sunt de acord cu tot, a spus el, şi nu mă tem de *tupapaous,* dar… dar dacă vin mai mulţi oameni la *marae,* ce facem?

— O să-i arestăm, a spus Peyrole.

— Şi dacă nu se lasă?

— O să tragem în ei.

Tot calm, a accelerat din nou şi ne a condus la extremitatea estică pe drumul de coastă. Într-un anumit loc, contraforţii muntelui Hiro se pierdeau în plajă, ca degetele unei mâini deschise. Peyrole a traversat două văi, apoi a coborât în a treia. Curând jeep-ul a fost blocat de vegetaţie. Peyrole a oprit motorul şi a sărit din maşină.

— Acolo, în spatele colinei aceleia se află *marae*-ul. Cred că nu vom găsi pe nimeni înainte de căderea nopţii, dar poate mă înşel…

— Lumina e tocmai bună. a murmurat Tékao.

— Exact. Îi iau cu mine pe Leguen şi pe oamenii ăştia doi. O să facem înconjurul pe plajă. Dumneavoastră, domnule Beaumont, şi dumneata, Tékao, tăiaţi prin desiş. Vă duceţi acolo…

Ne-a arătat o stâncă ce se profila pe cer.

— …coborâţi pe partea cealaltă şi luaţi poziţie printre copaci, la cel mult o sută de metri de *marae.* Dacă o să-l puteţi vedea din locul pe care l-aţi ales, cu atât mai bine. Dacă nu, aşezaţi-vă cum vă convine, încercând să aveţi controlul asupra drumului. Nu faceţi nicio mişcare, sub niciun motiv, până când nu voi interveni eu. Asta e tot. Veţi pleca la douăzeci de minute dună mine. Este ora 11 şi 14 minute. Aveţi răbdare… Va trebui poate să aşteptăm multă

vreme.

— Şi dacă ei sunt acolo? a întrebat Tékao, cu vocea lui politicoasă.

Peyrole a ridicat din sprâncene:

— Atunci o să vedem ce-i de făcut. Dar ţineţi minte un lucru: nu faceţi nicio mişcare înainte ca eu să fi dat semnalul. Haideţi.

Şi, fără să se întoarcă, a pornit spre mare, urmat de e Λ trei oameni.

Tékao şi cu mine ne-am privit unul pe celălalt. Ne ţineam amândoi puştile mari sub braţ, ca vânătorii. A fost o perioadă de linişte în care doi porumbei verzi au zburat pe deasupra noastră. Tékao a zâmbit timid:

— Asta aduce puţin cu un război sau cu o revoluţie, nu-i aşa?

Am dat din cap.

— Domnul şef are dreptate, a mai spus învăţătorul. Îl aprob întru totul. Nu puţi în lăsa să renască barbaria. Dar…

— Dar?

— O, nimic. Mă gândesc la nenorociţii aceia. Ei greşesc, dar greşesc din neştiinţă. N-aş vrea să fiu obligat să trag în ei. De altfel, nu sunt sigur că aş avea curajul s-o fac.

A părut că regretă cele spuse şi a adăugat:

— Nu sunteţi supărat pe mine?

I-am zâmbit cât am putut de prietenos:

— Deloc. Sunt la fel ca dumneata.

Tékao a părut dintr-odată fericit:

— Atunci…

Dar s-a posomorât tot atât de repede:

— Nu, trebuie să facem ceva.

Am aşteptat exact douăzeci de minute. Apoi am pornit la drum prin pădure. Dacă, fără voia mea, nu mă pot împiedica, fără îndoială din cauza amintirilor din copilărie, să admir eroii militari, şi dacă, din când în când, nu-mi displace genul soldăţesc în purtare, am totuşi oroare de armată. Ţi-am mai spus-o, nu pot să mă schimb: o urăsc

poate fără motiv, dar asta e. De altfel, detest toate breslele, fie că e vorba de militari, de preoţi, de avocaţi, de doctori sau chiar de arhitecţi. Tu nu le-ai cunoscut şi nu poţi să înţelegi. Dar uită-te bine la profesorii noştri şi încearcă să ghiceşti. Gândeşte-te la ceea ce ar fi ei, la ceea ce vor fi când nu vor mai fi călăuziţi de Idee. Se vor aduna la un loc, se vor admira, vor dori să fie admiraţi. Cu cât meseria lor îi va satisface mai puţin, cu atât vor dori mai mult să fie respectaţi din cauza profesiunii pe care o au. Vor vorbi de cinste, de etică profesională, de sacrificiu. Îşi vor lăuda umilinţa, nu vor accepta ca unul dintre ei să fie judecat. Îşi vor stabili legi deosebite, pretinzând că sunt singurii care le înţeleg. Se vor erija în breaslă şi vor decide că în felul acesta sunt superiori tuturor celorlalţi oameni. Şi eu nu pot să sufăr aşa ceva. Nu prea îmi place ca unii oameni să aibă conştiinţa curată ca să condamne alţi oameni. Eu am condamnat. Am ucis. Dar n-am acceptat să cred că e bine. Am făcut-o când am socotit că era util. Dar n-am crezut niciodată că e drept. De altfel, judecătorul este tot atât de răspunzător de crima pe care o pedepseşte ca şi criminalul care a comis-o. Nu reprezintă ei oare, fiecare în felul său, aceeaşi societate?

Îţi spun asta fiindcă aşa gândesc eu şi pentru ca tu să-ţi poţi imagina starea de spirit în care eram pe când mergeam, în soare, cu puşca sub braţ, printre *bourraos,* spre stâncă albă pe care ne-o arătase Peyrole. Individul ăsta…

Zic individul ăsta, dar s-a dovedit că el avea dreptate. Ba chiar prea multă.

Am trecut dincolo de stâncă. de creastă, şi l-am sfătuit pe Tékao să se depărteze de mine la vreo sută de metri. Apoi, făcând cât mai puţin zgomot, am coborât spre *marae*.

Am găsit drumul acela închis cu o împletitură, pe care o descoperisem cu ocazia plimbării mele călare. Mă aşteptam să dăm peste vreo santinelă, dar nu era nimeni. Nimic nu e mai greu decât să pui un indigen de santinelă. Şi pe urmă,

probabil că se credeau protejaţi de *tupapaous*.

Fiindcă, într-adevăr, erau strânşi acolo. Numai după ce am trecut dincolo de împletitură, am auzit răpăiala discretă a tobei lor. Nu îndrăzneau încă să bată tare, dar toba intrase deja în funcţiune. Am înaintat, neobservat de nimeni, dar, nu foarte departe de mine, am auzit trosnind nişte ramuri. Mi s-a făcut frică. Era Tékao. Ne-am recunoscut printre copaci. Era şi timpul, fiindcă şi el, ca şi mine, se pregătea să apese pe trăgaci.

Auzindu-ne în permanenţă unul pe celălalt, dar pierzându-ne din vedere şi reîntâlnindu-ne apoi, succesiv, după cum se nimerea să fie aşezate tufişurile, am continuat să înaintăm. Nu adia deloc vântul şi pământul mirosea a putregai cald. Zgomotele se ridicau, puternice. Fără îndoială că din cauza asta nu ne-au auzit.

Pe *marae* fuseseră înfipte nişte prăjini. De una dintre ele atârna, legată cu o liană, o halcă de carne de om. Nu pot să-i zic altfel. Era un braţ lung şi subţire, a cărui piele începuse să-şi piardă strălucirea şi care se termina printr-o bucată de torace sanghinolentă. Se ghicea forma umărului, după care nu mai exista nimic altceva decât filamente roşii şi albastre. Liana care ţinea această bucată de carne legată de prăjină era fixată la încheietura mâinii, ca o brăţară. Deasupra ei, mâna era deschisă, întoarsă spre noi, şi îi vedeam palma albă.

În faţa acestei rămăşiţe, care era în acelaşi timp o bucată dintr-un trup omenesc şi un gest, un apel, vreo treizeci de bărbaţi stăteau jos pe pământ, şi se îndeletniceau cu ceva. ce nu puteam desluşi de la distanţa la care mă aflam.

M-am uitat la Tékao: amândoi eram gata, gata să ne aruncăm asupra lor. Apoi, mi-am adus aminte de instrucţiunile lui Peyrole. M-am uitat la ceas. Ne părăsise de aproape o oră. I-am făcut semn lui Tékao să nu mişte. A părut că ezită o clipă, apoi s-a aşezat jos, cu capul între genunchi. Eu m-am silit să rămân cu ochii aţintiţi la mâna aceea albă care mă chema acolo.

Tobele continuau să bată. Aveam impresia, dar poate numai din cauza apropierii, că răpăiau mai tare. Deodată, între bărbaţii aşezaţi pe jos şi braţul atârnat de prăjină a apărut un băştinaş, îmbrăcat din cap până în picioare în roşu, cu un baston în mână.

S-a apucat să le vorbească, dar, din cauza tobelor nu auream ce spune. Fără să fiu sigur, m-am gândit că trebuie să fie Simon catihetul.

Pe urmă, brusc, oamenii s-au ridicat, în dezordine. Am văzut capul lui Peyrole, apărând la nivelul *marae*-ului. După un moment de întrerupere, mai multe lănci au fost aruncate în direcţia acelui cap, care a dispărut. La prima împuşcătură, Tékao şi cu mine am ieşit din ascunzătoare şi am pornit-o înainte. Fugarii s-au aruncat asupra noastră. Am început să tragem, aproape fără să ochim, ca şi când am fi vânat iepuri.

Câteodată, ţinta era doborâtă, alteori omul continua să fugă.

Nu-mi era frică. De mai multe ori m-am încrucişat cu băştinaşii care alergau, care treceau pe lângă mine. Nici nu i-am băgat în seamă. Pentru mine nu mai contau decât siluetele care se aflau între *marae* şi mine.

După aceea, totul a încetat. Ne-am căţărat pe soclul de piatră neagră. Peyrole şi Leguen se şi aflau acolo. Leguen continua să tragă, peste capetele noastre asupra fugarilor. În timp ce trăgea, înjura şi se strâmba ca şi cum ar fi vrut să plângă.

Peyrole, în picioare, privea în jos la omul îmbrăcat în roşu, care se zvârcolea pe pământ. M-am apropiat. Peyrole şi-a ridicat ochii spre mine:

— Simon… faimosul Toukahoukou.

Omul avea ochii albi, făcea spume la gură şi un firicel de sânge i se amesteca în salivă.

Luptându-ne toţi trei cu el, l-am legat şi l-am dus pe pământul bătătorit, atât ca să fim siguri că nu ne scapă, cât şi ca să-l împiedicăm să-şi spargă capul de dale.

Apoi ne-am uitat în jurul nostru. Era sânge peste tot. Pietrele erau negre de sânge. Căţărându-ne pe *marae,* ne frecaserăm de ele şi ne pătaserăm rău hainele. În desiş, gemeau oameni. Lângă noi erau vreo trei-patru cadavre.

Cei doi băştinaşi pe care îi adusese cu el Peyrole o găsiseră pe una dintre fetele răpite. Era legată fedeleş, ca un animal şi leşinată. Acum o dezlegau. Şi deasupra acestei scene, flutura o halcă de trup femeiesc, ca o flamură.

Am început prin a-i aduna pe răniţi, Apoi, în timp ce-i legam pe toţi laolaltă, Peyrole s-a dus să-şi aducă maşina. I-am instalat în ea pe fată şi pe cei doi indigeni. Peyrole s-a urcat din nou la volan. Noi am rămas pe loc. de pază.

Credeam că totul se terminase. Deodată, o săgeată a trecut vâjâind chiar pe lângă mine şi s-a pierdut printre crengile copacilor.

Ne-am aruncat la pământ. Au mai venit încă două săgeţi, trase din acelaşi loc. Am deschis şi noi focul în direcţia aceea, dar fără a ochi o ţintă precisă. Apoi totul s-a liniştit.

Am aşteptat aproape două ore, culcaţi pe pietrele lipicioase, în plin soare, înconjuraţi de muşte. În sfârşit, Peyrole s-a întors însoţit de Dubois şi de mulţi oameni care să ne ajute la cărat. În timp ce Dubois dădea îngrijiri indigenilor celor mai grav răniţi, Peyrole îmi arăta, împrăştiate, obiectele care-mi fuseseră furate şi care se aflau acum acolo, aranjate într-o ordine ciudată, sau pur şi simplu la întâmplare, fără să pot jura că erau aşa sau altfel.

— Lipseşte ceva?

Am făcut un inventar rapid al pieselor.

— După câte îmi amintesc, mai aveam şi o măciucă foarte lungă, în vârful căreia era încrustată un fel de toporişcă de piatră. N-o văd aici. În afară de asta, nu lipseşte nimic.

Pe urmă, ne-am întors în convoi la Anatoru. Băştinaşii erau bucuroşi. Tot timpul drumului au cântat şi au ţipat. Prizonierii, legaţi, îşi aşteptau moartea. Mă întrebam ce vom face cu ei. Pe unii îi cunoşteam. Nu erau nici mai buni,

nici mai răi decât paznicii lor. Poumi nu se afla nici printre noi, nici printre morţi.

Katherine şi Odila Peyrole ne aşteptau la casa Marinei. Noroc că Dubois ne pusese să ne spălăm feţele şi braţele atunci când trecurăm un pârâu. Cu toate că ne mai curăţaserăm, aveam încă aerul unor măcelari nebuni.

Odila Peyrole i-a ascuns pe copii cu faţa în fustele ei. Katherine m-a luat de mână:

— Hai acasă să te schimbi.

Am urmat-o fără împotrivire. Eram sleit de puteri şi ruşinat. Nu te poţi improviza soldat.

22

Simon era complet nebun. Dubois îl vizita zilnic în mica închisoare unde fusese dus, şi, într-o dimineaţă, l-am însoţit şi eu.

Era ghemuit într-un ungher, tot în roşu îmbrăcat, dar mânjit de murdării şi de materii fecale. Nu ne-a recunoscut. Dubois l-a examinat, a încercat să-l facă să spună ceva, dar omul, îndobitocit, nu i-a răspuns. Era complet imobil. La un moment dat, ca să-i vadă ochii, Dubois l-a apucat de bărbie şi l-a făcut să-şi întoarcă faţa spre noi. Slăbise mult. O venă i se bătea încet la tâmplă. S-a lăsat învârtit de doctor, apoi, când acesta i-a dat drumul, şi-a reluat încetişor poziţia iniţială.

Peyrole ne-a anunţat că nu mânca nimic. Dubois părea foarte plictisit:

— Nu mai are mult de trăit, ne-a spus el.

Întorcându-se către mine, m-a întrebat:

— Aţi văzut urmele acelea, în jurul buzelor lui?

Am încuviinţat din cap:

— Coprofagie, mi-a mai spus el. În două-trei zile o să se otrăvească singur. Bineînţeles, l-am putea lega şi hrăni cu o sondă. Dar la ce bun?

După aceea, l-am însoţit pe Dubois în vizita pe care le-o făcea celorlalţi prizonieri răniţi. Din şapte, unul murise fără să-şi fi recăpătat cunoştinţa, altul îşi smulsese pansamentele în noaptea de după arestare şi, în cele din

urmă, murise pierzând tot sângele. Ceilalţi, aproape vindecaţi, ne-au primit zâmbindu-ne. Erau închişi într-un hangar şi păziţi de un indigen în uniformă de marinar. Peyrole a dat din umeri:

— A trebuit să-l îmbrac aşa, ca să înţeleagă că este mobilizat.

Era foarte cald sub acoperişul de tablă. Mai multe femei şi nişte copii le ţineau tovărăşie răniţilor şi celor câtorva bărbaţi valizi care ne priveau cu îngrijorare.

— Sunt oameni pe care i-am recunoscut, a spus Peyrole. M-am dus şi i-am luat de acasă, şi i-am băgat la un loc cu ceilalţi…

— Ce-o să faci cu ei?

Peyrole s-a întunecat la faţă:

— Va trebui să discutăm despre asta.

Am discutat, la el acasă, în faţa unui pahar de anason. băutură pe care acum o fabrica el însuşi. Era încăpăţânat, nu voia să cedeze cu nimic, şi avea dreptate. Nu mai primea să exercite, în continuare, funcţia de jandarm decât cu condiţia de a putea raporta tot ce făcea unei autorităţi superioare. Dorea să inventăm această autoritate.

Îi eram cu toţii prieteni. Am hotărât să alegem nu un guvern, căci nu ne împăcăm încă deplin cu gândul că suntem singuri, ci un consiliu municipal.

Am organizat o mare petrecere la care a fost invitată toată insula. Sfaturile bătrânilor fuseseră informate de Peyrole. În timpul serbării. noi am explicat cât am putut de clar ce voiam. Am fost aclamaţi, lumea a vrut să se voteze imediat. A fost foarte greu să-i convingem să accepte depunerea candidaturilor, campania electorală.

În ziua alegerilor, toată populaţia adultă a votat, chiar şi prizonierii. Numai Poumi n-a apărut nicăieri. Se ştia că se ascunde undeva aproape de vârful muntelui Hiro. Ar fi fost uşor să-l prindă, dar nu făcea niciun rău şi, înainte de a interveni, Peyrole prefera să vadă instalată faimoasa lui autoritate superioară.

Hotărâserăm că vor fi zece consilieri municipali. Leguen a fost ales, la fel Tékao, Maï şi cu mine. Ceilalţi erau băştinaşi din toate satele. Peyrole, care declarase că nu se va prezenta în niciun caz la vot, nu încercase să influenţeze alegerea persoanelor, dar făcuse în aşa fel încât fiecare comunitate să fie reprezentată.

La cererea mea, Leguen şi Tékao se ocupaseră de campania electorală. Vizitaseră satele, rostiseră discursuri, făcuseră cadouri. Erau foarte mândri că fuseseră aleşi. Ca şi mine, Dubois nu mişcase un deget. Nu refuzase să-şi depună candidatura, dar nici nu se declarase candidat. Faptul că fusesem ales mă lăsa rece. Credeam că şi lui îi era indiferent dacă este ales sau nu. Dar numele lui a întrunit foarte puţine voturi, în timp ce eu am fost ales primar.

Am fost uimit de această întâmplare şi mi-a părut rău pentru el. Dubois era dintre acei oameni care, întocmai ca melcii, se retrag în cochilia lor la cea mai mică alertă, şi care refuză totdeauna, cu un fel de groază, cea mai neînsemnată distincţie, cea mai vagă laudă, chiar sinceră, chiar meritată. Nu ştiu de ce, aveam impresia că, în acelaşi timp, nu i-ar fi displăcut totuşi să fie popular.

După alegeri, m-am dus să-l vizitez. L-am găsit în grădiniţa de zarzavaturi pe care o amenajase Katherine; plivea, cred, nişte salate. O făcea cu aceeaşi grijă şi cu aceeaşi neîndemânare de care dădea dovadă în toate împrejurările. În afară de cazurile când îşi trata bolnavii. M-a primit cu amabilitate şi, bucuros parcă de a avea motiv pentru a părăsi o ocupaţie care-l plictisea, m-a invitat în casă, ca să-mi ofere o nucă de cocos şi un pai din plastic roz. M-am mirat că mai avea încă asemenea paie. A râs:

— Am mare grijă de al meu, de care mă servesc de multă vreme. Cât despre celelalte, ei bine, nu le ofer decât în ocazii excepţionale.

Am zâmbit. Ţi-am mai spus, ţineam mult la Dubois.

— Am venit să vă cer un sfat, am spus eu. Am fost ales

primar, e ridicol, n-am nici calităţile, nici dispoziţiile necesare pentru a ocupa acest post. Am primit pentru a-i face plăcere lui Peyrole. Dar am nevoie de dumneavoastră.

Mai asiatic ca oricând, Dubois a depărtat mâinile în tăcere. Gestul acesta nu însemna nimic, sau, dacă preferi, avea o sută de semnificaţii contradictorii, dar îi permitea să nu se pronunţe.

În sfârşit, m-a întrebat blând:

— Ştiţi că Simon a murit astă-noapte? A rezistat mai mult decât credeam. Sunt totdeauna surprins… îmi îngrop cu regularitate bolnavii mai devreme decât trebuie.

— Nenorocitul de el, am spus eu. Într-un fel, venisem la dumneavoastră şi din cauza lui. Dacă n-ar fi murit, ce-am fi făcut cu el? Şi ce vom face cu ceilalţi?

Dubois a ezitat:

— Simon era bolnav. Eraţi deci condamnaţi să-l ţineţi sub pază până la moartea sau până la vindecarea sa, foarte puţin probabilă. Cât despre ceilalţi, nu sunt decât nişte bieţi neghiobi.

— Dar şi nişte ucigaşi.

— În cazul lor e totuna.

În mod vădit, era interesat de tot ce se întâmpla în insulă şi, în acelaşi timp, nu avea încredere în mine. Probabil că se temea să nu-l angajez în cine ştie ce acţiune. Ţineam la el, dar îl găseam puţin cam complicat.

— Cred că-i vom condamna la şase luni de purtat lanţuri. Nu-i putem nici împuşca, nici lăsa aşa, liberi. Peyrole nu se poate transforma în paznic de închisoare. O să le punem un inel de fier la gleznă, un lanţ, o greutate, şi vor fi liberi să circule în felul acesta. Vor fi obligaţi să lucreze pentru comunitate trei zile pe săptămână, dar vor sta la ei acasă. Vor fi ridicoli, nenorociţi, pedepsiţi, nu?

Spusesem toate astea brusc, pentru că îmi displăceau şi îmi era necaz că acceptasem principiul. Dubois m-a privit fără să-şi schimbe expresia feţei, dar extrem de atent.

— Cred că aveţi dreptate, mi-a spus ei în cele din urmă.

paradisul terestru nu există. Dar…

Şi-a încreţit ochii – îl revăd în timp ce scriu aceste cuvinte – s-a aplecat spre mine:

— …v-aţi gândit la răspunderea noastră în această chestiune? Sau poate credeţi cumva, ca şi Bourdaroux, că noi suntem imaculaţi şi că indigenii sunt răi pentru că sunt indigeni? Hai să ne gândim. Ce s-a întâmplat? Simon era un bun catihet, în calitate de creştin, el depindea de o lume pe care o admira. Când lumea aceasta s-a prăbuşit, a fost disperat. Ce i-am oferit noi atunci? Nimic. Eu, tirul cu arcul. Leguen legume, dumneavoastră cai. A încercat să se descurce singur folosindu-se de mijloacele care-i fuseseră lăsate, Biblia, posibilitatea de a predica. El credea în lumea noastră veche. Băştinaşii nu l-au ascultat. Peyrole i-a confiscat clopotul. Din cauza asta a înnebunit. În anumite cazuri, nebunia este singurul mijloc de a continua să trăieşti. V-aţi gândit la asta? V-aţi gândit la cei pe care-i conduceţi? în numele cărui lucru vor trăi ei de acum încolo?

— Dar, am spus eu surprins, nu cred că asta e treaba noastră. Aţi spus bine, sunt nişte oameni pe care-i conducem. Vom încerca să conducem insula cât se poate mai bine, astfel încât ei să fie fericiţi. Asta e tot.

— Dumneavoastră credeţi în fericire? m-a întrebat Dubois cu dispreţ. Omul nu este fericit decât în vis. Ce vise le veţi da? Nu, credeţi-mă, trebuie sau să-i lăsaţi să se cufunde în trecut şi să dispară, sau să le oferiţi o lume nouă… Asta e.

23

Asta e. Să clădim o lume nouă. Eu îi spusesem, fără să cred în aşa ceva, lui Tékao, că trebuie să păstrăm memoria trecutului. Dar Dubois ne propunea un lucru mult mai greu, şi l-am ascultat.

Am creat ceva care nu este nici trândăvia nevinovată de la Raevavae, nici ceea ce a dispărut pentru totdeauna.

Eu care ştiu pot să ţi-o spun: la noi nenorocirile sunt mult mai rare decât au fost vreodată. La noi nu există exploatare, nu există tensiuni, iar viaţa este destul de armonioasă. Fiecare mănâncă după cât îi e de foame, trăieşte cum îi place, face ce vrea. Consiliile noastre sunt mai puţin nişte guverne şi mai degrabă nişte instanţe supreme oarecum abstracte, dar respectate. Trăim într-o epocă de aur…

Dar atenţie! Nimic nu-i statornicit odată pentru totdeauna. Voi toţi cei care mă înconjuraţi credeţi că, prin înţelepciunea noastră, am descoperit ceva care va dăinui la nesfârşit. Nu-i adevărat. Nu suntem mai înţelepţi. Suntem numai ceva mai puţin numeroşi. Şi trăim din moştenirea lumii vechi.

Noi am ales, în mod înţelept, e adevărat, medicina, educaţia, meşteşugăritul, libertatea. Dar am ales, mă înţelegi? Nu am inventat. Mâine populaţia noastră se va dubla, tripla, înzeci. Ce înseamnă astăzi cei câţiva locuitori ai insulei Raevavae în raport cu poporul nostru? Odată cu

naşterea mulţimilor, problemele se vor ivi din nou şi ceea ce trebuie făcut nu este treaba mea ci treaba voastră, a ta. Atunci va trebui să inventaţi. La ora aceea eu voi fi dispărut. Şi, pentru a ghici capcanele în care veţi cădea, nu veţi mai avea la dispoziţie decât cărţile şi, poate, într-o oarecare măsură, această povestire fără pretenţii pe care numai cu greu reuşeşti s-o înţelegi.

Da, Dubois este cel care a avut Ideea. Imediat ce ea a început să capete contur, Dubois a repudiat-o. Dar el şi numai el e cel care s-a gândit primul la asta.

Plecând de la el în ziua aceea, m-am dus direct la Peyrole. L-am întrebat câţi locuitori are insula.

— Şapte sute patruzeci şi opt, inclusiv dumneavoastră, mi-a spus el. Peste un an, populaţia se va ridica la aceeaşi cifră pe care o avea înainte de *tsunami.*

M-am întors acasă zdrobit de nimicnicia noastră şi zâmbind fără voie de nebunia mea: cum poţi reface o lume cu şapte sute de analfabeţi?

Dar simt că în curând te voi plictisi. Nu s-ar zice cumva că mă luam în serios? Cine m-ar citi ar putea crede că trăiam o dramă. Îmi făgăduisem să-ţi trezesc interesul, să râd împreună cu tine de personajul pe care l-au făcut din mine, şi în loc de asta creez o lume cenuşie şi rea. Lume ce nu-i nici mai adevărată, nici mai falsă decât legenda oficială pe care o cunoşti.

Adevărul este că iubeam Raevavae, că o iubeam pe Katherine, că iubeam casa în care trăiam, cerul, marea, caii pe care-i aveam şi simplitatea lui Leguen. Adevărul este că, indiferent dacă lumea era distrusă sau nu, mă simţeam bine în pielea mea de când venisem pe insulă, adică, în momentul alegerii mele ca primar, de trei ani, şapte luni şi patru zile.

Mă rog, cu aproximaţie, căci, de fapt, aveam îndoieli asupra calendarului nostru. De altfel, le am încă şi astăzi. În principiu, astăzi e vineri. Poate că nu e adevărat. Poate că, în realitate, e sâmbătă sau duminică, sau chiar luni. N-o

mai spune şi altora. Puţini oameni o ştiu. Nu-i ceva grav, dar asta riscă să tulbure minţile mai slabe. Ceea ce s-a întâmplat e simplu. Înainte de *tsunami* şi mult timp după aceea, nimeni la Raevavae nu se interesa nici de ore, nici de date. Soarele servea drept ceas. Slujba sărmanului Simon, apoi a lui Lene, indica ziua de duminică. Crăciunul anunţa un An Nou şi cred că schimbarea jandarmului permitea oamenilor să simtă că îmbătrânesc. Era foarte bine aşa.

Peyrole era ca toţi ceilalţi, dar având un program fix de comunicaţie prin radio cu Papeete, trebuia să fie atent la zile. În fiecare dimineaţă tăia o zi din calendarul său, un calendar mare din carton, cu şase luni pe o parte şi şase pe cealaltă. Totul mergea foarte bine. Şi dacă, din întâmplare, se înşela, Papeete îl corecta.

Numai că atunci când s-a produs acel *tsunami,* Peyrole a uitat să-şi mai bifeze zilele timp de aproape trei săptămâni. Era epuizat, îngrijorat, zilele lui de muncă semănau toate între ele. Când a vrut să recupereze întârzierea era prea târziu. Peyrole era un om cult, dar şi un militar. Nu-i plăcea să fie prins în neregulă. Dubois l-a intimidat dintotdeauna. Pe vremea aceea eu tocmai sosisem. Nu mă cunoştea. A încercat să rezolve singur problema aşa cum s-a priceput. Şi, când a fost întrebat ce zi e, a răspuns, dar fără să fie foarte sigur, înţelegi? Făcuse calcule, căutase repere, şi i se părea, da, i se părea într-adevăr că, dacă se înşelase, nu greşise decât cu o zi. Nu mi-a mărturisit acest lucru decât mult mai târziu, când ne lansaserăm în realizarea Ideii. Nu era ceva grav, nu era important deloc, dar acest lucru m-a speriat.

Mai mult ca orice altceva, acest fapt neînsemnat mi-a arătat cât eram de prost echipaţi, de vulnerabili. Ce poate fi mai banal decât un calendar? În fiecare an, înainte de *tsunami,* milioane de tipografi ignoranţi fabricau miliarde de calendare, pe care le răspândeau în toate casele.

Nu erau mai cunoscători decât noi. Dar tipografii nu

aveau nicio îndoială. Pentru ei garantau toţi astronomii, toţi matematicienii din lume. Pe când noi eram singuri. Şapte sute patruzeci şi opt de persoane pe o plută. Tot ceea ce aluneca departe de noi dispărea în adâncuri. Cum, pe baza căror observaţii se face un calendar? Nici acum nu ştiu. N-am vrut să ştiu. Atunci, eram obligat să aleg mereu, să hotărăsc ce era esenţial, să uit tot restul. Da, într-adevăr, ne lipseau foarte multe lucruri.

Dar de asta ne-am dat seama numai după ce am înfăptuit Ideea.

Înainte, nu aveam astfel de griji. Când m-am căsătorit cu Katherine, când am devenit primar, nu mă gândeam deloc la d-alde astea.

Pentru mine, vacanţa a durat foarte mult timp. Mi-a fost greu să ies din acest concediu prelungit. Poate că nici n-am ieşit vreodată. Bineînţeles că am muncit, mi-am impus diferite restricţii; alegând, am renunţat la căi al căror parfum şi umbră mă ispiteau. Dar aceste constrângeri, aceste opţiuni erau simple artificii, o dovadă a dibăciei meseriaşului. În adâncul sufletului am făcut însă totdeauna numai ce-am vrut. Din momentul debarcării mele la Raevavae n-am făcut decât să urmez îndemnurile firii.

De exemplu, în privinţa lui Katherine, ţi-am povestit cum m-am însurat cu ea, spre surprinderea şi marea mea bucurie. În minutul dinainte, nici nu mă gândeam la aşa ceva. În minutul următor, totul era gata şi făcut cum trebuie. Am făcut multe greşeli, cel mai adesea premeditate. Cu Katherine, nu m-am înşelat.

Nu ştiu dacă o căsătorie este un lucru bun sau rău. Înainte de plecarea mea din Franţa, se discuta mult despre asta, şi pe bună dreptate. Mi se pare că e un lucru bun, dacă o consideri drept cadru şi nu ca scop în sine. Dar nu-mi iau răspunderea pentru ceilalţi. Pentru mine, a fost un lucru bun.

Adesea, s-au enunţat legi universale pe baza unei experienţe personale reuşite, şi binele a dus la tiranie. De

fapt, legile folositoare sunt rare. Ca să-i ajuţi pe oameni, nu poţi încerca decât două lucruri: să faci să le dispară teama şi să-i laşi să-şi dovedească generozitatea.

În privinţa noastră, a lui Katherine şi a mea, îţi voi povesti experienţa pe care am avut-o în căsnicie. Pe urmă, treaba ta: n-ai decât să te însori sau să rămâi celibatar; te priveşte.

Trebuie să recunosc că am avut şi noroc. Dacă lucrurile s-ar fi petrecut cu câţiva ani mai înainte, în Europa, am fi ajuns la bătaie. Katherine avea o fire îndrăzneaţă, care nu suporta mediocritatea. Iubea succesul. Mai mult decât atât, căci succesul este mai ales o sclipire amăgitoare, îi plăcea să *câştige*. În alte împrejurări, ar fi flirtat sau s-ar fi lansat în ziaristică, în conducerea unei case de modă. În mod fatal, ar fi intrat în concurenţă cu mine. Poate că aş fi câştigat, poate că aş fi pierdut. În orice caz, faptul l-ar fi rănit pe unul dintre noi.

La Raevavae, nu se putea întâmpla nimic asemănător. Îţi aduci aminte, chiar prin Katherine, sau, mai degrabă, în legătură cu ea, am văzut ivindu-se din nou Forţa. De fapt, tocmai pentru a o apăra împotriva Forţei m-am căsătorit cu ea. Apărată fiind, nu a uitat că eu eram apărătorul. Eu eram Forţa. Bineînţeles, n-am bătut-o niciodată, nici n-am îmbrâncit-o. Dar, aşa cum cei ce făceau calendare, despre care îţi vorbeam mai înainte, se sprijineau pe ştiinţă, eu mă sprijineam pe Forţă.

Acesta era domeniul meu. Făceam muncile grele, comandam oamenilor, asiguram securitatea casei noastre, şi, pentru toate acestea, trebuia să fiu ascultat.

Atâta vreme cât n-am avut copii, Katherine a acceptat s-o facă, destul de bucuros. După aceea, a ştiut să se înţeleagă cu mine, pe baza anumitor concesii. Ea venea din lumea spaimei, iar eu îi asiguram liniştea. Şi apoi ne iubeam. În pat, fără îndoială. Pentru mine, un trup gol de femeie este ca apa rece în care te scalzi vara, ca un fruct copt pe care-l mănânci, ca un cer catifelat, în amurg, pe

care îţi vine să-l mângâi. Dar eu ştiam asta de multă vreme. Şi mai ştiam şi că un trup fără prietenie, fără încredere, nu mai are prea mare importanţă.

Dragostea… Nu ştiu ce este dragostea. Ştiu s-o recunosc, dar nu ştiu ce este. Este dorinţă. Este tandreţe; este, desigur, prietenie. Dar mai este şi altceva. Pentru mine – pentru mine, să fim bine înţeleşi, – dragostea este o veselie care te împiedică să îmbătrâneşti.

În orice caz, acesta e sentimentul pe care l-am avut alături de Katherine, până la moartea ei. Şi chiar şi acum… Era o fiinţă care nu avea nimic obişnuit în ea.

Stai puţin. Cum să ţi-o descriu? Timp de douăzeci de ani, am trăit împreună, palma mea mai simte încă particularităţile pielii ei, şi-i revăd culoarea ochilor, îi aud încă vocea, cu accentul acela ciudat de care nu s-a putut debarasa niciodată şi care o făcea uneori să se deosebească de noi, dar nu ştiu cum să procedez ca tu s-o poţi vedea aşa cum era ea.

Stai puţin. Era independentă şi mândră, adică orgolioasă fără a cădea în vulgaritate. Nu-i plăcea să fie judecată de alţii, dar se judeca ea însăşi cu multă severitate. Credea în raţiune şi în dreptul ei legitim. Era curajoasă.

Pentru că totdeauna organismul meu a funcţionat perfect, simt în mine un fel de mare bucurie care mă face să iubesc viaţa. Nu încape nicio îndoială că din cauza asta am rezistat tinereţii mele. Şi astăzi, când merg pe câmp, când privesc iarba care unduieşte în bătaia vântului, simt sub tălpi şi seva lui care, prin picioare, urcă în mine, şi-mi vine să mă rostogolesc, că mă pierd, să mă înec în acest ocean verde. Da, iubesc viaţa, aşa bătrân cum sunt!

Katherine nu cred că a simţit vreodată ceva asemănător. Avea o seriozitate pe care eu n-o am, şi o generozitate pe care n-am avut-o niciodată.

Îţi spuneam că-ţi voi vorbi despre generozitate. Ajungem şi la asta. Dar lasă-mă s-o fac aşa cum ştiu eu.

Eu sunt înrădăcinat în viaţă, ca un animal. Katherine era

o persoană. Ea privea lucrurile, oamenii, îi cântărea, se descurca *în raport cu ei.* Eu nu. De când mă ştiu, am fost mereu una cu ei. Am fost totdeauna ceea ce erau ei. Din pricina asta, nu aveam nimic să le dau. Stăpână pe ea însăşi, ea ar fi putut guverna, numai în folosul ei, micul său regat. Dacă n-ar fi existat generozitatea.

Generozitatea, vezi tu, este un cuvânt pe care l-am ales. Mai sunt, fără îndoială, şi altele ce desemnează trăsăturile la care mă gândesc. Dar nu prea am învăţat carte la şcoală. Şi apoi, fiecare îşi are mai mult sau mai puţin limbajul lui.

Generozitatea şi teama... Ţi-am spus că teama provenită cel mai adesea – dacă nu totdeauna – din prostie, sau, dacă preferi, din ignoranţă, îi face răi pe oameni. Oamenii nu sunt răi din fire. Pentru a se apăra însă împotriva fricii, îşi fac o a doua natură, rea. Dar, dacă n-ar fi existat nimic altceva în afară de asta, oamenii ar fi pierit de multă vreme, cu mult înainte de *tsunami,* cu mult înainte ca lumea să devină lume.

Există însă totodată, adesea chiar în aceleaşi fiinţe, generozitatea. Generozitatea este contrariul fricii. Este acel sentiment care te îndeamnă să uiţi de tine însuţi, să dai, să ajuţi, să admiri, să pictezi pentru a realiza ceva la fel de frumos ca ceea ce este într-adevăr frumos, sau să cânţi pentru a face pe cineva sa plângă, să scrii... Unii îi zic suflet, alţii vorbesc de idealism, de mistică, de comuniune... Eu îi zic generozitate. Nu e prea bine găsit, dar e simplu. Şi cred ca se potriveşte.

Ei bine, Katherine era generozitatea întruchipată. Avea ceva căruia nu ştiu ce nume să-i dau. Bunătate, da, şi atenţie. Dar şi mai mult decât atât, o judecată dreaptă, fără iluzii, şi multă indulgenţă. Stătea în faţa oamenilor, a tuturor oamenilor, se uita la ei, le vorbea, le spunea orice, iar ei simţeau că ea îi vede, că-i ascultă, că-i aude.

Lucrul acesta este foarte important, să priveşti oamenii şi, în acelaşi timp, să-i faci să simtă că îi vezi, că nu sunt pentru tine o siluetă vagă, tocmai potrivită pentru a reflecta

propriile-ţi fantasme. La ea, era ceva natural. Era o persoană, da, dar o persoană în care locuiau ceilalţi. Ştii, ea l-a descoperit – aş putea aproape zice *inventat* – pe Toutepo. Asta era Katherine: ea şi oamenii. Nu poţi să-ţi închipui. Ea şi obiectele, ea şi plantele, ea şi animalele. Ea şi lumea. Stai puţin: cred că pot să spun: ea şi creaţia.

Nu era nici credincioasă, nici sfântă. Înainte de naufragiu, călătorise, avusese prieteni, flirturi, dusese o viaţă mondenă. Peste tot pe unde trecuse, căutase să întâlnească oameni de vază, să-i cucerească. Voia să reuşească, înţelegi, şi-şi juca jocul respectând toate regulile care erau valabile pe vremea aceea. Tatăl ei avea la Auckland o mare întreprindere de articole de fierărie industrială. Ea se născuse şi fusese crescută printre oameni care nu visau decât să reuşească şi care nu prea erau poeţi.

Când a fost pescuită de Maï din mijlocul apelor şi când a descoperit mica noastră lume, ne-a privit cu dispreţ. Mi-a spus-o ea însăşi. În ochii ei nu eram nimic altceva decât nişte francezi de condiţie socială mediocră şi nişte turişti de doi bani, nişte refugiaţi ai vieţii. Ne-a dispreţuit, deci. Oarecum. Şi asta, din cauză că îi era frică. La început, i-a fost teamă că nu va fi la înălţime, că nu va ajunge atât de sus pe cât dorea, apoi, i-a fost din nou teamă când s-a regăsit printre noi, oameni mici şi neînsemnaţi, teamă să nu rămână definitiv printre noi, să nu devină la fel de mică şi de neînsemnată ca noi. În sfârşit, i-a fost teamă că va fi izolată, rănită, ucisă.

Pe mine mă dispreţuise mai mult decât pe ceilalţi. Pentru că, potrivit felului său de a vedea lucrurile, aveam mai multe atuuri, dar nu mă foloseam deloc de ele. Şi pentru că, aşa cum se spune, eram singura partidă. Unica ei posibilitate de a alege consta în a accepta sau a refuza. Şi avea atât de evident nevoie de mine încât se temea să n-o iau din milă. N-a cedat decât când a ajuns la capătul puterilor.

Numai după aceea m-a iubit. N-am ce să fac. Asta e situaţia: femeile mă iubesc şi eu le iubesc pe ele. Katherine m-a iubit, şi eu am iubit-o, şi, poate din cauza asta sau poate din cauza insulei, a devenit ce ţi-am spus, şi ceea ce fusese, neîndoielnic, dintotdeauna, fără să-şi dea seama. Generozitatea întruchipată...

Am trecut împreună prin momente foarte grele, crede-mă. Am avut mari îndoieli, am tremurat. Dar totdeauna numai în faţa greutăţilor, a pericolelor, niciodată în faţa unor închipuiri.

Nu avea niciun talent deosebit, dar o aud încă şi astăzi cum cânta, cu vocea ei subţirică şi corectă, exact când trebuia, cântece din ţara ei pe care nu prea le înţelegeai. Era mai degrabă plină de farmec decât drăguţă, dar atât de limpede, atât de curată, atât de puţin îngăduitoare cu ea însăşi, încât ajungea să pară frumoasă. Nu era nemaipomenit de inteligentă, dar asculta, privea, uita de sine însăşi şi înţelegea tot.

Am vrut să ţi vorbesc despre ea. Era bunica ta. Ei îi datorăm lumea în care trăim. Căci, dacă eu aveam de partea mea forţa, pe care nu mi-o disputa, ea era regina tuturor slăbiciunilor, care sunt mai tari chiar decât Forţa.

Ea m-a făcut ceea ce sunt. Tot ea a făcut cu putinţă ca tu să exişti şi ca eu, acum om bătrân, să privesc tinerele fete cu ochii tăi, pregătindu-mă astfel ca, atunci când va veni momentul, să înving moartea trăind prin tine.

Regina Katherine...

24

Iată că mă înduioşez, eu, care am urât atâta înduioşările. Unul dintre marile regrete ale vieţii mele e faptul că tata nu a cunoscut-o pe soţia mea. Tata mi-a făcut, stupid, tot răul pe care i-l poţi face unui om. Mi-a furat copilăria. Ani şi ani de zile, eu n-am avut în urma mea decât un gol care se căsca asemenea unui hău. Din cauza lui, şi numai din voinţa lui, a trebuit să am eu însumi copii ca să descopăr copilăria. A trebuit să îmbătrânesc, ca să uit teama aceea fără nume care este teama orfanilor şi pe care ceilalţi copii n-o cunosc. Totuşi, regret că tata n-a cunoscut-o pe Katherine. Poate că l-ar fi învăţat, ca pe mine, simplitatea tandreţei.

În orice caz, şi ca să revin la lucrurile despre care începusem să-ţi vorbesc, ceva ce nu era deloc simplu de rezolvat era problema pe care mi-o încredinţase Dubois. Cum fă clădeşti o lume întreagă cu şapte sute de neştiutori de carte? E comic, nu-i aşa? Ei bine, pe mine ideea nu mă amuza deloc.

Asupra lucrurilor esenţiale, eram de acord cu Dubois. N-am fost niciodată revoluţionar! Sunt de părere că poporul este destul de virtuos – şi foarte stupid. Cred că, în decursul istoriei el a fost veşnica pedestrime a unor grupuri care i-au adus adesea nenorocirea şi niciodată fericirea..

Cu toate acestea, eram de acord cu Dubois. Un guvern – şi nu eram eu oare întrucâtva un guvern? – nu se poate

mulţumi să conducă. Eram cu atât mai convins de lucrul acesta, cu cât nu cred în fericire.

Să ne înţelegem bine: Nu cred în ceea ce oamenii numesc fericire. Confortul este folositor, fără să fie interesant. El nu reprezintă fericirea. Fericirea este un lucru rar, trecător şi, cântărind bine lucrurile, anormal. Numai catastrofa, sau cel puţin necazurile, sunt normale. Asta-i jocul, asta-i soarta noastră, natura noastră… Nu trebuie să spunem: să trăim şi să murim, ci să trăim ca să murim. Nu ştiu cine ne-a adus pe lume, nici de ce ne-a adus, dar trăim în ea ca să suferim, ca să murim, iar confortul nu poate schimba nimic în această privinţă.

Cel mult ne scuteşte de necazurile cele mai elementare şi egalizează şansele de nefericire. Dar este tot atât de puţin în stare să suprime nenorocirea pe cât este să creeze fericirea. Deci dacă trebuia să facem ceva mai mult decât să conducem şi să sugerăm oamenilor o raţiune de a trăi, nu vedeam decât două căi: sinistrul steag înfipt deasupra *marae*-ului de la Harataï, sau viitorul.

Până la *tsunami,* Raevavae trăia între paranteze. Progresul nu ajungea aici decât încet, trecut prin douăzeci de filtre, ca acele haine făcute de un croitor de lux, care nu şi-au găsit cumpărător când au fost lansate şi care, din sold în sold, sfârşesc prin a ajunge după trei ani într-o provincie îndepărtată sub eticheta „ultima modă de la Paris”, dar asta n-avea nicio importanţă. Aceste noutăţi pe care nu le inventaserăm, puteam să le alegem, să le acceptăm sau să le refuzăm. Viitorul nostru era uşor.

Părea cu atât mai logic să continuăm să trăim în acelaşi fel cu cât, dacă nu procedam aşa, toate descoperirile pe care le făcuse omenirea, cu atâta greutate, în decursul atâtor secole, şi care ne permiseseră să vieţuim până atunci fără să ne preocupăm de ele, ca nişte paraziţi, s-ar fi pierdut probabil pentru totdeauna.

După ce Dubois lansase remarca, toate argumentele care, de doi ani de zile îmi tulburaseră cu siguranţă somnul

fără ca eu să-mi dau seama, mi s-au ordonat în minte.

Eram poate singura colectivitate umană care mai continua să vieţuiască. De abia vreo patruzeci dintre noi ştiau să citească. Numai trei sau patru puteau înţelege aproape toate cărţile. Puteam oare să ne. mulţumim numai cu atât? Trebuia să transmitem cu orice preţ ştiinţa acumulată, sau aveam să lăsăm omenirea ca, după moartea noastră să purceadă din nou – de la zero, – la descoperirea roţii?

A pune problema în aceşti termeni însemna a-i răspunde dinainte. Dar asta nu echivala cu rezolvarea problemei. Vorbesc de ştiinţa noastră, dar ce ştiam noi? Toţi eram mai mult sau mai puţin ca acei fabricanţi de calendare: trăiam pe seama ştiinţei altora. Eu nu ştiam nimic. Dubois era un doctor bun, Peyrole avea probabil oarecare cunoştinţe tehnice, Bourdaroux era un bun meşteşugar, Leguen era un mic agricultor tradiţional, iar Tékao ştia să explice altora. Era oare asta de ajuns pentru a reclădi o lume debordantă de inteligenţă, de ştiinţă, de oameni, de bogăţii...?

Şi, chiar dacă acest lucru era posibil, era oare înţelept să refacem lumea după chipul şi asemănarea celei de odinioară? Trebuia cumva să introducem în această insulă ferită de griji întregul cortegiu de necazuri ieşit din cutia Pandorei?

Tot timpul nu mă gândeam decât la asta. Când îmi dădeam seama, mă găseam ridicol sau nebun, după dispoziţie. Dar era o idee fixă.

Până la urmă, mi-am deschis sufletul către Katherine. Ea îl aştepta pe Louis, vreau să spun pe tatăl tău, de la o săptămână la alta. Se îngrăşate foarte mult, dar nu era deloc desfigurată. Dubois o supraveghea cu afecţiune, iar Odile Peyrole îi broda scutece. Parcă revăd scena din ziua aceea. Era într-o după-amiază, pe când arşiţa se mai potolise. Katherine stătea foarte dreaptă în fotoliul ei din crengi de palmier şi cosea, cu gusturi scurte. Făcea ceva, nu mai ştiu ce, o cămaşă de sugar. Din când în când

întindea gâtul, rupea aţa cu dinţii şi-ţi lăsa impresia că strânge în braţe pânza.

Dormisem prost noaptea şi toată ziua mă silisem să rezolv o mie de probleme inutile, fără a-mi putea abate atenţia de la ceea ce începeam să numesc mania mea.

I-am povestit totul lui Katherine, pe un ton cât mai degajat cu putinţă, căci, aşa cum ţi-am mai spus, găseam ridicolă preocuparea aceasta, dar am avut grijă să nu omit nimic.

M-a ascultat în tăcere, apoi când m-am oprit, gândind că avea să înceapă să râdă sau să dea din umeri, ea a ridicat spre mine ochii ei verzi:

— Fireşte, trebuie s-o facem, mi-a spus ea. Pentru copil, pentru tine, pentru mine. E normal.

Vorbisem în picioare, plimbându-mă în lung şi-n lat. Brusc, m-am aşezat jos:

— Crezi?

— Da, bineînţeles. Stai puţin…

A lăsat lucrul şi a început să numere pe degete:

— Am impresia că ai trei probleme. Întâi, trebuie să te ocupi de treaba asta? Apoi, cu ce să începi? În sfârşit, cum vei reuşi să te descurci dispunând de atât de puţini oameni care să te ajute? Aşa e?

— Într-un anume fel, da.

— Bine. La prima întrebare răspund: da. La a doua, îţi spun: învăţătură. Cât priveşte a treia întrebare, ei bine, n-ai decât să sporeşti numărul populaţiei. Nu aşa cum crezi tu, neruşinatule. Ştii ce mi-a spus doctorul Dubois? Oamenii de aici nu respectă niciun fel de igienă. Copiii mănâncă orice, nu există biberoane sterilizate, nimic. Ei bine, mortalitatea infantilă este de trei ori mai mare decât în Europa sau America. Ei! Îţi dai seama?! Trebuie să facem în aşa fel încât să scadă această mortalitate. După aceea vei avea mai mulţi oameni de pregătit. Iar până atunci poţi să încerci să îmbunătăţeşti instrucţia adulţilor.

— Dar cine îi va instrui? Şi ce-o să-i înveţe?

— O, nu ştiu. Ar trebui să te uiţi în cărţi. În orice caz, scrisul, cititul, socotitul şi-apoi… şi-apoi restul, în ordinea firească.

Iată, aşa am rezolvat totul. O să-mi spui că nu aveam nevoie decât de-o încurajare. E-adevărat. Dar această încurajare mi-a venit, limpede, precisă.

M-am apucat de lucru. I-am vorbit lui Peyrole, care n-a spus nici da, nici ba. Problema lui Peyrole era mai simplă. Ea se numea Poumi. Acesta continua să trăiască ascuns în munţi. Toată lumea ştia aproximativ unde era. Dar nimănui, în afară de Peyrole, nu-i păsa de el. Poumi avea o reputaţie onorabilă, toţi îl credeau puţin nebun, dar de ce să-i faci rău unui nebun? Consiliul nostru municipal discutase cazul şi hotărâse să aşteptăm. Peyrole se supusese fără obiecţii. Dar faptul că lăsam în libertate ceea ce numea el – şi zău că pe bună dreptate – un criminal, îl tulbura, îl indigna chiar mai mult decât spunea. Postase în jurul muntelui Hiro o reţea de informatori şi era ţinut la curent cu tot. Aştepta şi el. Dar, spre deosebire de noi, el aştepta o nouă nenorocire, în aceste condiţii, n-a fost prea mişcat de planurile mele. Înainte de a lua contact cu bravul Tékao, care era elementul de bază al dispozitivului meu, am vrut să-mi precizez gândurile.

După aceea s-a născut tatăl tău. Evenimentul a decurs normal. Dubois a asistat-o pe Katherine, dar cel puţin zece bătrâne îşi oferiseră serviciile şi, cât a durat naşterea, grădina noastră a fost plină de vecini, de prieteni de-ai lui Tapoua, de multe dintre fostele mele prietene, care aşteptau toţi discutând vesel şi care apoi au vrut să-mi vadă băiatul şi s-o îmbrăţişeze pe *vahiné Katéléné.*

Asta mi-a răpit din timp. Imediat ce Katherine s-a restabilit, m-am închis pentru mai multe săptămâni în ceea ce eu numeam bibliotecă şi care era, de fapt, un hangar din tablă, foarte călduros.

Aranjasem pe rafturi cărţile din bibliotecă şi le înregistrasem într-un catalog. Ştiam deci de ce resurse

dispuneam. Dar, înainte de toate, voiam să văd la ce nivel ne opream şi ce domenii ne erau absolut inaccesibile, fie din lipsă de material documentar, fie din cauză că niciunul dintre noi nu era în stare să-l înţeleagă pe cel pe care-l aveam.

Am uitat amănuntele investigaţiilor mele. Nu-mi amintesc decât de un aspect ridicol: despre filosofiile orientale nu posedam decât o lucrare foarte voluminoasă, o teză, cred, foarte pretenţioasă, plină de trimiteri la cărţi pe pare nu le aveam, şi complet ininteligibilă.

Când mi-am dat seama că accesul la filosofiile orientale ne era interzis poate pentru totdeauna, am fost literalmente disperat. Or, personal, n-am avut contact cu filosofia decât prin literatură, maxime, reflecţii, jurnale intime. Lucrările de specialitate mă plictisesc îngrozitor.

De mai multe ori, am fost pe punctul de a lăsa totul baltă. Nu vorbeam nimănui despre asta, nu mă plângeam, nu m-am plâns niciodată nimănui, dar începusem să mă las tot mai greu, să mă dezinteresez de tot. De fiecare dată, Katherine m-a adus din nou pe calea cea bună.

Eram ca hipnotizat de alegerea materiilor care urmau să fie predate. Până la urmă, am fost obligat să admit că va trebui să ţinem seama de predispoziţiile elevilor. Unii vor fi mai înclinaţi către literatură, alţii către ştiinţă. Nu aveam deci a mă preocupa, cel puţin în primele momente, de stabilirea unui program enciclopedic. Era de ajuns să i se dea fiecăruia o bună pregătire de bază, iar mintea să-i fie exersată atât pentru a judeca cât şi pentru a observa.

Mai târziu, cei care vor dori, vor continua să studieze în domeniul pe care şi-l vor alege. Vom vedea atunci ce vom avea de făcut.

Cu ideile astea m-am dus la Tékao. M-a ascultat cu atenţie, dar mi-a primit sugestiile cu rezervă. A trebuit să stau de mai multe ori de vorbă cu el, ca să înţeleg cauza acestei reţineri. Tékao era un învăţător bun, dar limitat. Nu cunoştea, nu admira, nu respecta decât programa. Or,

programa pe care se baza el, şi care era tot programa ciclului întâi şi doi din învăţământul francez, mi se părea complicată, inadecvată. Apoi, Tékao avea, faţă de procesul instructiv, o atitudine de parvenit. Totul i se părea demn de admirat în acest domeniu. Gândul că nu se va mai vorbi despre bătălia de la Rocroi, că o să se ajungă poate chiar la neglijarea lui Racine, i se părea un sacrilegiu. Susţinea, aşa cum i-o ceruseră circularele ministeriale, că vrea să formeze minţile. Dar nu visa, de fapt, decât să le umple de cunoştinţe minunate şi inutile.

Mi-a fost foarte greu să-l fac să renunţe la prejudecăţile lui şi nu l-am convins niciodată pe de-a întregul. Mai târziu, l-am surprins în mai multe rânduri încercând să restabilească, pe nesimţite dar cu încăpăţânare, vechile programe de care îl lipsisem. De altfel, acesta e motivul pentru care, astăzi, nimeni nu are dreptul să lucreze ca profesor mai mult de cinci ani din viaţa lui. Dar asta e altceva.

În ciuda acestor reticenţe, Tékao era cu totul de partea mea. Ţinea mult la mine, iar eu îi ofeream gloria. Cu entuziasm, a început să studieze modalităţile practice de realizare a operaţiei. Din punct de vedere material, nu dispuneam, la mica şcoală din Anatonu, decât de douăzeci şi cinci de locuri. Dacă, aşa cum intenţionam eu, am fi invitat pe adulţi să urmeze curburile şcolii, acest număr de locuri ar fi fost cu totul insuficient.

Din fericire, nu duceam lipsă nici de cerneală, nici de creioane, nici de hârtie, căci ne fuseseră livrate în cantitate mare, prin hidroavion, cu o lună înainte de *tsunami,* iar şcoala fusese închisă aproape un an de zile, din cauza indispoziţiei învăţătorului. Din prudenţă am hotărât să folosim în maximum tabla clasei şi tăbliţele de ardezie. Numai că nu aveam cretă.

I-am spus lui Bourdaroux. Ridicând din umeri, acesta a rezolvat repede problema calcinând coral mort şi turnând in forme varul astfel obţinut. Creta indigenă nu era perfect

albă, dar putea fi totuşi folosită.

Mai greu de rezolvat era problema profesorilor. Tékao era gata să facă orice i s-ar fi cerut. Dar nu voiam nici să-l las să se epuizeze, nici să-l dezgust. Pe de altă parte, voiam să-l păstrez pentru clasele mai avansate, căci aveam ambiţia să pun elevii cei mai înzestraţi să facă studii mai îndelungate.

Toate aceste chestiuni impuneau de la sine şi eu eram foarte zelos în rezolvarea lor. Uneori, totuşi, înălţăm capul şi zâmbeam. Fusesem cândva un model desăvârşit de şcolar leneş.

L-am sfătuit, deci, pe Tékao să-şi caute, printre băştinaşi, două ajutoare şi i-am sugerat să i se adreseze lui Léné, succesorul lui Simon.

Léné a socotit că funcţia nu-i permite să se mai ocupe de alte activităţi, dar văduva lui Simon şi-a oferit timid serviciile. Această femeie micuţă şi cenuşie învăţase, ca şi soţul ei, la şcoala misionarilor baptişti. Deşi era foarte ştearsă, nu era proastă. Şi, mai ales, dorea să se facă utilă. Credincioasă convinsă, fusese disperată din cauza rătăcirilor lui Simon, a cărui moarte o făcuse să răsufle uşurată. Umilită, speriată, dorea să repare răul pricinuit de el. S-a dovedit a fi eficientă şi plăcută. Se numea Noémie.

Cum aşteptam mulţi elevi, Tékao şi-a amintit de unul dintre foştii lui discipoli, foarte inteligent, care locuia la Matotea, regretând că nu putea trăi la Tahiti, aşa cum sperase în anii de şcoală. Când Tékao i-a oferit un post de ajutor de învăţător, a început prin a refuza, pretextând că nu va fi în stare, că asta era ceva care lua mult timp, că lumea îşi va bate joc de el. Primind asigurarea că profesorii se aflau pe scara demnităţilor, imediat după consiliul municipal, până la urmă a acceptat să ne vină în ajutor, cu condiţia să i se dea hrană şi locuinţă.

Acest băiat al cărui nume l-am uitat n-a fost perseverent în muncă. De aceea a fost curând înlocuit de un alt ajutor, mai puţin inteligent, dar devotat. În timpul celor câteva

săptămâni în care ne-a oferit serviciile sale, ne-a fost totuşi de folos, atrăgându-ne atenţia asupra problemei salariilor. Chestiunea aceasta este foarte complicată. Astăzi e aproape rezolvată şi poate că nu vei înţelege de ce e importantă. Dar fii sigur că va apărea din nou. În orice caz, pe vremea aceea, această problemă m-a frământat mult.

Altădată, vezi tu, treaba era simplă. Totul se rezolva cu bani. Mai întâi mijloc de schimb destul de rar folosit, aceştia au devenit, atunci când oamenii au încetat să mai producă pentru ei înşişi, salariul muncii lor. În cele din urmă, banii au reprezentat confirmarea reuşitei, adică mijlocul de a măsura curajul, inteligenţa, priceperea celor care îi deţineau.

Ştii prea bine aceste lucruri, cărţile lumii vechi le explică mult mai bine decât mine. Dar cărţile greşesc şi-n acelaşi timp au dreptate. Ele descriu, adesea pentru a o critica, o situaţie care a existat, dar nu. văd fondul problemei pe care am descoperit-o eu la Raevavae.

În realitate, banii sunt o abstracţie care favorizează un fel de tiranie. Pentru că sunt universali, incolori, şi complet inutili, dacă sunt consideraţi în sine şi nu ca semn, permit ca toate funcţiile să fie declarate egale. Ori cari pietre, ori cultivi flori, ori conduci o mare întreprindere e totuna. Singura diferenţă este că mult mai mulţi oameni sunt capabili să care pietre, deci serviciul lor mai banal, va fi plătit cu mai puţin. În afară de asta, totul e identic. Fie că-ţi place, fie că nu, fie că ai chef sau nu de o anumită muncă o faci şi ea ţi se socoteşte în bani.

La Raevavae, lucrurile nu s-au petrecut niciodată chiar în felul acesta. Banii, chiar înainte de *tsunami,* nu erau prea importanţi. Nu erau legaţi de viaţa cotidiană şi nu serveau decât pentru satisfacerea fanteziilor.

Noi europenii eram singurii care ne serveam cu adevărat de ei, şi eram destul de puţin numeroşi pentru ca ofertele noastre să fie totdeauna ispititoare. A lucra pentru noi din când în când reprezenta pentru indigeni un mijloc comod

de a-şi procura distracţii sau jucării, şi nimic mai mult.

Când prăvălia lui Simon s-a golit, am simţit cu toţii într-adevăr că se golise. Banii noştri îşi pierdeau puterea. Mijloacele noastre de constrângere deveneau nule. Ca să găseşti o slujnică, trebuia să te culci cu ea, ca să ai muncitori, trebuia să-i interesezi, să-i tratezi ca pe nişte prieteni.

Situaţia aceasta ne-a şi surprins, ne-a şi amuzat. Dar nu ne-a deranjat prea mult. Trăiam aproape ca localnicii şi niciunul dintre noi, în afară de Bourdaroux – dar Bourdaroux dispreţuia tirania ipocrită a banului – nu voia să impună nimănui nimic.

Totul a mers bine, fără să avem nicio bătaie de cap, până când l-am angajat pe băiatul acela din Matotea. El nu avea chef să lucreze la şcoală. Învăţământul îl plictisea. Totuşi, datorită inteligenţei lui, era în stare, dacă se străduia, să fie un ajutor de învăţător acceptabil. În lumea veche, cu un salariu suficient, şi-ar fi îndeplinit funcţia, ar fi dispreţuit munca fie care o făcea, dar s-ar fi bucurat de banii primiţi, în lumea noastră, plictiseala a fost prea puternică. Şi asta m-a frământat mult. Într-adevăr, cum puteam noi concepe să progresăm, dacă nu reuşeam, din lipsa oricărei constrângeri, să facem ca posturile pe care aveam să le creăm să fie ocupate de oamenii care ni se păreau cei mai apţi?

Răspunsul pare clar. Pentru mine nu era deloc aşa. Fiecare trebuie să facă ce-i place. Indivizii au gusturi destul de diferite pentru ca fiecare muncă să placă cel puţin unuia dintre ei. Aceea pe care nimeni vrea s-o aleagă este totdeauna artificială şi inutilă.

Când fiecare îşi îngroapă propriile gunoaie, nu mai e nevoie de gunoier…

Lucrul acesta îl ştim acum. Dar a trebuit ca lumea să se prăbuşească pentru a-l afla. Cred ceea ce i-a orbit pe predecesorii noştri a fost Biblia şi în acelaşi timp, Revoluţia franceză. Una zicea: îţi vei câştiga pâinea cu sudoarea

frunţii. Cealaltă proclama: egalitate! Tu ştii prea bine că pâinea nu trebuie câştigată ci culeasă, şi că cea mai gravă nedreptate este egalitatea prost înţeleasă.

Şi dă-mi voie să-ţi mai amintesc un amănunt: înainte de *tsunami,* în toate ţările din lume erau oameni care făceau meseria de poliţişti, călăi, sau paznici de închisoare. Noi nu vrem poliţie, pentru că un om acuzat, dacă nu se duce el însuşi, de bunăvoie la tribunal, este exclus din comunitatea noastră, adică din rasa lui. Şi dacă nu mai avem nici călău, nici paznici de închisori, dacă acum acuzatorul, din momentul în care acuzaţia lui este dovedită, este obligat să execute el însuşi sentinţa, asta se datorează faptului că am vrut să suprimăm unele meserii stupide, reducând numărul proceselor.

La urma urmei, prea e uşor să omori prin intermediul unui călău. Acum însă trebuie ca ofensa să fie foarte gravă şi ofensatorul să nu mai aibă nicio scuză, pentru ca ofensatul să accepte, după expirarea termenului de gândire impus, să pună el însuşi mâna pe secure…

25

Consiliul municipal, sau mai curând consiliul, cum a fost repede numit, era ales pe trei ani şi se întrunea în mod normal în prima zi de luni din fiecare lună, la casa Marinei.

Eram deci zece: Tékao, Leguen, Maï şi Purea, din Vaiuru, Roua şi Tepaou, din Matotea, Maraou din Raïrua, Tara, din Mahanantoa, Teheï, din Anatonu, şi cu mine.

Prima reuniune a fost comică. Băştinaşii erau bucuroşi, dar intimidaţi. Aveam o masă adevărată, scaune adevărate şi eram singuri într-o încăpere închisă. Toate acestea nu semănau întru nimic cu ceea ce cunoscuseră ei înainte. Se priveau unii pe alţii, pipăiau vechiul postav verde al mesei, mângâiau cu vârful degetelor foile de hârtie albă puse în faţa lor şi pufneau discret în râs, ducându-şi mâna la gură.

Absorbiţi de campania electorală şi de alegeri, noi ne gândiserăm la tot în afară de o singură chestiune: la ce serveşte un consiliu municipal şi cum funcţionează el? Ceea ce în ajun ne părea limpede, devenea deodată, în jurul acestei vechi mese verzi, foarte complicat. Eram într-o mare încurcătură. Cunoşteam problemele şi soluţiile lor, dar în faţa acestor oameni ostentativ egali, investiţi de popor cu aceeaşi funcţie legislativă, eram şi eu intimidat. Nu voiam să vorbesc. Nu credeam că am dreptul să mă impun. De altfel, nici nu aveam chef de aşa ceva. De la *tsunami* încoace, luasem adesea iniţiative. Mi se păruse ceva firesc. Oamenii veniseră să-mi ceară părerea sau pur şi simplu,

aşa cum se spune, se întâmplase să fiu eu cel care să hotărască. Reacţionasem ca un individ în faţa unei chemări, a unei situaţii date. De ce mi se adresaseră tocmai mie? De ce îmi asumasem responsabilitatea de a acţiona…? Nu-mi pusesem niciodată aceste întrebări.

Ca tuturor, îmi place reuşita şi complimentele nu mă jenează, dar nu cred că sunt vanitos. Îmi recunosc destul de uşor greşelile, şi dacă stau să mă gândesc bine, nu am încredere în mine însumi. Mă ştiu superficial, leneş şi nu sunt foarte sigur că sunt inteligent. Nici astăzi chiar, când succesul şi măgulirile ar fi trebuit să mă liniştească, nu trece o zi fără să nu descopăr că am greşit ceva. Dau mai puţină atenţie decât altădată acestui fapt, fiindcă ştiu totuşi câte parale fac, dar înregistrez.

Nu, nu sunt vanitos. Totuşi, sunt obligat să recunosc că, din primul moment al sosirii mele pe insulă, am început în mod firesc să acţionez ca un conducător. Nu comandam – nu mi-a plăcut niciodată să comand – dar spuneam ce trebuie făcut şi oamenii făceau ce voiam eu.

Asta pare cu atât mai curios cu cât mi-am petrecut primii treizeci de ani din viaţă fugind de decizii, iar după *tsunami,* mi-au trebuit încă mulţi ani ca să admit clar şi conştient că voinţa mea putea avea o influenţă asupra destinului celorlalţi.

Îţi voi spune ceva pe care nu trebuie să-l mai spui şi altora. După o matură chibzuinţă, cred că la Raevavae m-am purtat în mod firesc aşa cum se purtau micii seniori feudali pe moşiile lor. Ca să fiu cinstit, şi deşi lucrul acesta mă supără şi mă şochează, trebuie să recunosc că, fără niciun motiv rezonabil, dacă nu cumva pentru faptul că mă trăgeam dintr-un mediu social mai favorizat, m-am crezut totdeauna puţin superior tuturor tovarăşilor mei. E cam scandalos, dar asta e. În lucrurile mărunte şi concrete, le recunoşteam tuturor superioritatea într-o mie de privinţe, şi nu eram deloc invidios. Dar în adâncul sufletului şi-n problemele esenţiale, în ciuda faptului că neştiinţa mea,

amatorismul şi superficialitatea ar fi trebuit s-o dezmintă, mă simţeam diferit deci şi chiar superior, da.

Dacă mă gândesc bine, cred că eram, într-adevăr, ceva mai dezinteresat decât alţii, capabil să admit mai repede decât ei, în ultimă instanţă, necesitatea de a mă sacrifica, în sfârşit, eram mai dispus să negociez un compromis între două părţi adverse şi întrucâtva mai sigur decât ceilalţi de ce e bine şi ce e rău.

Dar, în realitate, toate astea aveau o singură cauză: ceea ce ai putea numi, dacă vrei, snobismul meu. Şi sunt sigur că de asta lumea ţinea la mine, iar Peyrole el însuşi, chiar din primele zile, s-a bizuit pe mine.

Ales membru al consiliului municipal, investit de alţii şi alături de alţii, cu o autoritate pe care, până atunci o exercitasem firesc şi fără s-o împart cu nimeni, m-am simţit intimidat, da. O clipă, probabil că m-am crezut asemenea celorlalţi. Şi, ca şi ei, am aşteptat, mototolind foile albe de hârtie din faţa mea. Deodată, am ridicat capul, Tékao se uita la mine şi râdea, cu râsul lui tăcut şi fără răutate. Cu ochii încreţiţi, mi-a făcut un semn pe care nu l-am înţeles, apoi, direct, fără vreo altă formalitate, a ridicat mâna ca să ceară cuvântul.

I l-am dat, oftând uşuraţi. A vorbit numai cinci minute, fără efecte oratorice, ca şi când s-ar fi adresat elevilor săi. A explicat foarte clar consiliului ce puteri avea şi cum şi le putea exercita. Apoi a trecut la organizarea materială, a explicat ce era primarul, ce erau adjuncţii, voturile. A încheiat, sugerând să fiu desemnat preşedinte al consiliului.

S-a votat pe loc, prin ridicarea mâinii. Am fost ales în unanimitate. Această hotărâre m-a înseninat. M-am aşezat la mijlocul mesei, sub privirea binevoitoare, zugrăvită în culori, a unui preşedinte al Republicii franceze, prefăcut de trei ani în scrum, am mulţumit îndelung şi apoi am propus să trecem la organizarea şedinţelor.

Cel mai bătrân dintre membrii consiliului era Teheï, cel mai tânăr, Tara. Totuşi, am sugerat ca acesta din urmă şi

cu Tékao să fie aleşi adjuncţi. Tara trebuie să fi avut pe vremea aceea numai vreo douăzeci şi trei sau douăzeci şi patru de ani, dar, spre deosebire de ceilalţi băştinaşi, citea şi scria destul de bine. Era foarte tuciuriu, musculos, nu gras, iar faţa lui, altminteri comună, avea totdeauna o expresie atentă şi inteligentă. Era un fost elev al lui Tékao, care îi sprijinise candidatura. Nu-l cunoşteam mai mult decât pe ceilalţi, dar mi-a făcut o impresie bună. La fel ca Tékao şi ca mine, a fost ales în unanimitate, dar cu hohote de râs, căci băştinaşii găseau caraghios să încredinţeze nişte responsabilităţi unui om atât de tânăr. El s-a răzbunat cu abilitate, pronunţând discursul de mulţumire în limba franceză. Jumătate din membrii consiliului nu l-au înţeles. Asta a pus lucrurile la punct. Satisfăcut de felul cum mersese treaba, nu aveam decât regretul absenţei lui Peyrole şi a bunului său simţ. Înţelegeam că, nevrând să amestece puterea civilă cu cea militară, refuzase să se prezinte la alegeri, dar socoteam regretabilă şi poate chiar primejdioasă absenţa lui de la întrunirile noastre. Am sugerat să fie numit secretar general al consiliului, ceea ce, cred, nu prea avea sens; propunerea a fost admisă fără nicio obiecţie, după ce am explicat că, în această calitate, Peyrole va asista la şedinţe, dar nu va putea vota.

Odată constituit, consiliul s-a întrebat ce avea să facă. Tékao ne enumerase, într-adevăr, atribuţiile, dar într-o formă abstractă, puţin cam profesorală, care încânta urechea fără să atingă spiritul.

Aşa cum ţi-am spus, eram zece: Tékao, Leguen, Maï şi Purea, amândoi din Vaiuru, Roua şi Tepaou din Matotea, Maraou din Rairua, Tara din Mahanantoa, şi Teheï din Anatonu.

Tékao avea încredere în Tara, eu în Maï, de care asculta cu sfinţenie Purea, Leguen era legat de Maraou prin nevastă, iar Teheï, care locuia foarte aproape de Marină, se înţelegea bine cu Peyrole. Numai pe cei din Matotea îi cunoşteam mai puţin. Dar, în afară de Tepaou, care nu era

decât un bufon, toţi oamenii care se întruniseră acolo aveau intuiţie, experienţă şi un anumit ascendent asupră concetăţenilor lor.

Erau, cu siguranţă, în stare să guverneze. Atâta doar că nu-şi închipuiau că acest lucru ar fi posibil. Până atunci, Peyrole cârmuise insula fără meschinărie, bizuindu-se pe legile Republicii franceze. Ar fi putut tot atât de bine să continue în acelaşi fel. Dacă dorise o autoritate superioară celei pe care o reprezenta el însuşi, n-o făcuse decât pentru ca aceasta să rezolve cazurile grave, de care, modest, nu se socotea capabil să răspundă singur. Dar nu se întâmplă în fiecare zi evenimente cum fusese cel de la *marae.* Ce aveam să facem până când se va produce un altul, la fel de important?

În următoarele patru sau cinci şedinţe, am început să ne ocupăm de micile litigii care erau lăsate în seama iscusinţei sfatului bătrânilor. Rezolvarea lor ne-a făcut să gustăm puterea şi ne-a învăţat mecanismele democraţiei, dar ne-a adus prea puţină satisfacţie. Treburile astea de judecători de pace făceau să intervină atâtea probleme de persoane, de familii, de sate, şi toată lumea minţea atât de bine, încât, pentru o chestiune derizorie, eram obligaţi să scoatem la iveală, cu mare greutate, întregul ţesut social al insulei, şi asta nu se putea face fără ţipete şi suferinţe. Pentru un porc pierdut sau furat, puţin a lipsit să nu izbucnească un adevărat război, provocat şi condus de facţiuni rivale din consiliul nostru. Fără bunul simţ glumeţ al lui Leguen şi fără autoritatea lui Peyrole, acolo am fi ajuns, fără îndoială.

Mărturisesc, de altfel, că n-am contribuit cu nimic la acest deznodământ fericit. Şi eu îmi făceam ucenicia. Trăind, până atunci, şi acţionând numai de unul singur, eram dezarmat în faţa structurii la a cărei edificare participasem. Crezând-o necesară, o consideram suficientă şi aşteptam ca, prin funcţionarea ei armonioasă, să se rezolve, simplu, tot. Or, asta era o prostie. Structurile nu au

avut niciodată alt rol decât acela de a permite oamenilor să acţioneze.

În orice caz, mergeam în gol. Tékao ne-a salvat. Pasionat de modernitate, a propus elaborarea unui plan cincinal pentru amenajarea teritoriului insulei. Această idee, mult prea abstractă, n-a avut niciun răsunet. Dar mi-a dat mie posibilitatea să intervin. Am susţinut-o din toate puterile, sugerând să începem prin a dezvolta învăţământul.

Această propunere a stârnit interesul prin caracterul ei neobişnuit. La Raevavae, Tékao era stimat, şcoala era respectată, şi se întâmpla câteodată ca unii părinţi să facă – timid – uz de autoritate pentru a-şi obliga copiii să-i urmeze cursurile. Dar nimeni nu credea că din asta ar putea ieşi ceva important sau amuzant. Leguen a fost primul care a reacţionat. Considerând că era prea bătrân ca să „înveţe”, cum spunea el, ne-a împărtăşit o veste bună: *menajera* lui aştepta un copil. Spera ca, atunci când acest vlăstar va ajunge la vârsta de a merge la şcoală, să putem să-l învăţăm tot ce nu putuse învăţa tatăl lui. Tara l-a aprobat, cu prudenţă şi cu maleabilitatea de care dădea dovadă, pe vremea aceea, când ni se adresa nouă. Fără să jignească pe nimeni, a izbutit să spună că educaţia este un lucru bun: oare nu graţie educaţiei fusese chemat el, un tânăr lipsit de experienţă, să ocupe un loc alături de oamenii cei mai înţelepţi din insulă?

Această remarcă, primită cu bunăvoinţă, a făcut încet înconjurul mesei. Fiecare a analizat-o cu un sentiment de surpriză. Ea ridica o problemă, nu părea în firea lucrurilor, dar corespundea unei realităţi căreia, până atunci, nimeni nu-i dăduse nicio atenţie.

Am profitat de situaţia creată pentru a spune că educaţia nu era rezervată numai copiilor şi că, după părerea mea, şcoala trebuia să-şi deschidă porţile şi adulţilor, astfel încât, de acum încolo, fiecare să poată adăuga ştiinţa experienţei pe care o avea.

Cred că vorbele acestea nu i-au plăcut lui Tara, dar n-a

zis nimic. Ceilalţi, dimpotrivă, au avut fiecare câte ceva de spus. În încheiere, Tékao s-a ridicat şi a improvizat, cu multă emoţie, un discurs asupra cunoaşterii, mama artelor şi a meşteşugurilor. Nu era o cuvântare prea originală, dar el credea în ce spune. A fost aplaudat.

Un singur om dintre cei de faţă se arăta reticent: Maï. Râdea şi pălăvrăgea, cu mişcările acelea bruşte şi cu strâmbăturile de maimuţă pe care i le cunoşteam prea bine, şi protesta. Nimeni nu avea nevoie să meargă la şcoală. În privinţa copiilor, nu avea nicio părere. Unora le plăcea să se ducă la şcoală, altora nu. El personal nu observase că învăţătura sau lipsa de carte i-ar fi ajutat sau le-ar fi pricinuit neajunsuri. Copiii învăţau să numere, şi lucrul acesta era oricum folositor. Dar, în ceea ce-i privea pe adulţi, lucrurile stăteau cu totul altfel. Până atunci, oamenii trăiseră fără să se ducă la şcoală şi nimeni nu murise din asta. Adevărata şcoală era marea, muntele, pădurea şi adevăraţii profesori se numeau valurile, peştele, vânatul, copacii. Spunând toate astea, Maï nu voia să supere pe nimeni, şi-i mulţumea lui Tékao pentru eforturile lui, dar, nu-i aşa, nu auzise niciodată ceva mai stupid…

Şi el credea în ce spune şi era destul de emoţionat pentru a-i mişca şi pe ceilalţi. Dar, când era vorba despre ceva, nou, mai degrabă noi eram cei crezuţi pe cuvânt. De altfel, ceea ce propuneam nu avea vreo importanţă deosebită. În sfârşit, povestea asta putea fi ceva amuzant.

Când am trecut la vot, după ce Maï a fost aplaudat, s-a hotărât organizarea unui sistem general de educaţie, cu opt voturi pentru şi două contra, Purea necrezând, spre marele său regret, că se putea desolidariza de Maï.

Nutream o vie prietenie pentru Maï. De când făcuserăm împreună călătoria la Tahiti, mă dusesem adesea la pescuit cu el pe mare, sau în lagună. Maï avea un spirit independent şi vioi, o autoritate reală. La Vaiuru, el dirija totul fără ca măcar să pară atent la ceea ce se întâmplă în jurul lui. Şi apoi avea haz. Când s-a terminat şedinţa de

consiliu am încercat să-l conving, dar el a scuturat din cap şi a zâmbit arătându-şi toţi dinţii dezveliţi până la rădăcină:

— Tu eşti liber şi eu la fel, nu-i aşa? Tu spui da, eu spun nu, dar nu ne certăm... Atunci, ce importanţă are?

A părut că se gândeşte, apoi a scuturat din cap:

— Şedinţele astea, consiliul, toate sunt bune şi frumoase. Dar eu, eu nu sunt decât un pescar, vezi tu, care trăieşte ca tatăl lui şi ca tatăl tatălui lui. Un sălbatic, da, da. Mi-am pierdut ultimul harpon de fier. Acum toate harpoanele mele sunt din os. Merge şi-aşa.

Asta este Maï: un sălbatic. Peştele, marea, *pahi*-urile, asta da. Dar aici, se vorbeşte mult şi se face ceva? Ai? Nu, vezi tu, cred că n-o să mai vin. Am să ţi-l trimit pe fratele meu mai mic. El vorbeşte bine. Şi onoarea o să rămână în familie. Fratele meu se numeşte Taiepo.

Maï s-a ţinut de cuvânt. Mă gândeam că fusese jignit, umilit că nu-şi putuse impune punctul său de vedere. Poate că aşa a şi fost în primul moment. Dar, într-adevăr, şedinţele de consiliu îl plictiseau. Profitase de ocazie, apreciind că o explicaţie proastă valora mai mult decât absenţa oricărei explicaţii. Niciodată n-a făcut nimic pentru a ne împiedica să acţionăm. De fiecare dată când am avut nevoie de el, ne-a ajutat, binevoitor, prompt, cu mintea clară. Îmi plăcea mult Maï. Astăzi nu mai există astfel de oameni. Analfabeţii au, când sunt inteligenţi, o originalitate, o libertate pe care le admir. Am făcut totul ca să nu mai existe analfabeţi, dar câştigând, am pierdut ceva.

Fratele mai mic, Taiepo, era un adormit pe care nu se putea conta. Într-o zi aştepta părerea lui Maï ca să se pronunţe, în ziua următoare hotăra singur şi, când se întorcea acasă, era dezaprobat de tot satul.

În ceea ce priveşte proiectele noastre, am hotărât să organizăm o mare petrecere la care să fie invitată toată populaţia. În timp ce femeile pregăteau mâncărurile, bărbaţii, într-un elan unanim, au construit trei barăci mari, având fiecare o capacitate de patruzeci de locuri, şi o sală

da întruniri destul de mare ca să adăpostească două sute de oameni.

Totul a durat mai puţin de trei săptămâni şi a fost executat într-o atmosferă de entuziasm general. În toată această perioadă, la Anatonu s-au strâns mai mult de cinci sute de persoane, porţiunea de ţărm cea mai apropiată a fost complet secătuită de peşte şi au fost sacrificaţi toţi porcii din sat. În fiecare seară se dansa pe plajă, iar duminica, după slujba religioasă, se organizau diverse jocuri.

Toată lumea era foarte mulţumită.

În ceea ce mă priveşte, îi cerusem lui Bourdaroux să aibă amabilitatea să ne fabrice table de şcoală, mese şi bănci, şi îi sugerasem să-şi ia ajutoare dintre băştinaşi. A acceptat fără dificultate. Bourdaroux era mândru de îndemânarea lui şi, când nu-i contraziceai maniile, era destul de cumsecade.

Cu multă iscusinţă, a înjghebat, lângă fortăreaţa lui, un atelier de tâmplărie şi s-a apucat de lucru.

L-am vizitat după câteva zile, căci eram îngrijorat de felul în care-i trata pe indigeni.

Dar lucrurile nu se întâmplă niciodată aşa cum crezi, şi nici cum spune lumea. Se afirmă că eu am *făcut* Lumea Nouă. Recitind adineauri ceea ce am scris, am avut, dimpotrivă, impresia că mi-am petrecut timpul plimbându-mă, profitând de un privilegiu de care abia dacă eram conştient. Nici impresia mea, nici legendele nu sunt pe de-a-ntregul adevărate sau false. Dacă n-aş fi existat eu, lumea ar fi fost diferită. Şi, dacă nu făceam mare lucru, eram în schimb îngrijorat de orice, atât cât îmi permitea firea. A guverna înseamnă a conduce. Ca şi comanda unui vapor, ca şi cârmitul, asta nu cere un efort fizic prea mare, în afară de cazurile când se produce o furtună sau un accident, dar este în permanenţă nevoie de atenţie. Ani şi ani de zile, aceasta a fost toată munca mea: să fiu atent.

Cât despre Bourdaroux, în timp ce eu mă pregăteam să găsesc acolo cele mai mari grozăvii, dimpotrivă, la el totul

mergea de minune. Ca de fiecare dată, când se începea o activitate nouă pe insulă, şi cum se prezentaseră o mulţime de voluntari. Bourdaroux îi alungase repede pe curioşi şi pe cei neîndemânatici, nepăstrând cu el decât şase oameni, cărora le admirase îndemânarea şi sârguinţa. Acum domnea peste ei, imperios, despotic, dar competent şi corect în muncă. Părea că-i fascinase. Când am ajuns la el, tocmai explica l-a două dintre ajutoarele sale cum trebuiau să taie şi să prefacă în scânduri, cu un fel de fierăstrău improvizat dintr-o tablă, un trunchi enorm, aşezat în echilibru pe un trepied mai înalt decât ei, în timp ce ceilalţi ucenici ciopleau cu tesla copacii mai subţiri.

Nu-mi place ideea muncii divizate, aşa cum era ea practicată altădată în fabrici. Ceea ce se câştiga astfel sub raportul producţiei, se pierdea imediat prin sentimentul urii, prin constrângeri, prin plictiseală. Omul nu este făcut în primul rând pentru a produce. Cei care luau hotărâri în fabrici erau diferiţi de cei care le executau şi le rămâneau necunoscuţi acestora. Superioritatea nu apărea nicăieri.

Dimpotrivă, atunci când oamenii realizează până la capăt, cu mâinile lor, toţi laolaltă, un plan, superioritatea unora dintre ei este grăitoare. Această evidenţă permite, mai uşor decât în alte medii, formarea unor ierarhii indiscutabile. În sânul acestora se creează o complicitate, întemeiată pe dragostea pentru munca bine făcută şi pe admiraţie. Mai mult ca oriunde, e şef cel care lucrează mai bine. Bourdaroux merita admiraţia pe care i-o manifestau oamenii lui.

De aici mi-a venit ideea să-i încredinţez un fel de şcoală de meseriaşi. Ştia să lucreze în lemn, în fier şi se pricepea la zidărie.

A muncit cu oamenii lui timp de patru luni de zile. Când totul a fost gata, membrii consiliului mai întâi au inspectat, flecărind, obiecte şi locuri a căror întrebuinţare n-o întrezăreau decât cu greu, dar a căror soliditate şi al căror finisaj le-au stârnit admiraţia, apoi au umblat prin toate

satele, prin toate *faré*-urile, ca să anunţe deschiderea noii şcoli.

26

A fost un succes fulgerător. În prima zi s-au prezentat optzeci şi trei de elevi. În ziua următoare, numărul lor se dublase. Trebuie să-ţi spun că inaugurarea a fost un spectacol frumos. Eu nu intervenisem în niciun fel, iar cea mai mare parte a membrilor consiliului erau prea aproape de populaţie, prea curioşi să vadă funcţionând noul mecanism, ca să se gândească la aşa ceva. Tara a fost cel care pusese totul la cale, cu complicitatea lui Tékao.

Tékao era într-adevăr un tip ciudat. A slujit comunitatea cu inteligenţă, perseverenţă şi bunătate. Ori de câte ori am avut nevoie de ajutorul lui, mi l-a dat fără şovăire. Era tot atât de deosebit de locuitorii din Raevavae, pe cât ar fi fost un parizian din primii ani ai secolului al XX-lea faţă de cel mai sărac dintre păstorii din Limousin, dar era de acelaşi sânge cu ei. Era asemenea lor, fără să fie totuşi exact la fel cu ei. Le semăna destul de mult ca să-i poată înţelege. Le semăna prea puţin ca să-i poată explica. Pentru mine era un prieten delicat şi sigur, poate puţin prea discret, puţin cam prea deferent, dar alături de care mă simţeam bine şi pe care în anumite privinţe înclinam să-l cred mai mult decât pe oricare altul. Numai că din când în când îmi rezerva câte o surpriză. Devenea uneori mai raevavaeian chiar decât băştinaşii din Raevavae. Aşa s-a întâmplat cu inaugurarea şcolii. Probabil că era bucuros. Şi apoi Tara l-a momit. Mă dusesem să văd cum mergea treaba, fără să

bănuiesc nimic. În timpul nopţii, împrejurimile noilor clădiri fuseseră curăţate şi se presărase cu nisip alb un spaţiu atât de mare încât acestea din urmă păreau construite în mijlocul unei plaje imense şi orbitoare. Pentru a mobila această suprafaţă albă fuseseră înfipte în pământ buchete de ramuri, care alcătuiau boschete şi în faţa barăcilor fuseseră amenajate două ronduri viu colorate care reproduceau, în stilul decorurilor florale caracteristice subprefecturilor şi gărilor de odinioară, un ceas, ale cărui ace indicau ora opt, şi un cocoş galic. Exista o singură diferenţă faţă de subprefecturi şi de gări: begoniile şi panselele erau înlocuite cu pietre colorate de dimensiuni variate.

Pretutindeni erau arborate ciudate drapele tricolore, ale căror falduri rigide şi pocnete înăbuşite m-au mirat până când am văzut că erau făcute din tapa.

Mulţimea, căci era într-adevăr o mică mulţime formată din copii, adulţi şi bătrâni, se adunase în faţa şcolii, lângă o estradă înconjurată de muzicanţi. Totul avea acea înfăţişare modestă, firească şi mişcătoare ce caracterizează totdeauna micile comunităţi.

Pe estradă, un băştinaş, pe care nu l-am recunoscut din primul moment, fiindcă era îmbrăcat în alb, după moda europeană, rostea un discurs. Apropiindu-mă, am văzut că era Tara. Pantalonii lui albi aveau o dungă impecabilă, haina cădea destul de bine, iar la gât avea înnodată o cravată albastră. Talia, destul de largă, căci bărbatul, deşi tânăr, era masiv, îi era împodobită cu un cordon lat, tricolor. Transpira mult şi avea ochii ficşi, gata parcă să-i iasă din oriei te, aşa cum observasem adesea că-i au indigenii când, vorbind despre ceva, sunt cu totul absorbiţi de spectacolul interior al pasiunilor care îi frământă, de cuvintele pe care le vor rosti, şi uită de publicul căruia i se adresează.

Vorbea cu înflăcărare, în tahitiană, făcând gesturile adecvate, iar asistenţa, încântată, saluta sfârşitul fiecărei

fraze printr-o înclinare a capului. Ceea ce spunea nu era prea original, dar credea, fără nicio îndoială, în spusele sale. Pentru el, şcoala era puterea, autoritatea, bogăţia, civilizaţia. Pentru că Raevavae făcea, pentru. şcoală, un efort deosebit, pentru că locuitorii veniseră, în număr mare şi indiferent de vârstă sau de sex, să se înscrie la şcoală, Raevavae avea să devină, ba chiar şi era buricul pământului. Într-o bună zi, prin şcoală şi prin populaţia ei harnică, Raevavae se va extinde, va roi, va cuceri întreg pământul. Sosise ora triumfului pentru Raevavae. Vechile obiceiuri erau îngropate. O aştepta puterea. Raevavae trebuia să preia această putere, pentru propria-i glorie.

Brusc, Tara a trecut la franceză, şi vocea lui a căpătat o intonaţie preţioasă, fiindcă se străduia să pronunţe clar fiecare cuvânt.

— ...Vouă, compatrioţilor mei, a spus el, vă este hărăzit un viitor grandios. Mă uit la chipurile voastre, fraţii mei, şi mă întreb în care dintre voi se ascunde academicianul de mâine, savantul, conducătorul. Nu ştiu să vă răspund, fiindcă nu sunt ghicitor. Dar ştiu, tot atât de sigur pe cât sunt că muntele Hiro este acolo, că marea se află aici, şi că soarele este sus, deasupra noastră, că academicienii, savanţii, conducătorii sunt printre voi.

Trăiască şcoala, trăiască ştiinţa, trăiască Republica!

Deşi au trecut cincizeci de ani de când am ascultat acest discurs, cred că n-am schimbat o iotă reproducându-ţi-l. Asta pentru că, vezi tu, şcoala era o treabă deosebit de importantă pentru mine. Eram foarte legat de şcoală. Şi apoi, mai ales pentru că, atunci când şi-a terminat peroraţia, Tara a ridicat amândouă braţele, într-un gest teatral şi patetic, şi amândouă mânecile hainei au crăpat dintr-odată la subsuori.

A fost un moment de stupoare, oratorul a rămas împietrit, cu braţele în sus, apoi toată lumea a aplaudat râzând. Era un discurs frumos, care se termina printr-o glumă bună. Nimeni nu-şi putea dori un spectacol mai

reuşit.

Tara era gata-gata să se supere. L-am văzut posomorându-se. Privea mulţimea din faţa lui. Şi deodată a izbucnit în râs, şi-a scos haina şi pantalonii, le-a rupt în bucăţi cu mişcări largi şi le-a azvârlit, fâşii, fâşii, în jurul lui. Stătea pe estradă, în cămaşă, cu cravata albastră şi cu picioarele negre, şi râdea. Brusc, a ridicat mâna:

— Iată o dovadă, a zis el. Ca şi ne îmbrăcăm ca nişte oameni cumsecade, ne trebuie altceva decât tapa. Costumul acela era făcut din tapa. Tapa reprezintă vechiul. Trebuie şi învăţăm să prelucrăm bumbacul şi lâna. Trebuia să studiem mult. Vouă, prieteni, vă revine misiunea de a face costume adevărate, durabile, cu care să poată ridica braţele.

A râs iar, apoi a plecat, liniştit, în cămaşă, înconjurat de mica lui curte care, de câtăva vreme, îl însoţea pretutindeni.

În uşa şcolii, Tékao, acum stăpân pe situaţie, jubila.

Întorcându-mă acasă, i-am spus lui Katherine:

— Sământa a fost aruncată, nu ne mai rămâne decât să aşteptăm roadele. Peste şase luni, vor şti toţi că citească. Peste un an, vom putea face o triere. Iar peste doi ani, vom începe să avem rezultate interesante. E ceva de durată, bineînţeles, dar închipuie-ţi…

Ziceam că o să fie ceva de durată, dar nu credeam. Vedeam deja adevărate promoţii de oameni utili, inteligenţi, noi. Eram fericit. Credeam că partida fusese definitiv şi pe de-a-ntregul câştigată. Numai Tara mă nelinişte puţin. Îmi plăcea forţa lui, tinereţea lui. Eram mulţumit văzându-l că adoptase nişte idei la care ţineam. Dar o lua prea repede. Nu consultase consiliul înainte de a vorbi. Costumul lui alb era, poate, un semn de modernism, poate un mijloc de a se distinge, de a se ridica deasupra celorlalţi. Mi-am promis să-l supraveghez. Da, da, acesta era singurul motiv de îngrijorare pe care-l aveam.

În timp ce vorbeam, Katherine se ocupa de tatăl tău. Îi

făcea baie sau îi dădea să bea, nu-mi mai amintesc exact. Îi pusesem numele Louis, fiindcă mi se părea că e un nume cu adevărat francez. De când patria mea dispăruse, devenisem patriot.

Katherine a terminat ce avea de făcut, a luat copilul în braţe şi m-a întrebat:

— Vor avea oare răbdare să aştepte? Se descurajează atât de repede…

Eu de-abia mă despărţisem de ei şi îi văzusem reacţionând. Mă simţeam plin de mulţumire şi de fraternitate. Am râs:

— Se bat ca să intre la şcoală. Unii se vor lăsa păgubaşi, fără îndoială dar câţi? Cinci, zece la sută? Ce contează asta? Contează numai cei care vor rămâne.

La o lună după deschiderea şcolii, rămăseseră exact zece la sută elevi permanenţi. Treizeci şi şase de elevi.

Cu o foarte mică diferenţă, Tékao ajunsese la vechiul efectiv al clasei. Era dezolat şi-n acelaşi timp zâmbitor:

— Am mers prea repede, spunea el. Era prea frumos.

Eu însă eram disperat. Vexat. Mă simţeam ridicol, inutil. Speranţele îmi fuseseră înşelate. Mai cu seamă, eram atins în amorul meu propriu, înţelegi?

Socoteam că Tékao şi Noemié procedaseră greşit cel de-al doilea ajutor de învăţător, băiatul acela din Matotea, căruia noi îi promiseserăm gloria, se întorsese la el acasă, râzând cu răutate. În sălile de clasa devenite inutile, bătrânele din Anatonu se adunai după-amiaza ca să trăncănească la umbră. Era un dezastru total.

Neascultând pe nimeni, nici chiar pe Katherine, am făcut singur, călare, înconjurul insulei ca să-mi recuperez oamenii. Peste tot, am fost ascultat cu politeţe, apoi, cum eu insistam, lumea a zâmbit. În cele din urmă, interlocutorii mei au izbucnit în râs. Şcoala nu era ceva prea amuzant. Trebuia să stai jos, fără să faci nimic, şi să asculţi, să asculţi, să asculţi. Dura mult şi în acelaşi timp era greu. Un om mi-a spus că în două zile învăţaseră numai patru litere,

nici nu mai ştia care anume. Dar el văzuse multe cărţi în viaţa lui. În cărţi sunt tot atâtea litere câţi peşti sunt în mare. Atunci, cât timp va fi necesar ca să le înveţe pe toate? Şi, de fapt, la ce servea atâta învăţătură?

Dacă aş fi insistat, lucrurile ar fi luat o întorsătură nedorită. N-am fost atât de nebun încât să mă încăpăţânez făţiş. Dar eram jignit. În politică n-ar trebui să te simţi niciodată jignit. Dacă un lucru nu reuşeşte, trebuie să încerci să afli de ce, şi să elimini principalele obstacole. Un eşec trebuie să fie totdeauna o lecţie. Nu trebuie niciodată să-l iei ca pe un afront personal, chiar dacă tu credeai din toată inima în ceea ce propuneai. Să-ţi aminteşti de lucrul acesta.

Eu nu ştiam. Am vrut deci, imediat, când totul era cald încă, să câştig. Căci acesta era adevărul: nu mă mai gândeam la proiectul meu, aproape uitat; voiam să câştig o victorie. Era pueril şi primejdios.

Am făcut tot soiul de cercetări, ca un nebun ce eram. Am găsit o idee. O să vezi care.

Pentru că băştinaşii nu voiau să se instruiască, m-am gândit eu, trebuia cel puţin să se înmulţească. Nu se poate, probabil că nu se poate face o lume cu şapte sute cincizeci de persoane. Dar cu o mie cinci sute? Cu două mii? Ţi-am spus doar că eram nebun.

M-am dus deci la Dubois şi l-am întrebat ce era de făcut. Mi-a răspuns cu precizie. Singurul lucru util era reducerea mortalităţii infantile prin îngrijiri adecvate. Mi-a ţinut un curs de puericultură şi a stabilit pentru mine o listă de îngrijiri ce trebuiau date sugarilor. Dar, tot timpul cât am discutat, am simţit că adopta faţă de mine o atitudine rezervată, neutră, şi se mulţumea să joace rolul expertului care este consultat şi care răspunde.

Nu mă simţeam în largul meu când mi se vorbea de apă fiartă şi de comprese sterilizate. Îmi dădeam seama că sunt ridicol.

Cum sufeream ca un om jupuit de viu, am ajuns să-mi ies

din fire. Am ridicat nasul:

— Nu prea ţineţi la mine, am spus eu.

Dubois a zâmbit:

— Ba da, ţin mult la dumneavoastră.

— Totuşi nu mă aprobaţi…

A dat uşor din umeri.

— N-am spus asta.

— Doar nu sunteţi împotriva igienei.

Mi-a aruncat o privire stinsă, care m-a făcut să mă simt cretin.

— Nu vă enervaţi, mi-a spus el. Nu fiţi dezagreabil. Ce gândesc eu despre dumneavoastră nu are nicio importanţă. Sunt un om singuratic. Dar… nu-mi sunteţi antipatic. Şi nu sunt contra igienei. Fără îndoială, prea mulţi copii mor… dar de când suntem la Raevavae noi, europenii? De o sută, o sută douăzeci de ani? Ce am adus cu noi? Pacea, rujeola şi tusea convulsivă. Aceste două boli au făcut mai multe victime decât tot războiul. Bilanţ negativ, deci. Şi-n afară de asta? Insula este o mică societate. Ea şi-a găsit un echilibru. N-o brutalizaţi prea mult, chiar dacă o faceţi spre binele ei.

— Dar, în sfârşit, am spus eu mânios, chiar dumneavoastră voiaţi să-i oferiţi o lume nouă.

A făcut pe prostul.

— Într-adevăr, am spus că e necesar. N-am spus însă că trebuie să şi înfăptuim această transformare, în chirurgie avem adesea astfel de cazuri. Este necesară o operaţie, dar a o executa ar fi o barbarie. Uneori e mai bine să laşi pacientul să moară… Cu cât trece mai mult timp, cu atât mi-e mai greu să intervin. Mă întreb chiar dacă n-aş face mai bine să tac pur şi simplu.

Nu răspundea propriu zis la întrebările mele, nici la neliniştea mea. Presupun că o făcea în mod voit. Dubois avea un fel foarte personal de-a purta o conversaţie. Era foarte pudic, faţă de el, ca şi faţă de ceilalţi. Pe de altă parte, îi era foarte greu să trăiască. Poate că asta explică

de ce gândirea lui avea atât de des, în legătură cu lucrurile cele mai simple, un aspect abstract, general, aproape filosofic.

Nu am un caracter urât. Aşa sunt eu. E o trăsătură a firii mele. Lucrurile şi oamenii mă interesează într-atât încât uit bucuros chiar şi de mine. Vreau să spun că uit atitudinile, ideile preconcepute pe care le pot avea în aşteptarea unui eveniment. În ziua aceea, simplul fapt de a vorbi cu Dubois m-a liniştit oarecum. Am schimbat vorba:

— Aş vrea să ne ajutaţi, am spus eu deodată. Aş vrea să formaţi unul sau doi infirmieri. N-aţi întâlnit niciodată pe nimeni printre localnici...?

Privirea lui Dubois s-a schimbat brusc. Ca să-l interesezi, trebuia ca gândurile tale să coincidă cu ale lui:

— Unul sau doi infirmieri, dintre care unul ar putea, la nevoie, să devină medic? E o idee care ar rezolva... da, e o idee. Ar fi trebuit să mă gândesc la asta. De altfel, cred că m-am şi gândit. Căci cunosc pe cineva, dar...

— Spuneţi...

— Katherine. soţia dumneavoastră.

Nu-mi plăcea această idee. Am vorbit despre Louis, despre ceilalţi copii care vor veni. Dubois mă privea în tăcere. Până la urmă am spus:

— O să-i vorbesc despre asta. Nu eu trebuie să decid. Apoi am plecat, cu notele mele.

Imediat ce-am ajuns acasă, i-am relatat lui Katherine conversaţia şi am încheiat zicând:

— Bineînţeles, nici nu se pune problema să te duci.

— De ce?

Când era emoţionată, Katherine nu lăsa să se vadă nimic, dar accentul ei devenea mai pronunţat. Am remarcat această schimbare şi m-am enervat mai rău.

— De ce? Pentru că este imposibil. Tu ai ocupaţiile tale, copilul, casa, totul... şi-apoi, Dubois e amabil, dar... Dar mai ales, îţi este teamă de indigeni. Cum ai putea să-i îngrijeşti?

— Nu-mi mai e teamă de indigeni, a spus Katherine cu o

voce metalică. Nu-mi mai e frică de când ne-am căsătorit. O ştii prea bine. Cât despre restul, pot să mă aranjez. Odile Peyrole îl va lua pe Louis. Aici nu am nimic de făcut. Hina se descurcă mai bine decât mine. Tot ce am de făcut este să pun flori în vaze…

Eram supărat. M-a luat de mână, a zâmbit:

— Stai jos. De ce sunt bărbaţii ca nişte copii? Nu cumva eşti gelos pe Dubois?

Am privit-o cu uimire:

— Deloc. E ridicol.

A zâmbit uşor.

— Cu părul tuns frumos, cu un costum drăguţ, Dubois ar fi… Dar dacă nu eşti gelos pe el, atunci eşti gelos pe mine? Vrei să fii singurul personaj important din familie?

Am ridicat din umeri. Ea a râs iar:

— Ştii, e ceva serios. Îţi spun prostii, dar e şi vina ta. Vrei să schimbi Raevavae. Oare n-am dreptul să te ajut? Cred că aş putea îngriji bolnavii. Am făcut studii foarte serioase. Dacă am chef, sunt capabilă să învăţ lucruri grele. Şi am chef să fac această muncă.

— Dar e ridicol. Niciodată bărbaţii nu se vor lăsa îngrijiţi de tine.

— Ei bine, voi îngriji femeile şi copiii. Voi ţine cursuri de puericultura…

Râdea de mine cu blândeţe, dar o cunoşteam bine. Era serioasă. Am renunţat:

— Nimic nu e uşor. am spus eu descurajat.

Ea a zâmbit:

— Nu, dar vreau să te ajut. Vreau să servesc la ceva. De altfel…

S-a apropiat de mine:

— …sunt o soţie bună, nu? Ştiu să gătesc mâncăruri franţuzeşti, mă pricep la dragoste, am făcut un copil frumos, îţi primesc prietenii…

— Da, eşti o soţie bună, am spus eu.

— Atunci lasă-mă să mă simt utilă. Am acest drept.

Acesta era totdeauna cuvântul cu care încheia. Când se simţea îndreptăţită să ceară ceva, nu ceda niciodată. Confunda adesea dreptul cu onoarea. În ciuda nemulţumirii mele sau poate tocmai din această cauză, nu mai eram foarte sigur că am dreptate. Chiar a doua zi s-a dus să-l caute pe Dubois.

Dubois era un om curios. Respectul pe care-l aveam pentru el provenea, în parte, din diferenţa de vârstă, dar nu numai din asta. Era o fiinţă care mă intriga. L-am cunoscut foarte bine, treptat, din frânturi. Sunt singurul care i-a reconstituit viaţa. Până acum n-am vorbit nimănui despre acest lucru. Se spune că era un erou. Pentru Toutepo, este primul sfânt al Lumii noastre Noi. De altfel, afirmaţia nu e complet lipsită da adevăr. Dar o să vezi îndată cum se fabrică un sfânt.

Dubois era unicul fiu al unui mic doctor protestant din localitatea Les Deux-Sevres. Respectând şi în acelaşi timp nerespectând dorinţa părinţilor săi, devenise el însuşi modic, dar medic în marină. În această calitate, făcuse războiul din ’40, apoi campania din Indochina, apoi pe cea din Algeria. Soldat şi medic. Ucigaş şi salvator. Exact aşa cum începuse, voind să fie în acelaşi timp medic de ţară şi navigator de cursă lungă.

Nu ştiu de ce nu s-a căsătorit niciodată.

Multă vreme a dus viaţa confortabilă şi boemă a ofiţerilor celibatari, apoi, deodată, la sfârşitul războiului din Algeria, şi-a dat demisia aparent fără motiv.

De fapt, în momentul acela era un om sfârşit. În Indochina trecuse printr-o încercare căreia se poate spune că nu-i supravieţuise. E o poveste simplă, aş zice aproape banală. Marina debarcase un anumit număr de comandouri care operau în orezării şi pe ţărmul mării, la gurile râurilor. Erau trupe foarte singuratice, care trăiau din resursele oferite de ţinut, ca indigenii, şi întrebuinţând indigeni.

Într-o zi, Dubois s-a alăturat unuia dintre aceste grupuri. Din curiozitate, mi-a spus el. Voia să vadă războiul altfel

decât de la Hanoi, sau de pe puntea unui vas. Comandoul respectiv a rea răniţi, bolnavi. Dubois s-a oferit să-i îngrijească. Trebuia să stea acolo numai patruzeci şi op: de ore. Dar se declarase o ofensivă vietnameză, comandoul luptase din greu, pierzând orice contact cu exteriorul. Dubois a urmat grupul timp de trei săptămâni.

O poveste banală, dar urâtă. Îmi face tot atât de puţină plăcere să-mi amintesc de ea pe cât i-a făcut lui Dubois să mi-o relateze. Nu l-am întrebat, dar l-am provocat... Aşteptam de la el ceva, nici eu nu ştiu ce. Am fost răbdător. De-a lungul unei vieţi, dacă avem noroc – sunt oameni care trăiesc o sută de ani fără să descopere nimic – aflăm de la ceilalţi două-trei lucruri cu adevărat importante, două-trei lucruri care ne fac ca, după ce le-am aflat, să nu mai fim ca înainte. Dar lucrurile acestea le ţinem ascunse. Dubois şi-a păstrat secretul jumătate din viaţă. În orice caz, împreună cu comandoul s-a învârtit trei săptămâni prin orezării, din ambuscadă în ambuscadă, luptându-se cu ţânţarii, cu lipitorile, cu noroiul, cu căldura. Oamenii se odihneau ziua şi mergeau noaptea. Şeful grupului a fost ucis, iar corpul lui a trebuit să fie abandonat. Duşmanii erau foarte aproape, greu de observat. Şi unii şi ceilalţi trăgeau fără să se vadă, prin perdeaua de trestii.

Într-o noapte, un marinar care mergea ca încheietor de pluton a fost răpit. La început, tovarăşii lui Dubois nu i-au observat absenţa. Apoi l-au auzit ţipând. Era mezinul grupului. Ceilalţi îl torturau, sperând ca ţipetele lui să-i atragă pe francezi, care ar fi căzut atunci într-o ambuscadă. Dar marinarii erau bine căliţi, conduşi de un gradat care-i cunoştea, pe vietnamezi. Au avut curajul să fugă.

Dar ceilalţi îi urmăreau. Şi puştiul continua să ţipe. Numai către ziuă a scos un urlet şi apoi a tăcut. La răsăritul soarelui, camarazii lui i-au găsit cadavrul aşezat cu multă grijă într-un loc unde nu se putea să nu-l vadă. Au mai rezistat câteva zile încă, până când au fost; degajaţi din încercuire de Legiune. Au cerut chiar să participe la

operaţia care a urmat.

Ţi-am spus că erau însoţiţi de indigeni care le serveau drept cercetaşi. Printre aceştia din urmă, era un anume Bö, pe care toată lumea îl iubea fiindcă era totdeauna vesel, totdeauna bine dispus.

Operaţia de curăţire a reuşit. Vietnamezii erau abia în număr de o sută, în acel mare canton. Au fost ucişi aproape toţi. Armata a făcut câţiva prizonieri. Iar Bö a făcut şi el un prizonier.

Cu câţiva compatrioţi, l-a dus undeva mai la o parte. Dubois, cum rătăcea fără ţintă fiindcă bătălia se terminase, a dat peste ei. Îl legaseră pe vietnamez, gol, de un copac şi, cu un cuţit, îl jupuiau de viu, cu foarte mare grijă.

Omul de-abia gemea, cu o voce subţire.

Dubois era militar şi medic. Ştia ce lucruri îngrozitoare se pot face cu un trup omenesc. Nici măcar n-a fost cu adevărat surprins, căci ştia că asemenea lucruri există.

Dar a văzut ochii osânditului. Şi după treizeci de ani îi vedea încă, atunci când mi-i descria: erau, mi-a spus el, nişte ochi larg deschişi. Încă foarte vii, şi extraordinar de lucizi. Omul depăşise disperarea, epuizarea, durerea. Îşi privea călăii, îi urmărea, îi înţelegea, se identifica cu ei, apoi deodată atenţia îi scădea şi se contempla pe sine însuşi. În plină desfăşurare a acestei grozăvii monstruoase, căreia ştia că-n curând nu-i va mai putea rezista.

Dubois a aşteptat sfârşitul. Până în ultima clipă a suportat privirea acelui om, care privea alţi oameni. Ştia că nu se putea face nimic. De altfel nici nu-i era în fire să acţioneze.

Dar ceva s-a stins în el pentru totdeauna.

A mai aşteptat câţiva ani, apoi şi-a dat demisia, fără motiv. Avea vag intenţia să-şi cumpere un cabinet de consultaţii la La Rochelle sau la Paris, dar nici măcar nu s-a întors în Franţa. Aproape la voia întâmplării, dar întâmplările neprevăzute sunt uneori foarte logice, s-a dus în Israel, a trecut apoi în Indii, de unde a ajuns încet, încet

în Tahiti. A eşuat la Raevavae şi s-a simţit foarte bine acolo. Nimic nu mai avea importanţă pentru el.

Era un om bun, dar lipsit de energie, crescut în ideile unui alt secol. Era făcut să trăiască într-o ţară puternică, cu graniţe precise, cu o monedă sigură, cu o armată victorioasă şi cu o religie clară. Chiar ateu, chiar anarhist, s-ar fi bucurat de această religie, de această armată. Neavându-le, nu s-a bucurat de nimic. S-a târât prin viaţă.

Şi apoi, a crezut că a descifrat, în ochii unui muribund, mesajul care ar fi putut da un sens vieţii sale. A crezut că a citit în ei decadenţa unei lumi sfârşite, condamnate.

Un om cu alt temperament, i-ar fi crăpat capul lui Bo, sau, dacă n-ar fi putut s-o facă, ar fi hotărât că războiul la care participa era dezgustător.

În acelaşi timp şi poate din cauza educaţiei lui protestante – niciodată nu poţi spune că ai ajuns să cunoşti bine un om atât de ascuns – a păstrat un fel de speranţă, bazată pe încrederea în om. Dacă acesta era în stare de cele mai rele lucruri, gândea el, putea să fie în stare şi de cele mai bune. Corupţia lumii nu condamna şi creaţia în sine. Dacă ar fi fost catolic, Dubois ar fi intrat poate la mănăstire. Singur cu el însuşi, s-a instalat la Raevavae şi a dus acolo o viaţă de călugăr.

La nivelul individului, credea că totul este posibil, într-o zi, mi-a spus că ar fi vrut din toată inima să devină altul. N-am înţeles ce voia să spună. De fapt, încerca, într-adevăr, să devină alt om. Acest bătrân celibatar, comod şi rafinat, dintr-odată n-a mai vrut să fie decât un medic în slujba comunităţii. Dar, la Raevavae erau puţini bolnavi. Ca să-şi umple cu ceva libertatea, şi pentru că, în ciuda eforturilor pe care le face, omul nu-şi poate schimba firea, nu încetau să mediteze, să caute cauze, să urmărească explicaţii.

Dar nici asta nu-l ajuta prea mult. Meditaţia în singurătate, când este într-adevăr solitară, când nu se sprijină nici pe credinţă, nici pe un act de caritate, sfârşeşte totdeauna prin a cădea în banalitate.

Dubois îşi dădea seama de lucrul acesta. Pentru a nu duce o existenţă absolut goală, îşi născocise o mulţime de îndatoriri. Viaţa îi era reglată de un program care nu-i lăsa niciun minut liber. Totul era prevăzut, măsurat, în acest program. Era stabilită o oră de mers pe jos şi o oră de pictură, o zi pentru spălatul rufelor şi o zi pentru grădinărit, o lună de pescuit şi o lună de vânătoare. Era ceva destul de stupid, dar înţeleg lucrurile astea. Dubois voia să nu-şi mai aparţină, îşi gera propria persoană în numele altuia, care era tot el, şi această dualitate era drama lui.

Toate astea explică de ce i-a fost atât de greu şi de ce i-a trebuit atât de mult timp lui Katherine ca să se pună de acord cu el asupra unui plan de muncă şi asupra unui orar; când totul a fost însă pus la punct, lucrurile au mers ca pe roate.

27

Cu mine s-a petrecut însă altceva. Eram preocupat numai şi numai de problema mortalităţii infantile, pentru că socoteam că era uşor de rezolvat şi pentru că îmi plăcea s-o cred importantă.

În realitate, nu era o chestiune de prea mare interes; în schimb, punea multe lucruri în discuţie.

În fiecare an, cei şapte sute patruzeci de locuitori ai insulei aduceau pe lume între treizeci şi patruzeci de copii. Doi la sută dintre aceştia, adică mai, puţin de un individ, mureau înainte de a fi împlinit vârsta de un an.

În Europa, acest procentaj nu atingea decât şase la mie. Aveam ambiţia să ajung şi eu la acelaşi rezultat. Dar, ca să câştig un copil pe an, mă luam în piept, fără să-mi dau seama, cu tot Raevavae.

Căci, ce se întâmpla, la urma urmei? Nişte bărbaţi şi nişte femei, strânşi laolaltă pe o insuliţă pierdută, se cunoşteau din copilărie, întocmai ca locuitorii unui sat, se jucau împreună, fără nicio reţinere, într-un peisaj făcut pentru bucurii. Când erau mici, schiţau gesturile dragostei, ca să-i imite pe cei mari, iar într-o bună zi, constatau cu satisfacţie că nu mai aveau nevoie să imite şi că puteau lucra pe cont propriu. Nu încetau să se joace, dar, în acelaşi timp, făceau şi copii.

Copiii aceştia se năşteau oriunde, singuri, în desiş, sau în sat, în mijlocul unei numeroase asistenţe. Imediat ce erau

născuţi, erau spălaţi în apa mării sau a vreunui râu, înfăşaţi în cârpe murdare şi hrăniţi cu ce se nimerea. După un an, dacă nu mureau, începeau să meargă, să vorbească, să înoate şi căpătau independenţă. Creşteau vesel, deveneau viguroşi, mimau gesturile dragostei, făceau dragoste, şi la rândul lor, aveau şi ei copii. Era o întreagă civilizaţie.

Bizuindu-mă pe lecţiile lui Dubois, eu doream ca mamele să se lase examinate cel puţin o dată pe trimestru în timpul sarcinii, naşterea să aibă loc în prezenţa doctorului, şi, dacă era cu putinţă, într-un dispensar, iar nou-născuţii să primească îngrijirile şi alimentaţia potrivită.

Nu era cine ştie ce. Dar femeile polineziene, care nu sunt sălbatice, consideră că nu există porcărie mai scârboasă pe lume decât să-şi arate părţile ruşinoase; iar moaşele satului, care erau totodată şi femeile cele mai înţelepte şi mai experimentate, aveau ideile lor despre îngrijirile ce trebuie date femeilor care nasc; şi-apoi laptele de cocos şi peştele crud sunt, la urma urmei, mai uşor de găsit şi mai curate decât laptele vacilor costelive, mulse cu mâinile murdare într-un bidon vechi; dar, mai ales, pentru a asigura supravegherea copiilor, e nevoie ca ei să aibă o familie.

Toate acestea erau evidente. Dacă n-aş fi făcut dintr-asta o chestiune personală, le-aş fi văzut şi eu imediat. Dar pe atunci, credeam că puterea îţi permite să acţionezi, să întreprinzi orice fel de acţiune. Socotesc că alegerea mea ca primar îmi luase cu totul minţile. Voisem să impun cu de-a sila şcoala, şi planul îmi fusese respins. Acum mă răzbunam. Devenise o idee fixă. Nici nu poţi să-ţi închipui ce eforturi am făcut. Nu mai râdeam deloc.

Băştinaşii mă găseau ciudat, dar ei au fost totdeauna amabili şi binevoitori cu mine. Când am început să le expun planurile mele, m-au ascultat cu prietenie, fiindcă mă credeau nebun. Apoi, s-au întors la treburile lor, fără niciun comentariu.

Evident, ar fi trebuit să abandonez ideea. În loc de asta, m-am dus să caut, în stocurile lui Simon catihetul, care

acum intraseră în stăpânirea administraţiei, o ladă cu flori din material plastic, oribile dar vopsite în culori vii, şi am promis două dintre florile acestea fără moarte oricărei femei însărcinate care s-ar lăsa examinată de Dubois.

În cele din urmă, o puştoaică, escortată de trei grăsane, a acceptat să rişte consultul. De altfel, nici nu ştia la ce se expune.

Când Dubois i-a explicat despre ce-i vorba, s-a schimbat la faţă, a fugit afară şi a început să urle, în timp ce grăsanele îl ocărau pe doctor.

Ştirea a făcut înconjurul insulei. Şi a displăcut, cu toate explicaţiile pe care mă străduiam eu să le dau. Timp de două luni, până când întâmplarea a fost uitată, bolnavii au renunţat să mai recurgă la Dubois, care, totuşi nu mi-a adresat niciun reproş.

Pe nesimţite, ceva se tulburase la Raevavae din vina mea. Liberalismul şi, poate, indiferenţa băştinaşilor au făcut ca lucrurile să nu ia o întorsătură gravă, dar Peyrole, care era atent la toate mişcările insulei, a ţinut să-mi comunice, cu o răceală dezagreabilă, părerea lui asupra iniţiativei mele.

Printr-o ciudată mişcare de pendul, Bourdaroux a venit la mine a doua zi, ca să mă felicite. Omul acesta, care dispreţuia progresul pentru că permitea intervenţia celorlalţi în viaţa sa, se declara acum deodată modernist, numai fiindcă băştinaşii nu renunţau la tradiţie.

Vizita lui, avansurile pe care mi le-a făcut, mi-au fost tot atât de neplăcute ca şi răceala lui Peyrole.

Eram singur. Katherine tăcea. Leguen mă privea, cu un aer dezolat, fără să îndrăznească să intre în vorbă cu mine, iar Maï, Tapoua, toţi cei care pretindeau că sunt prietenii mei, schimbau subiectul cu multă abilitate ori de câte ori voiam să vorbesc despre această chestiune.

N-am să spun că eram nenorocit; ar fi un cuvânt prea mare. Dar am fost într-adevăr foarte indispus. Eram tânăr. Iubeam oamenii şi, în acelaşi timp, îi dispreţuiam puţin.

Aveam impresia că ştiu ce e bine pentru ei şi împotrivirea lor mă mira.

Şi astăzi chiar îi mai dispreţuiesc încă, aşa cum mă dispreţuiesc şi pe mine însumi. Mi se pare că nu poţi trăi dacă nu gândeşti astfel. Dar îi şi respect. Proşti sau nu, sunt liberi. Au dreptul să refuze oricând, orice, chiar dacă o fac prosteşte. De altfel, sunt mai mult neştiutori şi fricoşi decât proşti.

Pe când meditam la faptul că băştinaşii aveau oroare de igienă, Tékao a venit să-mi aducă o veste bună. Prins de himerele şi de grijile mele, neglijasem şcoala. Or, ea număra acum vreo şaizeci de elevi permanenţi. Începutul îl făcuseră locuitorii din Anatonu, care erau mai aproape. Apoi, celelalte sate, nevrând ca truda lor pentru construirea clădirilor să se ducă pe apa sâmbetei, au început să-şi oblige copiii să frecventeze şcoala.

Pe de altă parte, Noémie întreprinsese şi ea în felul ei, care se deosebea total de al meu, o campanie publicitară. Biata *vahiné* fără bărbat şi fără frumuseţe, umbla în fiecare după-amiază, din *faré* în *faré,* şi citea Biblia. Indigenii erau foarte sensibili la aceste lecturi, pe care le ascultau cu admiraţie. Noemié profita de acest fapt, ca să le ofere un volum legat în carton negru, luat din rezervele misiunii, şi le explica cât ar fi de plăcut ca cineva din familie să poată citi pentru toţi, cu glas tare.

Această politică începea să dea roade. Oamenii veneau unul câte unul, nu ca să înveţe să citească, ci ca să înveţe să citească Biblia, ceea ce era altceva.

Astfel, am descoperit că puteam să am dreptate şi în acelaşi timp să greşesc. Şcoala se umplea de elevi. Bourdaroux îşi păstra ucenicii, şi chiar, într-o dimineaţă, Katherine mi-a spus că Dubois, care nu încetase nicio clipă s-o instruiască din momentul în care acceptase principiul, recrutase două tinere eleve, dintre care una, după spusele soţiei mele, era foarte inteligentă.

Am fost bucuros şi totodată umilit de cele aflate. Ceea ce

dorisem eu se înfăptuia, chiar dacă, aşa cum calculasem, era nevoie de o sută de ani pentru a alfabetiza, în ritmul actual, întreaga insulă. Dar lucrul acesta se înfăptuia fără mine, aproape chiar împotriva mea. Multă vreme tatăl meu mă socotise prost. Poate că nu greşea.

Această bruscă modestie m-a făcut să mă gândesc din nou la mine. Consider, poate greşit, că harul, adică uşurinţa de a face anumite lucruri, de a te purta cu oamenii, îţi este dat prin dragostea maternă. Copiii fără mamă, ca mine, trebuie să înveţe totul, dibuind. Am fost leneş, fără îndoială, dar mă preocupau atâtea complicaţii infime. Neîncetat, trebuia să mă analizez, să văd în ce punct ajunsesem, să adun diferitele bucăţi din mine însumi. Altădată, nu-mi fusese greu s-o fac. Ura faţă de tata, care constituise mobilul vieţii mele până la douăzeci de ani, era un sentiment simplu şi, la urma urmelor, comod. Femeile constituiseră o ocupaţie, care însă nu reuşise să mă absoarbă. Şi, dacă mă străduisem să învăţ să călăresc, echitaţia nu fusese niciodată pentru mine mai mult decât o plăcere.

Dar, de şase luni încoace, uitasem de mine. Nu trăisem decât pentru ceea ce făceam. Am renunţat la tot, brusc, m-am întors iar la soţie, la discurile părăsite, la cai la Tapoua şi la natură. În perioada aceasta a fost concepută fiica mea Anne,

Am făcut plimbări îndelungate prin insulă, m-am dus la pescuit cu Maï, care m-a primit râzând, şi l-am descoperit pe fiul meu, căruia, până atunci, nu-i dădusem nicio atenţie.

Curând, am fost vindecat. Am putut să mă văd limpede. şi am râs cu poftă.

Am organizat o mare vânătoare de porci şi am dat pe plajă un mare ospăţ, care a coincis cu naşterea fiicei lui Leguen, o pisicuţă jigărită, foarte bronzată, dar cu ochii lui taică-său, şi căreia acesta a ţinut să-i dea, din cauza mea, numele de Pierrette.

Am avut iar, la fel ca altădată, mulţi prieteni, şi insula, fericită că se găsea din nou la unison, a reînceput să trăiască în pace.

După trei ani, am fost reales primar. În unanimitate.

În taină, totuşi, fără să mi-o mărturisesc prea bine nici chiar mie însumi, continuam să ţin ochii deschişi, căutând cu încăpăţânare mijlocul de a-mi lansa tovarăşii într-o acţiune.

28

Grija mea era reală, apăsătoare. Ea provenea nu atât dintr-o viziune mai mult sau mai puţin profetică asupra viitorului, cât, mai ales, dintr-o trăsătură esenţială a firii mele – dorinţa de-a face ceva, orice ar fi fost acel ceva – şi era întreţinută, stimulată de curiozitatea mea înnăscută.

Totuşi, nici de astă dată soluţia n-a depins de mine. Gândindu-mă din nou la toate, stau şi mă mir văzând ce puţină iniţiativă am avut întotdeauna şi cât de des am profitat de împrejurări.

Trebuie să recunosc şi că ceea ce avea să se întâmple sub ochii mei era foarte subtil, deşi neprevăzut.

Într-o duminică dimineaţa, în timp ce Katherine era la biserică împreună cu tatăl său, iar eu leneveam acasă, un bătrân gâfâind de alergătură a trecut prin gard ca un mistreţ şi s-a aruncat asupra mea.

Maï întâi, din cauza gâfâielii şi a surescitării lui, n-am înţeles nimic din cele ce-mi spunea. Am în cercat să-l calmez, dar, dacă reuşeam să-l liniştesc pentru câteva clipe, imediat ce voiam să-i pun o întrebare, începea iar să bâiguie şi să-şi rostogolească ochii în cap. Până la urmă, am înţeles că era din Vaiuru şi că Maï era nepotul lui.

În dimineaţa aceea, în zori, plecase singur, cu piroga, în loc să se ducă să asculte predica. Ar fi trebuit să meargă la biserică, bineînţeles, dar se îmbarcase foarte devreme şi spera să se întoarcă la timp. În sfârşit, aşa zicea el, dar

poate că nu avea chef să se du că la biserică. Era bătrân şi mersul pe jos îl obosea. În tot cazul, nu avea intenţia să-l mânie pe Dumnezeu. Dorea numai să pescuiască câteva languste în lagună şi să viziteze plantaţiile de cocotieri de pe diferite insuliţe din reciful exterior.

Pescuise, deci, puţin. În zori, apoi, fără să se grăbească, se dusese să viziteze trei dintre aceste insuliţe, care se numeau Mano, Maha şi Vaiamanu. Avea intenţia să urce pe la răsărit până la *motu*-ul cel mare, unde se afla plantaţia cea mai importantă, dar, între timp, soarele devenise foarte puternic. Se oprise, aşadar, la Vaiamanu, ca să mănânce puţin şi să se odihnească. Dormise la umbră, apoi se hotărâse să-şi continue drumul. Chiar în clipa aceea, văzuse, pe plaja *motu*-ului Araoo, care era foarte aproape, mai multe pirogi aşezate una lângă alta pe nisip.

Erau nişte pirogi uite aşa de mari, pentru cel puţin patruzeci de persoane, cu prove cum nu se mai văzuseră niciodată la Raevavae, cu etrave care… cu bordaje pe care… pe scurt, nişte pirogi străine.

Bătrânul stătuse destul de multă vreme la pândă, fără să vadă niciun om, dar numărase în schimb pirogile. Erau, mi-a spus el arătându-mi degetele, şapte, ba nu, opt. Asta însemna ceva, nu?

Când terminase de numărat, se urcase din nou în barcă şi coborâse încet de tot spre apus, luând bine seama să rămână în umbra insuliţelor de-a lungul cărora aluneca. Apoi, când a ajuns în faţa satului Vaiuru, şi-a îndreptat piroga spre uscat şi, de când coborâse din ea, străbătuse toată insula în fugă. fără să se oprească, fără să vorbească cu nimeni, ca să mă anunţe.

Acum că aflasem şi eu, trebuia să mergem imediat la biserică, să vorbim cu domnul şef Peyrole, să le spunem oamenilor, să tragem clopotul, ce mai, să facem toate astea.

Fără îndoială prin reacţie, rămăsesem impasibil în faţa stării lui de agitaţie. Vestea pe care mi-o aducea era atât de

extraordinară, încât de-abia dacă l-am crezut. Băştinaşii sunt inteligenţi şi au spirit de observaţie, dar universul lor este populat de fantome şi de lucruri invizibile pe care ei totuşi le-au văzut. Interlocutorul meu era bătrân şi nu ştiam prea bine cine era. Poate că visase, poate că era nebun, sau, pur şi simplu, poate că-şi lua dorinţa drept realitate.

M-am îmbrăcat calm, m-am dus s-o las pe micuţa Anne, de-abia născută, în grija soacrei lui Tapoua care, fiindcă era foarte grasă şi avea varice ulceroase la picioare, nu pleca niciodată de-acasă, m-am întors iar la locuinţa mea, i-am lăsat un bileţel lui Katherine şi am înşeuat-o pe Baucis.

Bătrânelul mă urma peste tot, bodogănind nemulţumit şi încerca să mă grăbească, dar nu eram dispus să-i fac pe plac.

În sfârşit, când am terminat cu toate, m-am urcat în şa şi m-am întors spre el:

— Condu-mă.

M-a privit, uluit şi nemulţumit. Înţelegeam întru-un fel de ce. Tot timpul cât alergase ca să ajungă la mine, îşi repetase probabil necontenit cât de importantă era vestea pe care o aducea, îşi închipuise, probabil, discuţii interminabile, ţipete, agitaţia mulţimii, într-un anume fel, puţină glorie petru mesager. În loc de asta, alerga cu paşi mărunţi pe lângă iepşoara mea, ţinându-se, ca să se ajute, de-o trăgătoare de la şa, iar eu nici măcar nu-i vorbeam. S-a răzbunat mormăind neîncetat preziceri pesimiste şi aprecieri severe la adresa inteligenţei celor pe care el îi numea *poupas.*

Nu ne-au trebuii mai mult de două ore ca să traversăm insula. Bătrânul îşi lăsase barca sub o tufă de paletuvier. Înainte de a mă îmbarca, am aruncat o privire către lanţul de insuliţe care se întindea la aproape două mile în faţa mea. N-am văzut decât o linie groasă, de culoare verde-închis, înălţându-se deasupra unei linii albe. Nici urmă de vreo pirogă, nicio dâră de fum, nicio mişcare. Razele soarelui cădeau perpendicular, printr-o ceaţă fumurie,

marea părea de cositor topit, iar reflexele erau orbitoare.

Am sărit în piroga pe care călăuza mea a împins-o spre larg. Apoi din fugă s-a urcat şi bătrânul în ea şi s-a aşezat în spatele meu. Era o mică luntre, de o persoană, ale cărei margini, din cauza greutăţii mele, nu se mai ridicau decât cu foarte puţin deasupra apei. Exista numai o singură vâslă. Nu-mi rămânea decât să mă las condus.

Aproape imediat, ne-am îndreptat spre est, şi în curând, am recunoscut la dreapta mea, *motu*-ul Araoo. M-am întors către ghid, care şi-a vârât capul între umeri şi a făcut o strâmbătură cu gura lui ştii bă, aducând destul de bine cu e broască ţestoasă.

— Stânca cea mare, mi-a spus el.

Am înţeles că vorbea despre *motu*-ul Nuipapahiti, situat imediat la est de Araoo. Era un enorm bloc de calcar, găurit ca un burete, în care păsările de mare veneau cu miile să-şi depună ouăle. Din vârful lui dominai toate împrejurimile.

Am făcut un semn de încuviinţare şi mica pirogă a virat cu treizeci de grade îndreptându-şi vârful spre noua ţintă.

Omul vâslea repede, dar cu mişcări suple. Ideea lui era bună. Am început să cred că nu era nici nebun, nici prea bătrân, şi m-am întors din nou spre el ca să-l studiez mai bine.

De îndată ce mi-a văzut privirea, a ghicit că acum eram convins şi a zâmbit larg, în tăcere; un zâmbet triumfător şi totodată maliţios.

Am zâmbit şi eu, apoi am început iar să scrutez insuliţele care se apropiau. Dacă omul avea dreptate, poate că făcusem o greşeală venind singur şi neanunţând pe nimeni. Între două insule, pluteam pe apa aceea netedă şi cenuşie, într-un univers lipsit de consistenţă şi de culoare, în care, din cauza soarelui, se ridica o ceaţă groasă. M-am gândit că. dacă am cădea în mare, nu s-ar produce nici zgomot, nici valuri. Apa s-ar deschide, noi am dispărea şi, în clipa următoare, nu s-ar mai vedea nici urmă din noi, nicăieri.

În sfârşit, am abordat la Nuipapahiti, pe coasta de nord.

În timp ce ghidul meu îşi lega ambarcaţiunea, eu am urcat ca pe o scară până în vârf, punându-mi când mâna, când piciorul în scobiturile pline de excremente de păsări şi de pene.

Din fericire, nu era sezonul cuibăritului, şi numai câteva păsări s-au ridicat sub picioarele mele, ţipând.

Ajuns pe creastă, m-am întins pe burtă şi am aşteptat, lipit de stâncă fierbinte; voiam să-mi trag sufletul, dar şi să-i dau însoţitorului meu timp să mă ajungă din urmă. Apoi am ridicat încet capul.

Din locul unde ne aflam, dominam *motu*-ul Araoo, care se înălţa dincolo de îngustul braţ de mare sclipitor, moarat de vârtejuri. Pirogile erau acolo, trase pe nisip, aşa cum îmi spusese bătrânul.

În faţa lor, doi bărbaţi înotau printre stâncile de la suprafaţa apei, şi mulţi alţii erau culcaţi în dezordine la marginea plantaţiei de cocotieri. Păreau morţi sau epuizaţi de oboseală. Distanţa, umbrele proiectate pe sol de copaci mă împiedicau să-i număr. Am regresat că nu mi-am adus binoclul. Adevărul e că nu prea luasem în serios toată povestea asta.

O clipă am rămas nemişcat, încercând să observ cât mai multe amănunte. Străinii mi s-au părut a fi mai înalţi decât locuitorii insulei Raevavae, mai zvelţi ca ei, dar la fel de închişi la culoare. Nicăieri n-am văzut arme moderne, n-am distins reflexe metalice. Mi s-a părut că unii aveau lângă ei arcuri, lănci şi măciuci, dar n-aş fi putut jura că nu mă înşel.

Eram mirat. Brusc, tot ceea ce presupusesem despre lume devenea fals. Fără a pierde din ochi pe invadatori, m-am aplecat către bătrân:

— De unde vin?

Acesta s-a ridicat şi mâna lui uscată mi-a tăiat câmpul vizual:

— Nu de aici, nu de acolo, a răspuns el prompt, arătând spre Tahiti, apoi spre insulele Gambier. Poate de acolo…

Şi a arătat spre vest, unde era arhipelagul Cook.

— …sau tocmai de acolo, de pe Pământul cel Mare.

În clipa aceea, câţiva bărbaţi au ieşit din umbra pădurii, transportând nuci de cocos. Cei care erau culcaţi s-au ridicat leneş şi li s-au alăturat. Datorită acestei mişcări, am observat că erau postate santinele în diferite puncte.

Am mai rămas o clipă să privesc, apoi mi-am dat drumul în jos, alunecând pe stâncă plină de guano:

— Haide, vino, i-am spus ghidului meu, ne întoarcem.

Întoarcerea a decurs fără niciun incident…

Imediat ce am ajuns pe insulă, ca să mergem mai repede, l-am luat pe bătrân pe crupa lui Baucis, care a protestat.

Ne-am dus direct la Marină. Ora prânzului trecuse de mult. La umbra colibelor, băştinaşii, pe jumătate culcaţi, vorbeau încetişor şi câteodată râdeau. Peyrole îşi făcea siesta. Am rugat-o pe soţia lui să se ducă să-l cheme.

A apărut cu pieptul gol, desculţ, cu ochii umflaţi, cu părul în dezordine, cu o mutră acră. Odile Peyrole a pus cafeaua la încălzit.

Am raportat pe nerăsuflate ce văzusem. Apoi am reluat toate amănuntele, unul câte unul, aşa cum fac ţăranii. Asta mă enerva şi-n acelaşi timp mă bucura. Repetările acestea erau pe cât de copilăreşti pe atât de liniştitoare. În fine, Peyrole a întrebat agitat:

— Cine sunt aceşti oameni? De unde vin? Ce vor? Iată întrebările pe care trebuie să le punem. Răspunsurile o să ni le dea ei. Dar trebuie să stăm de vorbă cu aceşti oameni.

S-a ridicat greoi şi a pornit fără să mai aştepte răspunsul. Când să treacă pragul uşii, a oftat:

— Mă duc să mă îmbrac.

L-am aşteptat în tăcere, la umbră. Nu se auzea decât bâzâitul unei muşte. În astfel de momente, liniştea îşi capătă întreaga ei savoare. Odile Peyrole ne-a umplut din nou, fără să scoată un cuvânt, textile, umblând cu paşi uşori în nişte sandale pe care şi le făcuse singură. Bătrânul meu ghid şedea chircit, imobil, pe scaun. Numai ochii i se

mişcau, când urmărea zborul muştei, sau când trecea de la o idee la alta. Mi-era foame. Am cerut puţină pâine.

— Cum, încă n-aţi prânzit? m-a întrebat Odile cu remuşcări.

A fugit să-mi aducă nişte carne rece şi câteva fructe. Le-am mâncat încet, stând cu coatele pe o muşama întinsă la mijlocul mesei; materialul, care fusese cândva înflorat, ajunsese acum alb de tot şi începuse să se scorojească. Cu un gest, bătrânul refuzase să-mi ţină tovărăşie. Odile stătea în faţa mea, în picioare, sprijinindu-se de masă cu vârful degetelor:

— La urma urmei, a spus ea, faptul că oamenii aceia sunt acolo nu înseamnă neapărat ceva rău. Asta dovedeşte cel puţin că nu mai suntem singuri…

Am aprobat-o în tăcere. Tocmai voia să adauge ceva, când un copil a început să plângă în fundul casei.

— Iertaţi-mă, a spus ea.

Peyrole a reapărut aproape imediat după plecarea ei. Purta o uniformă reglementară, probabil ultima care-i mai rămăsese; pe cap îşi pusese chipiul, iar la şold îşi agăţase revolverul. În mâini ţinea binoclul şi un pachet:

— O să mergem cu maşina până la Vaiuru. Maï şi neamurile lui ne vor însoţi în pirogi. Daţi fuga şi anunţaţi-i pe Leguen şi pe Tapoua. O să vin să vă iau în trecere. Încarc şi câteva puşti în maşină, numai pentru cazul în care…

Ne-am întâlnit din nou cu el acasă la Leguen. Jeep-ul era înţesat de lăzi cu arme. Ne-am aşezat pe ele.

— Să ne arătăm forţa ca să nu trebuiască să ne servim de ea, a zis Peyrole parcă scuzându-se.

La Vaiuru totul dormea încă. Străduţele albe şi pline de praf, dintre colibe, erau goale. Maï nu era acasă. Până la urmă l-am descoperit în căsuţa sa de pe colină, dormind lângă o adolescentă, care ar fi putut să-i fie fiică. Ne-a văzut privirile şi a zâmbit foarte mândru.

Peyrole a încruntat din sprâncene şi i-a explicat motivele

vizitei noastre. Maï a înţeles imediat:

— Vrei mulţi oameni, ai, şi multe vapoare? Cu puşti, nu?

— Da, a spus Peyrole, dar n-o să ne batem. Oamenii aceia poate sunt ca tine sau ca mine. Au fost poate împinşi până acolo de vânt…

— Cu opt pahi-uri…?

Maï a râs:

— …Atunci ar fi un vânt cam ciudat. Şi apoi, astea sunt *pahi*-uri de război, nu *pahi*-uri de pescuit.

Peyrole a scuturat din cap, ca un ţăran cinstit:

— Nu mergem la război. Ne ducem să-i vedem, să le vorbim. După aceea o să hotărâm.

— Da, a spus Maï, o să hotărâm că-i vom ucide…

Peyrole a ridicat mâna, dar n-a răspuns.

A trebuit câtva timp până să pregătim expediţia. Au fost chemaţi pescarii din Matotea şi Rairua, ceea ce a făcut să se întârzie şi mai mult. În timp ce noi aşteptam, aproape toţi locuitorii insulei, atraşi de zvonuri, au năvălit la Vaiuru. A trebuit să-i împiedicăm să strige, să aprindă focuri, să se arate prea mult. Puteam fi văzuţi de pe *motu*-ul Araoo.

Când am terminat toate pregătirile, se înnopta. Peyrole a hotărât să posteze oameni de strajă pe Nuipapahiti, să trimită înapoi acasă pe toţi curioşii, care încurcau lumea să amâne expediţia pe a doua zi.

Oamenii pe care-i îndepărtase s-au dus în desiş, în jurul satului, şi toată noaptea atmosfera a fost încărcată de şoapte.

Am dormit pe plajă. În zori, pe când abia se zărea la orizont o lumină cenuşie iar marea era încă aproape neagră, ne-am îmbarcat. Eram aproape o sută cincizeci de oameni, transportaţi de douăzeci de pirogi. Trimesesem un mesaj lui Katherine, ca să nu *se* îngrijoreze, şi lui Dubois, ca să-l rugăm să vină cu noi. Bourdaroux, anunţat de nu ştiu cine, sosise la Vaiuru cu o oră înaintea plecării, tunând şi fulgerând pentru că nu-l chemasem. Peyrole i-a dat o puşcă, recomandându-i insistent să nu se folosească de ca.

Nu putea face altfel, căci Leguen, Tapoua, Maï, Purea, Tara şi Roua, ca şi mine, eram înarmaţi. Vâslind cu mişcări ample dar în tăcere, luntraşii ne-au dus în larg.

Stăteam în partea din faţă a unei pirogi, cu puşca între genunchi. Mi-era frig şi mă întrebam ce avea să se întâmple. La un moment dat, m-am întors ca să-mi privesc tovarăşii. Toţi râdeau în tăcere şi aproape că tremurau de surescitare. Mergeau la vânătoare, la petrecere, într-un cuvânt la război.

Ajungând în largul *motu*-ului Araoo, flotila noastră s-a împărţit în trei. Un grup a urcat spre nord, ca să meargă de-a lungul lui Nuipapahiti. Altul s-a strecurat spre sud, în umbra insuliţei Vaiamanu. Ultimul. În care mă aflam şi eu, a manevrat un moment pânzele ca să oprească *pahi*-urile în faţa plajei, apoi a început să înainteze încet spre mica insulă.

Peyrole care, hotărât lucru, era adeptul operaţiunilor concertate, îmi ceruse să nu abordez înainte de o anumită oră. Mi-a fost foarte greu să mă fac ascultat de oamenii mei. Cum evitam să vorbim, ca să nu atragem atenţia asupra prezenţei noastre, trebuia să mă exprim prin gesturi. Am făcut unele atât de energice, ca să menţin alinierea pirogilor, încât a fost cât pe-aci să cad în apă. Până la urmă, mi-am îndreptat puşca spre un vâslaş prea grăbit. Dacă nu m-ar fi ascultat, aş fi tras.

În clipele acelea, nu te gândeşti să tragi, nu crezi că o să tragi. Vrei numai să rezolvi repede o problemă. E stupid.

Când, în sfârşit, le-am dat drumul oamenilor, au sărit toţi deodată pe pământ, şi, dintr-o singură mişcare, şi-au tras bărcile grele pe uscat. Mulţi erau înarmaţi cu lănci, cu arcuri sau cu măciuci. Toţi râdeau. I-am făcut semn lui Leguen, care mă însoţea, şi ne-am aşezat în frunte, ca să intrăm în pădure.

Cocotierii nu erau prea deşi, dar, sub frunzişul lor, tufişurile de *bourraos,* foarte stufoase, îngreunau mult mersul. Cu toate eforturile noastre, făceam mult zgomot.

În timpul acesta, i-am auzit venind pe ceilalţi. I-am întrezărit cam pe la mijlocul insuliţei. Probabil că în acelaşi moment ne-au zărit şi ei pe noi. Peste toţi s-a aşternut tăcerea. Noi eram nemişcaţi ca nişte stane de piatră. Şi ei la fel. Asta a durat două-trei minute. Un timp care mi s-a părut foarte lung.

Apoi, am auzit din nou zgomot de crenguţe frânte. Ceilalţi se retrăgeau. În aceeaşi clipă, oamenii mei au făcut mişcarea inversă, aruncându-se înainte. A trebuit să alerg, ca să rămân totuşi în fruntea lor. Mă hotărâsem să evit prin orice mijloc ca bătălia să izbucnească din vina noastră. Dacă ceilalţi ar fi făcut primul gest, aş fi fost totuşi mulţumit.

Deodată, printre copaci, am simţit mirosul mării, apoi am şi văzut-o. Traversaserăm deja insuliţa.

Vizitatorii noştri erau adunaţi lângă pirogile lor. În larg, printre valurile care se retrăgeau după ce se spărseseră de ţărm, patrula o parte din flotila noastră. La dreapta se vedea Peyrole, care sosea cu grupul lui, mergând de-a lungul apei, pe jos. La stânga, un alt grup, condus de Maï, ocupase deja poziţie şi băştinaşii trăncăneau foarte tare, cu beţia aceea primejdioasă pe care o cunoşteam prea bine.

Când am ieşit din pădure, mi-am oprit oamenii. Peyrole m-a văzut şi i-a oprit şi el pe-ai lui.

În mijlocul semicercului pe care îl formam, cu deschiderea spre mare, străinii ne aşteptau, cu armele pregătite. Dar, ostentativ, se prefăceau că vorbesc între ei şi că nu ne văd. Şi atitudinea asta îmi era cunoscută.

Îmi amintesc că am oftat. Mă simţeam greoi, mai obosit ca oricând. Starea asta n-a durat decât o clipă. Lucrurile covârşitor de grele devin uşoare de îndată ce sunt aduse la îndeplinire. Am aruncat puşca unui indigen de lângă mine.

— E interzis să trageţi. Aşteptaţi-mă aici.

Apoi, cu mâinile goale, am înaintat. Peyrole a făcut la fel. Mergeam unul către celălalt, ca şi cum am fi avut de gând să ne batem.

Locul unde trebuia să ne întâlnim era acela în care erau strânşi cei mai mulţi străini.

Am străbătut aşa vreo cincizeci de metri, fără ca nimeni să mişte sau măcar să pară că ne vede. După aceea, Peyrole s-a oprit. M-am oprit şi eu.

Peyrole a ridicat mâna:

— Vorbeşte careva dintre voi franceza?

Greoi, încet, ca şi când i-ar fi trezit din somn, intruşii şi-au întors privirile spre el. După o clipă, Peyrole şi-a repetat fraza în tahitiană.

Printre străini s-a produs o mişcare, ca o mică hulă, dar nu ne-a venit niciun răspuns. Atunci, le-am pus şi eu aceeaşi întrebare în limba engleză. Toate capetele s-au întors către mine, iar un indigen tuns, cu dinţii piliţi, mi-a spus zâmbind victorios:

— *Yes, Sir, I do*[22].

Tocmai voia să adauge ceva, când vecinul lui i s-a aşezat în faţă, ca pentru a-l ascunde de noi. L-am chemat pe Peyrole. Ne-am îndreptat împreună către acei oameni. Când am ajuns la trei metri de ei, m-am aşezat pe pământ, aşa cum făceam ori de câte ori voiam să vorbesc serios cu indigenii, şi Peyrole a făcut la fel. După un moment de ezitare, vreo doisprezece străini s-au aşezat şi ei pe vine în faţa noastră.

Vorbeam, vorbesc foarte prost engleza. N-am învăţat-o decât din filme şi din conversaţiile de bar. Katherine mi se adresa adesea în această limbă, fiindcă îi făcea plăcere şi fiindcă dorea s-o învăţ şi eu, dar, din comoditate, îi răspundeam în franceză. Da, înţeleg destul de bine, dar vorbesc prost. Aveam nevoie de ajutor. Dubois însoţise grupul lui Peyrole. Aştepta, lângă oamenii lui. L-am chemat. Apoi, pentru echilibrarea situaţiei, i-am făcut semn lui Maï să vină şi el. Acesta ni s-a alăturat imediat, plin de veselie, sărind într-o parte ca de obicei. Păstrase puşca, pe care o strângea la piept.

[22] Da, domnule, eu (engl.).

Asta m-a îngrijorat puţin, dar nu s-a întâmplat nimic.

În primul moment, ne-am privit unii pe alţii în tăcere. Vizitatorii noştri erau nişte bărbaţi frumoşi, aproape negri, mai înalţi decât oamenii din Raevavae, mai zvelţi, dar la fel de atletici. Unii purtau nişte haine europene zdrenţuite. Cea mai mare parte dintre ei nu aveau decât o fâşie de pânză de rafie în jurul şoldurilor. Toţi erau bine înarmaţi, după moda indigenilor. Atât cât am putut să văd, niciunul nu avea puşcă sau pistol.

— Cine este şeful vostru? am întrebat eu în engleză.

S-au consultat din priviri, apoi unul dintre ei a ridicat mâna cuminte. Cunoşteam bine aceste conversaţii mute, aproape instantanee, în care excelează indigenii în clipele de primejdie. Nu m-am lăsat înşelat. Cel care se autodesemnase o făcuse la ordin şi nu reprezenta nimic. Totuşi m-am adresat lui.

I-am spus că tovarăşii lui şi el însuşi erau bineveniţi la Raevavae, posesiune franceză, şi că Peyrole, reprezentant al autorităţii militare, şi eu însumi, în numele puterii civile, eram bucuroşi să-i salutăm.

Dar eram surprinşi de faptul că, contrar bunelor obiceiuri şi bunelor maniere, ei debarcaseră pe ascuns, pe o insuliţă care nu le aparţinea, fără a-şi da osteneala să-şi semnaleze prezenţa locuitorilor satului care se afla în faţa lor, pe ţărmul insulei noastre. Noi socoteam că numai nişte motive imperioase îi determinaseră să se poarte cu atât de puţin respect şi am fi fost foarte fericiţi să cunoaştem aceste motive.

Mă străduiam să vorbesc rar, cât mai elocvent cu putinţă şi gesticulând mereu. Toţi indigenii sunt sensibili la gesturi.

Cei care se aflau în faţa mea înţelegeau ce spuneam. La început complet nemişcaţi, au ajuns, încet încet, să dea din cap la sfârşitul fiecărei fraze pe care o rosteam. Unii chiar au scos câteva exclamaţii. Când am tăcut, s-au sfătuit între ei câteva clipe, apoi unul, care nu era nici cel care îmi vorbise primul, nici cel care se autodesemnase ca şef, mi-a

răspuns într-o engleză destul de curată.

Veneau de pe una dintre insulele Fidji, al cărui nume l-am uitat. Sau poate că nu l-au indicat ei? Am fi putut să ne informăm după aceea, dar… În tot cazul, cu câţiva ani în urmă, acolo se întâmplase o mare nenorocire. Un ciclon violent, cu nişte nori verzi foarte răi, care distrusese o mare parte din insula lor. Europenii şi slugile lor fuseseră ucişi de nori, numai de nori. Supravieţuiseră numai oamenii înţelepţi, care, pentru a respecta vechile obiceiuri, îşi construiseră cu multă vreme înainte satele în munţi. Oamenii aceia trecuseră şi ei printr-o mare spaimă, dar nu avuseseră deloc de suferit. După ciclon, unii dintre ei coborâseră spre ţărm şi găsiseră casele pline de morţi şi de bunătăţi. Câţiva voiseră să profite de ceea ce descoperiseră, dar muriseră şi ei. Atunci, adevăraţii oameni înţelepţi hotărâseră să-şi părăsească insula. Îşi construiseră nişte pirogi mari şi fugiseră pe mare cu familiile lor.

Se îndreptaseră spre o insulă vecină, pe care o cunoşteau bine, dar şi aceasta aparţinea morţilor. Atunci se îndreptaseră spre insulele Tonga, apoi urcaseră până la arhipelagul Samoa, fără să găsească nimic satisfăcător. În cele din urmă eşuaseră pe o insulă, în nordul arhipelagului Cook, unde găsiseră apă curată, vânat şi peşte din belşug. Niciun semn nu arăta că blestemul îi aştepta acolo ca să cadă asupra lor. Se instalaseră deci pe insulă. Dar aceasta era mică. După mai multe luni de odihnă, bărbaţii cei mai îndrăzneţi porniseră din nou pe mare, în căutarea unei suprafeţe mari de pământ intact. Ei voiau să plutească spre apus, dar vântul îi abătuse de la această direcţie şi ajunseseră să fie înfometaţi şi însetaţi. Mai multe pirogi, conduse de bărbaţi viteji, se pierduseră sau se scufundaseră. Supravieţuitorii abordaseră pe această insuliţă, în momentul în care credeau că vor muri. Mâncaseră şi dormiseră. Nu aveau intenţia să facă niciun rău.

N-aş putea să jur că ţi-am redat exact călătoria lor.

Vorbeau despre locuri situate la mii de mile de Raevavae, iar aceste locuri pe care nici ei înşişi nu le cunoşteau prea bine, poartă uneori nume diferite pe hărţile engleze şi franceze.

Dar asta nu era foarte grav. Oamenii aceia veneau din insulele Fidji. De altfel, ceea ce era important nu era atât punctul de unde porniseră, cât faptul că sosiseră pe insula noastră. Şi ceea ce spuneau ei conta mai puţin pentru mine decât ceea ce gândeau în realitate. Maï nu vorbea engleza, nici măcar franceza. Dar, când purtătorul de cuvânt al vizitatorilor noştri a tăcut, el s-a aplecat spre mine cu ochii jucăuşi:

— Omul acela este un mare mincinos, mi-a spus el. Toţi indivizii ăştia sunt nişte hoţi care caută femei sau pământuri.

Fără să ştiu prea bina de ce, eram şi eu de aceeaşi părere. Catastrofa la care făceau aluzie era cea prin care trecuserăm şi noi, dar pentru ce, în acea insulă pe care n-o cunoşteam, ea îi cruţase pe cei care împărtăşeau dreapta credinţă şi îi distrusese pe necredincioşi?

La Raevavae, numai capetele care gândeau ca Simon catihetul credeau posibile astfel de lucruri. Şi apoi prea puţin conta dacă aveau sau nu dreptate. Ceea ce conta, faptul de care trebuia să ţinem seama, erau nu atât motivele cât proiectele. Oamenii aceştia, care stăteau în faţa noastră, erau gata de război. Pe cine îşi aleseseră drept duşman? Ce urmăreau în realitate? M-am aplecat spre Peyrole:

— Ce părere ai?

Peyrole a lăsat buza în jos:

— Nici vorbă să-i lăsăm să debarce. Le vom da hrană, dar…

Dubois, care ne asculta şezând turceşte, cu mâinile pe glezne, a intervenit.

— Sunt obosiţi. Unii suferă de anumite maladii ale pielii pe care aş vrea să le examinez. Dacă mi s-ar cere părerea,

aş zice că au nevoie de cincisprezece zile de odihnă, de legume proaspete, de fructe, de carne…

— Ei bine, fie, cincisprezece zile… M-am ridicat ca să le vorbesc din nou. Noi îi înţelegeam, îi compătimeam. Şi noi avuseserăm de suferit de pe urma aceluiaşi uragan. Dar locuiam pe o insulă prea mică pentru a putea primi aşa cum se cuvine atâţia străini. Tubuaï nu era decât la câteva zile distanţă, spre nord. Era o insulă frumoasă, fertilă şi, după câte ştiam noi, nelocuită de la dezastru încoace. Socoteam că acest pământ ar conveni de minune vizitatorilor noştri şi familiilor lor. Eram gata să le uşurăm instalarea. La Tubuaï vor găsi apă curată, un pământ în stare să-i hrănească şi o mare plină de peşte. Se vor simţi bine acolo. Până atunci, dacă prietenii noştri doreau să se odihnească, puteau s-o facă aici, la Araoo, unde le vom aduce provizii, ca să-i scutim de orice oboseală. Am fi fericiţi să-i putem ajuta astfel timp de cel puţin încă o săptămână.

Când am terminat de vorbit, străinii ne-au mulţumit de formă, dar fără căldură, apoi fără să se mai ocupe de noi, s-au strâns toţi la un loc şi au început să discute între ei, într-un dialect pe care nu-l înţelegeam. Cei care, din întâmplare, îşi opreau o clipă ochii asupra noastră, o făceau fără insistenţă, cu un fel de dispreţ. Lângă mine, Maï a spus ceva cu glas scăzut şi a scuipat între picioare. L-am apucat de braţ. Fără să-i piardă din ochi pe străini, Peyrole ne-a făcut semn, lui Dubois, lui Maï şi mie să ne apropiam:

— Nu ne mai rămâne decât să plecăm. În drum, voi posta santinele pe Nuipapahiti, ca ieri seară. Tu, Maï, o să laşi câţiva oameni la Vaiamanu. Aşa, vor fi supravegheaţi, şi…

— Cum? a zis Maï, deci nu-i omorâm?

Deşi eram realmente îngrijorat, nu m-am putut împiedica să nu zâmbesc.

— Poate că într-adevăr s-au rătăcit. Dacă ţi s-ar întâmpla aşa ceva…

— Da, a spus Maï serios, dar nu m-aş rătăci cu o sută de

prieteni. Oamenii ăştia o se ne omoare în timpul nopţii. Mai bine să-i ucidem imediat, dacă tot am venit.

— Nu, am spus eu. Numai dacă ne atacă. Dacă stau liniştiţi, vor pleca liniştiţi.

Ridicând din umeri, Maï şi-a strâns oamenii şi a plecat spre mare. Nu era mulţumit. Nici tovarăşii lui. Grupul lor i-a atins dinadins pe străini şi, când au trecut pe lângă ei, au râs mult şi foarte tare. Ne aşteptam să se întâmple lucruri foarte grave. Nu s-a întâmplat nimic. După ce întregul grup s-a îmbarcat şi a dispărut la apus, Peyrole s-a retras spre est, iar eu am traversat pădurea înapoi spre Raevavae. Tovarăşii mei erau tot atât de furioşi pe cât erau de speriaţi. Stăteau strânşi în jurul meu şi pretindeau că sunt urmăriţi. Jurau că nu vom ajunge vii la pirogi, dacă nu trăgeam cu puşca în partea aceea şi în partea cealaltă…

Nu vedeam nimic, nu auzeam nimic. În cele din urmă, m-am supărat şi am luat-o înainte. M-au urmat îndată. Ne-am îmbarcat fără nicio dificultate, dar imediat ce am ajuns în larg, câţiva cercetaşi duşmani au apărut la marginea pădurii. Fiecare dintre ei ţinea în mână o lance.

— Vezi, mi-au spus indigenii.

Am dat din umeri. Găseam, probabil, că dădusem dovadă de nobleţe. Sau poate că mă simţeam numai obosit. În orice caz, mă agasau. Această afurisită facultate pe care o aveau de-a judeca lucrurile importante toţi laolaltă, de comun acord, fără să se gândească…

29

Când am ajuns la Raevavae, toată populaţia ne aştepta văicărindu-se. Noroc că eram printre cei dintâi care au coborât pe uscat. Am profitat, ca să le ţin un discurs despre legile ospitalităţii. Discursurile destind nervii şi înfierbântă sângele. În fine, exagerez. Ştiam că oamenii mei nu-mi împărtăşeau felul de a vedea lucrurile. Ca să-i ţin în frâu, dacă nu ca să-i conving, nu aveam decât cuvântul. Eram hotărât, cu disperare, să fac orice ca să păstrez în viaţă această mână de oameni pe care ni-i adusese marea şi care, pentru noi erau tot atât de preţioşi ca unicul bob de grâu descoperit în fundul unui buzunar, de naufragiaţii de pe Insula Misterioasă.

Şi eu vedeam în ei sămânţa care poate va repopula într-o zi pământul.

E ciudat, pe atunci iubeam Raevavae, cu oamenii, cu moravurile, cu peisajele ei, şi ţineam la ei mai mult ca la orice. Această mică insulă era un paradis pe măsura mea. Îi iubeam pe bătrânii frânţi de mijloc, zbârciţi, care nu mai făceau altceva decât să râdă în tăcere şi să fumeze, stând pe vine, tutun indigen; îi iubeam pe copiii goi, curioşi şi zglobii ca nişte peşti, pe tinerii şi pe tinerele totdeauna împodobite, niciodată îmbrăcate, pe adulţii liniştiţi şi ironici; îmi plăceau peisajele, aerul, apa, pământul care, aşternându-mi-se sub picioare, îmi aparţinea, zorile şi amurgurile, marele şi norii, ceţurile blânde şi ploile tropicali

care cădeau, calde, perpendicular pe pământ…

Îmi plăcea această viaţă simplă, preţuiam aceste relaţii necomplicate, îi iubeam pe oamenii aceştia sănătoşi care îmi dăruiau prietenia lor.

Da, iubeam toate astea şi totuşi nu mă gândeam decât la golul care ne înconjura.

După ce aflasem altădată ce înseamnă mulţimea şi legile, mă bucuram acum de numărul restrâns şi de curtoazia pe care o fac să apară în raporturile dintre oameni solidaritatea necesară şi cunoaşterea exactă a celorlalţi. Dar doream din tot sufletul să repopulez pământul. Un paradis solitar nu are virtuţi.

Nu voiam ca străinii aceia dispreţuitori pe care marea ni-i aruncase să fie omorâţi.

Am ţinut o cuvântare frumoasă. Performanţa a fost aplaudată, dar n-am convins pe nimeni. Totuşi, cum indigenii mai aveau încă, pe vremea aceea, obiceiul să ne creadă, în cazuri excepţionale, mai degrabă decât pe compatrioţii lor, au sfârşit prin a accepta ideea unei coexistenţe posibile.

Între timp sosise şi Peyrole cu ceilalţi. Am considerat că nu mai aveam nicio răspundere şi am părăsit un moment adunarea pentru a trimite un mesager la Katherine.

Când am terminat, m-am întors la Peyrole. Se izbea de aceleaşi obstacole pe care le avusesem şi eu de înfruntat cu zece minute înainte. L-am tras deoparte:

— Toţi membrii consiliului sunt aici. N-ar fi bine să ne întrunim?

Peyrole nu avea o faţă expresivă. La el atenţia şi nemulţumirea se manifestau aproape în acelaşi fel. Mi-a aruncat o privire ciudată, pe care n-am înţeles-o decât mult mai târziu şi care, pe moment, m-a mirat sau, dacă vrei, m-a intimidat, apoi, imediat, a dat aprobator din cap:

— Excelentă idee… Este cea mai bună acoperire. Peyrole sesizase mai bine decât mine cât de gravă era întreaga poveste. El vedea în întrunirea consiliului un mijloc de a se

degaja de orice fel de răspundere. Lucrul acesta m-a iritat. Astăzi cred că el avea dreptate iar eu greşeam neînţelegându-l.

Ne-am adunat în micul *faré* al lui Maï, sus pe stânci. Toţi membrii consiliului erau acolo.

Pentru cei care nu luaseră parte la expediţia noastră, am povestit ce s-a întâmplat. În mai multe rânduri, Maï m-a întrerupt cu remarci sarcastice. M-am făcut că nu-l bag în seamă. Apoi i-am cerut fiecăruia părerea.

Toţi băştinaşii, fără excepţie, au regretat că nu profitaserăm de efectul surprizei, ca să-i ucidem pe străini. Politicos dar ferm, găseau că ne purtaserăm ca nişte oameni fără minte. Numai din politeţe şi din prietenie, ne-au spus ei, nu se revoltau totuşi împotriva felului nostru de a proceda. Tara, fostul elev al lui Tékao, care era cel mai tânăr şi cel mai puţin ipocrit, a fost deosebit de clar:

— Fiindcă n-aţi ştiut să profitaţi de efectul surprizei, ne-a spus el în esenţă, trebuie să aranjăm acum treaba asta. Nu avem decât să otrăvim alimentele pe care le-aţi promis străinilor şi pe care li le vom duce. Astfel, ne vom descotorosi de ei fără riscuri…

Pe vremea aceea, Tara mai semăna încă oarecum cu un căţelandru. Fără să fie frumos, nici propriu-zis elocvent, impresiona plăcut prin vigoarea şi prin entuziasmul lui. În consiliu, aducea viaţă şi veselie. Dar nu era uşor să discuţi cu el. Avea tendinţa să simplifice, să reducă rezolvarea oricărei probleme la posibilitatea de a alege între două soluţii la fel de abstracte. Se pricepea atât de bine să descopere aceste abstracţiuni, să le dea viaţă, să le facă să evolueze în faţa noastră, încât adesea era greu să le distrugi ca să porneşti în căutarea unei adevărate soluţii.

În ziua aceea, se afla totuşi mai aproape de părerea majorităţii decât mine. Am început, deci, prin a-l aproba. Apoi, am adăugat:

— Dacă oamenii aceia mănâncă toţi deodată şi mor toţi în acelaşi timp, atunci e bine. Dar, dacă unul dintre ei

mănâncă înaintea celorlalţi, atunci o să fie rău. Vom fi nişte oameni de rea-credinţă. Şi ei ne vor putea insulta, sau chiar cere o compensaţie…

A fost un moment de tăcere. Am încheiat:

— Voi hotărâţi. Dacă spuneţi: ucideţi, vom ucide. Dar la Raevavae vor muri oameni. Dacă spuneţi: pace, le vom trimite imediat hrană şi le vom duce aşa în fiecare zi, până când vor pleca. Dacă nu vor să plece, sau dacă încearcă să debarce aici, nimic nu ne împiedică să luăm altă hotărâre.

Peyrole a tuşit ca să-şi dreagă glasul:

— Străinii nu au arme de foc. Dar sunt peste o sută. Nu se vor lăsa ucişi fără să se apere. Daca adineauri am fi tras, câţi dintre voi ar fi fost morţi acum?

Trei dimineţi la rând, am cărat pe insuliţa Araoo porci vii, zarzavaturi şi fructe pe care le lăsam pe nisip şi pe care fidjienii nu veneau să le ia decât după îmbarcarea noastră.

Eram însoţiţi de o flotilă impetuoasă, gata la orice. Totuşi, pândarii noştri nu semnalau nimic. Străinii mâncau, dormeau, se scăldau, pescuiau câte puţin. Noaptea aprindeau, poate ca să se apere, numeroase foculeţe. Nu exista niciun indiciu că ar fi dorit să-şi părăsească insuliţa, nici pentru a pleca din nou în larg, nici pentru a aborda în insula noastră.

A treia zi, m-am întors acasă.

Mulţi băştinaşi făcuseră la fel, fără să mă aştepte. Apăruse plictiseala. Peyrole nu mai reuşea decât cu greu să menţină santinelele. Fără ajutorul lui Maï, ar fi rămas aproape singurul care mai stătea de veghe.

Eu nu eram chiar atât de nepăsător, dar problema nu mă mai privea direct. Şi apoi, îi credeam paşnici pe fidjieni.

Katherine mi-a pus o mulţime de întrebări în legătură cu ei. Faptul că vorbeau engleza o făcea să şi-i simtă oarecum apropiaţi, ca un fel de compatrioţi. Ar fi vrut să-i vadă. Ca să evităm incidentele, interziseserăm femeilor să se ducă pe *motu*-ul Araoo. Nu puteam face excepţie pentru Katherine. Ca să nu fie prea decepţionată, am râs puţin de

ea:

— Credeam că nu eşti sentimentală.

Katherine era un amestec de bună educaţie şi de rusticitate, ca să nu spun brutalitate. Într-o zi, Odile Peyrole i-a zis ceva – nu mai ştiu ce anume – care nu i-a plăcut. Cu aerul ei blând, Odile Peyrole avea limba ascuţită şi, în orice caz, dispreţuia tot ce nu era ca la Rabastens. Katherine n-a spus nimic, pe moment. M-am dus s-o iau de la casa Marinei. Cele două femei s-au sărutat, ca nişte prietene. Pe drum, n-am vorbit nimic. Atunci, eram un soţ fericit, adică puţin cam indiferent. Simţeam, fără ca asta să mă îngrijoreze peste măsură, că ceva nu era în regulă. Când am ajuns la *faré*-ul nostru, am întrebat ce se întâmplase.

Katherine s-a oprit brusc. S-a întors către mine, cu o privire de lupoaică. Chiar aşa era: avea privirea unei fiare sălbatice. Apoi s-a dezlănţuit.

Ne-a tratat pe noi francezii drept nişte mici burghezi meschini şi vicioşi. A luat, la nimereală, un coşuleţ cu fructe de pe masă şi l-a azvârlit de perete. Urla înjurături în engleză. În clipa aceea, semăna cu o mahalagioaică din Londra.

Dar asemenea izbucniri erau cu totul excepţionale. Fusese bine dresată şi se stăpânea mult. În permanenţă juca un rol. Faţă de bărbaţi adopta o înfăţişare veselă, faţă de femei un aer respectabil, cu mine făcea pe seducătoarea. În toate astea, nu era nicio duplicitate. Pur şi simplu, îmbina cât se poate de armonios dresajul cu duritatea ei înnăscută.

Îmi plăcea destul de mult această latură artificială pe care accentul ei străin o sublinia.

În ziua aceea, mi-a răspuns aruncându-mi o ocheadă:

— Sunt foarte sentimentală, dar natura ta brutală mă oprimă.

Aceste lucruri, când le auzi povestite, sunt ridicole, dar mie îmi plăceau. Ne distram.

Cea de-a şasea noapte după descoperirea fidjienilor era o

noapte fără lună. Cineva m-a trezit către ora două:

— Oamenii aceia au debarcat chiar lângă Anatonu. Domnul şef Peyrole a spus: Duceţi-vă la Marină şi atenţie.

În plină noapte, am fugit la casa Marinei, Katherine ducându-l pe tatăl tău, iar eu susţinând-o pe nevasta lui Tapoua, care era gravidă, şi purtând în braţe pe micuţa Anne. Odile Peyrole ne aştepta. Era calmă, dar părea roasă de nelinişte:

— Soţul meu a fost aici acum cinci minute. Tocmai a ieşit pe uşă. Se încearcă o operaţie de încercuire a lor, pentru a-i opri din înaintare. Soţul *mea* a spus că trebuie să rămâneţi aici şi să preluaţi conducerea operaţiunilor. Iată cheia de la depozitul de arme. Trebuie să punem saltele la ferestre…

Brusc, s-a aşezat pe un scaun, disperată:

— Doamne Dumnezeule, au puşti.

— Puşti? Cine le-a dat puşti?

— Nu se ştie. Dar cu siguranţă nu sunt singuri. Cineva de aici îi însoţeşte, îi călăuzeşte. Ia gândiţi-vă: au venit direct la Anatonu… Bărbatul meu crede ca Poumi are un amestec în treaba asta. Doamne Dumnezeule, numai să nu se întâmple ceva.

Am lăsat-o în compania lui Katherine. S-au ocupat împreună de copii, care plângeau, şi Odile Peyrole a redevenit destul de stăpână pe sine ca să pună de cafea.

La rândul meu, am inspectat împrejurimile casei. Mulţi locuitori din Anatonu se strânseseră acolo şi se agitau în tăcere, în noaptea întunecoasă. Îi cunoşteam pe toţi. Fără să ezit, i-am dus înăuntru şi am postat câte doi oameni înarmaţi cu puşti la fiecare fereastră. De asemenea, am pus vreo trei-patru santinele în grădină.

Dinspre biserică, adică destul de departe, s-au auzit câteva împuşcături.

Eram foarte preocupat, încercând să prevăd ce s-ar putea întâmpla. Nu-mi era frică. Mă întrebam întruna unde găsiseră atacanţii puştile şi cum fuseseră lăsaţi să-şi părăsească insuliţa.

Deodată, dinspre locul unde casa se sprijinea pe colină, am auzit un ţipăt, apoi un foc de armă. Am ieşit în pragul uşii. Aerul mirosea a zahăr şi a tămâie. În zorii care răsăreau, vreo treizeci de bărbaţi se profilau pe cer, la nivelul acoperişului. Nu puteam să văd cine erau.

În aceeaşi clipă, oamenii mei au început să tragă de la toate ferestrele deodată. Ceilalţi au răspuns. Timp de cinci minute, atmosfera a fost foarte fierbinte. Oamenii mei trăgeau fără să ochească, dar cu calm şi conştiinciozitate. Cred că se jucau de-a soldaţii. Femeile se văicăreau. Katherine şi Odile strânseseră copiii la bucătărie şi îi ascundeau cu capul în poalele rochiilor. Eu umblam din cameră în cameră, ca să văd ce fac trăgătorii. Din nou. nu aveam nimic de făcut, decât să fiu prezent. Brusc foarte aproape de casă, s-ar fi zis chiar lângă zidul dinspre nord, cineva a tras de două sau de trei ori, apoi am auzit zgomotul unor paşi care alergau şi, după aceea, totul a amuţit. Imediat a apărut Peyrole, cu revolverul în mână. Îi era foarte cald, deşi, în zori, temperatura era plăcută; purta vechiul său chipiu decolorat şi centironul, care îi făcea de-a curmezişul pieptului o eşarfă de sudoare;

— Ne-au păcălit, dar a fost ceva prost organizat, mi-a spus el în treacăt. Am putut pune mâna pe ei aproape chiar în momentul debarcării. Ăia – a arătat cerul verde – ăia ne-au scăpat printre degete. Am omorât destui dintre ei. Leguen…

— Unde îi e nevasta, familia?

— Nicio grijă. Totul s-a aranjat. I-am luat în trecere. Leguen e pe plajă, ca să împiedice populaţia să-i omoare pe prizonieri.

— Sunt mulţi?

— Vreo patruzeci, cincizeci. Nu i-am numărat. Restul au murit ori s-au ascuns. O să-i prindem mai târziu. Ticăloşii aia din Mahanantoa le-au dat ajutor. Fără Tara…

Ca să terminăm cu acest război din zorii unei singure zile, ne-au trebuit totuşi alte şapte.

Aceia dintre bandiţi, rebeli sau invadatori, nu ştiu cum să le zic, care reuşiseră să fugă, se ascunseseră, bineînţeles, pe coastele muntelui Hiro. Am înarmat satele, am înconjurat muntele şi, timp de şapte zile şi şapte nopţi, am răscolit tufişurile, grohotişurile, peşterile.

Chiar din ziua a treia, interogându-i pe prizonieri, am aflat exact ce se petrecuse. Fidjienii erau într-adevăr cutreierători ai mărilor, care porniseră în căutarea unor pământuri unde să-şi poată instala familiile. Rătăcind de trei ani, se credeau, ca şi noi, singuri pe lume..

Descoperirea noastră îi mirase. Fiindcă eram numeroşi, bine înarmaţi şi amabili, hotărâseră să accepte cinstit propunerile noastre de a se odihnească câteva zile şi de a se duce apoi să viziteze Tubuaï. Dar, cu două zile înaintea debarcării, când pe Nuipapahiti era de pază un om din Mahanantoa, Poumi coborâse printre ei.

Poumi trăia singur, pe muntele Hiro, de un an, dar nu pierduse total legătura cu satul lui. Fără să reuşească chiar să-l readucă în sânul comunităţii, neamurile lui îl vizitau, îi duceau hrană, veşti, şi îi arătau afecţiunea, dispreţul, respectul şi teama cu care erau trataţi atunci nebunii.

Indigenii nu suportă singurătatea completă, decât pe mare. Ei au nevoie să audă pulsaţiile satului. Poumi făcea oarecum excepţie de la regulă. Îşi construise totdeauna *faré*-urile în locuri retrase. Gândurile sale intime îl împiedicau să se lase dominat de cotidian. Dar familia, copiii, un minimum de viaţă socială, îl menţineau în sânul grupului. Când a ajuns cu adevărat singur, a luat-o razna. Cinstit, urmându-şi logica proprie. A preluat nebuniile născocite de Simon în slăbiciunea şi în laşitatea sa. A trăit cu spiritele şi cu zeii, aşteptând ca aceştia să-i dea prilejul să le înscăuneze legea.

Informat, aproape în acelaşi timp cu noi, despre debarcarea fidjienilor şi aflând că aceştia din urmă credeau şi ei că marele *tsunami* fusese provocat de abandonarea vechilor tradiţii, Poumi socotise că îi venise vremea. Se

dusese la ei, se întreţinuse cu ei, cu toată deosebirea dintre limbi, graţie acelei ciudate facultăţi pe care au avut-o totdeauna indigenii din arhipelaguri de a se înţelege reciproc, dincolo de cuvinte, le transmisese înfrigurarea lui, le redeşteptase visurile.

Practic, le promisese moartea europenilor, a lui Léné şi a lui Tékao, restabilirea vechilor obiceiuri, împărţirea insulei.

Nu rătăceşti pe mări timp de trei ani, după ce ai îndurat o pedeapsă divină, fără să-ţi pierzi întrucâtva minţile. Fidjienii se lăsaseră repede convinşi. Nu ne atacaseră imediat, fiindcă se iveau zorii; îşi petrecuseră ziua aţâţându-se şi întărâtându-se unii pe alţii. Când debarcaseră, în noaptea următoare, erau gata de orice. Poumi îi aştepta pe ţărm, însoţit de vreo treizeci de locuitori din Mahanantoa, dintre care mai mulţi erau înarmaţi cu puşti vechi.

L-am ucis pe Poumi, fără voia noastră, fiindcă nu voia să se predea, în cea de-a patra zi. Îndată după aceea, s-au predat şi cei din Mahanantoa. Dar fidjienii, care nu aşteptau îndurare de la noi, au continuat lupta până când i-am forţat să cedeze, unul câte unul, în sinuozităţile terenului unde îi ţineam încercuiţi.

30

Ţi-am spus că, înainte de sosirea fidjienilor, mă chinuiam să găsesc un mijloc de a trezi insula. Şi ţi-am dat a înţelege că, dacă n-ar fi venit, n-aş fi reuşit să fac nimic.

Asta-i adevărul. Poate că nimeni nu şi-a dat niciodată seama de el, pentru că, în primul rând, în întâmplarea aceasta, care ar putea fi jucată din nou ca o partidă de şah, totul s-a petrecut foarte lent şi într-un mod foarte subtil. Trebuie să fi fost amestecat în ea îndeaproape, ca mine, ca să poţi spune când au început lucrurile pe care ţi le voi povesti. A doua cauză este aceea că legenda poporului nostru vrea ca acesta să-şi aibă izvorul în el însuşi. În sfârşit, cea de-a treia cauză constă în faptul că, în treaba asta, multă vreme eu n-am jucat decât rolul unui martor mut şi relativ stupid.

Ca să ne scuzăm, e adevărat că putem pretexta că niciodată nu vezi bine ceva dacă îţi lipseşte perspectiva, după cum putem pretinde că preocupările noastre zilnice, urgente, ne împiedicau sa reflectăm.

Fuseserăm derutaţi când aflaserăm că nu mai eram singuri pe lume, apoi ni se făcuse frică şi ne cuprinsese un sentiment de ură faţă de ceilalţi. După ce a trecut bucuria izbânzii, am încercat să ne facem cu chibzuinţă socotelile. Nu era uşor.

Şapte zile, cât a durat lupta, ne-am dus prizonierii la Anatonu, unde Peyrole îi lăsa în paza unor oameni de care

era sigur şi cărora le ordonase, sub ameninţarea pedepselor celor mai grave, să nu-i lase să fugă şi să împiedice mulţimea de femei şi de copii care înconjurau hangarul ce servea drept închisoare să-i molesteze. Aproape toţi prizonierii erau răniţi şi Dubois, care se instalase în preajma lor ca să-i îngrijească, preluase comanda postului. Aceasta este, fără îndoială, cauza pentru care, până atunci, nu se produsese niciun incident.

Dar, după terminarea operaţiunilor, oamenii care ne însoţiseră se întorseseră şi ei la Anatonu şi se aşezaseră, la rândul lor, în faţa închisorii. Victorioşi, reclamau o serbare şi pe prizonieri. Femeile nu făceau nimic ca să-i potolească. Incidentele cu santinelele, care ameninţau cu dezertarea, s-au înmulţit imediat. Dubois, care nu voia să părăsească prizonierii, ne-a trimis un mesaj în care ne spunea că nu ştie ce se va întâmpla la căderea nopţii.

Peyrole şi cu mine ne aflam la casa Marinei, unde Odile o găzduise, în tot cursul săptămânii, pe soţia mea cu copiii. Ne-am uitat unul la altul, îngrijoraţi. Fără ca măcar să ne fi consultat, amândoi eram de acord asupra esenţialului – prizonierii nu trebuiau executaţi. Sunt sigur că, pentru Peyrole, aceasta era o chestiune de onoare: niciun delincvent care îi era lăsat în pază nu trebuia să fie linşat. În ceea ce mă priveşte, eram călăuzit de logica mea obişnuită, nu voiam să pierd un material uman preţios.

Oricare ar fi fost argumentele invocate, cert este că încurcătura în care ne aflam e a foarte mare. Nu mai doream alţi morţi, dar eram incapabili să păstrăm la nesfârşit oamenii aceia sub protecţia noastră. Mesajul lui Dubois nu făcea decât să ne sporească îngrijorarea. Dacă mulţimea devenea insistentă, santinelele ne-ar fi părăsit. Nu le puteam pretinde să se opună voinţei unanime a poporului lor. Foarte înţelept, Peyrole îi dezarmase pe cei care ne completaseră efectivul, şi poate că, până la urmă, i-am fi putut împiedica pe paznici să plece cu puştile primite. Atunci, am fi deţinut superioritatea absolută în materie de

arme. Dar puteam oare admite eventualitatea deschiderii focului asupra mulţimii?

Cred că Peyrole s-ar fi hotărât, din datorie, s-o facă, deşi cu sufletul sfâşiat. Eu n-aş fi fost în stare.

Lucrul cel mai neplăcut era că n-aveam de propus nicio soluţie. Posomorâţi, ne învârteam de colo colo în biroul lui Peyrole, care domina, printr-una dintre ferestrele lui, închisoarea şi mulţimea băştinaşilor. Din cauza zgomotului, geamurile erau închise. Îmi amintesc că era foarte cald. Din timp în timp, rumoarea creştea în piaţă. Atunci, ne duceam şi aruncam o privire afară. Spectacolul era mereu acelaşi, în timp ce mulţimea, adunată în grupuri mici în jurul foculeţelor, continua să discute, stând pe vine, câţiva indivizi, niciodată aceiaşi, se apropiau de zidurile închisorii şi începeau să strige, fie pentru a chema santinelele ascunse, fie pentru a-i insulta pe prizonieri.

Asta dura câteva minute, uneori câte un sfert de ceas, apei manifestanţii, obosiţi, îşi reluau locul.

Am observat că, cu cât înaintam spre miezul zilei, cu atât incidentele acestea deveneau mai frecvente, iar mulţimea părea mai interesată.

— Să cerem consiliului să se reunească, am propus eu.

— Pentru cât o să ne ajute… Ştiu încă de pe acum ce vor hotărî!

Uitând o clipă de grijile noastre, l-am privit, interesat:

— Orice ar hotărî, ei vor fi răspunzători. Noi vom fi degajaţi de orice răspundere.

Peyrole s-a uitat urât la mine, apoi, cu ochii în pământ. supărat, mi-a spus:

— Nu e vorba de răspundere. E vorba să rezolvăm… curat această treabă!

— Da, aşa e, am zis eu.

Fusesem din nou cuprins de îngrijorare, dar, în acelaşi timp mă simţeam mulţumit. Am cântărit o clipă, şovăind, ambele soluţii – şi cea pozitivă şi cea negativă – apoi am întrebat:

— Câţi sunt în închisoare?

— Cine? Prizonierii? Optzeci şi trei. Şaizeci şi patru de fidjieni şi nouăsprezece oameni din Mahanantoa.

— În privinţa celor din Mahanantoa…

Ezitam. Ideea care-mi trecuse prin minte nu-mi era încă prea clară. Am reluat, vorbind rar:

— În consiliu, Tara este reprezentantul satului Mahanantoa. N-am putea oare iniţia un mic târg cu el? Oamenii din satul lui sunt, desigur, vinovaţi, dar sunt neamuri de-ale lui, prieteni. Bănuiesc, probabil, că nu va fi de acord ca ei să moară. La urma urmei, adevăratul vinovat este Poumi. Ori acesta a murit.

Poate că i-am putea propune lui Tara să-şi ia înapoi oamenii şi, în schimb, să-i cerem să-i lase în viaţă pe fidjieni…

Peyrole a rămas pe gânduri:

— Nu înţeleg prea bine. În privinţa celor din Mahanantoa, poate că aveţi dreptate. Poate. Dar, în privinţa celorlalţi… Şi apoi, prizonierii nu constituie numai problema lui Tara. Celelalte sate vor dori şi ele să aibă partea lor… Ce-o să spună prietenul dumneavoastră Mai?

— Ştiu, am răspuns eu dezamăgit, dar ai dumneata altă propunere?

În clipa aceea, afară s-a auzit vuietul mulţimii. Ne-am dus să ne uităm pe fereastră. În sfârşit, am pis:

— Haideţi! Să ne resemnăm la această soluţie! Timpul nu ne permite nicio întârziere. Convocaţi consiliul pentru ora două. Până atunci, trebuie să-i prevenim pe Tékao şi pe Leguen, ca să ne susţină. Şi mi-ar plăcea să-i pot spune un cuvânt lui Tara, înainte de şedinţă.

Peyrole a ridicat din umeri.

— Dumneavoastră hotărâţi! Mă ocup eu de învăţător şi de Leguen. Dar Tara e şiret.

— Şi eu la fel, am zis. Totul e să punem mâna pe el.

— Când ne-am întors, azi-dimineaţă, mi-a spus că se duce acasă să se culce. Vrea probabil să fie odihnit diseară.

— Cu atât mai mult!

Nu ştiu de ce, zona dinspre Mahanantoa era partea din insulă pe care o cunoşteam cel mai puţin. Era un fel de promontoriu acoperit de nisip cenuşiu, în care creşteau nişte copaci piperniciţi şi care era năpădit de tufişuri ţepoase; când vântul care sufla dinspre larg nu ridica nori de praf presărat parcă cu paiete, căldura devenea de nesuportat. M-am dus călare, şi când am ajuns la primele *faré*-uri, soarele era chiar la amiază.

Satul mi s-a părut trist, aproape pustiu, şi cei câţiva locuitori pe care i-am zărit au dispărut toţi, foarte repede, din calea mea. *Faré*-ul lui Tara era nou-nouţ şi, fără a-l fi văzut vreodată, mi-a lăsat impresia că are în el ceva cunoscut. Curând mi-am dat seama de ce era o replică cât se poate de exactă a casei Marinei, făcută însă din trunchiuri de cocotier şi din frunze de bananier. Nu lipsea nici măcar clădirea anexă care, altădată, servea drept staţie de radio.

Această asemănare, cu tot ce lăsa ea să se ghicească, m-ar fi pus în gardă, dacă ar mai fi fost nevoie.

Dar n-am apucat să sar jos de pe cal, că Tara, urmat de mai mulţi oameni, a şi ieşit din casă şi a venit alergând în întâmpinarea mea, zâmbitor, respirând sănătate şi prietenie. Înainte de a-mi lua calul de căpăstru, m-a prins de genunchi şi m-a strâns, cu un gest uimitor de precis, în aceiaşi timp respectuos şi afectuos.

— În sfârşit ai venit, mi-a spus Tara. Am cerut oamenilor să-mi construiască această casă după moda *farani,* numai ca să-ţi fac plăcere. Dar tu nu voiai să vii. Ah, ce bucuros sunt că eşti aici. Eşti oaspetele meu. Şi o să vezi ce înseamnă prietenia lui Tara!

Această naturaleţe, această încredere m-au mişcat. Pentru noi europenii, când ne gândeam la el, Tara era motiv de uimire şi de nelinişte. Moralmente, nu semăna cu ceilalţi băştinaşi. Se gândea la toate, era atent la toate şi, lucru surprinzător, era capabil să prevadă şi să

persevereze. În consiliu, pentru că era singurul dintre concetăţenii săi care avea planuri şi se interesa să le ducă la bun sfârşit, avea o influenţă preponderentă. Credea mai ales în destinul lui. Era unul dintre extrem de rarii locuitori ai insulei care ştiau să citească curent. Această superioritate îl impresiona şi ambiţia lui înnăscută îl obliga să se autodepăşească neîncetat. Îmbinarea atâtor calităţi îl făcea *neaşteptat* şi ne trezea adesea tot felul de bănuieli, de altfel neîntemeiate, căci Tara accepta totdeauna părerile altora, dacă îi erau comunicate după protocol.

Dar, încă o dată, nu aveam această rezervă decât când ne gândeam la personajul pe care-l reprezenta. Tara avea atâta veselie, atâta naturaleţe şi atâta seriozitate nevinovată, încât nimeni nu era în stare să reziste farmecului său. Am cedat, deci, şi am intrat cu el în casă.

Interiorul era după chipul şi asemănarea stăpânului, în acelaşi timp calculat şi plin de naturaleţe. O masă lungă, ale cărei picioare, ca şi picioarele celor două bănci puse de-a lungul ei, erau confecţionate din trunchiuri de copac cojite şi înfipte în pământ, ocupa centrul încăperii. Când am intrat, masa era încărcată de-o mulţime de legume, fructe, obiecte de tot soiul, cârlige de undiţă, suliţe, săgeţi, unelte pe care băştinaşii le cară în permanenţă cu ei, dar nişte femei se grăbeau s-o elibereze. În dreapta, lipit de partea superioară, triunghiulară, a peretelui, era construit un cămin din piatră, care îl imita destul de bine pe cel făcut de Leguen şi care nu fusese folosit niciodată. La stânga, o uşă foarte joasă ducea probabil la bucătărie şi la camera femeilor. Ocupând tot restul panoului, un enorm pat indigen, cu montanţi de tec sculptat, avea o ramă pe care erau fixate frânghii şi o saltea de ferigi, acoperită de numeroase piei de capră şi de vacă. Pe montanţii sculptaţi erau bătute în cuie scoici, maxilare de rechini, ciocuri de păsări. Aşa cum arăta, acest ansamblu semăna mai degrabă cu tronul unui rege barbar decât cu patul omului pe care voiam să mă sprijin ca să fac insula să progreseze.

Petrecându-şi braţul pe după umărul meu, Tara m-a condus către estrada improvizată:

— Uite, a zis el, să ne aşezăm aici. O să bem şi-o să cântăm până când femeile o să ne pregătească mâncarea. De ce nu m-ai anunţat că vii în vizită?

Era uimitor de proaspăt şi de odihnit, dacă ţinem seama că alergase toată noaptea prin munţi şi prin pădure. M-am aşezat lângă el, pe pat, cu picioarele strânse sub mine, iar tovarăşii lui Tara s-au aşezat pe vine, pe pământul bătătorit, în faţa noastră. De abia ne instalaserăm, că o femeie grasă ne-a şi adus vin din frunze de palmier şi peşte macerat în lămâie.

Am lăsat gazda să facă aşa cum voia ea. Pe vremea aceea, nu era posibil să abordezi lucrurile serioase cu indigenii, dacă nu treceai mai întâi prin lungi preliminarii dezinteresate. De altfel,. Îl cunoşteam destul de bine pe Tara. Deşi părea complet absorbit de îndatoririle lui de gazdă şi de bucuria de a mă primi în locuinţa sa, ghicise cu siguranţă că vizita mea avea un motiv serios. Poate că ştia deja care era acel motiv. După ce ritualurile aveau că fie îndeplinite, Tara avea să-mi dea posibilitatea de a vorbi fără să comit o impoliteţe.

Dar eram grăbit. De-abia dacă mai rămăseseră două ore până la întrunirea consiliului, la Anatonu. Ca să ajungem acolo, ne trebuia, cel puţin o oră bună de mers pe jos. Căutam un mijloc de a grăbi Lucrurile şi asta îmi încurca gândurile. Beam, zâmbeam, dar nu eram atent la ce spunea. De asemenea, eram stânjenit şi de poziţia în care stăteam, pe jumătate culcat pe blănuri, faţă în faţă cu nişte oameni cinchiţi, care erau numai ochi. Lângă mine, Tara era plin de vervă:

— O să facem o petrecere, dar ce petrecere! spunea el. O să vezi. Aici e satul meu. Un sat bun, după cum ştii. Desigur, a fost Poumi, dar omul acela…

— Mai sunt şi ceilalţi, am spus eu mecanic.

Tara a tăcut o clipă, m-a privit, apoi a reluat:

— Da, şi ceilalţi… Dar sunt, mai ales, prietenii mei. Şi cu aceştia, ai să vezi, o să dansăm…

Nu eram dispus să las să-mi scape prilejul care mi se oferise. L-am întrerupt:

— Am venit să te anunţ că, peste puţin timp vom întruni consiliul, tocmai ca să vorbim despre ceilalţi.

— Da, bine, a zis Tara.

Brusc, s-a întors către oamenii lui şi le-a făcut un semn. Fără grabă, aceştia s-au ridicat, m-au salutat şi au ieşit; s-au dus să se aşeze afară, de unde îi auzeam râzând. Atunci Tara s-a sculat de pe pat, m-a luat de mână şi m-a tras spre masa care acum era liberă. M-a invitat să mă aşez în faţa lui, şi-a încrucişat braţele, sprijinindu-se apoi pe ele:

— Oamenii aceia sunt foarte vinovaţi, mi-a spus el calm, dar sini fraţii noştri. Au neveste, copii. Satul acesta este trist. Şi pe urmă, Poumi a murit…

— Da, am spus eu, dar mai sunt şi celelalte sate. Şi mai sunt şi fidjienii.

Mă aşteptam la negocieri îndelungate şi complicate, după moda băştinaşă. Tara a zâmbit cu un aer sincer:

— În timpurile străvechi, pe fidjieni i-am fi mâncat. Astăzi, nu. Dar poate că i-am putea omorî, nu?

M-am cramponat de ideea care-mi venise pe când discutam cu Peyrole:

— Fidjienii pot fi utili, i-am răspuns eu. Sunt unele munci foarte grele pe care nouă nu ne vine să le facem. I-am putea pune pe ei la asta. N-or să poată refuza să muncească. Pentru ca insula să progreseze…

— Şi ceilalţi?

— Cei din Mahanantoa?

— Da.

— Te ocupi tu de ei, i-am spus eu răspicat. Ţi-i dăm ţie şi apoi îi pedepsiţi cum credeţi voi de cuviinţă. La urma urmei, asta e treaba satului.

Rostisem aceste cuvinte pe un ton cât se poate de indiferent. Tara m-a privit în tăcere:

— Ai dreptate, a zis el în cele din urmă. Dar crezi că, la consiliu, ceilalţi, toţi sălbaticii ăia, Maï şi cei ca el, vor fi de aceeaşi părere cu tine?

Am lăsat ochii în jos:

— Leguen, Tékao, tu, eu, suntem patru. Maraou este prieten cu Leguen, iar domnul şef Peyrole poate vorbi cu Teheï. O să fim, deci, şase. Majoritatea…

— Şi or să te asculte şi în privinţa fidjienilor?

— Propunerea le-o vei face tu. De altfel, dacă îi iei în seama ta şi pe oamenii aceştia, va fi un act foarte drept.

— A!…

Tara a avut un zâmbet tineresc, care i-a dezvelit toţi dinţii, albi, strălucitori:

— …Asta e altceva. În timpurile străvechi, i-am fi mâncat. Dar… pentru progresul insulei, sunt de acord să încerc. Oamenii aceia, oricum…

Şi aşa, în zece minute, treaba a fost aranjată. Am mai băut încă puţin vin de frunze de palmier, am luat câteva înghiţituri de carne de porc friptă, ca să nu fiu nepoliticos, apoi am pornit înapoi spre Anatonu, făcându-l atent pe Tara să nu întârzie.

Pe drum, mi-am tot rumegat mirarea. Ca totdeauna, departe de Tara, începeam din nou să-l privesc cu neîncredere. Îl socotisem prea tranşant. Acum îl descopeream prea suplu. Ce însemna oare asta? Fusesem înşelat sau dimpotrivă, primisem un mare ajutor? Nici discuţia în sine, nici felul în care se încheiase ea nu mă satisfăceau. Amândouă erau prea departe de obiceiurile indigene. Deodată, am izbucnit în râs: ca să realizez ceea ce doream – ideile mele nu erau încă foarte clare, dar simţeam foarte acut nevoia unei *acţiuni,* oricare ar fi fost ea – aveam nevoie de oameni noi, în acelaşi timp adaptaţi la specificul ţării şi liberi faţă de ea. Tara se arătase a fi tocmai un astfel de om, şi asta mă tulbura!

În ciuda acestei constatări ironice, o asemenea capacitate de adaptare continua să mă neliniştească.

Ascundea cumva o ambiţie secretă, sau nu era decât expresia unei minţi şovăitoare, a unui caracter influenţabil? Dacă Tara ar fi fost european, l-aş fi găsit un om deosebit dar, ca indigen, îţi repet, mă tulbura?

Cum mergeam aşa, călare, sub arşiţa soarelui de la amiază, acest gând mi-a displăcut. Eram oare rasist, fără să-mi fi dat seama? Acest cuvânt, al cărui sens îţi este cunoscut, nu are, pentru tine, niciun conţinut. Rasismul este astăzi la noi ceva de neînchipuit, pentru simplul motiv că suntem câteva zeci de mii de oameni, răspândiţi pe suprafaţa pământului, fericiţi să trăim împreună, foarte conştienţi că aparţinem toţi deopotrivă speciei umane, fiindcă ea a fost pe punctul de a se stinge; de aceea, considerăm deosebirile noastre fizice şi morale mai degrabă ca pe nişte curiozităţi interesante decât ca pe nişte particularităţi neplăcute. Altădată, nu să întâmpla aşa şi, fără îndoială, în felul meu eram şi eu un rasist. Ţi-am spus că, datorită originii mele, mă socoteam a fi de calitate mai bună decât ceilalţi. Din cauza aceasta îi împărţeam pe oameni în diverse categorii, cu atât mai de dispreţuit, cu cât erau mai deosebite de mine. Egalii mei erau burghezii declasaţi, aristocraţii fără avere, aventurierii bine crescuţi. Maï jos, dar încă foarte aproape de mine, îi aşezam pe ţăranii şi pe meşteşugarii francezi. Ceva mai jos, dar numai cu o idee, se situau cei pe care îi numeam barbarii. Arabii, negrii, băştinaşii din Raevavae. Muit mai jos se aflau negustorii, funcţionarii, micii burghezi plini de dorinţa de a fi altceva dar continuând totuşi să rămână ei înşişi. Asupra adevăraţilor burghezi şi asupra străinilor civilizaţi nu aveam nicio părere. Îi găseam extravaganţi sau asemănători mie, şi îi apreciam în consecinţă.

Iată, acesta era rasismul meu. Nu-mi era necunoscut, deşi nu mă gândeam la el.

Sosind exact la timp pentru şedinţa consiliului, am luat hotărârea să nu mă încred în mine însumi şi să nu îngădui ca părerile să-mi fie călăuzite de astfel de sentimente.

Şedinţa de consiliu a fost aproape o simplă formalitate. Tara, care venise pe mare cu o echipă de luntraşi, ajunsese înaintea mea. Apucase să discute cu cea mai mare parte a membrilor consiliului. Când am deschis şedinţa, a cerut cuvântul şi a expus în termeni abili şi măsuraţi cazul fidjienii or. S-ar fi zis că întrunirea avea loc la cererea lui. M-am uitat la Peyrole, aşezat la locul pe care-l ocupa în calitate de secretar general, în spatele lui Tékao. Peyrole mi-a observat privirea şi a plecat ochii în jos. M-am uitat şi la indigenii care făceau parte din consiliu. Aceştia ascultau cu multă seriozitate. Când Tara a tăcut, Maï, care, în mod excepţional, era de faţă, s-a ridicat, şi-a rotit ochii, şi-a arătat dinţii, a făcut câteva gesturi expresive şi misterioase, apoi a zâmbit, s-a aşezat iar şi a spus simplu:

— Dacă nu i-am omorât încă pe oamenii ăia, nu ne rămâne decât să-i lăsăm să trăiască, mai cu seamă dacă sunt folositori. N-au decât să construiască, la Vaiuru, un frumos dig de lemn, pentru vapoarele mari…

La Vaiuru, platforma, care se întinde până la o sută de metri de la ţărm, nu depăşeşte nicăieri trei braţe[23] şi niciunul dintre noi nu ştia când va aborda din nou un „vapor mare” la Raevavae. Totuşi, consiliul a fost de acord. A mai hotărât şi că fidjienii vor construi un drum direct între Matotea, Vaiuru şi Anatonu, şi că vor ridica apoi, la poalele muntelui Hiro, un mare rezervor care ne va furniza apă în anotimpul secetos. Apoi, a vrut să-i încredinţeze pe prizonieri lui Peyrole, care şi-a declinat oferta. Atunci Tara a propus, cu amabilitate, să-şi asume el această răspundere, pomenind şi de faptul că va cere colaborarea tuturor locuitorilor.

A explicat că o închisoare ar fi prea plictisitor de păzit şi că cel mai simplu ar fi să-i pună pe învinşi sub supravegherea cetăţenilor şi a cetăţenelor din Raevavae. Trei lucruri vor fi interzise: să se apropie, fără motiv, de coastă sau de sate, să posede arme şi să refuze

[23] *un braţ* = 1.83 m.

îndeplinirea muncilor ce le vor fi impuse. Cetăţenii vor putea veghea în orice clipă la respectarea acestor reguli. În rest, fidjienii vor fi liberi. Mi s-a părut că ceea ce propusese el era drept şi abil. Membrii consiliului, flataţi, au acceptat propunerea lui Tara.

După şedinţă, l-am reţinut pe acesta din urmă ca să-i mulţumesc. Mi-a zâmbit cu sinceritate:

— Îţi place? Mă bucur. E adevărat că oamenii ăştia ne vor fi de folos. Dacă ai nevoie de cai, nu începi prin a-i omorî, nu-i aşa?

Am râs şi l-am lăsat să se ducă la închisoare, să-i ia în primire pe sătenii din Mahanantoa, pe care Peyrole tocmai îi punea în libertate. Cât despre mine, cu sufletul împăcat, mă pregăteam să mă întorc la Katherine, la copii, la casa mea. Tékao, care probabil că mă urmărea, s-a apropiat atunci de mine:

— Ce credeţi despre toate astea? m-a întrebat el.

Am zâmbit:

— A ieşit bine, nu? Tara ăsta e omul viitorului…

Tékao n-a răspuns la zâmbetul meu. Cu vârful piciorului său gol, a mângâiat pământul:

— Nu credeţi că toate aceste vieţi pe care le lăsăm în mâinile lui…

Am dat din umeri:

— Vieţile acestea au fost salvate datorită lui. Ăsta-i principalul. Ce puteam face noi dacă nu era el? Şi apoi, vezi dumneata, ceea ce-mi place în treaba asta e că Tara nu a ezitat nicio clipă. Mă gândeam că va trebui să mă lupt. Or, am fost înţeles chiar de la primele cuvinte. Tara a ghicit imediat interesul politic şi uman al generozităţii… Nu, sunt într-adevăr mulţumit.

Tékao m-a privit pieziş, impasibil:

— E ceva cu totul contrar mentalităţii indigene…

— Da, e adevărat… am zis eu, cuprins din nou de neliniştea de mai înainte. Apoi, mi-am adus aminte de ceea ce crezusem că am descoperit revenind spre Anatonu şi am

râs:

— Nu trebuie să mai spui asta, prietene Tékao. Aici, toţi suntem egali, cetăţeni ai lumii…

— O, mi-a spus Tékao cu un surâs ciudat, nu sunt prea rasist. Şi dacă dumneavoastră credeţi că aşa e bine…

— Bineînţeles că da, am replicat eu.

Întorcându-mă acasă, m-am considerat reintrat în vacanţă, pentru ultima cară din viaţa mea, fără să-mi dau seama că, de fapt, totul de abia începea.

31

Nu, nu bănuiam atunci ce avea să se întâmple din cauza fidjienilor. Mi se părea de ajuns că le salvasem viaţa. În zilele următoare, mi-am închipuit, desigur, că soarta lor nu era de invidiat, dar m-am gândit că totul se va aranja, cu timpul. Ştiam că sătenii din Mahanantoa, care-l urmaseră pe Poumi şi care fuseseră aduşi înapoi în satul lor de Tara, fuseseră bătuţi şi insultaţi timp de două zile, apoi fuseseră redaţi familiilor lor şi definitiv iertaţi, după moda băştinaşilor. Până când să vină momentul ca şi cu fidjienii să se întâmple la fel, m-am hotărât să-i uit, i-am evitat ori de câte ori i-am zărit în depărtare şi am izbutit cu uşurinţa să-mi reiau viaţa obişnuită, ca şi când ei nici n-ar fi existat. De fapt, cred că asta era: oamenii aceştia îmi puneau o problemă pe care nu ştiam cum s-o rezolv…

Eram mulţumit. Tocmai împlinisem treizeci şi opt de ani. Iată că trecuseră opt ani de când eram la Raevavae. De-abia dacă îmi dădusem seama de trecerea lor. Viaţa mea cea nouă mă interesa. Nu-mi lipsea nimic şi, cu ocazia ultimelor evenimente, mă dovedisem pe cât de generos, pe atât de abil. Aveam impresia că mă născusem, adult, la Raevavae.

Pe vremea aceea, tatăl tău avea patru ani. Era un băieţel blond, voinic, care creştea printre copiii din Anatonu şi nu se împăca cu constrângerile impuse de maică-sa. Deşi era atât de mic, visa să colinde toată insula, să-i însoţească pe

pescari, să mănânce peşte crud şi să danseze alături de cei mari.

Ne-a fost foarte greu să-l învăţăm să vorbească franceza. Ne înţelegea, dar ne răspundea totdeauna în tahitiană. Ura hainele europene pe care Katherine i le mai croia încă uneori, părul lui blond, felul nostru de a trăi şi de a mânca, tot ce-l deosebea de tovarăşii săi de joacă. Dar avea o mare pasiune pentru sora lui, Anne, născută la doi ani după el. Când era casă, nu-i ieşea din cuvânt. Când era placat, pesemne că se gândea tot timpul la ea, căci îi aducea scoici, flori, pene, pietre de râu bine şlefuite, bucăţi de lemn cu forme contorsionate.

Îi dispreţuia pe micuţii Peyrole, totuşi mai mari decât el, care duceau lângă mama lor o viaţă după moda europeană. În ceea ce-i priveşte pe copiii lui Leguen, mai mici decât el, le dădea prea puţină atenţie.

Aceştia erau totuşi foarte apropiaţi. Fina mea, cu pielea ei mată şi cu ochii de culoare deschisă, promitea să fie frumoasă. Fraţii ei, bondoci ca mama lor, izbuteau să fie în acelaşi timp roşii la faţă şi negri la piele. În realitate, erau mai degrabă de culoare acaju. Totdeauna împreună, totdeauna murdari, îşi petreceau viaţa la ferma tatălui lor, printre picioarele animalelor. Îi cunoşteam bine, ca, de altfel, pe toţi locuitorii insulei. Aveam tot timpul pentru asta. Fără s-o fac intenţionat, dar pentru că îmi convenea, trăiam ca indigenii: mult timp liber, puţine ocupaţii permanente şi, din când în când o îndeletnicire care mă absorbea şi care era totdeauna de prea scurtă durată ca să devină plictisitoare.

Katherine avea, dimpotrivă, o viaţă plină de obligaţii. O vedeam destul de puţin. Era foarte bine organizată şi se pricepea să-i facă pe oameni să muncească, fie cerându-le să lucreze în numele prieteniei, fie ademenindu-i cu plăcerea de care se vor bucura îndeplinind cutare sarcină. Se ocupa de copiii noştii cu grijă, dar fără pasiune. Ar îi dorit ca ei să-i semene şi ştia că aşa ceva nu era cu putinţă.

Fără să se plângă vreodată, probabil că totuşi suferea din această cauză. Ceea ce dădea eforturilor ei de educatoare un fel de vanitate pe care simţul datoriei o împiedica s-o recunoască. Cu această excepţie, care era fără îndoială importantă, cred că în rest era fericită. Avea treizeci şi şase de ani şi era sănătoasă. Dintr-un anumit punct de vedere, se poate spune că devenise mai frumoasă, căpătase o siguranţă de sine, o strălucire nouă. Eu eram singurul care vedeam cum îi piere acel sidef al tinereţii care, când am cunoscut-o, o învăluia ca pe o perlă, şi această eroziune mi-o făcea mai scumpă, pentru că altfel o ştiam mai fragilă. Prima ei grijă era spitalul. Katherine găsise în spital o raţiune de a trăi care i se potrivea mai bine ca oricare alta: acolo se simţea folositoare prin voinţa ei, nu prin poziţia pe care o avea. Adesea venea câte cineva să o caute noaptea. Seara, se întorcea târziu, totdeauna obosită, totdeauna preocupată de munca pe care-o făcea. Pentru băştinaş tot Dubois rămânea marele maestru în arta vindecării, dar femeile i se încredinţau bucuros ei, iar seriozitatea de la care nu se abătuse niciodată începea să-i uimească pe bărbaţi. Când, prin cine ştie ce întâmplare, ne plimbam amândoi, oamenii o opreau ca să-i ceară sfatul. Ori de câte ori examina pe cineva sau punea un diagnostic, o făcea cu multă atenţie şi, în acelaşi timp, cu extrem de multă neîncredere în sine. După aceea, se frământa multă vreme, în tăcere.

Eram bucuros când o vedeam atât de pasionată, deşi această pasiune mă indispunea puţin. Admiteam ca ea să-şi îndeplinească astfel destinul, dar totodată regretam că nu era numai soţia mea şi mama copiilor mei. Când îmi povestea despre munca ei, o ascultam politicos, dar uneori râdeam niţel de ea şi omiteam mereu să-i fac la spital vizita pe care o aştepta. Acestea erau răzbunările mele, la fel de neînsemnate ca şi enervarea pe care o simţeam. Dacă vieţile noastre erau deosebite, stima şi ataşamentul nostru reciproc nu se schimbaseră întru nimic.

La rândul ei, şi insula îmi oferea diferite prilejuri de satisfacţie. Tara dusese o asemenea campanie, explicând mult dar şi ameninţând câte puţin, încât acum se dădeau permanent consultaţii pentru sugari şi, în fiecare lună, era o zi de control pentru femeile gravide. Toţi admiteau acum ceea ce, cu doi ani în urmă, li se păruse ridicol şi şocant. Dacă, din întâmplare, vreo gravidă îşi uita datoria, vecinele îi făceau morală.

La fel era şi la şcoală. Tara sugerase ca premiile să fie distribuite lunar şi nu anual, în cadrul unei festivităţi solemne, iar pentru această ceremonie, inventase un ritual impresionant. Ca preşedinte al consiliului, eu eram actorul principal al spectacolului. Aşezat pe o estradă vopsită în roşu, la care se ajung a urcând o scară cu şase trepte, aşteptam laureaţii care trebuiau să urce până la mine strigându-şi numele. Le strângeam mâna, îi felicitam şi le ofeream premiile, care constau cel mai adesea dintr-o masă şi un scaun, ieşite din atelierul lui Bourdaroux şi ridicate la rangul de simbol al civilizaţiei. Apoi, lista elevilor distinşi era dată lui Léné pentru ca, în duminica următoare, să poată atrage, înainte de predică, binecuvântarea Domnului asupra lor.

Această pompă şi aceste onoruri plăceau atât de mult încât stârneau o adevărată întrecere între elevi, care erau susţinuţi şi încurajaţi de satele lor, de părinţi, de prieteni.

Tékao, care se cam îngrăşase, profita de acest succes. În afară de Noemié, care conducea şcoala de fete, mai avea cinci adjuncţi pe care îi lăsase să predea cunoştinţele elementare, întrucât el îşi rezerva noutatea pe care voiam s-o introducem în anul acela şi căreia îi ziceam Clasa pregătitoare pentru Bacalaureat.

Cheltuieşti atâta energie ca să inventezi lucruri noi, încât te odihneşti bucuros preluând denumiri vechi, chiar dacă acestora nu le mai corespunde nimic în realitate. În clasa pregătitoare pentru Bacalaureat au fost, în primul an, cinci fete şi trei băieţi, selecţionaţi dintre cei mai buni. Toţi erau

îmbrăcaţi în pareo roşii şi se luau destul de mult în serios. Ei munceau cu râvnă iar noi vegheam asupra lor cu atâta grijă de parcă am fi clocit ouă de-o specie foarte rară. Cred că fiecare dintre noi era obsedat de teama de a dispărea înainte de a-şi fi pregătit un succesor.

Până şi Bourdaroux, care adoptase o atitudine dispreţuitoare faţă de eforturile noastre, probabil că încerca acest simţământ. El îi făcea să asude din greu pe cei douăzeci de ortaci şi ucenici pe care îi fascina prin îndemânarea sa şi se ocupa de toate meseriile: tâmplărie, dulgherie, lăcătuşerie, zidărie. Crescut într-un sat foarte mic, văzuse bătrâni lucrând după reţete milenare şi îşi amintea de ele. Geniul materiei, pe care îl poseda în cel mai înalt grad, îi ţinea loc de tot ce-i lipsea. Deşi dispreţuia cărţile, i se întâmpla să mai vină uneori să consulte vreo lucrare tehnică la bibliotecă. Ridicase un cuptor de var, deschisese o carieră de piatră, instalase o forjă. În clipele de odihnă, îi arăta nevestei lui cum se toarce părul de capră şi pretindea că va purta primul costum nou de pe insulă.

Leguen, mai modest, se uita la noi cu invidie. Susţinea că el nu serveşte la nimic. Totuşi, ferma lui, acum închisă cu tot felul de garduri, împărţită în lanuri şi pajişti, îmbogăţită cu un staul, o crescătorie de porci şi un porumbar, începea să devină o fermă adevărată. Datorită lui, nu ne-a lipsit niciodată pâinea, cam vârtoasă, dar plăcut mirositoare, pe care o frământa şi o cocea el însuşi, ca să ne-o aducă, în fiecare sâmbătă, sub formă de bucăţi mari, rotunde, pe care ni le of ei ea încreţindu-şi într-un zâmbet tot capul lui blajin de vrăbiuţă.

Vacile sale, micuţe dar bine îngrijite, dădeau destul lapte ca să poată fabrica diferite brânzeturi. Porcii lui, hrăniţi cu zer şi cu copra, ceea ce dădea cărnii un gust deosebit, erau de două ori mai mari decât porcii pe jumătate sălbatici ai indigenilor. În sfârşit, merele şi perele lui, fructele de avocatier şi de manglier ne stăteau la dispoziţie tot timpul

anului.

Băştinaşilor li se părea că Leguen muncea mult ca să obţină foarte puţin, şi e adevărat că uneori, – într-atât de mare îi era dorinţa de a imita orbeşte particularităţile satului breton în care se născuse –, se deda la munci foarte grele şi absolut inutile. Dar îl iubeau, fiindcă era vesel, serviabil şi ştia să facă rom. Fără voia lor, ajungeau să-i preia unele idei, pe care le realizau numai pe jumătate sau la care renunţau după un sezon, dar care, pe nesimţite, schimbau înfăţişarea insulei.

Într-o zi, pe când mergeam cu el să luăm var de la cuptorul lui Bourdaroux într-un cărucior ciudat tras de doi căluţi galbeni, i-am atras atenţia asupra faptului că toate căsuţele prin faţa cărora treceam aveau gard şi aproape toate aveau câte o grădiniţă.

— Asta datorită influenţei dumitale, i-am spus eu fără nicio intenţie. Dumneata ai adus aici gardurile şi grădinile. Până la venirea dumitale, nu exista aşa ceva la Raevavae.

Mi-a aruncat o privire şi, văzând că nu glumeam, mi-a spus timid:

— Atunci, fac şi eu, ca să zicem aşa, şcoală?

A fost, cred, o mare bucurie pentru el.

Printre oamenii aceştia la care ţineam, în această ţară care începea cât de cât să mişte, în faţa visurilor mele care prindeau viaţă, ar fi trebuit să fiu fericit. Nu eram însă decât satisfăcut. Nu vreau să refac istoria în felul meu, dar pur şi simplu îmi amintesc. Eram satisfăcut, dar o nelinişte fără cauză aparentă mă ţinea mereu treaz. Presimţeam că deznodământul se apropie. Tot aşa, în unele dimineţi din toiul verii, aerul are un gust de ceaţă care, brusc, în plină splendoare a naturii. Îţi aminteşte că o să vină toamna, apoi iarna… e ceva extraordinar de plăcut şi de sfâşietor în acelaşi timp.

Fidjienii aceia, pe care nu voiam să-i văd, de care nu voiam să aud vorbindu-mi-se, dar care, oricât îi ocoleam, treceau uneori pe dinaintea mea, – siluete nedesluşite şi

totuşi atât de uşor de recunoscut –, erau pentru mine întocmai ca şi ceaţa din miezul verii.

Am rezistat aproape patru luni, apoi, într-o bună dimineaţă, fără să spun nimănui nimic şi chiar fără să-mi explic nici mie însumi de ce procedam astfel, m-am hotărât să le fac o vizită.

32

De fapt, nici măcar n-am hotărât să fac această vizită. Mi-am zis doar că mă voi duce la vânătoare, singur, şi am ales un itinerariu care, la sfârşitul după-amiezii, m-a condus la desişul argintiu, aspru şi ţepos care despărţea Mahanantoa de restul insulei.

Acolo îi ţinea Tara pe fidjieni.

La început, n-am găsit nimic care să le indice prezenţa. De la Anatonu fusese deschis de curând un drum până la Mahanantoa şi câteva porţiuni din el erau grosolan pietruite. După câte auzisem, lagărul fidjienilor se afla undeva lângă acest drum, dar nu ştiam exact în ce loc. Căutam un morman de trunchiuri tăiate, colibe, ceva care să semene a sat. N-am găsit nimic decât nişte poteci care, la stânga mea, se pierdeau, după câţiva metri, printre tufişurile acelea spinoase şi metalice care nu-mi plăceau.

Stând drept, cu picioarele bine fixate în scările şeii, m-am dus, încet, aproape până la Mahanantoa, apoi, când am zărit primele case, m-am întors şi mi-am reluat cercetările. Până la urmă, am luat-o şi eu, la întâmplare, pe o cărare care mi s-a părut mai puţin îngustă decât celelalte.

De-a lungul câtorva sute de metri, n-am descoperit nimic. Nisipul cenuşiu înăbuşea zgomotul paşilor calului iar liniştea era tulburată doar de scârţâitul şeii şi de fâşâitul crengilor care se loveau de picioarele mele. Apoi, în depărtare, am auzit vuietul mării, şi aproape imediat am dat peste lagăr.

În primul moment, nu l-am văzut. M-am oprit, fiindcă peisajul pe care îl descoperisem la ieşirea din hăţişul metalic era straniu. Imaginează-ţi o chiuvetă nu prea adâncă, în formă de pară, a cărei extremitate îngustă se pierdea în marea ce se vedea strălucind în depărtare, şi a cărei bază era ocupată de ceea ce am luat la început drept o câmpie foarte verde şi foarte netedă. În mijlocul acestei întinderi, se ridica o colină aproape rotundă, al cărei diametru nu depăşea cincizeci de metri. Colina era acoperită de o imensă grămadă de crengi uscate, care ascundeau aproape în întregime pământul şi se înălţau, pe alocuri, până la doi metri, într-o dezordine de necrezut.

În ciuda imobilităţii peisajului sub soare, în ciuda prospeţimii vegetaţiei care se întindea sub ochii mei, totul avea un aer misterios şi – da, aşa e – demenţial. Stăteam pe loc, încercând să ghicesc cauza indispoziţiei care mă cuprinsese, când calul meu a întins gâtul sforăind. Imediat am început să înţeleg. Ceea ce luam eu drept o câmpie era în realitate o mlaştină. De altfel, uitându-mă mai bine, am văzut apărând mereu la suprafaţă şi plesnind bule de aer. Apoi, mai era şi mirosul specific, şi ţânţarii.

La Raevavae, toţi cunoşteau mangrova din sud, ucigătoare, cu verdele ei prea generos şi cu aparenta ei fertilitate. Chiar şi băştinaşii o ocoleau. Maï întâi, m-am gândit că ciudatul sentiment de nelinişte îmi fusese stârnit doar de amintirea ei şi de legenda care se ţesuse în jur. Dar asta nu explica totul. Maï era şi încâlceala aceea de ramuri şi de frunze ruginile a cărei origine nu puteam să mi-o lămuresc.

Cu hăţurile în vânt, cu mâinile pe oblâncul şeii, stând drept cu picioarele înfipte în scări, priveam cu o curiozitate maşinală, gata să-mi reiau cercetările, când, printre ramuri, am întrezărit o clipă silueta unui om.

Imediat, am strigat. Parcă îmi aud vocea, calmă, nepotrivită. În primul moment, n-am văzut nicio mişcare. Apoi, încet, omul a apărut iar, s-a îndreptat de mijloc, cu

braţele atârnând. Era un bătrân.

— Cum se poate trece? am strigat eu.

M-a privit, parcă distrat, apoi s-a aplecat din nou şi a dispărut. Am aşteptat. Totul era iar nemişcat. Atunci am coborât în groapă, până la marginea algelor verzi, acolo unde calul îşi lăsa urma copitei într-o mraniţă grasă, şi am început să ocolesc mlaştina. Ei a mai întinsă decât crezusem la început. N-o văzusem niciodată, nu mi se vorbise niciodată despre ea. Începusem să cred că nu există niciun loc de trecere, când, deodată, dinspre uscat am auzit zvon de glasuri, frunzişul s-a mişcat şi a apărut un grup de oameni. Mi-am oprit calul.

Erau fidjieni care ce întorceau în lagăr pentru a înnopta. Încadraţi de vreo cincisprezece indigeni înarmaţi cu bâte, erau împărţiţi în echipe de opt până la zece oameni, şi cărau trunchiuri de cocotieri.

Aşa cum stăteam, în spatele unei tufe de *bourrao* nu puteau să mă vadă. Liniştea nu era întreruptă decât de urletele prea bruşte ale oamenilor înarmaţi. Am evitat să mă arăt. Când a ajuns într-un anumit loc, grupul s-a oprit. Un gardian a arătat cu bâta un punct pe sol şi imediat o echipă formată din câţiva oameni s-a apucat să ridice la verticală, în punctul respectiv, trunchiul de copac pe care-l căra, ca şi cum ar fi vrut să-i înfigă acolo. Când trunchiul a fost perfect drept, oamenii au executat câteva manevre a căror raţiune n-am înţeles-o, apoi au dat drumul încărcăturii transportate, care a căzut în plină mlaştină. Mă aşteptam ca noroiul să ţâşnească mai întâi în toate părţile apoi să înghită copacul aruncat. Nu s-a întâmplat nimic.

Extremitatea superioară a trunchiului căzuse exact pe un punct tare, stâncă sau ţăruş înfipt în mijlocul verdeţii tremurătoare. Imediat ce primul trunchi a fost aşezat la locul potrivit, o a doua echipă, cărând un alt trunchi, s-a urcat pe el şi şi-a aruncat în acelaşi fel încărcătura spre un alt punct tare. O a treia echipă i-a luat locul, apoi o alta, şi încă una. În aceasta parte a mlaştinii, erau suficiente cinci

trunchiuri de copac pentru a ajunge pe insula către care încercasem zadarnic să găsesc un culoar de acces.

Totul se petrecuse repede, uşor, ca şi când aceiaşi oameni ar fi repetat aceleaşi mişcări de zeci de ori. După ce şi ultimul copac a fost pus în prelungirea celorlalţi, toţi oamenii care căraseră trunchiurile s-au angajat pe acest pod ciudat, şerpuind la nivelul solului care îi înconjura. Cum soarele era gata să apună, siluetele ler se profilau pe cer şi nu mi-a fost greu să-i număr. Erau treizeci şi nouă.

Când ultimul om a atins uscatul trei gardieni i-au urmat pe pod, dar, odată ajunşi la penultimul trunchi, s-au oprit şi s-au ghemuit pe vine. În clipa aceea, calul meu a sforăit puternic, iar eu am ieşit din spatele tufişului care mă ascunsese.

Pentru un timp foarte scurt, aproape insesizabil, totul a încremenit în poziţia în care se afla, şi am simţit aţintită asupra mea privirea tuturor actorilor participanţi la această scenă. Apoi, punându-se din nou în mişcare, coloana fijienilor a dispărut treptat-treptat în spatele grămezilor de crengi uscate pe care le remarcasem la început, iar gardienii. ridicându-se, mi-au înconjurat zâmbind calul şi m-au salutat. Le-am răspuns şi eu atât la zâmbete cât şi la saluturi.

Doi dintre ei îmi erau vag cunoscuţi, dar cei mai mulţi erau tineri care nu se stabiliseră încă definitiv undeva, care, atunci când mă întâlneau în drumul lor, se dădeau la o parte timid, şi care nu se făceau niciodată remarcaţi în adunări.

Nu voiam să-i iau la întrebări. Şi aşa era foarte grav că nu ştiam nimic despre ce se petrecea acolo, dar să mai şi recunosc acest lucru…

— S-a încheiat ziua de muncă? am întrebat eu.

Au râs.

— Da. Ridicăm podul ăla şi plecăm. Ştii, la Mahanantoa astă-seară se dansează. Acum, dansăm în fiecare seară. Iar pentru cei care au făcut de pază în ziua respectivă, se dă o

adevărată petrecere, ştii, cu masă şi cu tot restul.

— Ştiu, am spus cu. Şi astăzi aţi făcut de pază voi ăştia de-aici?

Au râs:

— Desigur. Nu e prea uşor. Sunt unii care ar vrea să fie de pază în fiecare zi. Chiar oameni din Matolea, din Anatonu, din toate satele…

— Şi din Vaiuru?

Au lăsat privirea în jos:

— Din Vaiuru, nu…

— …Dar nu contează, au adăugat ei izbucnind din nou în râs, din moment ce numai cei din Mahanantoa au acest drept.

Apoi, arătând cu bărbia spre mlaştină şi spre grămezile de crengi, am spus, fiindcă asta puteam să-mi permit să nu ştiu:

— Şi acolo, cum e?

Au izbucnit într-un râs cu hohote:

— Nu ştim. Ne-am dus, prima dată, ca să-i supraveghem în timp ce tăiau trunchiurile în bucăţi, dar de atunci nimeni n-a mai trecut, dincolo. De ce să ne mai ducem? Prima dată, era nevoie, fiindcă trebuia să ne asigurăm că nu ascund bucăţi mari de lemn, care le-ar fi putut servi să fugă de-aici, dar acum?

— Desigur, am zis eu iarăşi.

Stăteau liniştiţi, fără să se arate câtuşi de puţin stingheriţi, poate chiar complet nevinovaţi.

— Şi nu încearcă niciodată să evadeze?

Au râs inexpresiv, în tăcere. În sfârşit, unul dintre cei pe care îi cunoşteam mi-a răspuns:

— La început, mai încercau câte unii. Dar, ştii, nu puteau ajunge departe. Aici nu e ca pe *motu.*

— Fără îndoială. Şi dimineaţa, vin toţi la lucru?

— Dacă vor. Dar, dacă nu vor, nu capătă nimic de mâncare. E un procedeu inteligent, nu?

— Foarte inteligent, într-adevăr.

M-am înfiorat în sinea mea, fără să las să se vadă nimic, şi asta m-a trezit. Am coborât liniştit de pe cal, i-am aruncat frâul unuia dintre gardieni, la întâmplare:

— Mă duc să dau o raită pe-acolo, am spus eu, îndreptându-mă spre trunchiurile de cocotieri, care nu fuseseră încă ridicate.

Printre paznici s-a produs o oarecare mişcare. Poate că nu erau chiar atât de nevinovaţi. Sau poate că le era frică de Tara. Trei dintre ei mi s-au aşezat în cale. M-au apucat de mână, de braţ:

— Nu te poţi duce acolo. Eşti singur. E aproape noapte. Ceilalţi s-au strâns toţi la un loc. N-o să vezi nimic. Nu te poţi duce acolo,

— Maï e încă lumină, am răspuns eu, luându-i prieteneşte de umeri ca să-i fac să-mi dea drumul la braţe. Nu stau mult. Numai să arunc o privire. Şi pe urmă, doar sunteţi voi aici. O să mă aşteptaţi câteva clipe…

Şi am trecut. Trunchiurile de cocotieri erau bine fixate dar alunecoase. Totuşi nu era foarte greu de mers pe ele.

În mijlocul mlaştinii, m-am oprit şi mi-am zis: „Te vor ucide. Şi bine îţi vor face”.

Nu vedeam nicio mişcare pe insuliţă. De cealaltă parte, chiar în faţa intrării pe pod, sătenii mă priveau, strânşi în jurul calului meu. Se lăsa noaptea. Apăruseră stelele. M-am gândit: „E stupid”.

Uitasem şi de Katherine, şi de tatăl tău, şi de Anne, şi de insulă, şi de acest sentiment de-abia schiţat care avea să devină Ideea. Mi-am reluat mersul, cu braţele puţin depărtate, foarte atent să nu cad.

Când am ajuns pe uscat, am ezitat. Nu vedeam nimic în afară de acest extraordinar talmeş-balmeş de ramuri şi de frunze uscate. În spate îi simţeam pe săteni privindu-mă. Nu ştiam ce să fac şi-mi era frică, îmi lăsasem arcul pe cal şi nu aveam ca armă de apărare decât un cuţit, în buzunar.

Totuşi, în noaptea verde, care acum se lăsase de-a binelea, am distins o cărare, pe care am făcut câţiva paşi.

Aproape imediat, cărarea cotea la dreapta. De îndată ce-am fost sigur că sătenii nu mă mai puteau vedea, m-am oprit. Aveam certitudinea că eram spionat. Un minut sau două, am rămas nemişcat, fără să aud nimic altceva decât zgomotul leneş al mării şi, o dată sau de două cri, nişte cuvinte nedesluşite, rostite în depărtare de oamenii lui Tara.

În fine, făcând mari eforturi ca să dau vocii mele un ton firesc, am spus fără să strig:

— *Anybody here?*[24]

Nici măcar nu eram sigur că pronunţasem corect aceste cuvinte.

Mai întâi, nu s-a întâmplat nimic. Am pus din nou aceeaşi întrebare.

Atunci, chiar lângă mine, a apărut un bărbat. I-am zâmbit în semiobscuritate şi am făcut în aşa fel încât să vadă că nu aveam nimic în mâini. Apoi, l-am întrebat în engleză unde era tabăra.

— Aici, mi-a răspuns el fără să se mişte.

— Văd, am spus eu, dar unde sunt *faré*-urile voastre?

— Aici, a repetat el.

Amândoi, eu cu falsa mea naturaleţe, el cu rezerva lui, eram foarte încordaţi. Probabil că mai era încă posibil să scap fugind; căci se putea întâmpla orice.

— Ascultă, i-am spus, vreau să vă vorbesc. Eram pe *motu*-ul Araoo în prima zi. Datorită mie vi s-a dat hrană. Şi tot datorită mie n-aţi fost ucişi, când aţi fost făcuţi prizonieri, după bătălie.

Mă străduiam să vorbesc corect. Lucrul de care mă temeam cel mai tare era ca nu cumva să nu fiu înţeles. Dar, deodată, lângă primul bărbat a mai apărut încă unul. Atunci m-am gândit că nu mă vor mai omorî. Altfel, m-ar fi lovit pe la spate.

— Vreau să vă vorbesc la toţi, repetam eu.

Şi, cum ei continuau să păstreze tăcerea, am adăugat,

[24] E cineva pe-aici ? (engl.).

arătând tot ce era în jurul meu:

— Nu ştiam… asta.

Unul dintre ei a făcut atunci un gest slab, vag, care ar fi putut indica o direcţie. Am pornit din nou la drum, pe potecă. M-au însoţit. Când mă împiedicam de ceva, mă luau de braţ, cu o reticenţă, care putea fi tot atât de bine o dovadă de respect, sau una de dezgust. Pe când mergeam aşa, mai mulţi bărbaţi au apărut, ascunşi până la umeri în crengile care se îngrămădeau peste tot. Ne priveau nemişcaţi, fără să încerce să vină după noi, apoi, după ce treceam, dispăreau fără zgomot.

În cele din urmă, am ajuns în mijlocul insuliţei, unde fusese curăţat şi rămăsese liber un loc de o formă neregulată. Tot spaţiul acesta era plin de bărbaţi care stăteau jos sau se ghemuiseră pe vine, strânşi unii lângă alţii. Cum pe cer se înălţase o lună firavă, mai mult îi ghiceam decât îi vedeam. Nu era nici foc, nici vreo lumină. Nimeni nu vorbea. Când am ajuns în mijlocul lor, m-am oprit. Într-adevăr, acolo nu era nimic altceva decât zgomotul îndepărtat al valurilor şi umbrele acelea palide, greu de distins.

Mi-am dres glasul. Îţi repet, vedeam foarte prost ce se întâmplă în jurul meu. Nu puteam distinge amănuntele. Dar nu frica, sau, cel puţin, nu numai frica mă strângea ca o gheară. Liniştea aceea, imobilitatea, golul…

Am întrebat, aproape strigând:

— Nu e lumină aici?

Nimeni n-a răspuns.

— Nu e foc?

Omul care mă însoţire mi-a răspuns politicos:

— Ne e interzis să aprindem focul.

Chiar cu puţin înainte ca el s-o spună, îmi dădusem şi eu seama de acest lucru. Imediat, m-am aplecat. am tras câteva ramuri şi am scos mica trusă de aprins focul, pe care o purtam totdeauna cu mine.

Acum, de când avem sulf, fabricam din nou chibrituri.

Pe vremea aceea, ne serveam de un vârf de cremene, de o piesă de oţel şi de un fel de iască pe care o obţineam încălzind înăbuşit tapa udă. Când a ţâşnit prima scânteie, în mulţime s-a produs o mişcare şi, aproape imediat, cineva s-a aplecat spre mine întinzându-mi o flăcăruie.

— Prin frecarea lemnului merge mai uşor şi mai repede, mi-a spus un om.

— Da.

Am dat foc crengilor pe care le strânsesem; după o scurtă ezitare, brusc, acestea au început să trosnească şi să arunce o lumină vie, puternică.

M-am tras imediat înapoi:

— Acest foc, eu l-am aprins. E focul meu. Curăţaţi locul, împrejur, că, dacă nu, o să se întindă în toată insula…

S-au supus în tăcere, cu mişcări lente. Apoi, când pământul a fost curăţat în jurul focului pe care continuam să-l alimentez, au rămas în aşteptare, cu faţa spre mine, unii şezând pe jos, alţii stând în picioare, iar flăcările îmi permiteau acum să-i văd.

Nu mai erau bărbaţii din pirogile cele mari, pe care îi găsiserăm pe *motu*-ul Araoo. Nu mai erau nici măcar războinicii învinşi pe care îi luaserăm prizonieri în timpul vânătorii de pe muntele Hiro. Toţi erau extrem de slabi; pielea lor căpătase o nuanţă cenuşie, care devenea sidefie sub ochi; mulţi aveau pecingine, cruste purulente; în sfârşit, mai mulţi purtau semnul unor răni recente pe braţe, pe spate sau chiar pe faţă. Toţi aveau ochii goi şi niciunul nu mă privea.

— Înteţiţi focul, am spus eu brusc, cu furie. Faceţi un foc mare. Un foc atât de mare încât să se vadă de peste tot. Va fi focul meu.

Fără nicio şovăire, ca şi cum nu ar mai fi ştiut decât să îndeplinească poruncile ce li se dădeau, au început să arunce crengi pe jăratec, astfel încât curând flăcările s-au ridicat la câţiva metri înălţime, aruncând cărbuni incandescenţi spre cer.

Nu pot suferi un anumit gen de prostie. Puţin îmi păsa atunci de toate. Nu aveam decât o grijă: să dovedesc oamenilor acelora că nu eram întru nimic vinovat de soarta lor, ceea ce nu era adevărat. Dar în noaptea aceea am fost de-o bună-credinţă absolută.

M-am aşezat pe pământ, singur în mijlocul lor, luminat de foc, şi, în engleza mea stâlcită, le-am spus:

— Explicaţi-mi ce fel de viaţă duceţi.

S-a lăsat o mare tăcere şi, pentru început, a trebuit să pun câteva întrebări. După aceea, însufleţindu-se unul pe altul, mi-au povestit tot şi, în timp ce se reîntorceau la viaţă, îi cuprindea furia. Nenorocirile pe care le înduraseră în tăcere li se păreau cu atât mai groaznice cu cât se auzeau acum descriindu-le.

În momentele acelea, am trecut printr-o mare primejdie. Dar, deşi mă urau, aveau în acelaşi timp nevoie de mine, ca să continue să vorbească şi ca eu să continui să-i ascult. Când au terminat, se făcuse aproape ziuă şi ei îşi spuseseră tot amarul. Şi-apoi, împrejurările erau altele acum.

Dar atunci, la început, am fost în primejdie de moarte.

De când crezuserăm că le salvasem viaţa, prizonierii deveniseră obiectele lui Tara. Acesta îi dirija aşa cum voia el, în interesul lui, ajutându-se, pentru a-i supune, de toţi oamenii din sat, şi nimănui nu-i era silă să-i mâne de la spate, nici chiar celor care, sub influenţa lui Poumi, făcuseră un moment cauză comună cu fidjienii. Tara avusese ideea să-i închidă în această insuliţă, el hotăra ce să li se dea de făcut, el îi trimitea pe şantiere, el aprecia calitatea muncii pe care o depuseseră, el îi pedepsea sau îi răsplătea. Nu aveau dreptul să vorbească cu nimeni. Până şi copiii puteau să arunce în ei cu pietre, fără să le fie îngăduit să riposteze. Dacă o făceau, erau pedepsiţi. Dacă aprindeau focul, riscau să devină ţinta săgeţilor. Nu se puteau apropia de mare. În sfârşit, pentru a se hrăni aveau şopârlele pe care le prindeau seara, când se întorceau în hăţiş, insectele de pe insuliţă, câteva fructe şi câteva

rădăcini. Toţi erau îmbrăcaţi în zdrenţe. Erau murdari, deşi, în mod normal, indigenii sunt foarte curaţi. Pentru dormit, îşi făcuseră nişte găuri în grămezile de crengi şi frunziş care ne înconjurau. Erau prea obosiţi ca să mai poată construi *faré*-uri. Şi apoi nu aveau femei. Nici măcar una singură. În timp ce spuneau toate astea, cu o voce ştearsă, inexpresivă, întretăiată de strigăte bruşte, mă uitam chiar în faţa mea, pe pământ, la o piele de şopârlă de care mai atârna încă puţină carne şi pe care viermii o făceau să se mişte ca şi când ar fi fost vie, cu lăbuţele ei depărtate şi cu capul cu bot negru dat pe spate.

Mulţi încercaseră să fugă. Unii se împotmoliseră în mlaştină. Alţii fuseseră străpunşi de săgeţi, bătuţi până când îşi dăduseră sufletul. Câţiva, căutând ieşiri imposibile, pur şi simplu se sinuciseseră.

Din cei şaizeci şi patru de supravieţuitori ai războiului nostru, douăzeci şi trei muriseră. Un altul, foarte bătrân, avea dreptul să rămână pe insuliţă. În sfârşit, un bărbat care îşi zdrobise piciorul şi avea pulpa umflată din pricina infecţiei, aştepta să vie clipa când să închidă ochii pe vecie.

Uneori strigau toţi deodată, alteori îl ascultau pe câte unul dintre ei povestind nenorocirea tuturor. Şi, după cum ura îi făcea să uite de mizeria în care se aflau sau, dimpotrivă, se lăsau înduioşaţi de propriile lor suferinţe, se aplecau toţi spre mine sau se înclinau în sens invers, ascunzându-se în umbră. Nu cred nici că mint, nici că mă înşel dacă îţi spun că, în momentele acelea, mi se părea normală ideea morţii mele.

Nu începuseră să vorbească de prea mult timp când, de pe malul unde se aflau cei vii, s-au auzit nişte strigăte. Cei de acolo mă strigau. În jurul meu, s-a făcut, din nou linişte. Am observat că, la dreapta şi la stânga mea, câţiva oameni o porniseră înainte, parcă gata să comită orice act disperat, fiindcă prezenţa mea îi trezise. M-am ridicat şi am strigat şi eu. Eram nevoit să vorbesc în tahitiană. Mă străduiam să traduc imediat în engleză ceea ce spuneam. Era foarte

greu. Şi, pe urmă, mai erau şi trupurile acelea livide, toate numai scobituri şi umbre, privirile acelea de orbi, pe care le vedeam la lumina focului.

M-am apropiat de mlaştină şi de podul care o traversa. În faţa mea, luminat de torţe, se afla Tara, pe care l-am recunoscut, înconjurat de curtenii lui. I-am spus că eu însumi aprinsesem focul, că stăteam de vorbă cu oamenii aceia, că nu voiam să fiu deranjat. Apoi, am cerut fidjienilor să tragă pe insuliţă ultimul trunchi de copac, ca şi cum ar fi ridicat un pod mobil, şi m-am întors să-mi reiau locul lângă foc. Tara m-a mai strigat de câteva ori în noapte, dar nu dădeam nicio atenţie apelurilor sale. Ceilalţi începuseră iar să povestească.

După aceea, la sfârşitul nopţii, a trebuit să hotărăsc cum voi ieşi de acolo. Puteam să mă baricadez şi să aştept alături de fidjieni. Mă îndoiam că Tara ar fi îndrăznit să mă atace şi eram sigur că, după douăzeci şi patru de ore, Peyrole ar fi răscolit toată insula Raevavae ca să mă găsească.

Dar ce s-ar fi întâmplat în clipa aceea? Nimănui nu-i place să-şi strice firma.

Puteam, de asemenea, să mă întorc pe malul celălalt al mlaştinii, să-mi iau calul şi să mă duc după ajutoare. Ar fi însemnat să trecem toţi, fără îndoială, printr-un moment greu, s-ar fi pierdut mult timp cu vorbăria. Ce-ar fi făcut fidjienii în această situaţie? Şi ce li s-ar fi întâmplat în absenţa mea?

În cele din urmă, m-am hotărât. M-am adresat umbrelor somnolente care mă înconjurau, strânse în jurul jăratecului:

— Cine vorbeşte aici în numele vostru?

Mai multe glasuri mi-au răspuns în acelaşi timp:

— Loualala, Loualala.

— Şi cine e Loualala?

Un bărbat, pe care nu-l vedeam prea bine, s-a ridicat.

— Vrei să vii cu mine după ajutor pentru toţi oamenii aceştia? Vrei…?

Îmi venea să-l implor, dar totodată simţeam că era absolut necesar să par calm, sigur de mine. A ezitat câtăva vreme, mutându-se de pe un picior pe altul. Apoi mi-a răspuns:

— Da, am să vin.

Am aşteptat să se ivească zorile ca să trecem de cealaltă parte a mlaştinii. Tara era acolo! A alergat spre mine, mi-a întins mâna ca să mă ajute să sar pe pământ şi mi-a spus zâmbind:

— Eram îngrijorat din pricina ta.

M-am uitat la el. Zâmbetul i-a dispărut, apoi a reapărut, cu adevărat prietenos.

Nu-l înţelegeam prea bine pe Tara. Şi asta fiindcă îl apreciam mai mult decât merita. Pentru că totdeauna reuşea, îl credeam complicat, plin de planuri, de vicleşuguri, de retractări, de căinţă şi de calcule. Or, în realitate, n-avea nimic din toate astea. Era un băiat voinic, cu o inteligenţă mijlocie, dar teribil de sârguincios, şi nu foarte uman. Vreau să spun prin asta că, dacă îşi fixa un scop, alegea calea cea mai potrivită, adică drumul cel mai scurt, ţinând seama de obstacolele de neînvins, iar apoi, o urma fără să se gândească niciodată că s-ar putea să facă rău cuiva, fără ca măcar să-şi închipuie că un lucru hotărât cu cele mai bune intenţii ar putea deveni dăunător.

Dar toate astea le-am aflat mult mai târziu. În dimineaţa aceea, mă întorceam de la un spectacol al mizeriei şi al răutăţii pe care îl uitasem de când debarcasem la Raevavae. Nu eram dispus să fac niciun efort de înţelegere. Totuşi, am ghicit că zâmbetul lui Tara era sincer. Cum această descoperire mă ajuta, m-am agăţat de ea. Am zâmbit şi eu.

— Nu mă temeam de nimic, ştiindu-te aproape de mine, am zis eu.

Apoi, fără să-i dau răgaz să vorbească, am adăugat, arătându-l pe fidjianul care stătea lipit de mine.

— Omul acesta o să vină cu mine. Oamenii ăştia suferă

de o boală rea. Nu trebuie s-o iei nici tu, nici cei din Mahanantoa. Mă duc cu el să-l vadă doctorul. De ceilalţi să nu te atingi. Astăzi nu vor merge la muncă. Nu vorbi cu ei. Nu te duce la ei. Lasă-i. Mâine, vom vedea.

— Şi tu? a spus Tara.

— Eu nu ştiam nimic. Chiar acum mă duc la doctor. Dar e ceva grav…

— Ce fel de boală e? m-a întrebat atunci Tara, în franceză.

— Ucigătoare, i-am răspuns eu în aceeaşi limbă.

În timpul conversaţiei noastre, sătenii s-au îndepărtat pe nesimţite. Când am întrebat unde îmi era calul, cineva mi l-a adus, dar căpăstrul mi-a fost aruncat de la distanţă şi nimeni nu mi-a ţinut scara.

M-am ridicat singur în şa şi m-am întors spre Loualala:

— Vino, i-am spus în engleză.

După ace ea, ne-am afundat în desişul ţepos, lăsându-i pe toţi tăcuţi şi nemişcaţi.

33

Omul care alerga cu paşi mărunţi pe lângă mine era epuizat şi speriat. Nici măcar nu ştia unde mergem. Numai nenorocirea care se abătuse asupra lui îl povăţuia să-şi înăbuşe neîncrederea şi să mă urmeze. Nu voia să se despartă de mine, care reprezentam poate o speranţă, şi nu se plângea. Dar sudoarea lui avea un miros înţepător şi, imediat după ce-am ieşit din mărăciniş pentru a intra în pădure, a trebuit să mă opresc, ca să-l las să-şi tragă sufletul.

Aşteptând să se odihnească, l-am privit cu atenţie. În această ţară unde numai bătrâneţea distruge frumuseţea trupurilor, el părea bătrân. Umerii slabi, ceafa descărnată aveau în ele ceva fragil, arătau o mare uzură. Pielea lui, am mai spus-o, era palidă, plină de murdărie, de pecingine, de coji. Totuşi, omul mai păstra încă un fel de demnitate. În timp ce calul meu păştea nişte frunze, el rămăsese tot în picioare, deşi era obosit, cu capul drept, şi privea încet şi liniştit în jurul lui.

— Va trebui să înveţi franceza, Loualala, i-am spus eu deodată.

Şi-a ridicat ochii spre mine, m-a privit fără să zâmbească şi fără să zică nimic. În momentul acela, nu mi-am dat seama dacă mă înţelesese sau nu. Aş fi vrut să-l liniştesc, să-i explic ce intenţionam să fac, dar nu puteam. Tot ce doream era să-i găsesc pe Peyrole şi pe Dubois, să ajung

mai repede la Anatonu, să scap de Tara. Cum să-i explic toate astea?

Pentru că spitalul se afla cam la jumătatea distanţei dintre noi şi Anatonu, ne-am îndreptat încet într-acolo. Pe drum, am traversat un râuleţ, care forma, în stânga noastră, un mic bazin, aşezat la umbră şi înconjurat de ferigi. M-am oprit să beau apă, apoi m-am aşezat o clipă jos, la rădăcina unui copac. Tovarăşul meu a băut şi el, s-a uitat la mine, a şovăit puţin, apoi a înaintat câţiva paşi în albia râuleţului şi şi-a scăldat tot trupul, spălându-se extrem de lent şi de atent. Am aşteptat să termine, apoi am pornit din nou la drum, încă şi mai încet.

Am ajuns la spital către ora nouă dimineaţa. Ne trebuiseră trei ore ca să parcurgem un drum pe care, dacă aş fi fost singur, l-aş fi făcut numai într-o oră.

Nu văzusem spitalul de când Katherine lucra acolo, şi, de altfel nu-mi fusese niciodată prea familiar. Aflasem de la soţia mea că fusese mărit, că Dubois avea acum un laborator, dar am rămas surprins de ce-am văzut.

Era o clădire lungă de piatră, cu un acoperiş foarte gros din frunze, care cobora mult în jos, ca un acoperiş de paie. Faţada era străpunsă de şase ferestre pătrate, închise cu împletituri ajurate, şi de două uşi larg deschise. La cele două extremităţi, zidurile se opreau la un metru deasupra pământului, iar acoperişul nu se mai sprijinea decât pe nişte stâlpi groşi de lemn; golurile astfel obţinute erau închise cu acelaşi fel de împletiri pe care le observasem şi la ferestre. Jur împrejur, terenul era curăţat, cu săpăliga, greblat, presărat cu nisip. În limitele esplanadei, fuseseră totuşi păstrate două pâlcuri de copaci. Ceva mai departe, se întindea pădurea ca o perdea deasă şi strălucitoare. Când am ajuns noi, o tânără indigenă, îmbrăcată în alb, stătea pe un pietroi, lângă una dintre uşi, şi înfăşură ceea ce mi s-a părut a fi o faşă de pânză, vorbind şi râzând cu cineva dinăuntru pe care nu-l puteam vedea.

Am rămas o clipă la marginea pădurii, nemişcat, privind

tabloul, apoi mi-am îndemnat calul şi Loualala m-a urmat.

Văzându-ne, femeia s-a oprit din lucru, apoi s-a ridicat şi a făcut un pas înspre noi, mirată.

— Unde e domnul doctor? am întrebat eu.

Mi-a arătat capătul din dreapta al clădirii. Dar, ca să mă fac auzit de ea, care era departe de mine, strigasem destul de tare. Înainte ca eu să fi ajuns la locul pe care mi-l indicase, Dubois a şi apărut, cu pieptul gol, în pareo.

M-a recunoscut, a zâmbit, l-a văzut şi pe omul care mă însoţea, a încetat să mai zâmbească, a luat căpăstrul calului şi l-a aruncat unei fete care ieşise pe o altă uşă, s-a aplecat puţin şi a zis:

— Intraţi.

Încăperea aceea cu grilaj de şipci îi servea în acelaşi timp şi de birou, şi de laborator. Vizavi de uşă, lipită de perete, era o chiuvetă mare din piatră neagră, pe al cărei picurător erau aranjate mai multe flacoane. Peretele din stânga era spart de o uşă care dădea spre interiorul spitalului. Peretele din dreapta era ocupat de un fel de dulap cu vreo treizeci de sertare. În mijlocul camerei, o masă foarte groasă, grosolan tăiată dar bine şlefuită, şi un fotoliu de lemn masiv alcătuiau întregul mobilier. Era răcoare din cauza curentului, iar lumina, care. pătrundea printre şipcile împletite, presăra pământul cu romburi aurii.

Am uitat multe amănunte, dar îmi aduc aminte de pacea care domnea înăuntru, de liniştea de-acolo. Au fost aduse scaune şi un fel de gustare pentru micul dejun. Dubois ne-a invitat să ne potolim foamea. Tovarăşul meu, în picioare, tăcut, se uita în gol. L-am invitat să se aşeze, l-am servit. După primele înghiţituri, a redevenit stăpân pe sine şi a început să mănânce încet, cu acel calm puţin dispreţuitor care dovedeşte o educaţie aleasă.

I-am povestit lui Dubois cum îmi petrecusem noaptea. Amintindu-mi de tot ce auzisem şi văzusem, m-au cuprins iar furia şi indignarea. Ca să nu-mi ies din fire, n-am relatat decât faptele, fără să adaug nici comentarii, nici aprecieri.

Am fost foarte scurt, foarte sec, dar, cred, foarte complet.

Stând în faţa noastră, puţin într-o parte, cu picioarele încrucişate, Dubois m-a ascultat mişcând dintr-un picior. N-a încetat să surâdă, cu zâmbetul acela puţin gol care-l făcea, după mine, să semene cu un asiatic, şi, în timp ce eu vorbeam, ochii lui extraordinar de atenţi, erau aţintiţi asupra lui Loualala.

Când am tăcut, l-a întrebat pe acesta din urmă dacă îi mai e foame şi dacă doreşte cumva să se odihnească, apoi s-a întors spre mine:

— Astăzi, spitalul este practic gol. Cel mai înţelept lucru ar fi, dacă nu sunteţi prea obosit, să mergem toţi trei să discutăm cu Peyrole.

Ca de obicei, Peyrole ne-a ascultat foarte atent. Când am terminat, a oftat:

— Ei, da, e normal…

A urmat un lung moment de tăcere. Dubois privea marea, în depărtare.

— Dumneata nu bănuiai nimic? l-am întrebat pe Peyrole.

A lăsat buza în jos:

— Nimic… e prea mult spus. Mă gândeam eu că nu sunt chiar la petrecere. Dar nimeni nu se plângea şi, pe urmă… era comod.

— Da, ştiu, am spus eu. Şi eu găseam treaba comodă, şi…

Dubois a făcut o mişcare:

— Nu credeţi că aceste reflecţii ar putea fi amânate pe mai târziu? Mi-aţi vorbit de un rănit…

— Da. Şi sunt toţi flămânzi. Toţi sunt murdari.

— Adevărata problemă e Tara, a spus lent Peyrole.

— Tara şi ceilalţi…

Eram iar furios:

— …Păreau toţi încântaţi să se joace de-a paznicii de închisoare. Cine s-ar fi gândit…

Dubois a râs încetişor.

— Am vreo zece flăcăi…

Peyrole vorbea încet şi rar, de parcă ar fi vorbit cu sine însuşi.

— ...Am vreo zece flăcăi pe care mă pot bizui în mare măsură. Cred că vor accepta să mă însoţească. Dacă am reu-şi să-l blocăm pe Tara la Mahanantoa, ne-am putea duce apoi să-i luăm pe fidjieni. Dar ce-o să facem cu ei pe urmă?

— Se pare că cei din Vaiuru n-au fost de acord cu Tara, am zis eu.

Peyrole a făcut o mişcare bruscă cu mâna:

— Un motiv în plus ca să nu-i amestecăm în treaba asta. Trebuie să încercăm să salvăm oamenii, dar nu cu preţul unui război. Nu, nu luăm pe nimeni din Vaiuru.

— Tara e prea abil ca să se lase închis la Mahanantoa, am spus eu.

— Da, într-adevăr, aşa e.

A urmat un alt moment de tăcere. Loualala ne privea încercând să înţeleagă ce vorbim, fără să-şi dezvăluie cu totul spaima ce-l stăpânea.

— Trebuie să-i aducem la spital, am spus eu în cele din urmă. Şi mai trebuie ca Tara să fie de acord cu asta. Vom câştiga astfel câteva zile în cursul cărora nu se poate să nu găsim o soluţie.

— Aşa e, a spus Peyrole, ridicându-se ca să-şi adune oamenii.

Tot ce-a urmat după aceea s-a petrecut foarte simplu. Mai mulţi factori acţionau acum în favoarea noastră. Trecuse destul timp de la prinderea fidjienilor, şi indigenii nu sunt perseverenţi nici în dragoste, nici în ură; anunţasem că prizonierii erau bolnavi, şi oamenii din Raevavae se temeau de boală care, până la sosirea lui Dubois, însemna pentru ei aproape totdeauna moartea; în sfârşit, noi, europenii, eram atât de ruşinaţi de indiferenţa pe care o arătaserăm, încât hotărârea noastră era irevocabilă şi probabil că lucrul acesta se vedea.

Tara a cedat cu multă maleabilitate. S-a prefăcut a crede

tot ce-i spuneam noi – lucruri pe care, de altfel, oamenii lui le credeau – şi a avut astfel abilitatea să nu renunţe la niciunul dintre drepturile sale. Îi duceam pe bolnavi la spital ca să evităm contaminarea celorlalţi şi ca să redăm forţa acelora care nu erau nimic mai mult decât nişte animale de povară. Era bine cum procedam şi nu încălcăm nicio convenţie. Când oamenii vor fi vindecaţi, se vor apuca din nou de muncă…

Parcă văd jalnicul nostru convoi, în drum spre spital. Oamenii chemaţi de Peyrole îi înconjurau pe prizonieri. Loualala mergea în fruntea lor, în ciuda oboselii extraordinar de mari, căci era al doilea drum pe care-l făcea. El singur din tot grupul era curat. În plus, se purta cu o răceală, cu o demnitate absolut remarcabile.

După el, camarazii săi, ducându-i pe braţe pe cei mai bolnavi, susţinându-se reciproc, aruncând neîncetat în jur priviri neliniştite, păreau a aparţine unei alte specii.

Peyrole şi cu mine mergeam foarte încet în urma acestei turme, discutând cu Tara, care, prin prezenţa sa, arăta băştinaşilor veniţi să privească scena că prizonierii continuau să fie proprietatea lui. Mai precis, Peyrole tăcea iar eu vorbeam cu Tara. În ceea ce mă priveşte, nu aveam niciun chef de conversaţie, iar el, la rândul lui, era nemulţumit. Dar amândoi discutam civilizat.

Dubois ne aştepta la spital. De-abia când am ajuns acolo, am văzut-o pentru prima oară pe soţia mea făcându-şi cu adevărat meseria. Îmbrăcată din cap până în picioare în alb, foarte calmă, de un calm sub care numai eu puteam ghici ce emoţie se ascunde, i-a întâmpinat pe prizonierii noştri cu un scurt discurs în limba engleză. Acest discurs a avut un efect fulgerător, miraculos: imediat ce-au auzit-o vorbind, fidjienii s-au lăsat, fără nicio teamă, pe mâinile ei. Păreau că, în sfârşit, se întorseseră acasă.

Katherine le-a indicat fiecăruia câte un loc, a dat dispoziţii să fie spălaţi, tunşi, pansaţi. În jurul ei, ajutoarele alergau de colo-colo în tăcere, preocupate să facă bine

ceea ce li se cerea. Dubois, absorbit de sarcinile lui strict medicale, accepta ca ea să joace acest rol.

La sfârşitul zilei, rănitul fusese operat, toţi oamenii mâncaseră, fiecare îşi avea locul lui. Eu eram foarte obosit. Îl dusesem înapoi pe Tara la Mahanantoa, vorbisem cu mulţi băştinaşi ca să le explic evenimentele, îl ajutasem pe Peyrole să adune alimente. În ajun, nu dormisem deloc, toată noaptea. Acum, stăteam rezemat de perete, fără niciun rost, şi mă uitam la soţia mea cum dădea ordine.

Ea m-a observat şi a venit spre mine:

— Du-te şi te culcă. Eşti frânt de oboseală.

— Şi tu?

— O să-mi petrec noaptea aici.

Deodată m-a luat de braţ:

— Mulţumesc, Pierre, mi-a spus ea.

Am zâmbit obosit. Singura mea scuză era faptul că toţi împreună aleseserăm, din comoditate, să fim orbi.

Dar asta nu mă satisfăcea. Mi se părea că, tocmai din această cauză vina mea era şi mai mare. Iar viitorul mă îngrijora.

34

Raevavae era un paradis, adică un loc unde păcatul nu există. Păcatul societăţilor este neîncrederea. Pentru că, la urma urmei, căutaserăm întotdeauna să ne purtăm bine şi pentru că nu comiseserăm niciodată greşeli grave, băştinaşii aveau încredere în noi.

A doua zi după eliberarea fidjienilor, am cerut convocarea consiliului. Pentru prima oară Peyrole n-a fost de aceeaşi părere cu mine. Cu firea lui sinceră şi cu felul lui milităros de a se purta, ar fi trebuit să fie adeptul soluţiilor tranşante; în realitate, nimic nu-i plăcea mai mult decât să rezolve o chestiune cu abilitate, prin presiuni discrete şi foarte bine calculate, aşa cum fac ţăranii. Pe mine, jocurile acestea nu mă amuzau. De altfel, pentru ceea ce ne interesa atunci, nu credeam că asta ar fi fost cea mai potrivită cale de urmat.

Nu dispuneam decât de o foarte îngustă marjă de manevră. Voiam să-i eliberez definitiv pe fidjieni, să-i pun sub protecţia consiliului, dar trebuia să ajung la toate astea fără să mă folosesc de Maï şi fără să-l indispun pe Tara.

Or, aşa ceva era cu neputinţă. Am încercat să rezolv lucrurile prin formule imprecise şi făcând apel la prietenia fiecăruia. Am obţinut aprobările pe care le ceream, dar acestea mi-au fost date mai mult în silă, iar şedinţa s-a terminat într-o atmosferă de indispoziţie generală.

Am văzut clar care era situaţia, dar nu m-am oprit aici. Pe

vremea aceea, îmi mutam pionii unul câte unul, de la o zi la alta, fără niciun plan precis. Atunci nu aveam în cap decât un vag sentiment al direcţiei de urmat. Dar nu cunoşteam nici etapele, nici topografia, şi, sincer vorbind, nici măcar nu bănuiam că cineva s-ar fi putut preocupa de aşa ceva.

Astăzi, când timpul a pus ordine în improvizaţiile unui prezent dispărut, totul se explică prin Idee. Nu se vorbeşte decât de ea. Nu se apreciază decât prin prisma ei dacă ceva este bun sau rău. Dar ai observat că nu există nicio definiţie a Ideii? Se spune: *„ideea”* şi e de ajuns. Toată lumea înţelege.

E adevărat că datorită ei ne deosebim astăzi de cele câteva grupuri umane pe care le-am întâlnit. Este exact şi faptul că ei îi datorăm coeziunea şi dinamismul nostru.

Îi zicem *„Ideea”,* şi e bine s-o numim aşa.

Dar e oare cu adevărat o idee? Mă întreb şi eu.

Vezi tu, numai insulele sunt imuabile. Lumea se schimbă mereu. Şi nu există societate fără *plan.* Nu contează ce fel de plan e: un plan de apărare împotriva altora, un plan de îmbogăţire, de cucerire a cosmosului, de cinstire a zeilor... Oamenii au imaginaţie.

Multă vreme, Raevavae a trăit fără planuri. Din obişnuinţă şi pentru că ţineam la propriul nostru confort, ne foloseam de ultimele binefaceri ale rutinei: religia lui Lene, pacea aşa cum o înţelegeau francezii, morala vieţii duse în mijlocul naturii, bogăţiile pământului.

Dar confortul nu înseamnă nimic. Numai un poet ca acel nefericit de Poumi şi un nebun ca mine am intuit acest lucru. Ca să umplem golul acesta, şi unii şi alţii am căutat să inventăm un viitor pornind de la trecutul nostru, fără să ne mulţumim, ca majoritatea oamenilor, cu prezentul. Poumi a ales barbaria. Eu am crezut în educaţie.

Dar aminteşte-ţi că, în primele timpuri, n-am fost conştient de asta. La început, am născocit nişte baliverne ca să-l salvez pe Tékao. După aceea, am luat balivernele în serios, dar fără să-mi dau seama de consecinţe. Căutam un

succesor, doream fericirea tuturor, simţeam nevoia să-mi găsesc o ocupaţie şi să le găsesc o ocupaţie şi celorlalţi oameni. Acţionam sub presiunea evenimentelor, din instinct, fără să prevăd sau să ghicesc ceva. Şi-apoi, pe atunci, nimeni nu vorbea despre Idee, nimeni nu ştia că ea există.

De existenţa ei am devenit conştienţi mult mai târziu, când lucrurile au început într-adevăr să se schimbe şi când a trebuit să justificăm şi să orientăm aceste schimbări. Complicaţiile pe care le-au atras după sine instalarea noastră într-un cadru nou, creşterea numărului populaţiei, într-un cuvânt, succesul nostru, au cerut ca acţiunea să fie întemeiată pe un principiu simplu şi nu numai pe lecţiile moştenite de la trecut. În momentul acela, şi numai în momentul acela, s-a născut mitul Ideii.

La drept vorbind, ideea este poate acea remarcă a lui Dubois pe care ţi-am reprodus-o: „Sau să-i lăsăm să se afunde în trecut şi să dispară, sau să le oferim o lume nouă”. Este poate şi hotărârea pe care am luat-o eu, în numele întregii populaţii din Raevavae, să nu mă mulţumesc cu o viaţă simplă şi fericită, ci să refacem cu propriile noastre forţe trecutul omenirii, pentru a clădi pe el bazele unei societăţi călăuzite, mai mult decât cele de altădată, de prietenie.

Trebuie să fac însă o precizare: hotărârea aceasta n-am luat-o propriu-zis niciodată. Evenimentele au acţionat în locul meu.

Dubois a dorit ca fidjienii să nu stea în spital mai puţin de două săptămâni. Cea mai mare parte din ei au pus pe picioare după numai câteva zile, datorită curăţeniei, bunei alimentaţii şi îngrijirilor primite. Dar, cu tot asentimentul pe care îl smulsesem consiliului, nu ştiam ce să fac cu ei. Spitalul rămânea totuşi cel mai bun loc de refugiu.

La început foarte neîncrezători, tăcuţi, apatici, fidjienii au fost influenţaţi în bine de tratamentul pe care Dubois li-l aplica. Treptat-treptat, liniştea, belşugul au început să-şi

facă efectul. Şi-apoi, mai era şi prezenţa lui Katherine. Faptul că ea le vorbea în engleză ca o englezoaică avea desigur o mare importanţă. Dar nu era numai asta. Cred că fidjienii recunoşteau în ea una dintre acele fiinţe cărora li se supuseseră o vreme atât de îndelungată, de care se depărtaseră un moment cu dispreţ, poate chiar cu ură, dar care reprezenta pentru ei însuşi simbolul unui trecut normal şi, la urma urmelor, fericit. Ţi-am spus mai înainte că, după ce au auzit-o şi după ce au văzut-o pe Katherine, s-au lăsat în seama ei ca şi cum, dintr-odată, şi-ar fi regăsit casa. Şi ar mai fi şi o altă explicaţie. De fapt, toţi, chiar şi cei mai bătrâni, au descoperit în ea o mamă în stare să-i apere într-o lume de neînţeles şi ostilă. Totuşi Katherine nu căuta popularitatea şi nu era familiară cu nimeni. Îi trata aşa cum trebuie dar cu răceală, comanda şi nu dădea explicaţii niciodată.

Mă duceam la spital cel puţin de două ori pe zi. În restul timpului, deşi nu voiam să recunosc, mă învârteam în jurul lui, ca un câine care nu se îndură să abandoneze o pistă. Căutam o soluţie. Fără îndoială, mă îngrijeam de asigurarea securităţii, dar eram interesat şi de ce făcea soţia mea.

Ea juca acolo două roluri pe care nu i le cunoşteam: Era, în primul rând, un medic-şef în mijlocul colaboratorilor săi, urmărit în tot ce spunea, ascultat fără nicio obiecţie, admirat în mod constant. Acest rol clasic nu mă mira prea tare. Mi-l închipuisem adesea şi unul dintre motivele pentru care îmi amânasem mereu vizita la spital era tocmai faptul că găseam jocul lui Katherine puţin cam artificial şi cam fals. De altfel, trebuie să mărturisesc că nu era un motiv întemeiat. Văzând-o la lucru, trebuia să recunosc: Katherine era soţia mea, dar era şi un medic adevărat, în stare să facă aprecieri, să panseze, să îngrijească şi a cărui pricepere era admisă de toată lumea în afară de mine. Dacă de la Dubois deprinsese toate ticurile doctorilor, nu şi le însuşise ca să semene cu aceştia, ci ca să acţioneze la fel ca ei, să fie la fel de eficientă. Toate astea erau interesante,

instructive, dar numai atât. Pasionant însă era celălalt personaj pe care îl descopeream la Katherine. De când ne căsătorisem, ea nu se mai temea de băştinaşi. Îi asculta cu dragă inimă, îi ajuta, ştia să se impună în faţa lor. Funcţia ei de medic nu făcuse decât mai firească şi mai obişnuită o atitudine care, la început, poate că o costase. Dar, şi la asta vreau să ajung, adresându-li-se în franceză sau în tahitiană, ea adopta, normal, tonul pe care mă vedea că-l folosesc eu însumi în relaţiile cu ei. Cu oamenii din Raevavae glumea, nu se sfia să rostească vreun cuvânt mai fără perdea, să facă vreo aluzie mai picantă. Găsisem întotdeauna că lucrul acesta era firesc, neînchipuindu-mi că s-ar putea folosi cu ei un alt limbaj.

Vorbindu-le englezeşte fidjienilor, Katherine regăsea, cred, dincolo de mine, de noi, de mica noastră lume democrată, francofonă, cam libertină, dar, în fond, destul de umană, o societate, un mod de a gândi pe care eu nu le cunoşteam şi în care nu-mi aveam locul. Fără să ridice vreodată tonul şi fără să zâmbească, era de o extremă amabilitate, ceea ce nu excludea fermitatea, ba dimpotrivă. S-ar fi zis că frazele ei cele mai simple erau încărcate de subînţelesuri şi că politeţea ei era politeţea călăului. Am convingerea că soţia mea nu-şi dădea seama de lucrurile acestea, căci se cheltuia fără să precupeţească nimic pentru oamenii de care se ocupa, şi avea faţă de ei atenţii dintre acelea pe care nu le poţi găsi dacă nu te străduieşti din toate puterile să placi. Dar asta era situaţia: aşa ne adresam noi băştinaşilor. Îi tratam ca pe nişte copii iubiţi dar incapabili, pe care trebuie să-i înveţi tot şi ale căror greşeli, chiar neînsemnate, merită să fie, spre binele lor, aspru pedepsite.

Sensibili la acest ton, fidjienii îi dădeau ascultare. Mai mult: ghicindu-i intenţiile, făceau anumite lucruri înainte chiar ca ea să le ceară. Astfel, de pildă, imediat ce şi-au recăpătat condiţia fizică normală, după vreo cincisprezece zile, aceştia au pornit singuri, fără să fi fost nevoie de

intervenţia lui Katherine, în căutarea unui teren situat în apropierea spitalului unde să se instaleze şi, după ce au cerut unelte, au început singuri să-l cureţe.

Văzându-i ocupaţi cu defrişarea locului, am întrebat-o pe soţia mea ce voiau să facă acolo:

— O, desigur o casă. Nu vor să se îndepărteze prea mult de spital, dar vor să fie la ei acasă. E normal. De altfel, până la urmă, trebuie să cedeze oricum locul bolnavilor…

Noi doi nu discutaserăm niciodată despre chestiunea aceasta. Mă simţeam vinovat. Eu, deţinătorul forţei în cuplul nostru, fusesem învins de astă dată pe propriul meu teren, şi numai din vina mea. Nu credeam că ar fi fost util, nici măcar posibil, să mă justific. Pe de altă parte, nici Katherine, la rândul ei, nu dorea să-mi zgândăre rana. Poate că mă dispreţuia şi în acelaşi timp mă scuza. Cu mult sârg, căutam deci împreună un mijloc de a îndrepta răul, fără să comentăm nimic.

Trebuie să te fereşti de greşeli, dar să le accepţi eventualitatea. Eu am greşit deseori şi aproape întotdeauna am fost primul care mi-am dat seama de eroare, destul de repede ca să mă îndrept înainte de a fi descoperit de alţii. Un singur lucru mă impresiona atunci: tăcerea lui Katherine. Ea m-a sfătuit adesea, înainte de a lua o hotărâre. Dar dacă prostia era comisă, nu mai vorbea despre ea. Tăcere. Atunci eu, omul care conduceam totul, mă luptam ca un leu să-mi redobândesc în ochii ei stima pierdută.

În legătură cu fidjienii, după aceste evenimente, am simţit mai mult ca oricând consecinţele greşelii mele. De altfel, nu era vorba de o greşeală, ci de o laşitate.

Mă duceam, veneam, mă ocupam de procurarea alimentelor, de tot felul de prostii, continuam să distribui, de la înălţimea estradei mele purpurii, premii elevilor merituoşi, salutam bătrânele şi zâmbeam tinerelor fete. Dar, în adâncul sufletului, eram parcă turbat. Nu mă gândeam decât cum să găsesc o ieşire onorabilă din

această poveste urâtă. *Trebuia* să reuşesc.

Însă, deodată, insula se eschiva. Mi se părea că Raevavae nu mai e decât o mlaştină în care, înainte de a păşi, trebuie să te asiguri că ai de ce te agăţa şi să sondezi terenul de sub picioare. Locurile şi oamenii aveau acelaşi aer zâmbitor, dar mangrova seamănă cu pajiştea cea mai frumoasă, iar cel care s-ar aventura prin ea, ar pieri fără zgomot şi fără urmă.

Peyrole, încordat, atent, îmi aştepta ordinele. Leguen nu bănuise nimic. Mai întâi indignat, apoi liniştit, se întorsese la munca câmpului, cu sufletul împăcat. N-aveam nicio ştire de la Bourdaroux. Dar de la el, oricum, tot nu speram nimic.

Rămâneau Tékao şi toţi băştinaşii.

Tékao îmi zâmbea şi mă privea în tăcere, cu ochii lui mari, plini de prietenie şi de milă. Dacă lucrurile ar fi luat o întorsătură proastă, ar fi trecut, fără şovăire, de partea noastră, dar nu putea face nimic pentru ca ele să nu ia o asemenea întorsătură.

Eram singur, într-adevăr complet singur, faţă în faţă cu insula.

Legile, voturile, acordurile nu reprezintă nimic dacă sunt obţinute prin surprindere sau prin fraudă. Consiliul acceptase ca fidjienii să fie eliberaţi. Dar nu consimţise la asta decât ca să nu mă contrarieze pe mine. Hotărârea pe care o luase i se părea absurdă şi primejdioasă. Pentru el, asemenea hotărâre era ca şi inexistentă. Ea nu angaja pe nimeni la nimic. Poate că, prin caracterul ei solemn, hotărârea îi obliga chiar pe oameni să ia poziţie împotriva noastră. Ştiam, simţeam lucrul acesta. Trebuia să reluăm totul, de la început, cinstit, fără să încercăm să impunem nimănui cu forţa o anumită soluţie. Trebuiau convinşi cei de care depindea rezolvarea problemei, adică locuitorii din Raevavae. Iar pentru asta, trebuia să ies din mâzga în care mă aflam, să găsesc un punct de sprijin.

N-am văzut decât unul singur: pe Maï. Peyrole avea dreptate când sublinia riscurile pe cane le implica

intervenţia lui: se putea ca între Valuru şi Mahanantoa să izbucnească un război, care ar cuprinde apoi toată insula.

Dar îl stimam mult pe Maï. Şi, după o matură chibzuinţă, am socotit că nu-mi rămânea altceva de făcut. Sclavia fidjienilor era o ulceraţie pentru insulă. Dacă urma să ne întoarcem la barbarie, dacă nu eram destul de tari ca să depăşim acest moment de criză, atunci mai bine să ajungem acolo dintr-odată decât să alunecăm treptat-treptat.

35

Singur în *faré*-ul de pe faleză, Maï privea marea scărpinându-se pe pulpe. Ca de obicei, m-a întâmpinat prietenos:

— Se pare că nişte balene dau târcoale recifelor. Eu nu le-am văzui, dar aşază-te aici, lângă mine. O să stăm puţin la pândă. Dacă le vedem, poate o să avem parte de o vânătoare norocoasă. E distractiv, ştii, şi-apoi, asta înseamnă multă carne, multă grăsime…

M-am aşezat lângă el şi, câtăva vreme, am vorbit despre balene, despre pescuitul lor şi despre timp.

După aceea, a trebuit să-mi iau inima în dinţi şi am spus:

— Am venit să-ţi vorbesc despre prizonieri…

Maï a râs şi am înţeles că-mi ghicise gândul de multă vreme.

— A! oamenii ăia, mi-a răspuns el, ar fi trebuit să-i omorâm din prima zi, aşa cum te-am sfătuit atunci. Gândeşte-te la tot ce au făcut. Şi acum, îţi dau bătaie de cap…

— Nu ei îmi dau bătaie de cap.

— O, e totuna. Eşti necăjit din pricina lor. Dacă i-am fi omorât, în prima zi, sau când i-am prins…

— Dar nu i-am omorât.

— Da, asta aşa e. Şi acum, da, înţeleg. E păcat şi că le-am ars *pahi*-urile. I-am fi trimis în altă parte şi am fi fost liniştiţi.

— Maï, i-am spus eu blând, tu eşti prietenul meu, iar eu am necazuri. Acum dacă îi avem, trebuie să-i păstrăm. Aproape jumătate din ei au murit în câteva luni. Nu vreau să se mai întâmple una ca asta. Pe oamenii aceştia vreau să-i păstrez. Dar cum?

— O! a spus Maï, oamenii ăştia sunt nişte nepricopsiţi. Au venit unde nu trebuiau să vină, au făcut ce nu trebuiau să facă, şi acum suferă. Nu e nici vina ta, nici a noastră.

— Vrei ca Tara să pună din nou mâna pe ei, sau să-i omoare până la unul?

Mi-a aruncat o privire ascuţită.

— Tara nu înseamnă nimic. Omul ăla…

Imediat am dat înapoi:

— Omul ăla e bun pentru şcoală, pentru spital, pentru consiliu. Este deci bun pentru insulă.

Maï a zâmbit, şi-a depărtat mâinile brune:

— Dacă spui tu aşa…

A urmat un moment de tăcere. În sfârşit, am reluat şovăind:

— Mai… nu crezi că i-am putea lăsa liniştiţi într-un colţ unde să nu deranjeze pe nimeni?

— De ce nu?

— Crezi că nu se va întâmpla nimic? am spus eu cu oarecare speranţă. Deodată, Maï s-a întors spre mine, aprins la faţă:

— Ascultă-mă, *tané.* Oamenii ăia supără pe toată lumea. Nu are nicio importanţă dacă trăiesc sau dacă mor. Pe noi, oamenii ăştia nu ne interesează. Dar tu vrei ea ei să trăiască. Atunci, de ce nu spui aşa? După război, noi voiam să-i omorâm. Tu ne-ai spus să nu facem asta. Acum, viaţa lor îţi aparţine ţie, ţie şi nimănui altcuiva. De ce i-ai dat lui Tara? Şi de ce i-ai luat înapoi? Spui mereu: Tara, Tara… Dar cine e Tara? Un om care ştie cuvinte din cărţi, un om care se joacă de-a *poupa,* un om care nu aşteaptă să ajungă la bătrâneţe ca să comande. El şi numai el i-a maltratat pe prizonierii tăi, şi tot el i-a pus pe nişte proşti să-i

maltrateze. Era un joc. Crud, dar nimic mai mult decât un joc. Acum, gata, s-a terminat. Doar nu suntem între sălbatici aici. Pe proşti trebuie să-i ierţi. Dar cu Tara e altceva. Uite, am să-ţi spun ceva: înainte, când totul mergea bine, Tara nici n-ar fi existat. Dar tu l-ai luat în consiliu, l-ai ascultat, ai făcut din el un om important. Atunci, n-ai decât să-i spui: Tara, ajunge! Şi, dacă nu te ascultă, omoară-l. Dar oamenii aia din *pahi*-urile cele mari, nu contează dacă trăiesc sau dacă mor: noi ţi i-am dat ţie.

Eram cu adevărat un mare prost. Totuşi, am râs, am continuat conversaţia o vreme destul de îndelungată pentru ca Maï să poată uita lecţia pe care mi-o dăduse.

Pe urmă, m-am întors la spital şi l-am chemat pe Loualala. Stând amândoi la rădăcina unui copac, ceva mai la o pai te, şi urmăriţi curios de ceilalţi, care nu îndrăzneau să se apropie, am hotărât împreună soarta fidjienilor. I-am confirmat lui Loualala că erau liberi şi că, dacă doreau, puteau chiar să-şi construiască alte *pahi*-uri, ca să plece de pe insulă. I-am amintit, de asemenea, că oamenii lui şi el însuşi aveau, la Raevavae, duşmani de care vor trebui să se ferească, în fine, i-am spus că-i vom ajuta să se instaleze, cu condiţia ca stabilirea lor într-un anumit loc să nu-i stingherească prea mult pe ceilalţi locuitori ai insulei, că nu vom tolera nicio răzbunare, nicio încăierare, şi că, de acum încolo, fiecare va trebui să-şi câştige existenţa.

Loualala m-a ascultat cu aerul acela puţin dispreţuitor cu care începusem să mă obişnuiesc, apoi mi-a răspuns:

— Noi nu vrem altceva decât pace. Mulţi oameni au murit pe mare, mulţi oameni au murit aici. Acum, vrem pace. Nu vom părăsi această insulă. Cel puţin nu acum. Şi vom face aşa cum ai spus tu.

Zilele următoare mi le-am petrecut încercând să-i ajut cum m-am priceput mai bine. Le-am dat câteva unelte luate de la Peyrole, nişte seminţe oferite de Leguen şi un anumit număr de animale. Ei şi-au construit un foarte mare *faré* colectiv, după obiceiul ţării lor, cu un acoperiş mult mai

înclinat, mult mai înalt şi mult mai gros decât acoperişurile din Raevavae, iar în ziua când s-au instalat în casă, ne-au invitat ceremonios, pe Katherine, pe Dubois, pe Leguen, pe Peyrole şi pe mine, să luăm masa cu ei, o masă alcătuită numai din peşte şi din fructe de pădure, ca şi cum ar fi vrut să ne arate că erau capabili să trăiască şi fără ajutorul nostru.

După ce le-am recomandat să nu se deplaseze niciodată singuri prin insulă, cel puţin câtăva vreme, la început, i-am lăsat să se descurce cum vor şti, iar ei s-au izolat într-o viaţă atât de ştearsă, încât insula i-a uitat. Cultivau pământul dimprejurul *faré*-ului lor, ciopleau diverse obiecte şi unelte din lemn, destul de asemănătoare cu cele pe care începuseră să le lucreze indigenii noştri, şi sculptau mari stâlpi decorativi, împodobiţi cu feţe grave, aşa cum nu mai văzusem niciodată până atunci. Umblau puţin şi nu mi se întâmpla decât foarte rar să-i întâlnesc, în grupuri de câte trei patru, prin pădure, căci nu mergeau niciodată pe drum.

La început populaţia i-a observat de la distanţă. Eu anunţasem şi Peyrole repetase că toată lumea trebuia să-i lase în pace. Viaţa foarte liniştită pe care o duceau fidjienii i-a plictisit, până la urmă, pe cei care-i urmăreau şi le-a tăiat cheful să-i mai spioneze. Noaptea, uneori, puteau fi auziţi cântând. Léné se oferise să-i primească la slujbele religioase pe care le oficia, dar ei refuzaseră politicos. Katherine nu avea niciun motiv să se ducă să-i vadă. Chiar şi Dubois îşi rărise vizitele de când toţi bolnavii i se însănătoşiseră. Zi după zi, cu un calm imperturbabil, fidjienii se cufundau într-o singurătate voită, puneau stăpânire, în mijlocul insulei noastre, pe o insulă invizibilă, în care nimeni nu mai pătrundea.

Eu eram foarte atent. Îţi închipui de ce. Dar nu se întâmpla nimic şi, în aceste condiţii, solicitudinea mea putea fi interpretată drept neîncredere. Mă mulţumeam deci să trec cât de des prin apropierea marelui *faré,* să-i salut pe fidjienii pe care-i întâlneam, să schimb câteva

vorbe cu ei şi să-l întreb pe Loualala, când se ivea prilejul, dacă nu avea nevoie de ceva.

Cum răspunsul lui era totdeauna negativ şi cum prezenţa mea nu părea a fi dorită, mi-am rărit puţin câte puţin vizitele, fără să le suprim cu totul, şi, mai cu seamă, fără să încetez de-a fi în alertă.

La o lună după instalarea fidjienilor, l-am întâlnit pe Tara, într-o zi, pe când mă întorceam de la pescuit. A fost foarte prietenos cu mine şi nu mi-a vorbit deloc despre protejaţii lui. Nu s-a făcut nicio aluzie la ei, nici în prima şedinţă de consiliu care a urmat după această întâlnire...

Pacea se întorsese din nou printre noi.

36

Dar, şi de data asta, dădeam dovadă de o rară naivitate. Pacea este ca fericirea: o simţi învârtindu-se în jurul tău, fără s-o vezi, apoi aşezându-se o clipă, şi zburând la cea mai mică mişcare pe care încerci s-o faci...

Asta nu m-a împiedicat niciodată s-o urmăresc. Dar, crede-mă: cel care nu *se* gândeşte decât la pace nu face mare lucru. Ce ciudat: urăsc violenţa, înfruntările, războaiele. Cred că toate sunt costisitoare, lipsite de orice ideal înălţător şi absurde. Dar nu mă pot împiedica să le cred eterne, inerente vieţii, omului, şi am încercat totdeauna să ţin seama de ele în jocul meu care avea drept ţintă pacea.

Îţi povestesc toate astea astăzi. Când ai încetat să acţionezi, ajungi foarte uşor filosof. Pe vremea despre care îţi vorbesc nu aveam nici filosofie, nici distanţa necesară pentru a judeca lucrurile, în ciuda lecturilor pe care ţi le-ara enumerat. Şi eram foarte activ şi foarte prost.

Totuşi nu chiar cu desăvârşire. Povestea asta cu fidjienii, îţi spun eu, e punctul nodal al istoriei mele, al istoriei noastre. Încearcă să-ţi închipui: împotriva întregii insule, sau cel puţin în ciuda ei, eu alesesem, îmi impusesem voinţa, şi nu numai că nu provocasem nicio catastrofă, dar lucrurile păreau chiar că se aranjează aşa cum doream eu! Ştii bine că n-am fost niciodată ambiţios. Niciodată n-am umblat să trag sforile. Nu din modestie, ci din indiferenţă.

În mod normal, niciodată n-ar fi trebuit să devin primar. Ajunsesem să ocup acest post, abia astăzi îmi dau seama, printr-un fel de consens, care nu se baza nici pe calităţile mele, nici pe priceperea mea. De fapt, fusesem ales aşa cum preiei o funcţie ereditară. Şi, la fel ca un mic prinţ care a primit o educaţie aleasă, nici eu n-am căutat să profit de postul meu, nici să abuzez de el. Mai degrabă decât să comand, ordonasem, în sensul că pusesem ordine în treburi, sau dacă preferi, condusesem. Şi apoi, deodată, ca să-i instalez pe fidjieni în *faré*-ul cel mare, făcusem uz de autoritatea mea. Spusesem: aşa va fi pentru că aşa vreau.

Şi ordinul meu fusese îndeplinit.

Savurasem succesul cu mirare, timp de mai multe luni. Pe insula mea, nicio frunză nu se mişca împotriva mea. Bourdaroux muncea în tăcere. Şcoala se dezvolta, moderat. Tara mă înconjura cu atenţii. Mi-am reluat, din plăcere, cercetările arheologice şi, pentru plăcerea noastră, am început să organizez muzeul din Raevavae.

Într-o seară pe când cinam împreună, în timp ce copiii dormeau, Katherine mi-a spus:

— Ştii că fidjienii au femei?

Am sărit în sus ca ars:

— De când? Şi de unde vin femeile astea?

Eram vexat că nu aflasem eu cel dintâi noutatea, deşi aveam mare grijă să fiu bine informat.

— Ei, aici e uşor să se găsească, mi-a răspuns Katherine. Bărbaţii şi femeile se ghicesc de la kilometri distanţă. Pe de o parte, toţi aceşti. bărbaţi singuri, pe de alta, toate fetele care nu-şi găsesc soţ… Ştiai că, de la *tsunami* încoace, aici sunt mult mai multe femei decât bărbaţi?

— Da, am spus eu. Peyrole mi-a atras atenţia asupra acestui fapt. Dar femeile astea, câte sunt? Şi de unde vin?

— Ei, şapte sau opt, cred, dar numărul lor creşte repede. Ieri au sosit două, probabil noaptea. Azi-dimineaţă erau, da, şapte-opt. Ştiu lucrurile astea pentru că Aya, o fetişcană pe care n-o cunoşti şi care lucrează la spital de două luni, e

una dintre ele. Probabil că lucrurile se petreceau aşa de câtva timp, în secret. Până la urmă, fidjienii le-au convins să se mute la ei. A fost destul să dea una exemplu, pentru ca celelalte să o urmeze… Aya este din Matotea. Celelalte, nu ştiu de unde sunt. Dar pot să întreb…

— Da, te rog. Mă interesează…

Apoi, ca să nu arăt cât de mult mă preocupa vestea, am întrebat zâmbind:

— Cel puţin sunt drăguţe?

Katherine a dat din cap, în semn de negaţie:

— Nu, nu prea. Cele drăguţe au rămas la ele în sat. Astea sunt mai degrabă fete la care nu se uită nimeni. Fără îndoială că de asta s-au hotărât!

— Bieţii de ei! am spus eu, gândindu-mă la fidjieni.

A doua zi, m-am dus să-i spun noutatea lui Peyrole:

— Hait! a zis el. Mă aşteptam oarecum la o poveste de soiul ăsta. Aici încăierările n-au loc decât pentru femei. E normal, fiindcă oamenii nu posedă nimic… În sfârşit, va trebui să fim atenţi.

— Şi altceva?

— Nimic, după părerea mea. Dar indivizii ăştia… Înainte de venirea lor, eram mult mai liniştiţi.

— Aş! am zis eu, nu e obligatoriu ca lucrurile să ia o întorsătură proastă. Astă-seară am să aflu din ce sate sunt fetele acelea. Nu cred să fi venit vreuna din Mahanantoa. Poate că nu se va întâmpla nimic. Şi atunci, vom avea un sat în plus la Raevavae, atâta tot.

— Atâta tot, a repetat Peyrole, aducându-mi o privire piezişă.

Şi-a tras puţin în sus pantalonii, şi-a şters fruntea de sudoare cu braţul şi a zâmbit:

— La urma urmei, e treaba dumneavoastră. Eu mă duc să dau o raită de-a lungul coastei, ca să văd ce gândesc oamenii. Apropo…

M-a privit caraghios, cu un aer jenat:

— Avem drumuri, dar practic nu mai avem benzină. De-

abia dacă mai sunt două sute de litri. Îngrijesc maşina cât pot, dar până la urmă o să se ducă dracului. Deja cauciucurile… Şi, pe deasupra, trebuie să cred că am început să mă îngraş, dar…

Îl lăsam să vorbească, neînţelegând unde voia să ajungă. Am constatat numai că, într-adevăr, începuse să se îngraşe şi deodată m-am mirat văzându-i tâmplele albe, faţa mai brăzdată, mai buhăită decât aş fi crezut-o. Fără să observ, îmbătrânise.

— Vi s-ar părea o tâmpenie din partea mea, dacă i-aş cere lui Bourdaroux să-mi facă o brişcă? Poate că mi-aţi putea găsi un cal, ce ziceţi? Nu prea e reglementar, o ştiu şi eu, dar ar fi comod. Bineînţeles, aş putea face ca dumneavoastră, adică să călăresc, dar nu mă pricep. Şi-apoi mi se pare că ar fi mai comod, într-o brişcă peţi să iei arme, provizii, prizonieri chiar… Fără să mai punem la socoteală că pentru copii, duminica…

— Desigur, am spus eu, ar fi trebuit să mă gândesc eu însumi la asta. Du-te repede să vorbeşti cu Bourdaroux. Am să-ţi dau unul dintre caii mei.

Şi am plecat râzând de unul singur, la gândul că Peyrole trecuse la folosirea trăsurii.

În ciuda apariţiei femeilor, fidjienii n-au făcut nicio mişcare şi nici insula n-a reacţionat. În jurul spitalului şi al *faré*-ului celui mare, continua să existe ca un fel de pânză de păianjen, urzită din planuri, dorinţe, priviri, nepăsare afectată şi încordări bruşte, dar, ca s-o ghiceşti, trebuia să ştii unde să te uiţi. În realitate, eram toţi atenţi, dar nimeni n-ar fi recunoscut-o. Fidjienii pândeau femeile, acestea se temeau de bărbaţii din satul lor, care postau observatori discreţi. Temându-se ca spitalul să nu capete o reputaţie proastă, Dubois patrula fără să lase impresia că o face special. Peyrole avea şi el spionii lui. Iar eu mă învârteam printre toate astea, străduindu-mă să par că nu văd nimic.

Peste zi, atmosfera era perfect calmă. Dar noaptea totul prindea viaţă. În hăţişuri se auzeau zgomote de paşi care

alergau, foşnete pe care niciun animal nu le-a produs vreodată, uneori un vacarm brutal, care părea să anunţe o luptă şi care nu era decât un semn că cineva fuge. Toţi aceşti oameni, ale căror căi se întretăiau neîncetat, nu se gândeau decât la război. Dar, de fiecare dată, chiar în clipa când să izbucnească, tentativa de război eşua, poate pentru că lumea se temea puţin de mine, dar poate mai ales pentru că nu erau încă destul de coapte condiţiile.

Întâlnindu-l într-o dimineaţă pe Loualala, l-am sfătuit să evite aceste provocări niciodată făţişe.

— Deci, nu suntem liberi? m-a întrebat el dându-şi capul pe spate.

— Ba da, am spus eu, dar asta e situaţia. Trăiţi destul de bine, acum aveţi şi femei. Nu cereţi prea multe lucruri, nu le cereţi prea repede... La urma urmelor, voi aţi ales să veniţi la Raevavae.

M-a privit o clipă, a părut că vrea să spună ceva, apoi a plecat, tăcut, cu aerul acela demn şi distant care mă amuza şi mă exaspera în acelaşi timp. Cred că amintirea nu mă înşală când spun că totuşi, după acest avertisment, au fost mai puţine ieşiri nocturne şi atmosfera a fost mai puţin încordată.

Câtăva vreme, fidjienii au părut că nu se mai interesează decât de munca lor. Şi-au extins câmpurile, în detrimentul pădurii înconjurătoare, apoi au construit cu mare grijă, în jurul vastei poiene care încercuia acum *faré*-ul cel mare, un gard de peste doi metri înălţime, care s-ar fi putut să fie destinat protejării Recoltelor de animalele rătăcitoare, dar care putea tot atât de bine să stăvilească şi un eventual atac armat.

Am asistat nu fără îngrijorare la înălţarea acestui gard de protecţie şi mi-am înmulţit vizitele, pentru a-i împiedica, dacă puteam, pe străini să se închidă definitiv într-o lume care n-ar fi datorat nimic insulei Raevavae.

Cu ocazia uneia din aceste vizite, Loualala m-a rugat, fără să zâmbească dar cu o sclipire ironică în colţul ochilor,

să-i spun dacă consiliul ar accepta să asiste la o serbare pe care prietenii săi o. pregăteau.

— Ne pregătim să strângem primele recolte, mi-a spus el, şi acum ne vom putea arăta recunoştinţa pentru binefacerile de care ne-am bucurat. Îi voi pune aceeaşi întrebare şi domnului doctor…

Relaţiile mele cu Loualala erau politicoase, dar reci. Niciodată, din ziua când îi condusesem pe el şi pe compatrioţii lui la spital, nu reuşisem să stabilesc un adevărat contact cu el. Mizam pe loialitatea lui, fără să fiu foarte sigur că era loial. Până atunci, niciodată nu-mi dezminţise încrederea, dar nici nu-i fusese dată vreo ocazie s-o facă. Deodată mi s-a părut că descopăr în invitaţia lui ceva sinistru. I-am aruncat o privire pe care a înţeles-o:

— Vom mânca împreună aceleaşi mâncăruri, mi-a spus el calm, şi nimic nu vă împiedică să veniţi înarmaţi. Ştiţi că, dacă am putut ciopli cu uneltele noastre lănci şi arcuri, în schimb, n-avem nici puşti, nici revolvere…

L-am asigurat că nu ne temem de nimic şi i-am promis că voi transmite invitaţia lui pe care, în ceea ce mă privea, o acceptam. Apoi, ca să spun ceva, l-am întrebat politicos în ce consta serbarea.

Expresia feţei sale a devenit şi mai rece, şi mai distantă:

— Sunt serbări din ţara noastră, care nu pot fi descrise, mi-a răspuns el brusc.

După aceea, aşa cum avea obiceiul, m-a părăsit fără să spună la revedere.

37

A doua zi, la consiliu, am discutat îndelung. Invitaţia era pentru duminica următoare. Aveam patru zile ca să ne hotărâm ce răspuns să dăm. Vorbisem, înainte de şedinţă, cu Peyrole, cu Leguen şi cu Tékao. Leguen găsise propunerea normală şi atrăgătoare. Peyrole şi Tékao erau mai rezervaţi.

— Pierre, mi-a spus Tékao, ştiţi că există multe feluri de a omorî un om. Nu vorbesc de *atuas,* nici de toate celelalte. Mă gândesc numai la plante, la otrăvuri… Cine ne garantează că oamenii aceştia nu sunt pregătiţi să reziste la anumite otrăvuri pe care noi nu le-am putea suporta? Nu vreau să vă torn o poveste ca în filme (era o expresie care-i plăcea, pe care probabil că o găsea elegantă, dezinvoltă, şi pe care o întrebuinţa des, deşi cinematograful devenise definitiv, şi asta numai pentru câţiva dintre noi, o simplă amintire), nu vreau să vă torn o poveste ca în filme, dar am auzit citându-se cazuri precise… Chiar la Tahiti. Închipuiţi-vă ce s-ar întâmpla dacă am dispărea toţi.

— Nu cred că ne-au pus gând rău, am zis eu. Mi se pare… e numai o impresie, dar mi se pare că într-adevăr urmăresc ceva cu invitaţia aceasta, însă nu moartea noastră. Mă întreb dacă nu vor să ne impresioneze, să ne umilească puţin. În felul lor. Muncesc fără întrerupere, sunt foarte bine organizaţi, foarte ascunşi. Cu siguranţă că pregătesc o surpriză, dar ce surpriză? Eu personal am încredere în

Loualala. Cum să-i refuz invitaţia?

— Da, a spus încet Peyrole, înclin să cred şi eu acelaşi lucru. Probabil că vor să ne epateze. De altfel, sunt într-adevăr nişte înfumuraţi cu mania asta a lor de a vorbi englezeşte şi cu aerul că nici nu se uită la tine, când te întâlnesc sau când îţi vorbesc. Dar se poate întâmpla orice. Mi-l închipui greu pe Tara acceptând invitaţia. Şi e adevărat şi ce spune Tékao. Dacă dispare consiliul, oamenii aceştia pot pune stăpânire pe insulă. Şi atunci…

— Aveţi dreptate, am zis eu, dar nu-mi vine să cred. Sunt hotărât să mă duc chiar şi singur, dacă e cazul. Voi ce faceţi? Mă însoţiţi?

— Sigur că da, au răspuns amândoi deodată şi Tékao a zâmbit, pe când Peyrole ridica din sprâncene, lăsând buza în jos.

Atunci i-am rugat să nu aducă la cunoştinţa consiliului hotărârea lor decât în clipa când le-o voi cere eu. Au acceptat şi acest lucru, şi fiecare, separat, ne-am dus să luăm loc în jurul postavului verde pe care Odile Peyrole îl cârpise de mai multe ori şi care începea să devină bej.

Am explicat care era situaţia şi am spus că, după părerea mea, trebuia să acceptăm invitaţia fidjieniler. Apoi am cerut ca pe rând, să spună fiecare ce crede.

În timp ce mă asfaltau, băştinaşii se uitau unii la alţii, speriaţi. De-abia terminasem de vorbit că Maï a şi sărit în picioare:

— Eşti nebun! Oamenii ăia doresc moartea ta, şi a noastră, şi a întregii insule. Intenţia lor se vede tot atât de clar ca muntele Hiro! De altfel, e normal şi nu le-o putem reproşa. După felul cum au fost trataţi de unii…

Aici i-a aruncat o privire pătrunzătoare lui Tara, apoi a continuat:

— …şi noi am face acelaşi lucru, dacă am fi în locul lor. Dar trebuie să fii nebun ca să te duci la ei, şi…

Am ridicat mâna. Nu voiam să-i las timpul să spună că nu va merge, fiindcă ştiam că el, dacă spune ceva, nu se mai

răzgândeşte pentru nimic în lume.

— Acum au femei. Şi-apoi, eu îi cunosc mai bine decât voi. Oamenii aceştia nu sunt chiar ca noi, dar în tot cazul sunt loiali. De mai multe luni trăiesc în bună pace şi pur şi simplu vor să ne mulţumească.

— Pentru femei, a zis bărbatul din Matotea, da, pentru femeile pe care ni le-au furat.

— Nu te plânge, a intervenit Tékao, v-au scăpat de cele mai urâte. Or, o femeie urâtă într-un sat e ca o boală…

Toată lumea a râs şi mi-am putut relua liniştit argumentaţia. În timp ce vorbeam, urmăream cu atenţie reacţiile celor de faţă. Ca întotdeauna, cei mal mulţi ascultau cu gura căscată sau îşi scărpinau braţele distraţi, fără să se gândească la nimic. Maï se strâmba întruna. Numai Tara, cu ochii aţintiţi asupra postavului, stătea absolut nemişcat. Până la urmă i-am cerut direct părerea. S-a ridicat încet, ca şi cum atunci s-ar fi trezit, a oftat şi a spus:

— Oamenii aceia nu mă sperie. Au invitat consiliul. Dacă tu hotărăşti că te vei duce, voi merge cu tine.

— Să ne sperie? Să ne sperie?

Maï se îneca.

— Cine se sperie de ei? Eu unul nu, în niciun caz. Dar nu sunt prost. Iar ei or să ne creadă proşti, dacă ne vom duce aşa, să ne predăm de bună voie în mâinile lor. Mi-e teamă să nu mă ia drept prost, asta da, dar să-mi fie teamă de ei? Ptiu!

Am zâmbit:

— Dacă eu mă duc, o să vii cu mine?

— Fireşte că da. Tu nu reprezinţi întregul consiliu. Deşi consiliul ăsta… Altădată ţi-l trimiteam pe fratele meu mai mic şi era prea destul. Nu ştiu de ce am venit acum iar să vă ascult. Dar o să merg cu tine, cu siguranţă.

După ce Maï a spus aceste cuvinte, toţi ceilalţi au sfârşit prin a accepta invitaţia.

Ne-am înţeles să ne întâlnim duminica următoare la

spital şi să mergem împreună la *faré*-ul cel mare, cu puţin înainte de căderea nopţii, aşa cum îmi spusese Loualala.

Am ajuns primul la întâlnire. Date fiind împrejurările, îmi pusesem, îmi amintesc perfect, ultima cămaşă de la Paris şi nişte pantaloni care fuseseră bazonaţi, dar care, pe vremea când noi, europenii de aici, dacă nu purtam pareo, umblam îmbrăcaţi în zdrenţe, mai erau încă de mare efect. Dubois mă aştepta. El se gătise cu una dintre acele uniforme care, nemaiavând nici galoane, nici însemne, nu mai pot fi folosite regulamentar. M-a întâmpinat cu un surâs vag. Curând ni s-au alăturat Peyrole şi Leguen care veniseră împreună. Şi ei se puseseră la mare ţinută. Am început toţi să râdem, dar sosirea celorlalţi membri ai consiliului ne-a împiedicat să comentăm eforturile pe care le făcuserăm ca să ne îmbrăcăm elegant. În ceea ce-i priveşte pe băştinaşi, aceştia nu-şi schimbaseră cu nimic ţinuta. Numai Maï avea în mână un foarte frumos baston sculptat, asemănător aceluia pe care mi-l oferise Tapoua la nunta mea şi care îmi fusese furat. Tékao îşi pusese unicul său costum, de culoare albastră, acum şifonat şi prea strâmt, întocmai ca acele costume de nuntă pe care apoi nu le mai îmbraci decât la înmormântări.

Uitasem cu totul de acest obicei atât de răspândit odinioară în satele din Franţa. Când te căsătoreai, îţi cumpărai un frumos costum negru, îl îmbrăcai de treizeci de ori în viaţă, cu ocazia marilor reuniuni de familie, şi apoi te îngropai cu el. Câte aspecte îţi scapă probabil din cele ce-ţi povestesc eu! Dar nu pot să-ţi explic tot. Ar dura prea mult şi probabil că n-ar servi la mare lucru.

Uite: să-ţi dau un exemplu. Ai văzut statuia ecvestra care mi s-a făcut acum câţiva ani. Am găsit ridicolă această idee. Nu se cade să fie expuse efigiile oamenilor de stat când aceştia sunt încă în viaţă. Dar nu asta e problema. Urăsc statuia pe care au ridicat-o. O găsesc caricaturală, absurdă, grotescă. Cred că am şi spus lucrurile astea în public.

Totuşi autorul ei, un anume Menaou, e un băiat la care ţin mult. E unul dintre primii noştri bacalaureaţi. I-am urmărit evoluţia, l-am încurajat şi nu-l cred lipsit de talent. Dar găsesc că statuia lui, statuia mea, e ridicolă.

Şi ştii de ce? Pur şi simplu pentru că eu am văzut adevărate statui ecvestre, adică statui care reprezintă oameni încălecând cai adevăraţi. Pot deci să fac o comparaţie. Or eu, cu un aer triumfător, călăresc un fel de capră. Cum vrei să-mi placă aşa ceva? Şi cum vrei să-i fac să-mi împărtăşească dezaprobarea pe nişte oameni care, până acum câţiva ani, nu văzuseră decât caii din Raevavae, întrucâtva asemănători cu caprele?

Dar să ne întoarcem la problemele noastre. Ne-am îndreptat, deci, în grup spre *faré*-ul cel mare. Mergeam câte trei sau patru, vorbind despre lucruri fără importanţă, ca şi când vizita pe care o făceam era cât se poate de firească.

Ţi-am spus că *faré*-ul fidjienilor era aşezat în mijlocul unui vast teren defrişat, împrejmuit el însuşi de un gard. Într-un singur punct gardul acesta avea o deschizătură de aproximativ trei metri lărgime, care servea drept intrare şi pe care nicio altă îngrăditură n-o închisese vreodată, după câte ştiam.

Loualala şi doi dintre compatrioţii săi ne aşteptau acolo. Toţi trei purtau în jurul coapselor fâşii de pânză noi, confecţionate din rafie, îşi vopsiseră părul cu var iar faţa le era împodobită cu desene de culoare neagră, albă şi albastră. Ne-au primit cu o deosebită politeţe şi, rând pe rând, au strâns mâna tuturor invitaţilor.

Apoi, Loualala ne-a spus într-o tahitiană încă nesigură că, dacă doream, înainte de cină şi de dansuri, el avea să ne conducă să vizităm locurile. Am acceptat propunerea şi făcuserăm deja câţiva paşi cu el spre mijlocul esplanadei în jurul căreia erau construite mai multe clădiri mici, când, în spatele nostru, s-a auzit un uruit surd. Reunindu-şi puterile, cinci fidjieni împingeau cu mare greutate o enormă poartă din trunchiuri neprelucrate, cocoţată pe nişte roţi de lemn,

care, într-o clipă, a închis perfect trecerea pe unde intraserăm. Toţi am tresărit. Idiotul acela de Tepacu a fost cât pe-aci să ţipe, dar Roua, cumătrul lui din Matotea, i-a dat la timp un ghiont. Ne-am uitat unii la alţii. Loualala ne privea în tăcere. Maï şi Tara au râs amândoi. Noi i-am imitat. Atunci, Loualala mi-a spus, în engleză, cu aerul lui distant:

— E inutil ca poarta să rămână deschisă tuturor. Iar voi sunteţi oaspeţii noştri preacinstiţi.

I-am mulţumit şi am adăugat că tot ce va face el va fi binevenit, căci eram sigur că dorea să ne fie pe plac. În realitate, mi-era inima cât un purice.

Pe urmă, am vizitat tot. După câteva minute, băştinaşii care făceau parte din consiliu au încetat să mai privească şi au început să vorbească între ei şi să râdă. Maï întâi am crezut că se lăsau conduşi de firea lor superficială şi asta m-a iritat. De fapt, se simţeau umiliţi şi voiau să rănească şi ei, la rândul lor. Tot ce ne arăta Loualala era perfect. Leguen era uluit:

— Aţi văzut, mă întreba el întruna, aţi văzut ce porumb, ce trestie de zahăr, ce manioc? aţi văzut cum au defrişat tot terenul ăsta? Şi aţi văzut ce heleşteu de peşte au făcut, ce rezervor de apă, ce instalaţie pentru irigaţii? Aţi văzut cum au captat izvorul?

Totul era curat, bine delimitat dar fără fantezie, ca o cazarmă bine întreţinută. Incontestabil, fidjienii posedau cunoştinţe agricole superioare acelora pe care le aveau băştinaşii din Raevavae. Cu amabilitatea lui dispreţuitoare, Loualala ne arăta tot, sublinia amănuntele şi, fără să insiste, ne obliga să recunoaştem o superioritate evidentă. Dar, fără să-mi explic de ce, simţeam că admiraţiei mele, care ar fi trebuit să sporească i se împotrivea din ce în ce mai mult un fel de iritare al cărei motiv nu reuşeam să-l definesc. Maï m-a ajutat să-l descopăr. În vreme ce, vrând să-mi găsesc o ocupaţie şi în acelaşi timp să lupt împotriva unei indiferenţe care ameninţa să devină insolenţă, eu îi

arătam micile canale de irigaţie căptuşite cu lemn, el a ridicat dispreţuitor din umeri şi mi-a spus în şoaptă:

— Nu e mare scofală. Oamenii ăştia au făcut totul bine, special ca să ne ofenseze.

Luminat dintr-odată, m-am uitat mâi bine la Loualala, a cărui morgă mi s-a părut atunci evidentă. Pe când el continua să ne explice, i-am retezat scurt vorba şi m-am apucat şi eu să povestesc cum procedau oamenii din partea locului ca să trăiască tot atât de bine, făcând însă mai puţine eforturi; i-am dat chiar a înţelege, cu o politeţe desăvârşită, că oamenii cei mai iscusiţi nu sunt neapărat şi cei mai muncitori. Loualala a zâmbit uşor şi, fără să-şi piardă calmul, ne-a condus în faţa marelui *faré,* unde ne-a invitat să luăm loc pe nişte scaune dinainte pregătite şi unde ni s-a adus de băut.

Între timp, se înnoptase de-a binelea. Au fost aprinse tortele fixate în vârful unor prăjini lungi pe care gazdele le-au înfipt în pământ de jur împrejurul nostru. Stăteam lângă Peyrole. El s-a aplecat către mine:

— Zică cine ce-o vrea să zică, poate că nu sunt prea deştepţi, dar de organizaţi, sunt, într-adevăr, al naibii de bine organizaţi! Şi, pe deasupra, şi harnici.

Am făcut un semn de încuviinţare şi tocmai mă pregăteam să-i răspund când deodată, ţâşnind din noapte, zece bărbaţi aproape goi, cu trupul vopsit în diverse culori, cu părul ca nişte ţepi întăriţi de varul cu care se unseseră, înarmaţi cu lănci şi cu scuturi sculptate, s-au avântat spre noi strigând, în timp ce, la picioarele noastre, trei dintre compatrioţii lor băteau un ritm necunoscut, pe un trunchi de copac scobit şi pe o liră foarte primitivă.

Dansul a durat douăzeci de minute, caracterizându-se printr-o forţă şi o brutalitate cu care nu eram obişnuiţi. Era, fără nicio îndoială, un dans războinic şi de cel puţin trei ori războinicii s-au aruncat asupra noastră cu lancea ridicată, oprindu-se numai în clipa când urmau să ne atingă. Redeveniseră nişte oameni foarte frumoşi, echilibraţi ca

animalele şi, la lumina torţei li se vedeau sclipind ochii, dinţii.

Tovarăşii mei, impasibili, continuau să sporovăiască fără să privească spectacolul, foarte ocupaţi, pare-se, să-şi povestească, pufnind în râs ca femeile, nenumărate întâmplări caraghioase.

În sfârşit, cred că la un gest al lui Loualala, dansatorii s-au depărtat şi am fost poftiţi să intrăm în marele *faré,* unde ne aştepta cina.

Compus din mâncăruri pe care nu le cunoşteam, foarte îngrijit pregătite, şi foarte curat servite, ospăţul a durat foarte mult. Loualala gusta ostentativ din toate mâncărurile, apoi ne servea pe noi şi la urmă trecea resturile compatrioţilor săi aşezaţi pe trei rânduri în faţa noastră. În tot acest răstimp n-am văzut apărând nicio femeie.

Scena era luminată de lămpi cu ulei şi de lumânări din ceară de albine sălbatice. Pe şarpanta marelui *faré* şi pe toţi stâlpii care o susţineau erau sculptate chipurile acelea severe despre care ţi-am mai vorbit. Cu toată indiferenţa lor voită, tovarăşii mei priveau pe furiş la jocul flăcărilor, care păreau că dau viaţă acelor figuri şi cred că tabloul nu le prea plăcea. Fidjienii tăceau. Noi ne mulţumeam să facem din când în când câte un compliment pentru mâncărurile oferite. Liniştea nu era tulburată decât de zgomotul maxilarelor care mestecau şi, din vreme în vreme, de râsetele înăbuşite ale oamenilor din Raevavae, care îşi aduceau aminte uneori că trebuie să râdă. Totul a durat mult, foarte mult timp. Ca să terminăm odată, am ţinut un discurs în tahitiană, care a fost primit cu politeţe. Apoi ne-am ridicat şi am plecat.

Poarta masivă a fost din nou deschisă ca să putem trece, apoi, după ce am ieşit, a fost imediat închisă.

Era o noapte întunecoasă. Dincolo de gard, foşnetele care se auzeau trădau o vie agitaţie sau cel puţin o prezenţă. Am mers poticnindu-ne până la spital, unde

Dubois ne-a invitat pe toţi să intrăm, sfătuindu-ne să nu vorbim prea tare.

Ne-am aşezat. M-am uitat la Peyrole. Părea demn şi foarte plictisit. Tékao stătea cu ochii în pământ. Leguen căsca şi mă privea dezolat. Ceilalţi erau negri de furie. Numai Dubois zâmbea. A râs în tăcere destul de multă vreme.

— Am primit o lecţie, a zis el în cele din urmă. Oamenii aceştia de ispravă ne-au plătit răul cu binele şi trebuie să recunosc că se pricep! Mie, ca doctor, mi-ar plăcea ca toate satele din insulă să fie la fel de curate ca faré-ul lor!

Maï a scuipat pe jos, având aerul că vrea să muşte. Leguen a făcut un gest vag:

— E adevărat că se pricep. Cu şănţuleţele şi cu culturile lor, mi-au luat piuitul. Totuşi, tovărăşia lor nu e prea veselă.

În clipa aceea, băştinaşii au început să vorbească toţi deodată şi Dubois a trebuit să le ceară din nou să nu deranjeze bolnavii. Atunci Tara a spus:

— Putem face treabă mai bună ca ei. În orice caz, i-am învins în război.

Toţi l-au privit în aşa fel încât mi-am zis că ar fi fost mai bine pentru el dacă ar fi tăcut. Dar Maraou, care de obicei era un om paşnic, a spus:

— Da, i-am învins şi-i vom învinge iar. Oamenii ăştia ne-au invitat ca să ne insulte. Ei nu cunosc bunele maniere. Noi însă ştim că insultele sunt menite să stârnească războiul. Oamenii ăştia nu sunt civilizaţi. E adevărat că sunt curaţi. Dar şi noi putem fi la fel de curaţi ca ei, dacă vrem.

— Ei au suferit, a zis Dubois.

Maï a sărit ca ars:

— De ce au venit să ne omoare?

Eram istovit, decepţionat; am ridicat mâna:

— De vină sunt vântul, marea... şi Poumi. Oamenii aceştia sunt aşa cum sunt. E adevărat că ne-au dat o lecţie. Dar o meritam. Amintiţi-vă că jumătate dintre ei au murit după război. Cum vreţi să ne iubească? Important e ca

timpul să treacă şi ca noi, oameni înţelepţi, să uităm. Până la urmă o să facă şi ei la fel. Acum mă duc să mă culc.

Ne-am despărţit în tăcere. Deşi i-am dat mâna, am izbutit să nu mă uit la Tara.

Întorcându-se cu mine la Anatonu, în brişcă lui de serviciu, Peyrole mi-a spus:

— Povestea asta n-o să se termine bine.

Eu am răspuns:

— Ba deloc. În curând fidjienii vor avea copii. Asta o să schimbe totul. Peste zece ani nimeni nu se va mai gândi la aceste lucruri.

38

Aveam dreptate. Aş fi putut să am dreptate. Ar fi trebuit chiar să am dreptate. Eram logic şi dezinteresat. Vedeam bine lucrurile. Dar nu pe toate.

În zilele următoare, Peyrole a alergat întruna în brişcă lui de ţăran sărac, neoprindu-se decât pentru a cădea epuizat oriunde, la el acasă, la mine, la spital, prăbuşindu-se întocmai ca un sac, greu, tăcut. Cu toate coatele sprijinite de coapse, cu braţele atârnând, cu spatele încovoiat, cu sprâncenele încruntate. Odată mi-a spus:

— Aşa ceva nu mai e pentru vârsta mea…

Am râs de el, l-am sfătuit să deschidă şi el o şcoală de jandarmerie, să-şi aleagă un succesor. A clătinat din cap:

— Vă bateţi joc de mine, dar asta nu înseamnă că sunteţi mai liniştit. Ce făceaţi ieri-dimineaţă în desiş, în spatele *faré*-ului cel mare, ai?

— Dumneata îmi transmiţi propria dumitale nelinişte…

— Da, bineînţeles, aşa se spune totdeauna. Acum, în ceea ce priveşte succesorul, aş vrea din toată inima să găsesc imul. Chiar un ajutor de jandarm. M-am gândit la asta. Adesea. Numai că… Problema e: vedeţi un băştinaş în locul meu?

Am zâmbit surprins. Am fost gata să zic: da. Apoi m-am gândit. Sincer vorbind, nu, nu vedeam pe nimeni în locul lui Peyrole. Am încercat să răspund pe ocolite:

— Astăzi nu. Dar peste doi ani, peste cinci ani… O să iasă

cineva la iveală. Nimeni nu e de neînlocuit, Peyrole. Nici dumneata, nici eu. Într-o zi vom ceda locul şi…

Peyrole a clătinat din cap.

— Nu cred. Să ştiţi că m-am gândit şi am constatat că… Bine. Probabil că am început să îmbătrânesc. Dar aş dori din toată inima să ies la pensie. Să-i las şi pe ceilalţi să se ocupe de treburile lor şi să mă ocup şi eu de ale mele. Câteodată îmi spun… Ştiţi, copiii mei ar fi putut fi crescuţi altfel. Am lăsat-o pe mama lor să se îngrijească de toate pentru că îi plăcea şi pentru că voiam să fiu liber pentru munca mea, dar acum? Da, aş ieşi bucuros la pensie. Numai că n-a venit încă vremea. Dumneavoastră aveţi planurile dumneavoastră şi probabil că aveţi dreptate, nu pot spune nimic în această privinţă. Dar unde o s-ajungem? La o specie ciudată, la o rasă ciudată, aşa cum cred ai n-a mai existat vreodată. Fiecare cu căsuţa lui, cu treaba lui, toţi instruiţi, fără bani, fără averi… Nu sunt împotrivă, haida de. În meseria mea vezi multe. În fine, sper să reuşiţi. Şi atunci nu va mai fi nevoie de poliţie. Nici de primar, de altfel. Îmi vine greu să-mi închipui toate astea, dar, dacă mă gândesc bine, cred că asta şi doriţi, nu?

Deodată a zâmbit, cu surâsul acela puţin amar care-l caracteriza:

— În orice caz, am o veste bună pentru dumneavoastră. În ciuda acelora… (şi a arătat cu capul în direcţia *faré*-ului cel mare), în ciuda acelora, azi-dimineaţă am făcut iar toate socotelile. Împreună cu fidjienii, suntem exact o mie două persoane pe insulă. Ultimii doi s-au născut: unul ieri, la spital, şi celălalt alaltăieri, în hăţiş, între Matotea şi Raïrua. Amândoi băieţi.

— Dar e o veste nemaipomenită, am spus eu, atât pentru că eram într-adevăr mulţumit cât şi pentru că discuţia îşi pierdea astfel caracterul îngrijorător pe care îl căpătase. O să facem o mare petrecere la care vor fi invitaţi toţi locuitorii, chiar şi fidjienii!

Petrecerea a avut loc şi fidjienii n-au apărut. Toată insula,

care ştia că-i invitasem, s-a simţit insultată. După ce-i dispreţuise atâta pe aceşti străini, i se părea uluitor să fie la rândul său dispreţuită de ei.

Bourdaroux, care ieşise din fortul lui cu această ocazie, a spus tuturor cu glas tare ceea ce de fapt gândea fiecare. Nenorocirea l-a măgulit întotdeauna. Îi plăcea s-o prevadă, s-o anunţe. Şi-apoi, probabil că îi făcea plăcere să le spună indigenilor, pe care îi dispreţuia, că şi alţii îi dispreţuiau la fel de mult. A trebuit să intervin.

Tékao m-a ajutat foarte mult. Sărbătorile, pe vremea aceea, durau mai multe zile. Imediat ce am putut constata, fără nicio posibilitate de eroare, absenţa fidjienilor, am luat-o înainte şi am propus ca aceste zile de petrecere să evoce măreţia insulei Raevavae. Am demonstrat tot ce făcuserăm, învăţaserăm, descoperiserăm. Am uitat cum s-au desfăşurat lucrurile în amănunt, dar îmi amintesc de un concurs de dulgheri, în vederea căruia o echipă, pentru a câştiga timp, a demolat complet un *faré* aproape nou, ca să construiască în loc o altă casă exact la fel. A mai fost de asemenea un concurs de aranjarea grădinilor, un altul de întrebări din domeniul istoriei, al geografiei, un turnir de socoteli făcute în minte, au fost şi probe sportive... Şi aproape regulat câştigătorii simţeau nevoia să se ducă imediat să se plimbe în porţiunea dintre spital şi *faré*-ul cel mare, râzând foarte tare şi explicând cum şi de ce erau ei cei mai buni.

Lucrurile ar fi putut să ia o întorsătură neplăcută. Or, vizita s-a dovedit a fi fost foarte utilă. În două luni s-au petrecut la Raevavae mai multe schimbări decât în toţi cei zece ani care se scurseseră de la *tsunami.* Oamenii au fost cuprinşi de o frenezie a perfecţiunii. Au fost reconstruite aproape toate casele. Fiecare sat a vrut să fie clădit după un plan deosebit, lăsând în sfârşit loc pentru străzi adevărate. Peyrole şi Léné au fost somaţi să căsătorească un număr incalculabil de perechi, şi folosirea patului, a mesei şi a scaunelor, considerate până atunci ca un

snobism de bună calitate dar incomod, s-a împământenit pentru totdeauna în insulă. Avertizat de Leguen, a trebuit să intervin pentru ca, din cauza curăturilor şi a extinderii culturilor de zarzavat, insula să nu fie transformată într-un deşert.

După aceste două luni, mulţi oameni s-au plictisit şi multe lucruri au ajuns să fie ca mai înainte. Dar unele dintre ele erau acum bunuri câştigate. În sate, fetele şi băieţii ieşiţi din şcoala noastră nu-i înlocuiseră încă pe cei mai în vârstă, dar erau ascultaţi la fel ca ei. Peisajul se schimbase. Ici-colo se adunau rezerve de alimente. Şi, mai cu seamă, mai cu seamă, toţi, chiar şi cei mai indiferenţi, credeau acum că Raevavae începe să progreseze. Toate astea numai pentru a arăta clar fidjienilor că dispreţul lor era dispreţuit.

Nu mai ştiu exact cât a ţinut situaţia asta. Ar trebui să fac cercetări, să încerc să găsesc coincidenţe între evenimente. Dar n-ar folosi la mare lucru. De-altfel e simplu: Louis s-a născut la patru ani după *tsunami,* iar Anne avea două luni când au apărut fidjienii. Între copii este o diferenţă de trei ani. Perioada despre care îţi vorbesc se situează deci, în mare, la mijlocul celui de-al nouălea an al şederii noastre pe insulă. Nouă ani! Nu mi-am dat seama când au trecut şi, când mă gândesc la ei, îi găsesc aşa de inconsistenţi, aşa de săraci în acţiuni! Totuşi asta a fost cea mai bună perioadă din viaţa mea: tinereţea, soţia, copiii, sub picioare un pământ pe care-l iubeam, în jurul meu oameni de ispravă şi, ca singură preocupare, datoria de a organiza serbări reuşite…

Am aşteptat cinci-şase luni, în fiecare zi tot mai puţin atenţi, tot mai dispuşi să uităm, tot mai încrezători.

În felul meu fantezist, munceam mult. Mă plimbam, fără îndoială, discutam, mă amuzam să conduc, dar şi citeam. Serios. Începeam să ghicesc că mă apucasem de ceva care mă va depăşi. Voiam să încerc să ghicesc unde vom ajunge. Îmi amintesc că, aproximativ în perioada aceea,

începusem să redactez un proiect de constituţie. N-am reuşit să trec mai departe de primul articol, care suna cam în felul următor:

„Fericirea nu există, dar orice om este liber să o caute. Cel care se va opune acestei căutări va fi pedepsit cu moartea…”

E o prostie, dar problema fericirii mă preocupa mult pe atunci. Trebuie să adaug că nici nu mă simţeam în largul meu. Nu mă mişcam într-un domeniu cunoscut. Nimic din ceea ce citeam nu răspundea exact întrebărilor mele. Autorii cei mai inteligenţi nu făceau decât să mă trimită înapoi la problemele mele personale, fără să schiţeze niciodată nici măcar începutul vreunui răspuns. Ei erau mult mai inteligenţi decât mine, îi respectam fiindcă erau autori şi fiindcă scriau bine. Totuşi, dacă voiam să ies din impas, eram obligat să-i neg sau cel puţin să-i resping şi apoi să le iau locul cu pana în mână. Nu, nu mă simţeam în largul meu.

Totuşi, până la urmă, am notat trei lucruri care mi s-au părut aproape înţelepte. Nu le-am spus niciodată nimănui. Nici măcar lui Katherine. Mi se păreau în acelaşi timp atât de importante şi atât de simple… Ţie am să ţi le dezvălui însă.

Prima mea remarcă este că nu există nici formă de guvernământ, nici societate perfectă. E inutil deci să despici la nesfârşit firul în patru ca să inventezi un sistem infailibil. Nevoile oamenilor şi dorinţele lor sunt cele care comandă. Sistemele sunt bune când se adaptează unei situaţii. Dacă situaţia se schimbă, trebuie să se schimbe şi ele. Asta-i tot.

Apoi, am notat, aşa cum ţi-am mai spus, că numai munca făcută cu tragere de inimă contează. Trăiam, îmi dau seama, într-un climat plăcut. Chiar dacă izolarea noastră ar fi putut să fie un lucru teribil, îngrozitor. Ea nu făcuse decât să ne demonstreze cât de puţin numeroase şi cât de uşor de găsit sunt lucrurile esenţiale în viaţă. Fantezia câtorva

oameni, timp de câteva ore pe săptămână ajunge pentru a le crea. În sfârşit, al treilea punct pe care l-am considerat important este că societăţile nu trăiesc decât prin oamenii care le compun şi că, deci, progresul personal al indivizilor este esenţial.

În concluzie trei banalităţi: nu există fericire pe lumea asta, banii nu înseamnă fericire, cetăţenii fac naţiunile…

Nici măcar în catehismul pe care l-am citit la prima mea împărtăşanie nu găsisem lucrurile astea prea originale. Îmi pare rău că n-am descoperit ceva mai bun. Şi că n-am notat atunci un al patrulea punct, poate cel mai important. Trebuie să ţii totdeauna seama de prostia oamenilor.

Într-o seară, luam masa singuri, Katherine şi cu mine. În jurul lămpii cu ulei de cocos, zburau mici gâze care nimereau apoi în flăcări şi dispăreau cu un mic sfârâit de prăjeală, aşa cum se întâmpla altădată ou efemeridele, în fotofor, pe terasa bunicii Gerzat din Berry. Copiii dormeau. Peste tot domnea liniştea. Katherine, obosită, mânca încet şi eu o aşteptam stând pe o parte şi fumându-mi pipa. Deodată, mi-a spus:

— Ştii ce vrea Tara să le facă fidjienilor?

Am dat din cap în semn de negaţie.

— Vrea să le interzică copiilor lor să meargă la şcoală.

Am ridicat din umeri:

— Fidjienii încă nu au copii. Iar Tara nu are dreptul să hotărască aşa ceva. Asta e treaba consiliului. Niciodată consiliul…

— Ştiai ce ţi-am spus? a întrebat Katherine.

Am dat iar din cap în semn că nu:

— Ce contează?

Mă simţeam bine, puţin somnolent. Soţia mea a lăsat furculiţa din mână, a luat o atitudine bătăioasă:

— Fidjienii au încredere în noi, în Dubois şi în mine. Totuşi, nu vin niciodată la spital. Trebuie să mă duc eu să-i vizitez. Au paisprezece femei cu ei. Unsprezece sunt însărcinate. Una dintre ele trebuie să nască în zilele

următoare. E o fată din Matotea. Ea a aflat de intenţiile lui Tara. Au venit să-i strige vestea, peste garduri, nişte oameni din satul ei. Am văzut-o azi-dimineaţă. După cele auzite, voia pur şi simplu să-şi provoace un avort.

Era un lucru grav, dar nu aveam chef să-mi stric plăcerea de a fuma pipa în linişte. Am aspirat pe nas:

— E o proastă. Tara, singur, nu are nicio putere.

— În afară de aceea de a omorî oamenii şi de a-i vârî în lagăre de concentrare.

Într-o clipă, am fost pe poziţii adverse, gata să ne înfruntăm. M-am uitat la ea, apoi am oftat:

— Să nu ne certăm. Ai dreptate. Dar ştii bine că era vina mea. O recunosc, am recunoscut-o…

— Iar fidjienii au suportat-o.

— Dar ce doreşti, la urma urmelor?

Acum eram treaz de-a binelea, indignat.

— Pierre, mi-a spus Katherine vorbind rar, ştiu că faci, cinstit, tot ce-ţi stă în putinţă. Totuşi… nu cumva suporţi mai uşor ca altădată greşelile pe care le faci? Acum câţiva ani, când ai început să te ocupi de toate astea, voiai să ai numai succese. Şi acum mai faci încă tot ce-ţi stă în putinţă, dar, dacă nu reuşeşti, spui: „e o greşeală”, şi te gândeşti la altceva. Ai dreptate: nu tragi niciun folos de pe urma acestei munci. Eşti într-adevăr cinstit. Şi apoi, aşa cum zici, *errare humanum est*[25]. L-ai lăsat pe Tara să-i omoare pe fidjieni. I-ai salvat pe cei care mai rămăseseră în viaţă. Acum ai sufletul împăcat…

— Ce ştii tu ce e în sufletul meu? am întrebat-o cu brutalitate.

— Nu ştiu ce e în sufletul tău, dar te cunosc.

Mă ridicasem, mă plimbam de la un cap la altul al camerei. Eram furios şi neliniştit Am spus:

— Tu ai mare noroc. Eşti un doctor foarte bun. Îngrijeşti sănătatea oamenilor. E frumos. Şi, ca să îngrijeşti oamenii, e destul să fii inteligentă, silitoare şi să faci ce scrie în cărţi.

[25] E omeneşte să greşeşti (lat.).

Eu nu sunt decât un biet amărât de primar prost care e nevoit să trebăluiască fără încetare, să facă pe şmecherul, să inventeze. Nici măcar n-am cărţi după care să mă pot conduce. Eu…

Brusc, i-am aruncat o privire lui Katherine. A urmat un moment de tăcere, după care am început amândoi să râdem. Vieţile noastre erau deosebite, dar stima şi afecţiunea pe care le aveam unul pentru celălalt rămăseseră la fel ca la început.

— În fine, a spus Katherine, lăsând capul în jos, ai de gând să faci ceva pentru fidjienii ăştia?

— Da, am spus eu, da, da, da. Dar aşteaptă cel puţin să se nască copiii.

— Nu. Chiar dacă niciun copil nu se va naşte niciodată, ştii bine că trebuie să faci ceva.

— Da. Bine. De acord.

Katherine m-a privit un moment zâmbind, apoi s-a ridicat şi ea.

— Ascultă, mi-a spus ea, e mult de când nu l-ai mai văzut pe Dubois. Cred că s-ar bucura să-i faci o vizită. De ce n-am trece chiar acum pe la el? E o oră potrivită. În mod sigur e acasă. Am merge împreună, călare. De când n-am mai făcut împreună o plimbare călare?

Am râs iar:

— Ce tot încerci să-mi spui?

— O să vezi.

Eram în aprilie. Tocmai se terminase anotimpul ploilor, care începuse puţin mai târziu în anul acela. Noaptea era foarte senină, se zărea şi luna. În imediata apropiere a pădurii, pe cărare, aerul era încă puţin călduţ, iar copacii înfloriţi împrăştiau în jur un parfum plăcut. Unul lângă altul, caii noştri mergeau la pas, iar copitele lor înguste răsunau pe pietre. Am luat-o de mână pe Katherine.

— Ai dreptate. E mult de când nu ne-am mai plimbat astfel. E vina mea. Ar fi trebuit să te invit.

A zâmbit în întuneric, iar eu i-am bănuit sur îs ui:

— E şi vina mea. Nu e uşor să fii în acelaşi timp o soţie bună şi un medic bun. Un doctor nu e chiar un primar, totuşi…

— Ce-ai prefera, am întrebat-o ca s-o tachinez: să fii un medic bun sau o soţie bună?

Am simţit-o crispându-se uşor:

— Trebuie să aleg?

— În glumă…

— În glumă? Atunci, cred că prefer să fiu o soţie bună. Dar… nu ştiu totuşi dacă aş putea rămâne o soţie bună fără să lucrez la spital.

— Cine zice că eşti o soţie bună?

— Tu… o! la naiba! N-ai decât să divorţezi.

Şi-a tras mâna din mâna mea, a dat pinteni calului şi a pornit înainte în galop uşor. Imediat am ajuns-o din urmă. Glumeam. Nu era uşor, vezi tu. Ea nu începuse să simtă cu adevărat bine la Raevavae decât din momentul în care se apucase să facă ceva pe cont propriu. Într-un cuvânt, de când era independentă. Dar independenţa asta eu i-o garantam.

Fără îndoială că Dubois nu ne aştepta. Katherine mi-ar fi spus. Totuşi, întins în hamacul lui, cu un picior sprijinit pe pământ şi ţinând în mână o nucă de cocos în care era înfipt un pai de plastic, ascuns în semiobscuritate la doi paşi de casă, aşa cum îl găsisem ori de câte ori trecusem pe la el la aceeaşi oră, părea că ne aşteaptă.

În spatele *faré*-ului său, un pârâiaş care cobora în cascadă înviora puţin liniştea. Nu se simţea nicio adiere de vânt. Nu se auzea nimic altceva decât susurul pârâului, scârţâitul hamacului şi, din când în când, jos, în depărtare, vocea câte unui băştinaş, straniu de sonoră, care spunea ceva ce nu se putea înţelege.

Pentru Dubois aveam mai mult decât un sentiment de prietenie. Aş fi putut să mi-l doresc ca tată. Dar, din motivele pe care le ştii, nu am pentru calitatea de fiu decât o înclinaţie firească şi niciun fel de sentiment. Pe când eram

în Franţa, în tinereţea mea, dădusem de mai multe ori expresie acestei preferinţe pe care o aveam atunci pentru oamenii mai vârstnici decât mine, dar lucrurile sfârşiseră totdeauna prost, îi admiram înainte de a-i cunoaşte. Când, convinşi, în cele din urmă, că îi respectam cu adevărat, oamenii se pregăteau să-mi acorde încredere, era prea târziu, căci între timp eu îi studiasem în amănunţime şi le puteam înşira pe degete defectele. Da, într-adevăr, lucrurile sfârşeau prost.

Cu Dubois se întâmpla cam la fel, cu deosebirea că eram mai puţin tânăr şi că nu-mi era cu putinţă să-l pierd din vedere.

Mi se întâmpla, deci, ca, în anumite perioade, să-l vizitez zilnic, să-i explic preocupările mele, să-i ascult sfaturile şi amintirile. Apoi, un cuvânt, un gest mă îngheţau şi, fără să invoc vreun pretext, fără să-mi cer scuze, dispăream luni de zile. Dar, cinstit şi bun, Dubois nici nu încerca să mă cucerească şi nici nu se supăra pentru purtarea mea. Şi, de altfel, insula era mică, aşa că drumurile noastre sfârşeau totdeauna prin a se întâlni din nou.

În seara aceea eram în toane bune. Am făcut mai întâi un schimb de veşti, care s-a desfăşurat într-un ritm foarte lent, cu numeroase pauze. S-ar fi zis că fiecare îşi încerca glasul ascultând totodată şi glasul celorlalţi, ca să nu distoneze când orchestra va începe să cânte.

Apoi Katherine, care, în faţa lui Dubois, se purta ca o elevă în faţa dascălului ei, i-a spus:

— La cină, domnule Dubois, i-am vorbit lui Pierre despre Tara şi despre fidjieni.

Probabil că Dubois a zâmbit. Nu i-am văzut faţa, dar îl cunoşteam bine. A spus:

— A!

S-a lăsat din nou o tăcere leneşă. Dubois avea un anumit talent de a-i face pe oameni să vorbească fără ca el însuşi să spună ceva. Mă aşteptam ca discuţia să fie relansată de Katherine, care să-mi dea apoi cuvântul mie. De aceea m-

am mirat când l-am văzut că se ridică în întuneric, punând amândouă picioarele jos, pe pământ, şi sprijinindu-se cu amândouă mâinile de hamac.

— E o treabă urâtă, mi-a spus el blajin. M-a tulburat. Bineînţeles că nu va avea consecinţe, din moment ce sunteţi prevenit. Dar acest Tara nu-mi place. Şi pe urmă, e a doua oară când vă surprinde prin faptele sale. De când sunteţi primar?

Întrebarea m-a luat pe nepregătite.

— De patru ani, curând se vor împlini cinci.

— Da…

— …Şi cât timp veţi mai fi încă?

— Păi, nu ştiu. Fără îndoială, atâta timp cât am să fiu ales.

— Da…

Dubois a rumegat o clipă răspunsul meu, apoi a continuat, cu un fel de efort:

— Nu credeţi că totul e puţin cam paternalist? Vreau să zic, lipsa oricărei concurenţe, absenţa unei opoziţii?

Am ridicat din sprâncene:

— Se poate. Probabil.

— Da, aşa cred şi eu. Sunteţi… sunteţi toţi acolo, dumneavoastră şi colegii dumneavoastră din consiliu. Chiar şi Tara. Individul ăsta… Ei bine… ei bine, m-am hotărât să reprezint opoziţia. La viitoarele alegeri voi candida pentru Mahanantoa. Voi face o campanie împotriva lui Tara. Dacă voi fi ales, vă voi supraveghea pe toţi. Vă voi împiedica să dormiţi. Contaţi pe mine.

O clipă am rămas tăcut, încremenit.

— Bine, am spus eu în sfârşit. E dreptul dumneavoastră. Dar de ce? V-aş ceda bucuros locul meu. Candidaţi pentru Anatonu. Voi face campanie în favoarea dumneavoastră. Nu ţin să rămân în consiliu…

— O, ba da! mi-a spus Dubois, sunteţi făcut pentru aşa ceva. Şi apoi, nu m-aţi înţeles bine. Nu vreau să vă înlocuiesc. Vreau să vă supraveghez. Şi vreau să arăt

oamenilor că Tara poate fi bătut. Mă rog, poate.

— N-o să-i placă ideea dumneavoastră, am spus eu.

— Tocmai. Dar, la urma urmei, trebuie să faci totdeauna lucrurile de care ai chef. Nu credeţi?

— Ba da, fără îndoială…

Brusc, l-am întrebat:

— Domnule doctor, ce vârstă aveţi?

A râs încetişor:

— Şaptezeci şi unu de ani. Şi credeţi-mă: soţia dumneavoastră este acum un medic tot atât de bun ca şi mine. Ea va pregăti de acum încolo succesori…

Eram într-adevăr uluit. Am încercat să reînnod conversaţia, ca să obţin o explicaţie, ca să înţeleg motivele acestei hotărâri incredibile. Dar Dubois nu era dispus să vorbească. N-a făcut decât să rânjească.

Simţind că deveneam din ce în ce mai furios, nu împotriva hotărârii în sine, ci împotriva acestor subterfugii, Dubois a sfârşit totuşi prin a formula ceva care semăna a explicaţie:

— Spuneţi-i dacă vreţi, o lecţie a lucrurilor, a zis el. E adevărat că nu-mi place Tara. Dar… vreau să vă ajut în felul meu. Prea vă reuşeşte totul. Omul este divers, multiplu. Vreau să dau poporului dumneavoastră o lecţie de opoziţie…

Pentru mine povestea asta n-a vrea nicio noimă.

39

În principiu, mai erau patru luni până la alegeri şi, teoretic, campania electorală nu trebuia să dureze decât o lună. Dar de îndată ce a fost cunoscut planul lui Dubois, limbile s-au dezlegat. Băştinaşii fuseseră interesaţi de crearea consiliului şi, în general, votau cu plăcere. Dar trebuie să recunosc – şi în privinţa asta Dubois avea dreptate – că niciodată alegerile nu fuseseră prea disputate. De fapt, noi cooptam şi, când eram toţi de acord, ceream poporului să ratifice alegerea noastră.

De data asta lucrurile aveau să se desfăşoare altfel. Era vorba despre o inovaţie pe care indigenii nu o înţelegeau prea bine. De asta îmi era cel mai teamă, cunoscând prea bine gustul lor pentru tot ce este nou.

De acord cu Peyrole, am fost de părere că se impuneau de urgenţă întrunirea şi informarea consiliului. Am lansat convocările pentru o zi de miercuri, îmi aduc aminte de amănuntul acesta pentru că miercurea era zi de consultaţie pentru femeile gravide şi Katherine pleca la spital mult mai devreme decât de obicei.

Or, în dimineaţa aceea, chiar înainte ca eu să plec la casa Marinei, am primit vizita lui Loualala. Era însoţit de doi oameni în vârstă şi de patru tineri care ţineau în mâini nişte bastoane foarte solide. Lucrul acesta, ca şi faptul că Loualala nu mă vizitase încă niciodată, cu toate invitaţiile mele repetate, m-a făcut să cred că era vorba despre un

demers important. I-am rugat pe toţi vizitatorii să intre în casă, dar tinerii cu bastoane au refuzat şi s-au aşezat în jurul *faré*-ului, în chip de santinele. Dimpotrivă, Loualala şi cei doi bătrâni au acceptat şi, cu multă demnitate, au luat loc în casă, în faţa unui pahar de suc de portocale.

Apoi s-a scurs un timp destul de lung în care am vorbit politicos despre fleacuri. Ora la care trebuia să fiu la întrunire se apropia şi eram foarte conştient de minutele pierdute. Ca să-mi găsesc o ocupaţie, mă uitam la Loualala, care îşi controla foarte atent expresia chipului său demn şi trist. De asemenea, eram atent să nu las să lâncezească conversaţia, evitând totodată să furnizez prea multe subiecte de discuţie, astfel încât să se creeze scurte perioade de tăcere, favorabile intrării în problemele de fond. În sfârşit, Loualala mi-a spus:

— Doamna Beaumont şi dumneavoastră aţi fost întotdeauna foarte corecţi faţă de noi. De aceea dumneavoastră a vrut poporul meu sa vi se adreseze prin persoana mea.

Am înclinat capul în chip de salut. Latura ceremonioasă a fidjienilor, la care ei păreau să ţină cu atât mai mult cu cât, de origine britanică fiind, le permitea să se simtă diferiţi de băştinaşii noştri, altfel foarte asemănători lor, mă încânta totdeauna. Loualala mi-a primit salutul cu o clipire a pleoapelor, apoi a reluat cu o voce blândă, aproape joasă:

— Poporul meu doreşte să înveţe limba franceză pentru a se bucura de aceleaşi şanse ca cetăţenii acestei ţări. Sunt însărcinat să vă întreb dacă lucrul acesta este posibil şi-n ce fel s-ar putea realiza.

Mă aşteptam la orice în afară de asta. Foarte fericit, i-am răspuns că şcoala era deschisă tuturor, şi că însuşi Tékao, deşi vorbea foarte prost engleza, îi va primi pe fidjieni şi se va ocupa de ei. Cu aceeaşi încetineală, Loualala mi-a atras atunci atenţia că nu toţi oamenii puteau să urmeze în acelaşi timp cursurile, şi că vor trebui alcătuite două echipe, astfel încât animalele şi câmpurile să nu fie lăsate

niciodată fără supraveghere. M-am gândit că-n felul acesta marele *faré* ar avea în permanenţă o garnizoană, dar îmi era indiferent. Ba eram chiar satisfăcut, căci locurile pustii atrag, după câte se spune, oamenii cu gânduri rele. L-am asigurat deci pe Loualala că vom organiza două cicluri de studiu şi i-am mulţumit pentru că ne arăta că el şi tovarăşii lui aveau în sfârşit intenţia, în ciuda unor numeroase accidente nefericite, de a participa din plin la viaţa insulei. Un zâmbet scurt, extrem de dispreţuitor, i-a fluturat pe faţă, apoi omul a redevenit grav pentru a spune, ca şi cum aceasta ar fi constituit o explicaţie satisfăcătoare:

— În curând vom avea de educat copii. Ei nu vor vorbi tahitiana, ci franceza şi engleza…

Am înţeles atunci că Tara era cauza involuntară a bucuriei mele. M-am convins că nu greşeam gândind aşa în momentul când Loualala m-a pus să repet punct cu punct asigurările pe care i le dădusem, şi a încheiat pe un ton aproape nepăsător:

— Deci, e clar, am rămas înţeleşi, nu există nicio discriminare?

— Nicio discriminare, am confirmat eu.

Apoi a trebuit din nou să trecem de la subiectele serioase la indiferenţa propice plecării, prin intermediul unei conversaţii banale.

Când am intrat în casa Marinei, Odile Peyrole mi-a arătat sala de şedinţe, a cărei uşă era închisă, şi mi-a făcut semn cu mâna: „Repede, repede!”

Nu aveam nevoie de acest îndemn. Consiliul îşi începuse probabil lucrările cu cel puţin un sfert de oră în urmă. Când am intrat, nimeni nu vorbea. Maï rânjea, Tara avea un aer demn, Peyrole părea contrariat. I-am salutat pe fiecare, rapid, şi m-am aşezat:

— Ei bine, nu păreţi prea veseli… am zis eu.

Nimeni nu mi-a răspuns.

— Cine avea cuvântul? l-am întrebat pe Peyrole.

— Tara.

— Ei, Tara, te rog să mă ierţi de întârziere şi să repeţi ce spuneai…

S-a lăsat atunci o adevărată tăcere, făcută nu din absenţa cuvintelor, ci din dispariţia totală a oricăror zgomote, chiar şi a acelora, aproape imperceptibile, pe care le fac muşchii şi pielea mişcându-se.

— Ei bine? am repetat eu.

Tara s-a uitat la mine, a luat un aer de mare inspiraţie şi brusc s-a ridicat. L-am privit calm, poate, fără să vreau, cu puţină ironie. I-am făcut un semn să vorbească.

Ne-a ţinut un discurs foarte clasic, într-o formă foarte elaborată, foarte tradiţională, ca să ne demonstreze că, nimeni neputându-l acuza de a nu-şi fi făcut datoria de consilier municipal, era de neconceput ca cineva să-şi închipuie că un concurent va veni să-i fure voturile la Mahanantoa, Nu era deloc supărat pe Dubois, *poupa* foarte înţelept, dar bătrân şi sfătuit de oameni răi. Conta pe mine, pe noi, ca să-l lămurim pe prietenul nostru, şi se declara gata să-i construiască, din prietenie, un *faré* nou, să-i ofere o pirogă bună, sau chiar să-i pună la dispoziţie pe una dintre propriile lui nepoate, pe cât de tânără, pe atât de drăguţă.

M-am ferit să-l întrerup. Ascultându-l, am văzut că era sincer, în felul lui sucit, şi că băştinaşii din consiliu erau sensibili la stilul său ca şi la generozitatea propunerilor sale.

Aş fi putut să-l las să vorbească. Ar fi fost aplaudat şi am fi trecut la ordinea de zi. Dar asta ar fi însemnat să-i dăm dreptate lui Dubois. Şi apoi mai erau fidjienii. Şi pe urmă… pe urmă, nu mă luptam cu mine însumi şi cu ceilalţi pentru plăcerea câtorva. Am ridicat mâna.

— Nu-i aşa de simplu, Tara, am spus eu.

Mi-au trebuit şi mie câteva secunde ca să-mi găsesc cadenţa. Şi eu ştiam să ţin discursuri în forme tradiţionale. Dar eu recurgeam la aceste forme ca să conving mai bine, în timp ce Tara – am înţeles după aceea – recursese la ele

ca să nu se lase dominat de furie.

Când am terminat, consiliul era tulburat. Tara îşi exprima deschis mânia. Palid, cu un fel de timiditate care-i sugruma glasul, mi-a reproşat că dau dovadă de parţialitate în favoarea unui *poupa.* Niciodată de când debarcasem la Raevavae nu mi se spusese aşa ceva. Am vrut să i-o retez:

— Nu, Tara, aşa spune legea, nu eu.

În picioare, cu pieptul bombat, cu ochii injectaţi de furie, Tara a rânjit brusc:

— Niciodată nu s-a vorbit de această lege aici. Au fost până acum de două ori alegeri şi niciodată nu s-a spus că *poupa* pot să se prezinte oriunde. Legea asta, tu ai inventat-o acum şi asta...

— Staţi, a spus deodată Peyrole, să nu ne ambalăm.

Avea în mână o broşură veche, destul de murdară, pe care i-a întins-o lui Tara:

— Ştii să citeşti? Ei bine, citeşte asta şi o să vezi.

După aceea, în timp ce Tara citea cu o adevărată pasiune, mişcând din buze, s-a întors spre noi:

— Este manualul secretarului de primărie. Scrie acolo totul despre alegeri.

S-a aşternut pentru o vreme tăcerea, apoi Tara s-a uitat la mine. Părea pierdut. Nu-mi place să rănesc oamenii. De altfel, acesta este un gest care dovedeşte lipsă de pricepere. N-am îndrăznit să zâmbesc, dar am încercat să fiu cât mai prietenos cu putinţă:

— Vrei să ne citeşti textul? Am experienţa alegerilor de altădată din Franţa, dar mi-ar plăcea să-mi reaminteşti termenii exacţi...

Tara a ezitat, apoi a început să citească. În franceză, foarte corect, ceea ce i-a măgulit amorul propriu. Pe asta şi contam. Cu prudenţă, am angajat apoi eu el o discuţie tehnică, în care i-am angrenat şi pe Tékao şi pe Peyrole.

După ce a cedat asupra unor chestiuni de amănunt, l-am lăsat să conchidă:

— Asta e legea, a spus el deci, cu un aer nobil.

Toţi s-au simţit uşuraţi. Dar eu eram sigur că asta nu rezolvase nimic. De aceea am preferat să nu pomenesc nimic despre vizita fidjienilor, aşa cum voisem s-o fac la început.

Când m-am întors acasă, seara, am întrebat-o pe Katherine de ce ţinea atât de mult Dubois să se prezinte în calitate de contracandidat al lui Tara. Ea a clătinat din cap:

— Nu-l înţeleg totdeauna pe Dubois. Deşi e foarte blajin, nu e genul de bărbat pe care să-l înţeleagă femeile. Dar de data asta cred că-l înţeleg. E bătrân, singur, şi-a ratat viaţa. Tu spui că iubeşti oamenii, insula. Dubois n-o spune niciodată, dar îi iubeşte mai mult decât line. Tu-i cunoşti mai bine decât el, e-adevărat. Dar ăsta nu e un motiv să ţii la ei. El i-a *inventat.* Oamenii de aici constituie decorul vieţii sale. Dubois şi-a găsit liniştea printre ei. Ei constituie exact felul de umanitate de care are nevoie: destul de vagă, destul de îndepărtată ca să nu-l deranjeze, destul de aproape de natură, destul de caldă pentru ca el să simtă că mai trăieşte încă, îi iubeşte. Asta e situaţia, Poate că-i e frică de toate schimbările ce se anunţă. A fost foarte şocat de ce li s-a întâmplat fidjienilor. Şi pe ei îi iubeşte, deşi nu le vorbeşte niciodată. Crede probabil că datoria lui e să-i apere.

— Dar nu va reuşi. Nu are nimic care să-i asigure izbânda…

Katherine a rămas o clipă pe gânduri:

— Dubois are uneori idei bizare. Nu ştiu dacă speranţa că va reuşi contează prea mult pentru el. Ceea ce contează e semnul, atitudinea. În fond, poate că nici nu se va bate atâta pentru ei, cât pentru el…

— Da, am spus eu descurajat, o să se arunce în politică spre a-şi găsi salvarea. Dar va fi ridicol, fără nicio îndoială. Şi nu mai e nici tânăr! Şi apoi e Tara…

— Îl crezi periculos?

Am ridicat din umeri:

— Nu ştiu. Vrea să fie desăvârşit şi îşi dă multă osteneală

pentru asta. Dar acest efort îi alimentează amorul propriu. Cu cât doreşte mai mult să fie drept, bun, civilizat, cu atât suportă mai puţin gândul că ar putea fi criticat. E puternic, brutal, fără milă, şi totdeauna însufleţit de cele mai bune intenţii…

Katherine m-a luat repede de mână:

— O să-l supraveghezi? Şi o să-l supraveghezi şi pe Dubois?

Am dat din cap:

— Da. Dar ar fi fost mai simplu dacă Dubois nu s-ar fi prezentat…

40

Poate pentru a-şi asigura cât mai multe şanse dar, fără îndoială, şi pentru că nu ne cunoştea legile, Dubois a hotărât să înceapă campania înaintea tuturor celorlalţi şi, în acelaşi timp, s-o ducă în întreaga insulă, nemulţumindu-se, aşa cum ar fi trebuit, cu teritoriul satului Mahanantoa.

Aş fi putut să-i atrag atenţia ca nu procedează corect. Dar îmi era totodată ruşine şi milă de el. Dintr-odată, nu mai era un medic devotat, un om original şi înţelept, ci un biet bătrân pe care contactul cu ceilalţi îl făcea praf. Îl evitam cât puteam. Dar Dubois depunea mari eforturi pentru campania pe care o ducea şi de foarte multe ori, fără voia mea, l-am găsit în plină şedinţă, perorând fie în spatele unei stânci, fie în mijlocul unei poiene, fie pe malul unui râu.

Îşi crease printre băştinaşi un grup de partizani. Îl cunoşteam bine pe unul dintre ei, un bătrân pescar, prieten de-al lui Maï, căruia puţin îi păsa de democraţie şi de fidjieni, dar care găsea povestea amuzantă şi îşi punea în joc toată şiretenia ca să câştige. Cu anumite nuanţe, şi ceilalţi probabil că încercau cam aceleaşi sentimente.

Fabricaseră un fel de estradă portativă, pe care, când ajungeau la destinaţie, îl cocoţau pe Dubois, aşezat într-unul dintre fotoliile acelea mari, din ramuri de palmier împletite, care îi împodobeau de obicei *faré*-ul. De data asta, fiindcă era ceva cu totul excepţional, Dubois

renunţase la pareo, la arc şi la pictură. Nu mai apărea decât îmbrăcat într-o uniformă veche, albă, prea largă, dar foarte curată, pe care avusese ingeniozitatea să coasă din nou sau să lase intacte galoanele şi însemnele de medic de marină.

Ca să atragă curioşii, adepţii lui îl însoţeau cu muzică, cântau, dansau, în vreme ce el stătea nemişcat, indiferent, siluetă lungă şi imprecisă pe care oboseala o turtea şi pe care vântul o ciufulea. Treptat-treptat, mulţimea de gură cască se apropia. Unii dintre ei îi aduceau cadouri: colane de flori, fructe, animale chiar: toate fiind apoi îngrămădite pe estradă, ca la picioarele unui idol; Dubois nu le dădea nicio atenţie, în timp ce strigătele oamenilor lui creşteau după fiecare ofrandă.

În fine, când considera că venise momentul, Dubois se ridica încet, întindea braţele pentru ca asistenţa să facă linişte, iar faţa lui căpăta o expresie nouă. Brusc devenea elocvent.

După părerea mea, era mult prea direct, mult prea natural pentru auditoriul său, de care voia să se facă înţeles şi care îi lua simplitatea voită drept naivitate; el însă credea fiecare cuvânt pe care-l spunea şi nu se putea ca cei din jurul lui să nu-şi dea seama de asta.

De aceea, după ce începeau, prin a râde, ascultătorii plecau tăcuţi, vag neliniştiţi şi tulburaţi.

De altminteri, Dubois se adapta cu o dibăcie de care nu l-aş fi crezut în stare. La început, întreaga lui argumentaţie se sprijinea pe fidjieni. Voia să demonstreze că aceştia erau semenii noştri şi că ceea ce li se întâmplase lor ar putea să ni se întâmple şi nouă mâine, dacă nu ne îngrijeam ca totul să fie în ordine.

Ideile acestea le păreau caraghioase locuitorilor insulei care găseau că fidjienii, câinii aceia spurcaţi, avuseseră mult noroc că nu fuseseră ucişi şi că, dacă acum aveau de suferit unele neajunsuri, vina nu era decât a Ier.

Dubois şi-a dat seama de lucrul acesta şi a schimbat

foarte repede subiectul cuvântărilor. Renunţând la orice aluzie la străini, a căutat ca, servindu-se de unele greşeli comise de consiliu, să demonstreze că nimeni nu era infailibil, că era nevoie de vigilenţă şi că numai poporul putea şti ce era bine pentru popor.

Argumentele acestea mi se păreau demagogice şi nedrepte. Dar, pentru că, într-un anume fel, ele erau îndreptate împotriva mea, se putea să judec cu părtinire. Dimpotrivă, eram sensibil la sinceritatea cu care erau expuse, sinceritate care mă făcea să consider şi mai iluzorie acţiunea întreprinsă de vechiul meu camarad.

De fiecare dată când nimeream într-o astfel de adunare, îl ascultam o clipă, fără să vreau, apoi, indispus, mă îndepărtam fără ca ceilalţi să mă observe, sigur că tot restul zilei mă voi simţi nefericit şi furios.

Ceea ce mă şoca cel mai tare în treaba asta era tocmai elementul care, în ciuda tuturor aspectelor negative, încânta mulţimea şi împiedica tentativa lui Dubois să fie chiar atât de derizorie pe cât o considerasem la început, adică asprimea nevinovată cu care critica pe mai marii insulei şi în primul rând pe mine.

Nu spun că nu avea dreptate. De altfel, am fost totdeauna gata să-i primesc sfaturile. Cred că l-aş fi ascultat, dacă ar fi vrut să discute cu mine. Dar de ce, sub acţiunea cărei idei năstruşnice şi neinspirate ajunsese să se exhibe astfel în public, să se adreseze unor oameni care nu erau pregătiţi pentru a-l asculta, să repună totul în discuţie şi să rişte totul, chiar şi prietenia şi respectul meu, de care totuşi putea fi sigur că dispune?

Cu atâta îndărătnicie era hotărât să câştige, încât îşi confecţionase el însuşi – şi timpul care-i trebuise pentru asta dovedeşte că hotărârea era luată cu mult înaintea discuţiei noastre – îşi confecţionase, deci, o serie întreagă de panouri din frunze de bananier împletite şi uscate, pe care pictase frumos flori şi scrisese: „Votaţi pentru Libertate”, sau: „Votaţi pentru doctor”, nu mai ştiu precis.

Panourile, agăţate în copacii din desiş, atrăgeau imediat atenţia. Nu eram împotriva acestei practici noi: afişele astea, de un gen puţin cam deosebit. Îi umileau pe neştiutorii de carte. Încă foarte numeroşi pe vremea aceea, dar introduceau scrisul în viaţa cotidiană şi constituiau, indirect, un bun mijloc de publicitate pentru şcoală.

De aceea, am fost supărat când am constatat, după câteva zile, că dispăruseră. I-am considerat pe oamenii lui Tara răspunzători de dispariţia lor, dar n-am vrut să verific nimic, pentru a evita noi prilejuri de încordare. Acest mic incident, o să vezi, mi-a influenţat în mod nefericit judecata. Mult mai târziu, când totul era definitiv terminat de luni de zile, am regăsit trei dintre panouri în *faré*-urile de la munte, agăţate de pereţi în chip de elemente decorative.

Aş fi putut lămuri lucrurile pe loc, căci l-am întâlnit pe Tara. Felul în care ne-am pomenit faţă în faţă avea, într-adevăr, aerul unei întâlniri. Mă dusesem, singur, să pescuiesc crevete de apă dulce într-un râuleţ care curgea în inima codrului, la extremitatea estică a insulei Raevavae, – un loc pe care oamenii nu prea îl frecventau, căci, situat în apropierea acelui *marae* unde Simon încercase să facă să triumfe nebunia lui, era considerat ca fiind bântuit de *tupapaos*.

Mie îmi plăcea locul acesta. În fundul unei mici văi, foarte înverzite şi foarte călduroase, căci era ferită de vânturile din larg, se deschidea un fel de tunel de ramuri şi de liane, pe sub care o apă foarte limpede şi rece scânteia în jocul fantezist al bănuţilor de soare şi al pietricelelor care, ici şi colo, apăreau la suprafaţă stricându-i netezimea.

Venisem călare, dar îmi lăsasem calul priponit pe mal, apoi mă dezbrăcasem şi intrasem în şuvoi. Complet gol, urcam încet pe firul apei spre izvor, cu un sac din fibre groase în mână. Pescuiam ca indigenii, adică îmi împingeam prada înspre amonte, încet şi fără zgomot, prin simpla mea prezenţă. Mergeam în zigzag, de la un mal la celălalt, de la locul unde apa îmi venea până la jumătatea

pulpei până în punctele unde se formau natural, ca la baza oricărei mici cascade, bazine de înălţimea unei trepte. Oprindu-mă în aceste puncte, făceam repede un mic baraj din pietre, crengi şi muşchi. După aceea, nu-mi mai rămânea decât să intru în bazinul astfel format şi să prind cu mâna crevetele care înotau, bezmetice, de colo-colo.

Pentru mine, care mi-am petrecut copilăria într-un ţinut unde ploaia cădea în mod obişnuit aproape zilnic, climatul insulei Raevavae, oricât de plăcut ar fi fost, era un climat străin. De aceea, de când am sosit pe insulă, am fost permanent sensibil la mirosul ceţii, la mireasma pământului umed, la cântecul *susurat* al apei care curge. Îmi plăcea locul şi îmi plăcea şi pescuitul de unul singur. Nu eram atent la nimic altceva decât la plăcerea pe care o simţeam. Eram ca un copil de altădată, care se joacă singur, la ţară, într-o zi de joi.

Deodată, am auzit o exclamaţie, un zgomot de crengi frânte. Tara, în picioare pe mal, se uita la mine zâmbind.

— Ei, mi-a zis el, merge pescuitul?

M-am îndreptat de mijloc, zâmbindu-i şi eu, şi i-am arătat sacul.

— Dar ţie cum îţi merge la vânătoare?

S-a strâmbat:

— Caut porci sălbatici. Ştiu că sunt destui pe-aici. Dar sunt şireţi…

— Poate că m-au simţit pe mine. Nu ştiam că eşti prin părţile astea. De obicei, nu e nimeni aici..

A ridicat din umeri, a râs şi şi-a dat drumul în apă, în direcţia mea, lăsându-şi pe mal arcul şi suliţa:

— Nu contează. Ori la vânătoare, ori la pescuit… am să te ajut.

Am mers împreună, unul lângă altul, până la următoarea cascadă, şi am pescuit amândoi. Sacul meu era aproape plin, aveam acum mai mult crevete decât voisem să prind. Ne-am privit şi am râs, mulţumiţi, în jurul nostru domnea pacea. Chiar şi lumina, cernută de crengi, era dulce. Tara s-

a uitat în susul râului, apoi în jos, şi mi-a zâmbit, cu un fel de delicateţe:

— Vânătoarea e ca şi pescuitul, mi-a spus el. Nu totdeauna prinzi ceva, dar e oricând plăcut să le practici. Eşti singur, liniştit, poţi să cugeţi…

A tăcut, ca şi când n-ar fi uitat, apoi a zâmbit din nou şi, punând uşor mâna pe umărul meu, a zis…

— Mă bucur că te-am întâlnit aici…

— Şi eu la fel.

Nu minţeam. Ţi-am spus că, fără voia mea, eram sensibil la farmecul lui Tara. Da, farmecul lui. Animal frumos, vesel şi sincer. Şi inteligent. Şi sunt sigur, chiar şi acum, că avea pentru mine un fel de afecţiune.

După moda din Raevavae, aş fi putut să-i fiu tată. Când a intrat în consiliu, m-am ocupat în mod special de el. Impresionat de tinereţea lui, de spiritul lui deschis, m-am străduit să-i explic ce intenţionam noi să facem şi care erau regulile jocului. Îl îndemnasem să ia des cuvântul, să accepte anumite răspunderi. La drept vorbind – îmi dau seama de asta aşa deodată, încercând să te fac să înţelegi – acţionasem mai mulţi ani de-a rândul ca şi cum aş fi găsit în el un succesor posibil.

Descoperirea aceasta îmi lămureşte multe lucruri. Prăbuşirea planurilor încă neformulate, secrete pentru toţi, chiar şi pentru mine, o decepţie profundă, viscerală…

Fidjienii stricaseră toate legăturile care se stabiliseră între noi. Dar mai rămăsese ceva nealterat, din moment ce în dimineaţa aceea, în tunelul nostru de verdeaţă, aveam sentimentul că regăsisem un prieten.

Tara a prins pentru mine, cu mâna, câţiva peşti asemănători cu păstrăvii, pe care, deşi aveau un gust ales, băştinaşii îi dispreţuiau fiindcă erau mici şi aveau multe oase. Apoi, înainte de a coborî, el către locul unde îşi lăsase armele, iar eu către locul unde-mi lăsasem calul, ne-am aşezat o clipă pe o piatră netedă care depăşea cu puţin suprafaţa apei.

Nu ştiu cum, am ajuns să vorbim despre Dubois. N-am schimbat subiectul conversaţiei. Dimpotrivă, am vrut să profit de calmul, de plăcerea pe care o simţeam să fim împreună:

— E bătrân, am spus. E un om bun şi drept, dar e bătrân. N-o să-ţi facă rău. Nu va fi ales. O să-l înfrângi în alegeri. Atunci lasă-l să facă ce vrea. Chiar dacă ceea ce spune te supără puţin. N-are nicio importanţă. Şi e bătrân.

Tara a râs scurt:

— Nu mă îngrijorează. Toată lumea râde de el. Numai lui însuşi îşi face rău. Dar nu e un om drept. Nu mă simpatizează. Spune că sunt rău pentru insulă. De ce? Vezi tu, omul ăla, ei bine omul ăla se plictiseşte. E nebun şi se plictiseşte. Este un *poupa* şi un bun medic, dar e un om nebun. Nu are nevastă, nu are copii, nu are nimic. Când nimeni nu e bolnav, nu are nimic de făcut. Atunci spune că toată lumea e nefericită, ca să se simtă important şi fiindcă se plictiseşte. Mie mi-e indiferent, dar…

— Dar?

— Ei bine, nu e ceva grav. Bineînţeles că nu va fi ales. Dar vorbeşte şi oamenii ascultă. Nu e bine. După aceea se va spune: consiliul… În insula asta se vorbeşte prea mult. Ceea ce ar trebui ar fi să muncim mai mult. Ar trebui mai multă seriozitate. Să muncim, să fim serioşi. Să spunem: nevasta mea, copiii mei, casa mea, mă rog toate astea. Aşa şi cu învăţământul: ar trebui să fie obligatoriu. Pentru toţi: tineri, bătrâni, băieţi, fete…

— Şi fidjienii?

Nu m-am putut împiedica să-i pun această întrebare.

M-a privit, cu sprâncenele încruntate de efortul gândirii.

— Fidjienii nu reprezintă decât un amănunt. Oamenii ăia nu sunt buni de nimic, decât să fure femei. Ştiu că eşti supărat pe mine din cauza lor. Poate am procedat greşit. Unii au murit, e adevărat. Dar la urma urmei… Dacă ar fi acceptat să se supună, nu s-ar fi întâmplat aşa ceva. Poate am greşit. Puteai să mi-o spui fără să te superi. Tu nu mi-ai

spus nimic dar te-ai supărat. Fidjienii, nu-i mare lucru de capul lor, sunt ca toată lumea: leneşi şi nedisciplinaţi. Tu spui: şcoala. Ei bine, eu spun: şcoala pentru toţi. Pentru fidjieni şi pentru toţi ceilalţi. Dar atunci să fie obligatorie. Cu pedepse, dacă nu munceşti. Şcoala înseamnă progres. Oamenii aceştia trebuie să progreseze…

— Dar nu-i putem obliga, am spus eu încetişor. Trebuie să-i convingem, nu să-i forţăm. Chiar şi un cal…

A râs atunci cu poftă:

— Ca să convingi, trebuie să te serveşti puţin de băţ, puţin de răsplată, ştii. Să convingi prin vorbă, da…

Deodată s-a întors spre mine cu ochii strălucitori:

— Ascultă, hai să lucrăm împreună. Tu spui ce e bine şi eu mă angajez să-i fac pe oameni să aducă la îndeplinire ce spui tu. Eu te înţeleg. Eu te voi ajuta. Ceilalţi sunt ori proşti, ori *poupas.* Şi tu eşti un *poupa,* dar nu aşa cum sunt Ceilalţi. Tu spui, iar eu te ascult. Ai? Ai, ce zici?

Am zâmbit, am clătinat din cap:

— Mulţumesc, dar aşa ceva nu e cu putinţă. Oamenii sunt liberi. Chiar să şi greşească, aşa cum am greşit noi. Mai mult decât noi. Ascultă: ce fac eu? Îţi închipui că eu comand fiindcă sunt primar? Nu fac decât să ascult, să ascult de ei. Comand lucrurile de care au ei chef. Câteodată încerc să le inspir unele dorinţe, dar nu e uşor. Nu cred că am dreptul să fac mai mult decât atât…

— Vorbeşti aşa pentru că nu eşti de aici. Eşti mai inteligent decât noi, şi e normal! Dar spui mereu: la Raevavae, ca la Raevavae. Nu poţi să ai tot. Dacă ai fi de aici… Dar tu eşti un *poupa*. Într-o zi… într-o zi o să vrei să te odihneşti. O să-mi poţi da locul pe care-l ocupi. Eu sunt de aici. Şi sunt cel mai bun din consiliu. Atunci…

Am clătinat din cap zâmbind:

— Nu, nu, dacă continui să gândeşti ca acum…

Nu ne-am spus mai mult decât atât. Ştiam că eram şi unul şi celălalt serioşi, dar totul era calm în jurul nostru. Ne-am ridicat, am coborât împreună de-a lungul apei, şi, cu un

gest de prietenie, l-am lăsat lângă armele sale. Apoi mi-am găsit calul şi m-am îmbrăcat, pregătindu-mă de întoarcere.

Numai atunci mi-am adus aminte de panourile electorale ale lui Dubois. Era prea târziu.

De atunci n-am mai acceptat niciodată o conversaţie serioasă într-un loc pe care nu-l alesesem eu dinainte.

41

Tot cam pe vremea aceea, cu o lună sau două înainte de data prevăzută pentru alegeri, Katherine a făcut o descoperire importantă.

La drept vorbind, a făcut-o fără să-şi dea seama, într-o seară, a adus acasă un adolescent din Matotea pe care nu-l cunoşteam. Era un băiat slăbuţ şi timid, care de-abia vorbea şi se numea Toutepo. Da, Toutepo al *nostru.*

Nu-mi mai amintesc cum ajunsese la spital. Poate pentru a primi anumite îngrijiri. Sau poate, mai probabil, pentru că, dacă stăm să ne gândim bine, spitalul era singura oază de pace din această insulă, care se credea paşnică. La spital oamenii erau îngrijiţi şi atât.

Nimeni nu le comanda, nici nu-şi bătea joc de ei. Acolo, Dubois şi Katherine stăteau la dispoziţia lor, atenţi, odihnitori, liniştitori.

La început, n-am observat la noul sosit decât frumuseţea lui. Indigenii sunt tuciurii şi cam bondoci. Ceea ce dă farmec bărbaţilor este vigoarea iar femeilor tinereţea. Toutepo nu era nici tuciuriu, nici mic şi îndesat. Mâinile şi picioarele lui erau lungi, deşi robuste, umerii – foarte laţi, şoldurile – foarte înguste. Sub pielea lui aurie, muşchii se vedeau mişcându-se încet, liber, cu graţie animală. Avea părul negru, un nas mic şi nişte ochi foarte mari, migdalaţi, cu cornee albăstruie, care ajungeau până la tâmplele fine, acoperiţi de pleoape grele, pe jumătate coborâte. Picioarele

erau urâte ca la toţi indigenii, dar mâinile, lungi şi subţiri, păreau făcute mai puţin pentru muncă şi mai degrabă pentru gesturile misterioase, de o graţie stranie, cu care îşi însoţea spusele.

Poate pentru că avea în el ceva feminin şi fiindcă eu privisem multă vreme pe toate femeile tinere şi frumoase ca pe o eventuală pradă, la început mi-a displăcut teribil.

Katherine şi-a dat seama. Mi-a explicat că băiatul voia să înveţe să citească, şi că, dacă nu aveam nimic împotrivă, îl vom ţine câtăva vreme la noi. Ziua, o să se ducă la şcoală. Seara, o să facă pentru noi diverse treburi mărunte, în schimbul cărora îi vom asigura masa şi casa.

Katherine era o femeie chibzuită. Nu prea înţelegeam de ce voia să ne mai încurcăm cu băiatul ăsta tăcut şi prea frumos, când, în treburi de soiul acesta, băştinaşii se descurcau foarte bine între ei, dar aveam în ea o încredere totală şi am socotit că. Într-o zi, o să-mi spună de ce făcuse un demers atât de neobişnuit. Totuşi, înainte de a-mi da acordul, am vrut să aflu de unde răsărise protejatul ei.

Era un copil al ciclonului. Faimosul *tsunami* îl adusese pe lume şi îi ucisese părinţii. Nişte vecini îl luaseră la ei, ceea ce, în insulă, era un lucru banal. Dar se pare că nu se obişnuise niciodată perfect cu ei, nici cu nimeni altcineva, de altfel.

— A venit cu ceilalţi, ca să-l ajute pe Dubois, mi-a spus Katherine după ce l-a trimis să cineze la Tapoua. E fascinat de discursuri. Aş vrea să-i vezi expresia feţei când aude vorbindu-se despre dreptate, fericire şi altele... Dar nu-mi place să-l ştiu amestecat în povestea asta. I-am spus lui Dubois, şi a fost de aceeaşi părere cu mine. Este... are ceva pe care nu l-aş putea defini, dar... E adevărat că-i frumos. Tocmai fiindcă e frumos l-am remarcat. La urma urmei, silit femeie, nu? Dar o să vezi: când ajungi să-l cunoşti, îi uiţi frumuseţea. Şi-apoi. el nici nu ştie că e frumos. Nu ştiu cum să-ţi explic: ceilalţi îşi bat joc de el, fiindcă e foarte încet şi pentru că gândeşte tot timpul. Ai impresia că, pentru el,

orice lucru e o problemă: şi mâncatul, şi băutul, şi mersul şi dormitul, înainte de a face ceva, stă şi se gândeşte, apoi se hotărăşte. E normal ca lumea să râdă de el. La Matotea, toţi zic că e cretin. Şi el crede că aşa e. O să vezi: nu are niciun pic de vanitate. E un băiat ciudat: s-ar spune că nici măcar nu-şi dă seama sau de abia dacă îşi dă seama că există. Noi ne petrecem viaţa privindu-ne pe noi înşine: eu, eu, eu. Indigenii o fac mai puţin decât noi, iar Toutepo de o mie de ori mai puţin decât indigenii. Lumea zice că e cretin. Nu ştiu ce să spun. Dubois nu-l crede perfect normal. Dar nu e sigur de diagnosticul lui. Toutepo este o fire limpede, dar foarte greu de înţeles. Da.

Katherine s-a oprit o clipă, parcă pentru a-şi trage sufletul. Ochii îi străluceau. Era din nou foarte drăguţă, mai tânără ca oricând. Într-o străfulgerare, mi-am amintit de modul în care definesc eu iubirea: iubirea este ceea ce te împiedică să îmbătrâneşti. În momentul acela, am fost puţin gelos, dar imediat m-am gândit la altceva. Altfel, ar fi trebuit să fiu gelos pe toţi bolnavii, pe toţi infirmierii, pe toate infirmierele, şi, bineînţeles, pe Dubois.

— E foarte apropiat, a reluat Katherine. N-aş vrea ca, printre nebunii ăia, să i se întâmple ceva. Pe de altă parte, n-aş vrea nici să rămână pentru totdeauna un cretin, aşa cum îl cred toţi. Nu e deloc la fel cu ceilalţi. În unele privinţe, este încă un copil. În altele, e mai matur decât noi. Nu ştiu – iar o să te posomorăşti – dar ţin la el de parcă ar fi copilul meu. Louis este fiul meu, dar nu-l înţeleg prea bine. El nu are niciodată nevoie de mine. Ne respinge şi pe tine, şi pe mine. O, e un copil bun, un fiu iubitor, dar uită-te la el: ar vrea să fie indigen. Ne găseşte anormali. Te asigur că aşa e. Dacă n-ar exista Anne, mă întreb dacă nu şi-ar fi ales alţi părinţi, ca toţi tovarăşii lui de joacă. În curând, o să înceapă să umble după fete… Nu, n-are nevoie de noi. Dar Toutepo are.

Aveam impresia că mai degrabă ea era cea care avea nevoie de el. Gândul acesta nu corespundea cu ceea ce

ştiam eu despre soţia mea. Nu mai eram gelos – nu fusesem cu adevărat gelos decât o secundă – dar eram neliniştit. Viaţa mea la Raevavae era aşa cum mi-o doream. Katherine era măi rezervată decât părea. Era oare atât de fericită pe cât pretindea? Am zâmbit prietenos:

— Fiindcă e un copil al uraganului, trebuie să-l ajutăm. I-l voi prezenta mâine lui Tékao.

Aşa am şi făcut. Băiatul, plămădit parcă din tăcere, nu şi-a ridicat nicio clipă ochii spre mine. Tékao a schimbat un zâmbet cu mine, apoi m-a asigurat că va veghea asupra protejatului meu şi l-a încredinţat lui Noémie.

Aveam o impresie foarte proastă despre felul în care o să meargă treaba. I-am dat lui Katherine raportul, apoi n-am mai vorbit de nimic. Dar nu l-am pierdut din vedere pe Toutepo.

Mărturisesc că, la început, nu mi-a părut a avea nimic remarcabil în afară de frumuseţe şi prostie. Pe când indigenii înţeleg repede şi se adaptează la orice, el avea nevoie de o mie de lămuriri – pe care nu le cerea – şi dădea dovadă de o neîndemânare atât de nemaipomenită încât părea voită. Tapoua, căruia i-l lăsasem în grijă, nu-şi credea ochilor.

— Dacă îl pun să spargă lemne, rupe coada securii, dacă îl trimit să aducă apă, se rătăceşte, dacă îl pun să plivească răzoarele, îşi taie pe jumătate un deget de la picior… Băiatul ăsta, îţi spun eu, e făcut să doarmă.

Cum băiatul tăcea şi îşi lua o înfăţişare supusă, l-am crezut prefăcut. Credeam că spera ca, făcând prost tot ce i se cerea, să ne lecuiască să-i mai dăm de lucru. L-am luat cu mine, hotărât să mă conving cu ochii mei.

Am făcut totul pe îndelete, căci nu voiam ca, mai pe urmă, cele ce-i voi raporta lui Katherine să stârnească vreo obiecţie.

Am început cu caii. I-am explicat totul despre ei: cum mâncau, cum dormeau, ce fire aveau, de ce le era frică, ce le plăcea, cum trebuia să te apropii de ei, cum să-i mângâi,

ce părţi ale corpului lor erau deosebit de sensibil, ce făceau când îi înţepa o muscă, când le era prea cald, când le era frică…

Când am terminat, i-am cerut elevului meu să repete lecţia. A zâmbit şi mi-a reprodus destul de complet explicaţiile pe care i le dădusem cu puţin înainte. Atunci l-am învăţat să cureţe grajdul, să schimbe paiele şi să ţesale animalele. L-am pus să o îngrijească în prezenţa mea, pe Baucis care, acum bătrână, era foarte placidă. De fiecare dată când proceda greşit sau se aşeza astfel încât s-ar fi putut alege cu o lovitură de copită, îi atrăgeam atenţia. Am petrecut o după-amiază întreagă să facem ceea ce de obicei îmi lua douăzeci de minute.

A doua zi, după siestă, fără să mă întrebe nimic, Toutepo a plecat spre grajduri. Am aşteptat câtăva vreme, apoi, văzând că nu se întoarce, m-am dus după el. Filemon şi Baucis, cu părul strălucitor, se zbenguiau în boxele lor, cufundaţi până la burtă în paie proaspete. Cât despre Toutepo, se ocupa acum de un mânz de doi ani, destul de îndărătnic, pe care îl botezasem Ardent, şi al cărui dresaj de abia îl începusem. Îl scosese din boxa lui, îl legase de un stâlp şi, în timp ce scotea bălegarul, îi vorbea foarte blajin, în tahitiană. Eram desculţ. M-am aşezat în umbra streşinii şi am aşteptat.

După ce a curăţat boxa, Toutepo s-a dus să aducă un braţ de paie uscate şi foşnitoare. Văzând venind spre el această claie mişcătoare, calul s-a ridicat în două picioare, cu privirea speriată. Dar ucenicul meu a bănuit mişcarea, s-a oprit, a lăsat în jos braţele, şi-a arătat faţa şi a râs. Apoi, continuând să vorbească, a umplut boxa şi s-a dus să caute ţesala. După un sfert de ceas, totul era în ordine.

Am ieşit din postul meu de observaţie, am privit cu atenţie podeaua boxelor, sub paie, am examinat picioarele cailor, coastele, jaretul. Nimic nu lăsa de dorit.

— E bine, am spus eu.

Băiatul, care mă privea în tăcere, de-abia a zâmbit. Era

de aceeaşi părere cu mine şi i se părea normal să fiu mulţumit.

— Dar, l-am întrebat eu, dacă poţi să munceşti atât de bine, de ce până acum n-ai făcut decât prostii?

M-a privit cu aerul lui serios:

— Mi-ai explicat bine, a spus el.

Nu m-am mulţumit numai cu atât. La urma urmei, eu eram stăpânul, soţul lui Katherine. Adesea, lumea încerca să mă flateze, să profite de mine. I-am arătat deci lui Toutepo cum se sparg lemnele, cum se aduce apa, cum se plivesc răzoarele. El mă asculta, îmi observa gesturile, uneori mă punea să repet. Apoi, când înţelegea, nu mai uita niciodată.

Nu l-am prins niciodată cu vreo greşeală. Nici n-a încercat vreodată să profite de mine sau măcar să-mi intre pe sub piele. A trebuit să recunosc adevărul: nu era ca toată lumea. Pentru el nu contau nici experienţa personală, nici instinctul. Ar fi putut să moară de foame în faţa unor mâncăruri necunoscute, fără ca măcar să-i vină în minte să le guste. Nu ştia decât ceea ce fusese învăţat să facă. Din fire, era destul de neîndemânatic. Dar conştiinciozitatea, răbdarea îi permiteau să ajungă, în cele din urmă, la un fel de perfecţiune, cu care nu se mândrea. Era copilăros, pur, în acelaşi timp dependent şi liber, neîndemânatic în lucrurile obişnuite şi surprinzător prin reflecţiile pe care le făcea uneori pe neaşteptate. Nu era nici prost, nici nebun. Puţin bizar şi foarte înduioşător.

După câteva săptămâni, când am fost sigur de rezultatele experienţelor mele, i-am spus râzând lui Katherine:

— Cred că avem în pensiune pe singurul intelectual din Raevavae.

42

Dubois îi distra într-adevăr pe oamenii din satele insulei. În afară de protejatul nostru care, de fiecare dată când caii şi şcoala îi dădeau răgaz, se ducea să-i soarbă cuvintele, nimeni, la Raevavae, nu-l mai lua în serios.

Cu fiecare întrunire, respectul scăzuse tot mai mult. La Mahanantoa reprezentase pentru un moment speranţa câtorva care, acum, când eşecul lui era sigur, se prefăceau că-l sprijină în continuare, dar, de fapt, îşi băteau joc de el mai mult ca toţi ceilalţi.

La început, pe estrada lui, fusese un fel de Gulliver în Liliput. Acum devenea tot mai mult o curiozitate arătată lumii la bâlciuri.

Dubois îşi dădea cu siguranţă seama de această decădere, dar tăcea. Se apucase de această campanie contrară tuturor gusturilor sale, ştiind că nu se sprijinea pe nimic pentru a câştiga. Nu avea s-o întrerupă acum numai pentru motivul că îl făcea nefericit. De altfel, era oare într-adevăr nefericit? Dintotdeauna Dubois se privise trăind.

Mi-a venit să mă duc la el să-l sfătuiesc să se retragă. N-am făcut-o. Nu mi-ar fi ascultat sfatul. Şi nu i-am vorbit despre intenţia mea nici lui Katherine, pentru că şi ea gândea la fel ca mine şi era tot atât de amărâtă. Chiar mai mult decât mine.

Apoi s-a întâmplat treaba aceea dezgustătoare, care mi-a distras atenţia.

Într-o dimineaţă, Peyrole a venit la mine acasă şi mi-a propus să-l însoţesc la o partidă de vânătoare. Imediat, fără nicio întârziere. Ce puteam face?

Am mers o vreme; amândoi, cu arcurile sub braţ. Era dimineaţă. Era încă răcoare, dar nu pentru mult timp. Peyrole era foarte încruntat, iar buza i se lăsase de tot în jos. Aşteptam, nemulţumit că fusesem deranjat, bombănind în sinea mea împotriva căldurii care creştea. Peyrole a sfârşit prin a se opri pe o culme de deal despădurită, unde soarele dogorea, dar unde nimeni nu se putea apropia de noi fără a fi văzut. A început să dea cu piciorul în pietricele, ca un copil. Apoi deodată mi-a spus:

— Bourdaroux duce tratative cu fidjienii…

M-a lăsat să mă pătrund de această idee, apoi a continuat:

— De trei nopţi se duce la *faré*-ul cel mare. În sfârşit, nu ştiu dacă chiar în *faré,* dar oricum trece dincolo de gard. Este aşteptat la poartă. Ieri a dus acolo arbalete. Are şi puşca pe care n-am mai găsit-o noi, când cu bătălia aceea, după moartea lui Poumi. Atunci am crezut că puşca s-a rostogolit într-o râpă în timpul încăierării. Poate că Bourdaroux a găsit-o acolo, nu ştiu. Dar sunt sigur că acum e la el.

— Loualala îl primeşte?

Peyrole a ezitat:

— Nu… nu. Cel puţin nu la poartă. Nu-i cunoaştem foarte bine pe fidjieni. Deci nu sunt sigur de nimic. S-ar părea că totdeauna bariera e deschisă de un anume Nakoro. Dar, vă repet: îi cunoaştem prea puţin şi apoi întâlnirile au loc numai noaptea. De altfel, odată ajuns înăuntru, Bourdaroux se poate întâlni cu oricine.

— Cu oricine, am repetat eu.

Apoi brusc l-am întrebat:

— Dar ce vrea?

Peyrole m-a privit cu un fel de dispreţ:

— Asta-i bună, să guverneze!

Am ridicat clin umeri:

— Da de unde, puţin îi pasă lui de aşa ceva! Niciodată nu s-a arătat dornic să fie ales. Îi dispreţuieşte prea mult pe indigeni ca să vrea să-i conducă!

Peyrole a clătinat din cap:

— Se vede că nu-l cunoaşteţi. Eu îl cunosc bine. Îi e frică, e ros de invidie şi se crede mai deştept decât noi toţi fiindcă ştie să facă o cazma. E adevărat că-i urăşte pe băştinaşi. Dar nici fidjienii nu-i iubesc. Probabil că vrea să se servească de ei, pentru ca după aceea să-i tragă pe sfoară. Şi apoi campania prietenului nostru Dubois agită puţin spiritele. Bourdaroux e un ţăran mărginit şi lacom. Vrea totul pentru sine şi-i dispreţuieşte pe cei care nu gândesc la fel ca el.

A râs uşor:

— …Probabil că ne crede puţin ramoliţi.

Nu i-am ţinut isonul:

— Nu cred că Loualala se poate înţelege cu el, am spus eu. E un om care… Nu, nu cred.

— Aici sunt înclinat să cred şi eu ca dumneavoastră. Dar îi cunoaştem prea puţin. Sunt foarte închişi, foarte izolaţi. Şi apoi, de fapt, poate că Loualala…

— …Nu e la curent. E adevărat. Ce să facem?

— Asta vă întreb şi eu, a spus Peyrole arogant.

— Să recurgem la forţă…

— O, a spus Peyrole, avantajul e încă de partea noastră. Pe fidjieni îi putem bloca în *faré*-ul lor atâta timp cât va fi nevoie. Cât despre Bourdaroux, lăsaţi-l în seama mea. Chiar aşa, în fortăreaţa lui. Când mă gândesc că e o fostă jandarmerie… Însă n-am ajuns încă să învăţ de la un băiat de cafenea ca el să-mi fac meseria. Am gaze lacrimogene, fumigene, tot ce trebuie.

— Dumneata l-ai aresta?

— Ei, asta…

A urmat un moment de tăcere. Ne uitam unul la celălalt. Ne înţelegeam reciproc.

— Ei, da, am spus eu în sfârşit, va trebui să găsim ceva, o şmecherie, şi încă repede. Până atunci nu trebuie să spunem nimănui nimic. Şi mai cu seamă băştinaşilor.

Peyrole a dat din umeri:

— Dar de la cine credeţi că am aflat?

Prea era exasperant de prostească povestea asta.

— În orice caz, am spus eu ferm, să nu discuţi cu nimeni. Nu confirma nimic. Şi fii gata. Pentru orice eventualitate. Am să te caut diseară. Până atunci…

Fără să mai adaug vreo explicaţie, l-am lăsat pe Peyrole şi am plecat cu pas hotărât, drept înainte. Probabil că păream grăbit. Dar, de fapt, nu eram grăbit decât să-mi părăsesc tovarăşul, al cărui dezgust se adăuga dezgustului meu.

Un timp am mers la întâmplare. Apoi m-am calmat, ideile mi s-au limpezit.

Ca să dezamorsăm bomba, trebuia să rezolvăm două probleme: problema lui Bourdaroux şi cea a fidjienilor. Aceasta din urmă nu-mi era prea clară. De-abia dacă o puteam crede adevărată, deşi ţineam seama de ea în cel mai înalt grad. Nu puteam stabili o legătură între această trădare, acest complot, şi demnitatea dispreţuitoare a lui Loualala. Nu înţelegeam. Era ceva anormal, incomplet, care mă împiedica să iau o hotărâre.

Dar în privinţa lui Bourdaroux, nu aveam nevoie să mă mai gândesc. Bourdaroux era francez, înţelegi? Atitudinea lui mi se părea cu atât mai dezgustătoare. Nu era o prejudecată. Dar aveam atâtea lucruri în comun, fără voia noastră şi în ciuda tuturor deosebirilor dintre noi, numai pentru faptul că, asemenea părinţilor noştri, ne petrecusem copilăria în aceeaşi ţară, vorbind aceeaşi limbă, înveselindu-ne la aceleaşi sărbători, învăţând aceleaşi cuvinte, în aceleaşi şcoli, mândrindu-ne cu aceiaşi sportivi, ascultând aceleaşi conversaţii, pe tema aceloraşi războaie. Omul acesta era Cain. Îmi venea să-l omor, nu pentru că punea în primejdie insula, ci pentru că mă insulta şi mă

rănea pe mine ca individ. Am pornit spre casa lui, fără să am nevoie să iau o hotărâre în acest sens, într-atât fierbeam de mânie.

Pe drum ar fi trebuit să mă liniştesc. Furiile mele trec repede. Dar mânia aceasta, pentru că era zadarnică, nu se potolea deloc. Bourdaroux era un trădător. În ceea ce mă privea nu voiam, nu puteam să-l consider drept un cetăţean criminal oarecare. Mi-era imposibil să-i denunţ fapta în faţa băştinaşilor, să-l pedepsesc în faţa lor. Nu aveam dreptate, dar era fratele meu, sângele meu. Era ridicol şi ruşinos, ştiu. Dar povestesc, nu potrivesc lucrurile.

Şi chiar în momentul acela, pe când mergeam spre el sub soarele amiezii, ştiam că ceea ce fac e ruşinos. De aceea nu reuşeam să-mi calmez furia. Trădătorul acesta mă obliga să trădez insula…

Mă bucur că sunt ultimul european.

Trecând prin spatele casei noastre, l-am întâlnit pe Tapoua. A apărut printre copaci, la zece metri de mine, şi s-a oprit să mă privească. Exact distanţa potrivită ca să fie văzut fără să devină indiscret. L-am strigat:

— Du-te şi pune-mi arcul la loc, i-am spus eu. Mă duc la *tané* Bourdaroux. Dacă la ora cinci nu m-am întors înapoi, dă fuga la domnul şef Peyrole şi spune-i unde mă aflu. Haide, pleacă.

Tapoua nu ştia poate tot, dar ştia ceva.

— O să fac ce-mi ceri, mi-a răspuns el cu o anumită solemnitate. La *tané* Bourdaroux, după ora cinci…

A fost gata să mai adauge ceva, dar a clătinat din cap şi a plecat, în timp ce eu mă afundam în umbra cărării.

43

Cărarea şerpuia pe sub copacii pădurii şi, pe o distanţă de câteva sute de metri, mergea de-a lungul unui râuleţ mărginit de ferigi. Eu înaintam cu pas grăbit, bucurându-mă, ca de fiecare dată când mergeam pe drumul acesta, de răcoarea pe care o împrăştia apa şi de natura în acelaşi timp liniştită şi misterioasă a locului. M-am oprit chiar ca să beau la o cascadă şi parcă simt încă apa rece pe bărbie şi gustul ei de fier în gât.

Căci asta îmi era firea: nicio grijă nu mi-a împiedicat niciodată trupul să fie fericit şi, de altfel, tocmai fericirea asta m-a liniştit.

Înainte de a ajunge la vechea jandarmerie trebuia să trec pe la ateliere. Nu mi s-au părut prea active. Trei oameni care munceau în ritm lent mi-au aruncat o plivire îngrijorată. I-am întrebat unde e Bourdaroux. În tăcere, unul dintre ei mi-a arătat acoperişul de tablă vopsită, singura înălţime care se ridica deasupra gardului viu.

I-am mulţumit şi m-am îndreptat spre poarta gardului. Tocmai voiam s-o împing când, deodată, mi-am amintit de recomandările care mi se făcuseră cu ocazia vizitei precedente. Bourdaroux era în acelaşi timp un meşteşugar iscusit şi un om furios din fire. Am socotit mai înţelept să-l strig.

La început nu s-a produs nicio mişcare şi găseam că eram ridicol aşa cum stăteam acolo, singur, în colţişorul

acela liniştit, forţându-mă să strig cât mai tare şi sperând totodată că vocea nu-mi va tremura. Am perseverat totuşi şi, brusc, obloanele unei ferestre s-au deschis:

— Ce doriţi? m-a întrebat Bourdaroux invizibil.

— Să-ţi vorbesc.

— Despre ce?

Am oftat:

— Ascultă, Bourdaroux, nu sunt obişnuit să fiu primit astfel. Aşa primeşti dumneata oamenii, la poartă, ca pe nişte cerşetori?

— N-am nimic cu dumneavoastră, a mormăit celălalt.

— Atunci lasă-mă să intru…

O clipă, totul a rămas nemişcat, apoi obloanele s-au închis, am auzit mutându-se din loc nişte obiecte grele şi în sfârşit a apărut şi Bourdaroux. Cu capul plecat, cu buza lui groasă lăsată în jos, ceea ce-l făcea să semene puţin cu Peyrole, a venit repede spre mine, pe drumul presărat cu nisip, mi-a pierit din vedere când a ajuns lângă barieră apoi a reapărut când a deschis-o:

— Intraţi, mi-a spus el, şi căutaţi să mergeţi numai pe alee.

Casa era complet închisă, aproape răcoroasă. Când ochii mi s-au obişnuit cu întunericul, am văzut lângă uşă o grămadă de bârne, iar în mijlocul încăperii o masă pe care fumega o oală mică de pământ. Era pregătit un singur tacâm şi un singur scaun era deranjat de la locul lui. Bourdaroux se pregătea să ia masa, singur, ca un rege.

Privirile noastre s-au încrucişat peste tocana care se răcea. Apoi, de la bucătărie s-a auzit un zgomot de vase. Fără să mă slăbească din ochi, Bourdaroux a strigat:

— Suzanne! Ia caută-mă pe-afară.

Apoi a adăugat maşinal:

— Şi nu te îndepărta de alee!

Femeia a trecut prin faţa noastră, cu picioarele goale, cu privirea în pământ, iar noi am mai aşteptat o clipă după ce uşa s-a închis în urma ei.

Apoi Bourdaroux s-a dus să ia un scaun de lângă perete.

— Bun, ce să vă ofer?

Am spus prosteşte:

— Nu voiam să te deranjez de la masă.

Gazda a ezitat:

— Dacă vă face plăcere… E carne înăbuşită. Suzanne o face destul de bine. I-am arătat cum s-o facă. Bineînţeles, nu este… dar…

Acum părea îngrijorat ca nu cumva să-l refuz. Am dat din cap în semn de acord, pentru că socoteam că asta ne va uşura discuţia, dar şi pentru că vedeam ochii întrebători ai acestui om care nu-mi plăcea şi pe care-l socoteam dăunător.

A început imediat să aranjeze, aferat, încă o farfurie, nişte tacâmuri de lemn noi şi foarte bine lucrate, un pahar fără picior, din pământ ars, un şervet alb de tapa. Apoi, în picioare în spatele meu, mi-a oferit din mâncarea de carne şi, scuzându-se, mi-a turnat din vinul de palmier. Când a fost sigur că nu lipseşte nimic, s-a aşezat şi el şi s-a servit.

Cu Katherine nu mâncam decât fripturi la grătar sau mâncăruri indigene. Carnea înăbuşită mi s-a părut delicioasă. I-am spus lucrul acesta gazdei, a cărei faţă s-a luminat într-un zâmbet.

— Aşa o pregătea totdeauna mama, acasă. Trebuie să perpeleşti bine carnea, ăsta e tot secretul. Evident, asta e făcută cu vin de palmier, dar cealaltă…

A arătat cu bărbia înspre ferma lui Leguen.

— …Ăla a pus viţă de vie şi spune că peste doi ani o să avem vin.

M-am crezut abil:

— Vezi că n-o ducem chiar aşa de rău aici.

Imediat, Bourdaroux s-a întunecat la faţă, m-a privit cu coada ochiului:

— Nu chiar aşa de rău, poate, dar…

Brusc, masa nu l-a mai interesat. Grăbit să termine, şi-a golit repede farfuria, nu m-a invitat să mai servesc şi a

aşteptat cu mare nerăbdare să sfârşesc de mâncat ca să cureţe masa.

Apoi s-a aşezat din nou, şi-a încrucişat braţele pe lemnul lucios, de culoare închisă, şi m-a privit în tăcere cu ochii lui bulbucaţi.

Am mângâiat uşor cu mâna suprafaţa mesei şi am spus:

— Bourdaroux, ne aflăm aici de aproape zece ani. Am trăit destul de bine până acum. Şi asta, pentru că, în problemele esenţiale, ne-am înţeles totdeauna…

— De ce-mi spuneţi asta?

— Pentru că se pare că lucrurile se vor schimba. Stai, ai răbdare. Îţi cunosc discuţiile cu fidjienii. Ele constituie o faptă gravă. Foarte gravă. N-ai nicio şansă de reuşită. Prin surprindere, poate. Acum e însă prea târziu. La prima mişcare suspectă, o să luptăm împotriva dumitale. O să omori pe câţiva dintre noi, dar nu pe toţi. Şi supravieţuitorii te vor ucide. Eu cel dintâi, dacă mai sunt în viaţă…

Râsul care a însoţit răspunsul lui Bourdaroux semăna cu nechezatul unui cal:

— Vai, vai! Ia te uită! Ameninţări cu moartea. Şi pentru ce? Pentru că am vorbit şi eu aşa, cu trei pârliţi care au născocit cine ştie ce. Pentru că, vă spun eu: eu sunt de acord cu dumneavoastră, nu mi-am schimbat părerea. Doar n-aţi vrea să ne războim noi compatrioţii între noi…

Mă dezgusta:

— Ai dat arme fidjienilor, am spus cu tăios. I-ai furat chiar o puşcă lui Peyrole. Da, da, ai furat: dacă ai fi găsit-o, nu aveai decât s-o dai înapoi. Dacă nu te pregăteşti de război…

— O, s-avem iertare! a spus Bourdaroux. Fiecare are drepturile lui. De ce sunteţi toţi în consiliu şi eu nu?

— Dubois…

— Tocmai. Nu puteţi nega: nu faci parte din consiliu, dar vrea să intre. Cu atât mai bine pentru el. Dar mă uit la el: n-o să reuşească. E bine organizată şmecheria asta a voastră. Atunci eu de ce să stau ca un nătăfleţ… Şi apoi, întrunirile,

discursurile, nu, asta nu. Dar am dreptul, am totuşi dreptul să mă apăr, nu? Şi ce altceva fac? Sunt un alb ca şi dumneavoastră, nu? Atunci?

Toate astea nu aveau nicio noimă.

— Nimeni nu te-a ameninţat. Nu văd împotriva cui trebuie să te aperi. Nu eşti în consiliu. Ei şi? În Franţa nu erai deputat, nu? Faptul că eşti alb, cum spui, nu-ţi dă niciun drept. În orice caz, nu pe acela de a face ce plănuieşti. Şi apoi, cum? Ia gândeşte-te: fidjienii te urăsc şi pe dumneata aşa cum urăsc toată insula. Se vor servi de dumneata şi pe urmă te vor ucide.

— Îmi iau toate măsurile, a spus Bourdaroux. Şi, mai întâi de toate, nici măcar nu ştiu despre ce vorbiţi.

Am încercat să-l iau altfel:

— De ce eşti împotriva noastră?

A clătinat din cap, cu un aer încăpăţânat:

— Am şi eu drepturile mele şi nimeni nu ţine seama de ele.

— Bourdaroux, am spus eu blând, nu-i adevărat. Te-am informat totdeauna, ţi-am cerut totdeauna părerea. Noi toţi te stimăm ca pe oricare altul. Eşti indispensabil aici, aduci servicii enorme. Consiliul nu înseamnă nimic. De altfel, nici nu vrei să te prezinţi la alegeri. Nu înţeleg.

Bourdaroux a făcut o mişcare violentă, a deschis gura ca să zică ceva, apoi s-a răzgândit. După câteva momente, mi-a spus fără să se uite la mine:

— Acum aţi face mai bine să plecaţi.

Înainte de a mă ridica, am întrebat:

— Şi cu fidjienii cum rămâne?

— O să mă mai gândesc. Dar plecaţi.

M-am ridicat şi i-am cerut puşca lui Peyrole. Am crezut că o să sară la mine:

— N-am nicio puşcă, mi-a spus el în cele din urmă. Vă înşelaţi.

M-am uitat la el:

— Eşti bine apărat aici. Dar proprietatea dumitale nu e

prea întinsă. Trei sau patru santinele înarmate ar ajunge ca să nu te lase să ieşi. Desigur, ar fi trebui să le spunem băştinaşilor că nu suntem de acord cu dumneata, dar… Cu răbdare, aş putea să vin chiar eu să iau puşca asta.

Bourdaroux părea mai mult înmărmurit de uimire decât furios:

— Aţi face lucrul acesta, dumneavoastră? În faţa băştinaşilor? Cu ajutorul lor?

— Nu, pentru că o să-mi dai chiar acum puşca aceea, am spus eu.

Ne-am uitat unul la altul, apoi Bourdaroux s-a dat bătut. Puşca era sub patul lui, învelită într-o cârpă.

Am luat-o, am şters-o de grăsime şi l-am privit pe Bourdaroux drept în ochi:

— N-o să mai vorbeşti niciodată cu fidjienii, ai înţeles? O să stai cuminte. Şi o să ne asculţi. Dacă nu…

După aceea, fără să mai aştept vreun răspuns, am ieşit cu arma pe braţ. Câştigasem.

44

M-am întors acasă, mergând cu pas întins. Izbânda îmi dădea puteri. Dezgustul meu se transforma în dispreţ. Câştigasem singur prima bătălie. Tot singur voi merge până la capăt. Dar, înainte de a mă întâlni cu Loualala, trebuia să ascund undeva puşca aceea.

În *faré*-ul nostru nu l-am găsit decât pe fiul meu, care lua masa de prânz. Nu se simţea la el acasă decât când lipseam noi. Nu eram supărat pe el din pricina asta. Îl înţelegeam.

Aş fi vrut să fiu pentru Louis un tată aşa cum eu nu avusesem, dar nu eram potrivit pentru asta. Şi apoi, el avea oarecum dreptate.

Am iubit-o pe Katherine, ţi-o jur, şi-o mai iubesc încă. La rândul ei, avea şi ea pentru mine cel puţin prietenie, dacă nu altceva. E adevărat. Totuşi, am uneori bănuiala că ne-am căsătorit dintr-un alt motiv. Mi se pare că, poate fără să ne dăm seama sau fără să vrem să ne-o mărturisim, ne-am căsătorit pentru conservarea rasei. Într-un fel, din cauza raţiunii de stat de altădată. A fost un fel de căsătorie regală. Nu sunt chiar sigur. Mai erau şi multe alte lucruri. Dar atunci ar fi o întâmplare cam suspectă. Fiindcă, într-adevăr, am perpetuat rasa. Şi lucrul acesta a fost, ştiu, o greşeală.

Pe când era copil, tatăl tău suferea din cauza părului său blond, din cauza ochilor albaştri, din cauza pielii fără

culoare. N-a fost niciodată fericit. Tu eşti fericit, pentru că eşti o corcitură. Dar pentru el nu puteam face prea mare lucru în afară de a-l iubi şi de a avea grijă să fie lăsat să-şi rezolve singur, dacă putea, propria enigmă. Eram răbdător. Speram că într-o zi ne vom întâlni. Aşa s-a şi întâmplat, însă foarte târziu. După naşterea ta. După aceea Louis a murit. A murit şi Katherine…

Toate astea nu au acum însă nicio importanţă. În ziua aceea, el a fugit, iar eu nu l-am reţinut. Îmi aduc aminte, fiindcă tare aveam chef să-i spun cât mă dovedisem de abil şi de tare. Am demontat puşca, am ascuns-o, apoi, fără să-mi acord răgaz pentru a prânzi, am înşeuat un cal şi m-am dus să ciocănesc la gardul care împrejmuia marele *faré,* pentru a-i cere lui Loualala să stăm de vorbă.

Un fidjian pe care nu-l cunoşteam s-a însărcinat să-mi transmită mesajul şi m-a lăsat să aştept, singur, în faţa porţii uriaşe.

Am stat acolo un sfert de oră. Apoi am auzit şoapte, trunchiurile de copaci s-au mişcat şi Loualala a apărut.

Ca totdeauna, faţa lui era lipsită de orice fel de expresie. Dar îl pândeam atât de intens încât mi s-a părut că sub acest gol disting o oarecare mirare. Am socotit că lucrul acesta e de bun augur. Aveam o ipoteză şi doream ca ea să se confirme. L-am salutat pe Loualala, am coborât de pe cal, am aruncat căpăstrul unuia dintre oamenii de la poartă, apoi l-am rugat pe cel pe care-l consideram ca fiind şeful fidjienilor să vină să facă o plimbare cu mine. Singur cu mine.

Oamenii de la poartă nu şi-au păstrat sângele rece. Au început să şopotească, să se agite. Unul dintre ei a pornit-o în goană spre *faré*-ul cel mare. Loualala nici n-a clipit.

— Dacă vrei, mi-a spus el.

Am plecat, unul lângă altul, mergând cu paşi mici. Căutam o introducere. De aceea mi-era teamă să nu greşesc. Loualala, politicos, aştepta să vorbesc. Brusc, i-am povestit tot.

Nu se aştepta la una ca asta. A ridicat capul dintr-odată, m-a privit, m-a lăsat să termin, apoi mi-a spus:

— Aşteaptă-mă, mă întorc.

Am aşteptat aproape o oră. La un moment dat, în spatele gardului s-au auzit ţipete. Nici măcar nu m-am uitat prin deschizătură. Dacă nu mă înşelam, era ceva care nu mă privea pe mine. Iar dacă mă înşelam… Loualala s-a întors în cele din urmă. Ţinea în mână cinci arbalete mici. Bourdaroux era un muncitor iscusit. Erau nişte arme periculoase, în ciuda dimensiunilor reduse. Loualala mi le-a întins:

— Vor sta mai bine în mâinile tale. Povestea asta e lămurită. N-o să se mai repete niciodată.

Ne-am uitat unul la altul. S-a însufleţit puţin ca să adauge:

— Îţi mulţumesc pentru încredere.

I-am strâns mâna cu prietenie. N-am ştiut niciodată ce s-a întâmplat exact. Nici măcar femeile lor n-au spus nimic. N-au fost nici cadavre, nici plângeri. Totuşi am auzit ţipetele şi am adus cu mine arbaletele.

Atunci am simţit dorinţa de a-l avea pe Loualala în consiliu. Bineînţeles, nu i-am spus nimic. Ne-am despărţit fără alte cuvinte. Poarta gardului s-a închis în urma lui. Eu mi-am luat calul şi m-am întors acasă. De-abia acolo am simţit cât eram de obosit. Am vrut să mă odihnesc o clipă. M-am întins şi am dormit buştean până la ora cinci. Nervii, fără îndoială.

Când m-am trezit, a trebuit să mă grăbesc. Totuşi am făcut un duş. Apoi am pus puşca şi arbaletele într-un sac şi m-am îndreptat spre casa Marinei.

Peyrole mă aştepta în biroul său.

— Mă pregăteam să pornesc în căutarea dumneavoastră, mi-a spus el. Tapoua a trecut pe aici acum un sfert de oră. Eram gata…

Mi-a arătat pe fereastră vreo douăzeci de oameni care dormeau la umbră. Am zâmbit:

— E inutil.

Şi mi-am deschis sacul.

Peyrole a scos arbaletele una câte una, ca pe nişte insecte veninoase, apoi puşca, pe care a montat-o din nou şi a armat-o. Apoi cu multă grijă a pus-o pe birou lângă celelalte arme. În fine, a spus:

— Impecabil.

Ne-am privit reciproc, în aparenţă liniştiţi şi oricum bucuroşi. Toate astea au durat puţit. Apoi Peyrole mi-a spus:

— Vă ofer un pahar de anason.

La bucătărie, în faţa cănii cu apă rece, a început să mă întrebe cum au decurs lucrurile. I-am povestit succint faptele şi am încheiat:

— Bourdaroux a pierdut partida. N-o să mai facă nicio mişcare. Cât despre fidjieni, n-am impresia că cei care voiau să se agite ar mai putea-o face acum. S-a terminat. Şi cred că Loualala şi-ar găsi destul de bine locul în consiliu.

Peyrole a lăsat buza în jos.

— Dacă e aşa cum spuneţi…

Părea supărat de ceva. Până la urmă, a mormăit:

— Dacă fiecare începe acum să-şi facă singur dreptate… Ar trebui totuşi să ştie şi ei că există o lege aici.

Am râs:

— Eu nu sunt nemulţumit de felul cum s-a încheiat povestea asta. Acum va trebui să dărâmăm gardurile, ca să se termine odată cu acest ghetou, cu această tentaţie la care nu rezistă oamenii necugetaţi din insulă.

Peyrole a clătinat din cap. Eu am insistat. Anasonul era rece, câştigaserăm partida, puteam să ne odihnim. Eram doi înţelepţi care-şi împărtăşeau experienţa. Ştiam cum trebuie conduşi oamenii.

Apoi Tapoua a intrat fără să bată la uşă.

— Veniţi repede, a spus el, domnul doctor a murit. E o încăierare mare.

Se întâmplase la Mahanantoa, sat cu ai cărui locuitori

Dubois urma să se întâlnească pentru prima oară.

Maşina nu avea benzină. Peyrole voia să luăm brişcă lui. Eu propuneam să mergem călare. Eram uluiţi, pierduţi.

Până la urmă, am făcut tot drumul pe jos, alergând fiecare cu câte o puşcă în mână. Ne-au trebuit aproape două ore ca să ajungem acolo. Pe drum am întâlnit oameni care ni s-au alăturat. Cei douăzeci de voluntari ai lui Peyrole ne însoţeau. Semănăm probabil cu nişte nebuni, căci băştinaşii în jurul nostru nu spuneau nimic. De câteva ori, Peyrole, care era foarte roşu şi pe care transpiraţia curgea şiroaie, era gata să cadă. Când am ajuns, satul era gol, nu se vedea nimeni nicăieri, nici pe străzi, nici în uşile *faré*-urilor. Era numai soarele care apunea, pe nisipul cenuşiu, şi, în mijlocul micii pieţe neregulate, lângă estrada desfundată, Dubois, întins pe o parte, părea că doarme. Lângă el, în genunchi, Toutepo plângea în tăcere.

Am îngenunchiat alături de el.

Dubois murise. N-a fost nevoie să pun mâna pe el ca să-mi dau seama. Lancea, foarte groasă, aproape, cât un arac, era încă înfiptă în corpul lui. Intrase printre două coaste, în partea stângă, şi probabil că pătrunsese până la inimă. Cursese puţin sânge, care pătase cămaşa şi fusese absorbit de nisip.

Da. Am văzut imediat că era mort. Faţa îi întinerise dintr-odată. E un semn care nu înşală. Părea că doarme, destins, cu o uşoară cută de amărăciune în jurul gurii.

I-am atins mâna caldă încă, apoi m-am uitat la Peyrole.

— Nu-l putem lăsa cu… asta.

Peyrole a făcut „nu” cu capul. M-am ridicat şi am încercat să scot binişor lancea din rană. Avea un fir de sârmă ghimpată. Am tras ceva mai tare. Corpul s-a mişcat. În spatele nostru băştinaşii priveau. M-am uitat la Peyrole, apoi am pus piciorul pe pieptul lui Dubois, chiar lângă rană, şi am tras de lance cu toată puterea. Am simţit cum se depărtează coastele, cum se rupe carnea. Şi cămaşa s-a sfâşiat. Am văzut rana când a ieşit fierul, apoi am văzut apă

şi un cheag negru.

Probabil că totul s-a petrecut foarte repede. I-am dat lancea lui Peyrole, apoi l-am întins pe Dubois pe spate, pe loc drept.

Peyrole examina lancea. M-am uitat şi eu la ea. Era o armă scurtă, groasă, din lemn de tec, cu o lamă grea, destul de bine prelucrată şi a cărei formă sugera o mare cruzime.

Peyrole s-a întors spre băştinaşi:

— A cui este?

— Tara, ne-a răspuns Toutepo, arătând pe armă un inel de sidef foarte vizibil.

Era numele pe care-l aşteptam de două ore şi pe care nimeni încă nu-l pronunţase.

Cu resturile estradei am făcut o brancardă pe care l-am întins pe Dubois. Apoi patru oameni au ridicat-o pe umeri.

Se lăsase noaptea. S-au aprins torţe. Mergeam în rând cu cei care purtau brancarda. Toutepo nu se dezlipea de lângă mine. Ceilalţi ne urmau. Câteodată, un braţ al lui Dubois aluneca şi rămânea atârnat. Noi îl ridicam şi-l aşezam din nou de-a lungul trupului. Mergeam greu. Oamenii de la brancardă se schimbau des.

La un moment dat l-am întrebat pe Peyrole, peste brancardă:

— N-ar fi trebuit să lăsăm pe cineva acolo?

A mormăit:

— Nu e nevoie. Mâine ancheta. Nu vor ajunge prea departe. Dacă se ştie…

Da, se ştia.

În mulţimea care devenea tot mai numeroasă în jurul nostru şi începea să plângă, după moda băştinaşilor, am apucat de braţ pe cineva la întâmplare:

— Du-te repede după *vahine* Katéléné la spital. Condu-o la casa domnului doctor. Dar condu-o, e clar? N-o lăsa singură, m-ai înţeles?

Celălalt a dat din cap în semn că a priceput şi a dispărut.

Nu ştiam cine este. Peyrole mi-a spus:

— Nu fi îngrijorat. Toţi oamenii ăştia ne sunt prieteni.

Apoi a adăugat:

— Nu izbutesc să înţeleg.

Eram prost. Am răspuns:

— Furia, orgoliul.

45

Când am ajuns cu brancarda la Dubois acasă, eram mai mult de-o sută de oameni. Aproape toţi băştinaşii purtau torţe care făceau să danseze umbre uriaşe şi proiectau pretutindeni o lumină arămie învrăjbită, o lumină de măcel.

În timp ce corpul era transportat înăuntru, m-am oprit sub streaşină privind în jurul meu, încercând să regăsesc acele locuri pe care le cunoşteam atât de bine. Nu se schimbase nimic şi lotuşi nimic nu mai era la fel ca înainte. Noaptea era ca de funingine. În grădină, băştinaşii călcau în picioare zarzavaturile. Hamacul gol atârna nemişcat. Doar râuleţul continua să susure în clipele în care, din întâmplare, era linişte.

Numai atunci mi-am dat seama că Dubois într-adevăr murise. Cred că m-am întors spre întuneric, dar n-am avut timp să mă simt emoţionat. Peyrole tocmai ieşea din *faré,* iar primele bocitoare începeau să jelească.

Pentru băştinaşi orice eveniment din viaţă era un prilej de ceremonii. Aveau un fel de geniu instinctiv pentru a le organiza. Cuvântul „a organiza” e de altfel prost ales. Indigenii se adunau toţi la un loc şi trăiau în acelaşi moment aceleaşi emoţii. Tradiţia le dădea un stil.

În seara aceea au trăit şi simţit moartea lui Dubois. Erau toţi împreună, plângeau, cântau, spuneau că am pierdut un bunic. În tristeţea lor, superficială dar reală, se simţeau uniţi în mulţimea pe care o formau, prietenoşi, consolaţi.

Toată noaptea, din toate *faré*-urile de pe insulă, indigenii au venit cu întreaga lor familie, ca să participe la această mare sărbătoare a tristeţii.

Katherine, cei doi Peyrole, Leguen şi cu mine stăteam împreună lângă corpul prietenului nostru, acum spălat şi îmbrăcat în cea mai bună uniformă a lui, dar, spre deosebire de băştinaşi, fiecare dintre noi era singur, iar învălmăşeala de strigăte în mijlocul căreia ne aflam nu făcea decât să ne sporească durerea. Odile Peyrole plângea fără să se ascundă. Katherine, cu faţa împietrită de durere, încerca să se controleze şi acest efort îi dădea un aer dur. Noi, bărbaţii, eram impasibili ca nişte măşti.

Tuturor ne erau greu. Îl iubeam pe Dubois, îl respectam, aveam toţi nevoie de el. Dar mai era ceva: pentru noi, naufragiaţii, supravieţuitorii, el era primul nostru mort. Ne deruta, ne încurca. Cadavrul lui pe această insulă, unde până atunci trăiserăm nemuritori, era o noutate monstruoasă. Această primă moarte era moartea noastră a tuturor. Şi nu eram pregătiţi s-o întâmpinăm.

Către ziuă, ţipetele din jurul *faré*-ului s-au mai rărit. Infirmierele de la spital, aşezate în faţa uşii, adormiseră sprijinindu-se unele de altele şi, aşa cum erau îmbrăcate, în bluze albe de tapa, semănau cu nişte copii. Leguen sforăia din când în când şi sforăiturile îl trezeau. Ceilalţi aveau ochii goi pe feţele marcate de veghe.

M-am ridicat încetişor şi am ieşit păşind peste corpuri. Pretutindeni erau oameni care dormeau. Numai vreo douăsprezece bătrâne şi moaşe, stând pe vine la rădăcina unui pom, continuau să reziste şi, din zece în zece secunde, scoteau în şoaptă, cu încăpăţânare, un strigăt pe care nimeni nu-l auzea.

De jur împrejurul nostru se întindea pădurea, cu copacii spălaţi de rouă, cu ferigile şi cu muşchiul ei, cu păsările care începeau să se trezească, iar dincolo de umbră, la orizont, se zărea printre frunze marea calmă a cărei suprafaţă liniştită renăştea în bătaia soarelui roz.

Am rămas destul de multă vreme în mijlocul acelor trupuri pe care oboseala le doborâse în dezordine, în acel loc unde părea că se dăduse o bătălie, loc plin de amărăciune şi de singurătate, privind cum începe o nouă dimineaţă.

Apoi marea a devenit albastră, soarele a atins marginea munţilor şi deodată ne-am trezit în plină zi. Câţiva bărbaţi au început să se mişte, o femeie s-a ridicat în capul oaselor, a căscat, şi-a masat umerii. Un bătrân s-a ridicat şi a pornit-o încet în direcţia casei.

Aproape imediat, ca şi cum omul acela s-ar fi dus să-i cheme, au apărut nişte bărbaţi. Bourdaroux mergea în fruntea lor. Ajutându-se de pişte prăjini, duceau o greutate foarte mare care-i făcea să se clatine.

În primul moment nu mi-am dat seama ce era. Priveam plin de ură faţa dezagreabilă a lui Bourdaroux care nu venise să privegheze mortul.

În jurul nostru oamenii începeau să se trezească. Câţiva bărbaţi au alergat să-i ajute pe cei care cărau greutatea. Bocetele au reînceput. Bourdaroux se sprijinea într-un baston. Mergea greoi, cu capul în pământ. Când a ajuns la trei paşi de mine, s-a oprit şi m-a privit cu ochii încercănaţi, plini de întrebări. În spatele lui, oamenii au lăsat jos povara pe care o căraseră.

Era un coşciug foarte voluminos, al cărui capac bombat, tăiat dintr-o singură bucată, era împodobit cu o cruce mare de marchetărie, înconjurată de un întreg decor geometric, încrustat în acelaşi fel. Ansamblul era frumos şi avea acel luciu şi acel contur molatic al formelor pe care le întâlneai numai la obiectele fabricate odinioară. M-am uitat la Bourdaroux. Imediat a lăsat privirea în jos:

— O să am destulă vreme să fac altul înainte de a avea nevoie de el, mi-a spus el cu arţag.

Apoi mi-a întors spatele şi a plecat, sprijinit în baston, fără să se uite la mine, fără să dea vreo explicaţie, fără să fi intrat în casă. Singur în fortăreaţa lui, probabil că petrecuse

sute de ore ca să-şi fabrice acest coşciug de prelat sau de prinţ. Cadoul său m-a impresionat în aceeaşi măsură ca şi grosolănia de care dăduse dovadă. În amândouă am văzut o dovadă a prieteniei şi a singurătăţii sale.

După ce Léné a binecuvântat pentru ultima dată corpul, l-am pus pe Dubois în cosciugul lui Bourdaroux şi am prins cu şuruburi capacul împodobit. Apoi, foarte repede şi în chipul cel mai firesc, am făcut o înmormântare frumoasă. Şaisprezece bărbaţi din toate satele l-au dus pe Dubois până la cimitir. Léné mergea în frunte cu cei mai buni cântăreţi de psalmi. Urmam Katherine şi cu mine, împreună cu Odile Peyrole. Peyrole, în uniformă, conducea un grup de patru oameni îmbrăcaţi în pareo, dar înarmaţi cu muschete, care trebuia să dea onorul militar la cimitir. În fine, în urma noastră, în jurul nostru, peste toi, mulţimea curgea ca un râu, urmând albia drumului, adică răspândindu-se în locurile libere sau, dimpotrivă, strângându-se parcă de să se zdrobească în defileuri.

Am parcurs astfel aproape trei kilometri, schimbându-i des pe purtătorii cosciugului. Soarele strălucea orbitor. În depărtare, cineva trăgea clopotul la biserică. Vaietele mulţimii, domolite de oboseală, produceau un zgomot asemănător susurului apei.

Cimitirul era mic de tot, cu faţa spre mare, umbrit de trei cocotieri; pământul era strălucitor de cochiliile albe care-l acopereau.

Toţi cei care au putut s-au strecurat printre morminte. Léné a spus o rugăciune, apoi coşciugul a fost coborât în pământ, în timp ce oamenii lui Peyrole îşi descărcau armele spre cer, iar un puşti emoţionat, căruia Tékao îi dăduse lecţii, suna la o trompetă veche un marş funebru care, brusc, se gâtuia, sfâşietor.

După aceea au fost aduse flori, multe flori, atât de multe încât umpleau mormântul şi de abia dacă au mai putut fi acoperite cu nisip. În zilele următoare, pe măsură ce florile se ofileau, a trebuit să se vânture pământul cu lopata ca să

se umple scobitura în formă de culcuş, care se forma neîncetat.

Da. Noi îl iubeam sincer pe Dubois. Am fi vrut ca amintirea lui să dăinuiască veşnic. I-am construit, cu faţa spre mare, piramida aceea din piatră albă, pe care o cunoşti şi pe care băştinaşii au numit-o imediat *Amintirea lui Dubois.* Dar cine îşi mai aduce într-adevăr aminte de el?

A doua zi după înmormântare, am convocat consiliul şi am cerut o anchetă. Era firesc. La Raevavae nu se făceau niciodată crime. Numai din când în când, foarte rar, câte un omor al cărui autor era imediat cunoscut de toţi şi care nu era, de fapt, decât un fel de duel. Dar, în privinţa morţii lui Dubois, deşi trecuseră două zile, nimeni nu zicea nimic.

Pentru Peyrole şi pentru mine, lucrurile erau clare. Dar crima era atât de monstruoasă, ofensa atât de brutală, încât voiam ca totul să fie dovedit cu probe şi ucigaşul să fie demascat în faţa întregii insule.

Am început prin a identifica arma crimei, care îi aparţinea într-adevăr lui Tara. Apoi, consiliul a constatat că nici acesta, nici alţi locuitori din Mahanantoa nu asistaseră la înmormântare şi nici măcar nu se întorseseră la casele lor.

În sfârşit, am căutat martori care să ne poată spune exact cum se petrecuseră lucrurile.

Dar se părea că nimeni nu ştie nimic. Se petrecuse ceva care se terminase prin moartea lui Dubois. Dar ce anume? Nu izbuteam deloc să precizăm faptele.

Am vrut să-i întrebăm mai întâi pe partizanii lui Dubois, pe cei care se aflau lângă el în momentul acela, dar, ciudat, toţi se împrăştiaseră prin insulă. Unii pescuiau în largul mării, alţii vânau departe de casă. Ne-am gândit că se temeau să nu fie socotiţi, într-un fel oarecare, vinovaţi, şi erau într-adevăr răspunzători fiindcă, fără ajutorul pe care i-l dădeau în batjocură, Dubois n-ar fi putut da o asemenea amploare campaniei sale. Ne-am străduit din răsputeri să ne apropiem de ei, să-i liniştim. Am fost dezamăgiţi. Într-adevăr, nu se gândeau decât cum să se dezvinovăţească.

Nu văzuseră nimic clar. Izbucnise o ceartă mare între ei şi oamenii din Mahanantoa şi Dubois murise din cauza asta. Dar, ocupaţi să-l apere, nu văzuseră de la cine pornise lovitura. Nu aveam decât să-l întrebăm pe Toutepo, care nu se bătuse şi văzuse cu siguranţă totul.

Toutepo nu era tocmai la fel ca toată lumea. În seara crimei, Katherine, înainte de-a se întoarce ca să-l privegheze pe Dubois, îl dusese pe băiat la spital şi îi administrase un calmant. După aceea se luptase ca să-l ţină în viaţă. Vreau să zic că, dacă nimeni nu s-ar fi ocupat de el în momentul acela, Toutepo s-ar fi lăsat să moară. Cu toată tristeţea şi cu tot surplusul de muncă pe care i-l aducea acum absenţa lui Dubois, Katherine îl hrănise şi veghease asupra lui. El o urma peste tot în tăcere, fugind după ea imediat ce n-o mai vedea, liniştit, aproape absent îndată ce era din nou lângă ea. Când am vrut să-l interoghez, Katherine m-a avertizat că nu voi scoate mare lucru de la el. Băiatul tremura, se bâlbâia, dar s-a străduit să ne ajute. Discuţia noastră a fost lungă şi crudă. Katherine nu l-a părăsit nicio clipă. Eu eram cu Peyrole. Voiam amândoi să ne facem datoria, dar nicicând n-am simţit mai mult ca atunci cât de zadarnice erau eforturile noastre. La urma urmei, crima era atât de clar semnată! Din frânturile de fraze smulse lui Toutepo, am făcut o sinteză care mi s-a părut coerentă.

Dacă-ţi aminteşti, băiatul îl admira cu pasiune pe Dubois. Aflând că acesta din urmă avea intenţia să ia cuvântul la Mahanantoa, feuda lui Tara, n-a putut rezista admiraţiei: renunţând să mai îngrijească de cai, în ciuda conştiinciozităţii sale, a dat fuga la locul întrunirii.

Întâlnirea avea loc acolo unde găsiserăm corpul. Estrada era montată. Mulţi băştinaşi care nu erau din Mahanantoa, o înconjurau, cântând din gură şi la diverse instrumente. Fără să-i fi spus nimic lui Dubois, aduseseră toţi bâte ca să se apere în caz de încăierare. Cel puţin aşa spuneau ei. Dar toţi credeau că încăierarea era iminentă, pentru că

majoritatea partizanilor lui Dubois veneau în ziua aceea din Vaiuru şi din Matotea, sate care nu fuseseră satisfăcute de felul în care rezolvaserăm cazul Poumi. Voiau să se răzbune? Voiau într-adevăr să-l apere pe Dubois? În orice caz, erau foarte numeroşi.

La început rezervaţi, locuitorii din Mahanantoa li s-au alăturat acestora în cele din urmă. Atunci Dubois a început să vorbească. Toutepo ne-a spus că îl găsise nobil şi drept. În ce mă priveşte, socoteam că era o întrunire ca oricare alta şi că lucrurile ar fi putut să se termine ca de obicei printr-o glumă, dacă n-ar fi fost încordarea care se crease de la început şi mai ales dacă n-ar fi fost de faţă Tara.

Căci Tara a apărut, întorcându-se de la vânătoare, înarmat până-n dinţi, însoţit de oamenii lui, care duceau doi porci ucişi…

Asta mi s-a părut prea cusută cu aţă albă. Tara nu se putea să nu ştie că Dubois urma să vină acolo. Atunci, de ce alesese tocmai ziua aceea ca să meargă la vânătoare?

Tara a făcut la început pe miratul. Apoi s-a oprit în faţa estradei, înconjurat de partizanii săi. A început să-şi bată joc de Dubois, în franceză şi nu în tahitiană, dar fără răutate, după câte mi s-a părut. Era normal, de altfel. Era la el acasă, tânăr, voinic, încărcat de vânat savuros. Putea să se amuze. Dubois i-a răspuns pe acelaşi ton, în tahitiană. În anumite zile era în mare vervă. Şi apoi, contactul mulţimii te îmbată. Ştiu prea bine cum se întâmplă în situaţii de-astea.

Pe scurt, la început totul s-a desfăşurat în mod paşnic, dar Dubois socotea că trebuie să apere o cauză dreaptă, iar Tara, care de altminteri nu se credea vinovat de nimic, avea o reputaţie de susţinut. Deodată s-a supărat. A început să-l insulte pe Dubois, apoi l-a provocat. Să se întreacă cu arcul, cu lancea, cu cuţitul sau la trântă. Dubois s-a mulţumit să râdă. Atunci, ca să arate care e diferenţa dintre un bărbat adevărat şi un moşneag, Tara a început să arunce săgeţi spre cer, să-şi înfigă lancea în trunchiurile

cocotierilor, să se bată cu pumnii în piept. Într-un cuvânt, s-a purtat ca un nebun sau ca un om foarte mânios.

Cu toate acestea, a reuşit să se calmeze. Dar în jurul estradei toţi erau încordaţi. Temându-se de un atac, partizanii lui Dubois scoseseră bâtele. Imediat, locuitorii din Mahanantoa s-au dus şi ei să şi le caute pe ale lor. Era gata să se încingă o încăierare generală. Poate tocmai asta l-a calmat pe Tara.

Atunci a intervenit Bourdaroux. Nu ştiam că asistase şi el la scenă. Nu-mi spusese nimic când venise să aducă cosciugul şi nu mă gândisem nici eu să-l întreb. Cum aş fi putut să-mi închipui că, imediat după discuţia noastră de la prânz, când îl lăsasem aproape sufocat de furie şi de frică, el se dusese până la Mahanantoa? Cum aş fi putut bănui că acest om, care îi dispreţuia pe toţi semenii lui, avea să-şi dea osteneala să asiste, printre băştinaşi, la o întrunire electorală? Totuşi, Toutepo era categoric: Bourdaroux se afla acolo şi încercase să întrerupă adunarea, făcând apel la Tara ca şi la Dubois.

Avea dreptate, dar nimeni nu-l ascultase. Lumea nu era obişnuită să-l vadă departe de atelierul lui. Şi nici nu-l iubea. În plus, spiritele erau prea înfierbântate. Tara era la el acasă. Dubois socotise probabil că era pe cale să câştige. Au reînceput să se ia peste picior, cu ironii din ce în ce mai înţepătoare şi din nou Tara s-a înfuriat.

La un moment dat, l-a insultat pe Dubois făcându-l impotent, adăugând că un impotent nu are dreptul să comande. A fost rostit numele lui Katherine.

Pentru mine lucrul acesta n-a avut niciodată vreo importanţă. Băştinaşilor, ca şi ţăranilor, ca tuturor celor a căror muncă este solitară, le place să observe, să comenteze. Ştiam că circulau tot felul de poveşti pe socoteala fiecăruia dintre noi. Mie nu-mi păsa. Dacă-ţi spun că-n ziua aceea a fost rostit numele lui Katherine, o fac pentru că, aflând lucrul acesta, aş fi simţit vreo ciudă sau mânie. Îţi spun pur şi simplu pentru că, pentru mine, asta

explica purtarea lui Toutepo şi modul cum s-au desfăşurat evenimentele.

Adu-ţi aminte: Katherine l-a descoperit pe Toutepo, l-a adus la noi acasă, mi-a cerut să mă ocup de el. Toutepo este oarecum fiul lui Katherine şi al lui Dubois. În ziua aceea, din cauza lor, el şi-a pierdut capul. Uitând de naivitatea şi de timiditatea lui, a urcat pe platformă lângă Dubois şi i-a ţinut piept lui Tara. Mult mai târziu mi-a spus că *văzuse* clar ce era de datoria lui să facă. Era indignat, se simţea nefericit, înţelegi? Dar mai cu seamă *vedea* care îi era datoria. Asta era Toutepo.

În liniştea pe care o provocase intervenţia lui, fiindcă pentru toată insula el nu era decât un puşti stângaci şi tăcut, i-a strigat lui Tara că ar trebui să-i fie ruşine să vorbească astfel. Că valoarea unui om se apreciază după faptele lui şi că faptele lui Dubois erau bune, în timp ce ale lui Tara erau rele. I-a reproşat desfrâul, brutalităţile, accesele de mânie, amorul propriu, amenzile pe care le lua pentru sine însuşi şi, amintindu-şi poate de discuţiile pe care le avusesem cu Katherine, a încheiat spunând că, dacă fidjienii se vor răscula într-o bună zi, se va şti cine e vinovat de răzvrătirea lor.

Tara a scos un urlet. Urletul acesta şi tot ce am povestit până acum au fost confirmate de zece mărturii. Strigătul acesta a declanşat toată încăierarea. A început e bătălie generală. Oamenilor din Mahanantoa le era ruşine pentru Tara. Oamenii lui Dubois ştiau că vorbele rostite nu puteau fi înghiţite de nimeni. Lupta era singura ieşire.

Totul a degenerat repede într-o adevărată nebunie. Poate că erau acolo două sute de inşi care se băteau. Platforma, zgâlţâită din toate părţile, ameninţa să se rupă. Peste tot numai ţipete şi praf. Fiecare nu putea vedea decât pe adversarul său cel mai apropiat.

Pe neaşteptate, o lance, lancea lui Tara, a fost aruncată asupra lui Toutepo, care se uita nemişcat la încăierare. Dubois o văzuse şi se aşezase în faţa copilului.

Cine ţintise, cine o aruncase? Nimeni nu ştia. Toată lumea văzuse traiectoria şi impactul, doar atât. Dar lancea era a lui Tara.

Toutepo se socotea vinovat de moartea lui Dubois. Băştinaşii nu se opuneau acestui fel de a privi lucrurile. Dar Peyrole, Leguen şi cu mine nu eram de aceeaşi părere. Arma îl demasca pe ucigaş, iar povestea era logică. Faptul că nimeni nu văzuse mâna nu avea decât prea puţină importanţă. Pentru că Toutepo era aproape nebun de disperare, ne-am mulţumit să-l ascultăm fără să-i mai punem vreo întrebare. Nu ne spusese că Tara ucisese, dar nu era nevoie. Ştiam tot ce trebuia.

Numai din scrupul, deşi aveam o părere clară, m-am dus apoi să-l interoghez pe Bourdaroux. M-a primit foarte ciudat, în faţa porţii, şi n-a vrut să mă lase să intru. M-a privit cu un fel de ură şi se vedea că băuse, ceea ce m-a surprins. Am crezut că era supărat pe mine, fiindcă-i luasem înapoi puşca furată, şi că resimţea încă umilinţa suferită. M-am străduit deci să adopt un ton împăciuitor, fără să am aerul că-mi cer scuze. Am fost totuşi obligat să-i pun câteva întrebări în legătură cu prezenţa lui. În după amiaza aceea, la Mahanantoa. A început prin a răspunde din vârful buzelor, apoi brusc a explodat:

— Dacă mă socotiţi vinovat, împuşcaţi-mă, fiindcă dumneavoastră sunteţi şeful. Dacă nu, lăsaţi-ne în pace, cu toţi negrii dumneavoastră şi cu consiliu cu tot. O să-l înviaţi pe Dubois, ai? Ai?

Ţipa ca un nebun. Mă gândeam că regretă faptul că nu putuse să împiedice această moarte şi că îi era ruşine fiindcă, eu câteva ore mai înainte, săvârşise o trădare. Fără voia mea, îl plângeam. Dar mă şi dezgusta. I-am declarat rece că nimeni nu-i reproşa nimic şi că nu mă interesa decât rolul lui Tara. Atunci mi-a confirmat, în silă, că acesta din urmă era în prada unei furii violente. După aceea, fără să mai adauge un singur cuvânt, fără să zică măcar la revedere, mi-a închis uşa în nas.

Nu-i ceream mai mult. Convins, din acest moment, că-l cunosc pe vinovat, i-am relatat discuţia lui Peyrole. Peste o săptămână, după ce consiliul l-a declarat vinovat iar Léné a aruncat asupra lui anatema, am pus mâna pe Tara, care ne-a fost predat de unul dintre oamenii săi.

Aici trebuie să mă opresc. Nu caut nicio scuză, dar am dreptul să mă explic în întregime. Am acţionat în mod cinstit. În ciuda faptului că primele mele bănuieli erau aproape nişte certitudini, am căutat indicii, mărturii. Le-am găsit, în număr mare şi concordând unele cu altele. Nimic nu stârnea vreo bănuială în povestea asta. Însuşi caracterul lui Tara era potrivit pentru această crimă. Eram tânăr, desigur, şi adânc tulburat de moartea lui Dubois, dar îţi repet, am lucrat cinstit. Ca şi Peyrole, ca şi Leguen. E foarte important, ca să înţelegi ceea ce urmează.

Tara a fost curajos. Când l-am prins, a declarat că a avut totdeauna respect pentru Dubois şi că n-a vrut să-l omoare. Apoi a refuzat să răspundă la întrebările noastre. Am socotit că declaraţia lui este o recunoaştere a vinovăţiei. Nu ştiam oare că prietenul nostru murise acoperindu-l pe Toutepo cu trupul său?

Am convins, consiliul, am pronunţat sentinţa şi pedeapsa a fost executată. Tara a fost împuşcat. Primul condamnat la moarte ai Lumii Noi.

Bineînţeles, era nevinovat. Ai ghicit. Tu care mă citeşti, tu care ai primit piesele dosarului, reci, seci şi colbăite, aşa cum ţi le-am adus eu, fără să le pot da acea scăpărare a vieţii, care face uneori lucrurile atât de greu de distins.

Da, Tara era nevinovat. Când am aflat adevărul, am tremurat zile şi nopţi la rând, pentru că îl trimisesem la moarte pe nedrept.

Astăzi, cu detaşarea bătrâneţii, nu-mi mai reproşez atât execuţia cât greşeala. Tara era un adevărat vinovat. Dacă nu comisese crima asta, comisese în schimb altele. Era răspunzător de disperarea şi de moartea a treizeci de fidjieni. Purta în sine o forţă oarbă care nu putea duce decât

la catastrofă. Chiar dacă, în momentul pronunţării sentinţei, nu-şi meritase încă condamnarea, fiecare dintre locuitorii insulei, fie el băştinaş sau european, era în sinea lui de acord să-l considere periculos, supărător.

Or, moartea lui Dubois cerea răzbunare. Ce victimă mai bună îi puteam oferi? Da, moartea lui Tara a fost bună pentru insulă şi n-o reneg.

Ceea ce nu-mi iert, ceea ce nu-mi voi ierta niciodată, e faptul că m-am înşelat, că n-am bănuit nimic, că n-am hotărât în cunoştinţă de cauză.

Eroarea nu e niciodată o scuză. Dar pentru cine a acceptat să fie răspunzător în numele celorlalţi, pentru cine este ascultat, onorat, ea este cea mai gravă, cea mai degradantă dintre greşeli.

46

Fără Toutepo n-aş fi aflat niciodată adevărul, şi n-aş mai fi ceea ce sunt. Aşa cum ţi-am spus, eram împăcat cu mine însumi, nu-mi puneam niciun fel de întrebare în legătură cu acest caz. Socoteam că se făcuse dreptate şi că totul se purificase.

Şi, întrucât doi oameni pe care-i stimam muriseră, fiindcă, după executarea pedepsei, puteam confunda în tristeţea mea victima cu asasinul, voiam să termin foarte repede şi pentru totdeauna cu această aşchie înfiptă în noi pe care o reprezentau fidjienii.

Problema aceasta mi-a dat multă bătaie de cap.

A trebuit mai întâi să-l conving pe Loualala. I-am arătat că, rămânând numai ei între noi, compatrioţii săi nu se vor amesteca niciodată cu ceilalţi locuitori ai insulei, că vor fi mereu o ameninţare, o tentaţie şi totodată o ţintă, şi că, din cauza aceasta, în orice moment se putea întâmpla orice.

I-am explicat şi că, fiind de acum încolo singuri pe lume, trebuia să ne unim în loc să ne situăm pe poziţii opuse. În sfârşit, i-am împărtăşit năzuinţa mea, care a devenit Ideea, şi i-am promis că toţi ai lui erau necesari realizării acesteia.

Am încheiat propunându-i un târg: sau fidjienii, bizuindu-se pe sprijinul şi pe protecţia mea, se vor asimila populaţiei, sau se vor stinge, în cele din urmă, în jurul marelui *faré,* sufocaţi de ura insulei.

Eram singuri, cu faţa spre mare, la marginea pădurii, pe

colina aceea care domina Matotea, foarte aproape de stânca sub care mă adăpostisem în timpul ciclonului, în ziua sosirii mele la Raevavae.

În timp ce mă asculta, Loualala privea marea şi împletea maşinal trei fâşii de frunze de bananier. Faţa lui era tristă şi demnă. Cum îi vorbeam în engleză şi cum sărăcia vocabularului meu îmi îngreuna exprimarea ideilor abstracte, nu eram sigur că mă înţelege.

Când am tăcut, a continuat o vreme să privească marea, fără să facă vreo mişcare. Apoi, ca şi când s-ar fi trezit, s-a uitat la împletitura pe care o ţinea în mână, a aruncat-o departe şi s-a întors spre mine:

— Între noi şi oamenii aceştia sunt multe diferenţe, mi-a spus el blând. Limba, hrana, obiceiurile, *faré*-urile, vapoarele… Şi a curs mult sânge. Ce ne propui tu înseamnă oricum moartea. Sau dispărem, sau devenim alţii, din moment ce nu ne dai dreptul să slujim tradiţiile care ne fac să rămânem noi înşine, fii şi nepoţi ai părinţilor noştri. Morţi în schimbul altor morţi, merită oare să ne dăm osteneala să alegem?

— Nu mai vreau morţi, am spus eu, deşi îl înţelegeam. Vreau viaţă pentru voi. Şi pace.

Faţa i s-a deschis într-un zâmbet foarte calm, foarte inteligent, pe care îl văd încă şi astăzi:

— E acelaşi lucru. Dar am încredere în tine. Ştiu acum că eşti drept şi că vrei binele. Aşa va fi cum spui tu. Bărbaţii din neamul meu au femei de aici. Toate pântecele acelea fac copii. Copiii trebuie să fie aici la ei acasă. Pentru ei, vom face aşa cum vrei tu. Vom muri.

— O să-i învăţaţi să sculpteze lemnul de cocotier, să cultive pământul, ca la *faré*-ul cel mare şi să danseze cum dansaţi voi, i-am spus eu ca să-l consolez.

— Bine, mi-a răspuns el ridicând bărbia. Raevavae va fi pământul lor, Raevavae îi va învăţa… Noi învăţăm acum limba ta, vom învăţa şi obiceiurile locului.

Din fericire, mulţi dintre oamenii lui Loualala erau mai

puţin puri decât el. Când s-au risipit în satele nevestelor lor, după ce *faré*-ul cel mare a fost ars şi gardul dărâmat, ei au uitat să mai fie fidjieni, pentru a deveni umani. Pentru a-şi face loc în comunitatea respectivă, şi-au arătat talentele de marinari şi de agricultori. Au început să vorbească limbile noastre şi şi-au schimbat numele, dar au adus totodată insulei iscusinţa lor în diferite meşteşuguri, un anumit stil, un simţ al concurenţei foarte viu şi, ceea ce constituie poate lucrul cel mai important, un fel de a gândi puţin diferit, care a distrus pentru totdeauna unanimitatea comodă din Raevavae.

Loualala a poruncit şi a condus risipirea poporului său. Apoi, când a văzut familiile instalate, pe punctul de a fi acceptate, celibatarii pierduţi în mulţime şi bătrânii resemnaţi, a dispărut. A împrumutat într-o zi un mic *pahi* şi a plecat singur în larg, la pescuit. Nu i s-a mai dat niciodată de urmă. Va fi încercat oare să ajungă la cei din neamul lui, pe care-i părăsise la mii dă mile? Se va fi rătăcit? Va fi naufragiat? Marea era foarte liniştită, iar el nu-şi luase niciun fel de provizii. Dar anticipez.

După ce l-am convins pe Loualala, am fost nevoit să conving insula. Amânasem alegerile din cauza înmormântării şi a execuţiei. Am profitat de situaţie pentru a lămuri pe fiecare membru al consiliului în parte. Voiam ca fidjienii să dispară ca atare, poate să moară, ca să trăiască. Am devenit abil, insistent, convingător.

Mi-a venit foarte greu să ajung la o concluzie. Pretutindeni mă loveam nu de rea-voinţă şi nici pe departe de opoziţie făţişă, ci din nou de-o indiferenţă totală. În consiliu nu eram contrazis: pur şi simplu nu eram ascultat.

Din nou, Maï a fost cel mai sincer:

— Dacă ne lăsai să facem cum voiam noi, mi-a spus el cu un surâs ironic, totul s-ar fi terminat de multă vreme şi nici n-ar fi fost mai mulţi morţi, fiindcă morţii te sperie atâta. I-am fi omorât pe loc pe cei mai răi, ceilalţi s-ar fi predat, i-am fi bătut puţin şi apoi am fi dat totul uitării. Doar nu

suntem sălbatici! În rest, ai dreptate…

Din plictiseală sau din amabilitate, ceilalţi au hotărât, în fine, să mă lase să acţionez cum credeam eu de cuviinţă.

Când le-am propus totuşi să patronăm, toţi împreună, candidatura unui fidjian care să-l înlocuiască pe Tara, au fost pe punctul de a se răzvrăti. Dar, aşa cum îţi spuneam adineauri, problema nu-i atingea direct şi nici nu-i interesa. Dacă îmi făcea mie plăcere…

Loualala a refuzat categoric şi mi-a prezentat pe unul dintre compatrioţii săi, care se numea Vaiuli, asigurându-mă că va fi cel mai potrivit pentru rolul pe care i-l ofeream. Era un bărbat între două vârste, puţin cam lent, cam adormit, amabil şi dornic să facă treabă bună.

A fost ales fără entuziasm, la Mahanantoa, ai cărui locuitori au crezut că le fusese impus – ceea ce era adevărat – ca să-i obligăm să-şi arate supuşenia şi ca să-i pedepsim pentru uciderea lui Dubois – ceea ce era fals. Apoi, lumea s-a obişnuit cu el; nimeni nu l-a considerat niciodată ca pe un om însemnat, ci mai degrabă ca pe un intermediar comod; de aceea a şi fost reales cu regularitate până la marea noastră călătorie. Ca membru al consiliului, a fost un reprezentant al populaţiei sârguincios dar neglijabil, pe care îl tratam cu puţină dezinvoltură, dar pe care, cu timpul nu se putea să nu-l stimăm.

În parte datorită lui fidjienii au putut să se împrăştie în insulă, ca drojdia în aluat, amestecându-se cu ea, pierzându-se în ea, ajungând un element invizibil dar fără de care ea ar rămâne un lucru inert.

Fără fidjieni, Raevavae ar fi rămas pentru totdeauna un colţ de lume paşnic, încrezător, fericit. S-ar fi ridicat din ea cel mult câţiva amatori luminaţi. Dar nu ar fi atins niciodată acel grad de încordare care permite înfăptuirea unor lucruri măreţe.

Noii cetăţeni, oricât de pierduţi ar fi fost printre băştinaşi, aveau un loc de câştigat, o reputaţie de apărat. De acum înainte asemănători nouă, înzestraţi cu nume noi, îmbrăcaţi

în veşmintele noastre de tapa, hrăniţi cu mâncărurile noastre, ei rămâneau totuşi deosebiţi şi ştiau că un fleac putea demasca şiretlicul la care ne pretam cu toţii.

Pentru ca atunci să nu apară goi goluţi, dar şi din satisfacţie personală, au vrut să fie cei mai buni dintre cetăţenii insulţi Raevavae.

Cum nu mai aveau nicio tradiţie pe care să se bizuie, ne-au ascultat şi ne-au imitat mai bine ca oricine. Ei cei dintâi au construit *faré*-uri din piatră după modelul spitalului şi al casei Marinei. Ei cei dintâi au încercat, ca Leguen, să facă o selecţie chibzuită a animalelor de muncă. Nevestele lor erau mai curate, mai atente. Copiii lor aşteptau totul de la şcoală.

Nu toţi au reuşit. Străduinţa nu este totdeauna suficientă. Dar, prin această încordare pe care şi-o impuneau, au introdus, în concertul lipsit de griji al insulei, o notă distonantă, au provocat concurenţa, au trezit vocaţii. Da, într-adevăr ei au fost drojdia mea.

Diplomaţia pe care am desfăşurat-o ca să ajung la acest rezultat m-a absorbit mai mult decât îţi pot spune. Când povesteşti aşa, repede, totul pare simplu, uşor. În realitate, mi-au trebuit multe demersuri, multe insinuări calculate. Asta explică de ce, în lunile care au urmat după moartea lui Dubois, nu m-am ocupat de nimic altceva, nu am luat seama la nimic altceva.

Nici măcar la Toutepo.

Totuşi, Toutepo era nenorocirea insulei. Se socotea răspunzător de dispariţia lui Dubois şi poate şi de cea a lui Tara. Fiindcă el trăia, iar ei amândoi muriseră. După primele zile pe care le-a petrecut la spital, sub supravegherea lui Katherine, a rămas multă vreme bolnav, fără ca eu să observ lucrul acesta. Cu blândeţe, dar cu încăpăţânare, declarase într-o zi că nu mai avea nevoie de îngrijiri şi că îşi putea relua viaţa normală.

Cu toate mustrările soţiei mele, s-a întors într-adevăr în *faré*-ul nostru şi şi-a impus, fără să-şi calce vreodată

hotărârea, să urmeze în fiecare dimineaţă cursurile şcolii şi să-mi îngrijească în fiecare seară caii.

Katherine mi-a vorbit despre el de mai multe ori. N-am auzit-o. Disperarea lui mi se părea exagerată şi, ca să fiu sincer, nesăbuită. Pentru mine, de altfel, el nu era decât un copil prea frumos, sortit de la naştere să fie nefericit. Viitorul fidjienilor mi se părea mult mai important şi, fără milă, îl izgoneam cu o ridicare din umeri dintre preocupările mele.

Totuşi, într-o după-amiază, fără îndoială pe vremea când politica mea, prinzând viaţă, începea să mă absoarbă mai puţin, m-am ciocnit de el în poarta grajdului şi dintr-odată *l-am văzut.*

Era atât de slab, atât de blând, atât de descumpănit, încât m-am speriat. Imediat i-am interzis să se mai ocupe de cai, i-am poruncit să se odihnească şi m-am dus să-i împărtăşesc lui Katherine descoperirea pe care o făcusem, dar acum a fost rândul ei să ridice din umeri.

Atunci n-am făcut nimic altceva. Dar, de mai multe ori, m-am surprins cu mirare gândindu-mă la el. Îl urmăream, îl observam, îl supravegheam. Nemaiavând acum nicio treabă, nu se mai despărţea de noi decât pentru a se duce la şcoală. Când era lângă noi, se strecura în ungherele întunecoase, se aşeza jos lângă ziduri şi stătea aşa, nemişcat, până când Katherine îl striga ca să-l oblige să mănânce.

Frumuseţea lui aproape animală nu mai era atât de perfectă, dar în locul ei apărea o distincţie rară la o fiinţă atât de tânără. Faţa îşi schimba expresia. În privirea lui, altădată naivă şi supusă, ardea acum, din pricina violenţei, o concentrare sălbatică.

Mi-a stârnit milă şi frică. Am vorbit din nou cu Katherine despre el. La urma urmei, acum ea era doctorul nostru. A ridicat din sprâncene, a strâns din buze:

— Am încercat tot, am luat totul în consideraţie. Vindecarea lui depinde numai de el...

A ezitat, a fost pe punctul de a pleca, apoi s-a întors spre mine, demnă:

— ...Poate că mă înşel. Poate că nu ştiu să văd.

Am luat-o de braţ cu prietenie. Katherine s-a muiat, apoi a clătinat din cap, redevenind stăpână pe ea:

— E groaznic să fii ca Dumnezeu, să nu mai ai pe nimeni care să te sfătuiască, mi-a spus ea râzând scurt.

Apoi şi-a tras încetişor mâna şi a plecat. De atunci n-a mai abordat niciodată acest subiect nici cu mine şi cred că nici cu alţii. Dar, fiindcă o iubeam şi fiindcă nu puteam face nimic pentru ea, am văzut-o cufundându-se încet, dar în fiecare zi tot mai mult, în lumea singuratică a responsabilităţilor neîmpărtăşite, închizându-se la tot ce nu era meseria ei, gata să ţină contabilitatea fiecărui minut pierdut în altă parte decât la datorie, să numere fiecare slăbiciune, fiecare greşeală, mereu mai încordată, mereu mai grăbită pe măsură ce devenea mai fragilă şi pe măsură ce ideea morţii ei era mai plauzibilă, cu gestul scurtat de oboseală, vorbind puţin, atentă, o, dar cât de atentă! — numai la ceea ce ajunsese esenţial pentru ea, prizonieră a unui univers în care curând nici copiii, nici eu n-am mai putut pătrunde.

A murit la patruzeci şi nouă de ani, epuizată. Nu mi-a spus nimic. Nu mai ştia să vorbească despre ea însăşi. Pregătise, singură, cinci medici şi doi chirurgi. Aşa cum ştii, a scris un volum în care sunt consemnate toate reţetele pentru fabricarea medicamentelor cu mijloacele pe care le aveam atunci la dispoziţie.

În acest scop, a învăţat singură chimia şi botanica. A format mai mult de doisprezece farmacişti şi nu mai ştiu câte infirmiere.

Katherine n-a vrut niciodată să se odihnească. Într-o zi, s-a întors acasă spre ora zece dimineaţa şi s-a culcat. Sunt sigur că îşi ştia sfârşitul aproape. La ora patru era moartă. Anunţat către prânz, venisem şi eu şi-i ţineam tovărăşie. Stătea nemişcată, liniştită, împăcată. Foarte încet, aproape

în şoaptă, spunea fleacuri care o făceau să surâdă stins. Părea fericită că ne vede pe toţi trei lângă ea. Faţa îi era destinsă. Părea întinerită. Voiam să sperăm. Totuşi, la ora patru, fără un gest, a încetat să mai trăiască. Cred că era fericită simţind că moare, ca să se poată în sfârşit odihni. Suflet de fier.

Dar toate acestea s-au întâmplat mult mai târziu, după călătoria cea mare. Toutepo s-a însănătoşit. Într-o zi, mi-a trimis vorbă prin Tapoua că doreşte să trăiască singur câtăva vreme şi că îşi va construi o colibă în pădure, într-un loc mai izolat, între casa noastră şi şcoală. N-am făcut nicio obiecţie şi l-am însărcinat pe tatăl tău să-i ducă în fiecare zi mâncare. Tatăl tău, ca şi maică-sa, avea multă seriozitate şi simţul devotamentului. Niciodată n-a tras chiulul. Eu nu mă amestecam deloc în treaba asta şi, din când în când, făceam în aşa fel încât să-l întâlnesc pe cel pe care în glumă îl numeam pustnicul, fiindcă gluma este un mijloc eficient de a ocoli problemele.

Toutepo progresa încet la şcoală, dar Tékao şi Noemié erau mulţumiţi de el. Învăţa greu, dar nu uita niciodată ceea ce ajungea să ştie. Nu căuta să afle ce nu-l interesa, dar asta nu avea nicio importanţă, căci, încă de multă vreme, ca şi acum, hotărâserăm să-i lăsăm pe elevi să-şi aleagă ei înşişi materiile pe care vor să le înveţe, noi preocupându-ne mai degrabă să trezim vocaţii decât să organizăm concursuri.

Lui Toutepo îi plăcea mai cu seamă Biblia. Se apucase într-adevăr s-o citească în ziua când Noemié, ca să-i răsplătească eforturile, îi dăduse un exemplar negru cu tranşă roşie. Foarte repede a ajuns să ştie pe de rost pasaje din ce în ce mai numeroase. Nu mai vedea lumea decât prin prisma Bibliei. Când treceam, după-amiaza, prin faţa colibei lui, eram sigur că-l voi găsi singur, cufundat în lectură.

Faţă de mine avea o atitudine stranie – nu de teamă, nu i-a fost niciodată teamă de nimeni şi de nimic – dar de

rezervă şi parcă de *aşteptare.*

Nu sunt nici timid, nici exagerat de sensibil, dar faţă de Toutepo nu m-am simţit niciodată cu adevărat degajat. Nici chiar astăzi, la vârsta pe care o am şi după ce trecutul a fost cum a fost, nu reuşesc să fiu cu totul natural. Când par că sunt, atunci mă controlez cel mai mult. E de ajuns să mă destind ca să încep să fiu răutăcios, să-mi bat joc de sfântul nostru şi să am chef să-l ocărăsc. Nu ştiu de ce sunt aşa, dar aşa sunt eu.

În tot cazul, privirile acestui copil pe jumătate întins în coliba lui mă stânjeneau. Îţi poţi închipui aşa ceva? Adolescentul ăsta slăbănog, care mă privea şi părea că mă cântăreşte, că mă judecă... Într-o zi, m-am apropiat de el şi i-am spus:

— Ce e?

M-a privit de jos în sus, cu capul puţin strâmb, cu spatele rezemat de peretele de cocotier, cu trupul de-abia ascuns într-un vechi pareo, cu genunchii depărtaţi, cu picioarele răsucite astfel încât i se vedeau tălpile albe. Şi zâmbea misterios, cu acea reţinere care îi era caracteristică.

Cunosc, am cunoscut mulţi indigeni. Ştiu că, la fel ca şi copiilor, le plac secretele şi riturile. Dar zâmbetul lui Toutepo nu era de felul acesta. El ştia ceva ce nu-mi puteam închipui, ceva care pe mine mă nelinişte a iar pe el îl făcea să surâdă.

Am repetat mai aspru:

— Ce e?

Cu mâna lui lungă, mi-a făcut semn să mă aşez jos. Cred că m-am uitat în jurul meu înainte de a da curs invitaţiei. M-a privit o clipă cu ochii lui de femeie, căutându-şi cuvintele, apoi mi-a spus:

— Tu eşti puternic. Nu înţelegi de ce te privesc şi asta te înfurie. Înainte era un lucru pe care nici eu nu-l înţelegeam. Numai un singur lucru, şi aveam impresia că nu mai înţeleg nimic. Eu nu sunt ca tine. Am căzut bolnav. Din fericire, Dumnezeu m-a ajutat. Acum m-am făcut bine. Dumnezeu

mi-a vorbit. Aici…

Cu palma lui mov îşi mângâia Biblia neagră cu tranşă roşie. Nu-l înţelegeam. Am spus, fără mânie, căci mânia stârneşte râsul:

— Despre ce-mi vorbeşti?

— Despre moartea lui Dubois, mi-a răspuns el liniştit. Tu spuneai: Tara l-a omorât, Tara trebuie să moară. Eu credeam că ştii. Toată lumea la Raevavae ştie. Tu de ce n-ai fi ştiut? Mă gândeam că spuneai aşa, pentru că Tara era rău şi pentru că Bourdaroux este *farani.* Toată lumea gândeşte aşa. Dar tu eşti un bărbat de seamă, bărbatul lui *vahiné Katéléné*. Nu-mi plăcea să te văd minţind. Nu te înţelegeam. Dacă mi-ai fi cerut, aş fi vorbit. Eu am văzut. Dar tu nu mi-ai pus niciodată întrebarea care trebuia. Cum să ştiu dacă voiai să asculţi adevărul? Nu mai înţelegeam nimic. Dar Dumnezeu m-a vindecat şi am înţeles. Tu te înşelai. Dumnezeu a vrut aşa. El nu te-a lăsat să rosteşti cuvintele care te-ar fi lămurit. Trebuia ca tu să te înşeli pentru ca Tara să piară, căci Dumnezeu a spus…

Şi-a luat Biblia, care s-a deschis singură la o pagină cu colţul îndoit, pe care o recopiez, fiindcă, după aceea, i-am cerut să-mi spună de unde era. Era din partea a doua a Cărţii Regilor, la domnia lui Manase. Acolo stă scris:

„…Atunci Iehova a grăit prin gura slujitorilor săi, profeţii; Voi azvârli rămăşiţele moştenirii mele, le voi lăsa în mâinile duşmanilor lor, să fie jefuite şi prădate de toţi duşmanii lor fiindcă au făcut ce nu-mi place şi mi-au stârnit mânia…”

Asta mi-a citit Toutepo, foarte rar, dar fără să ezite, căci ştia pasajul pe de rost. Când a terminat şi-a ridicat ochii spre mine cu un zâmbet sincer, fericit:

— Tara era moştenirea lui Iehova, ca toţi oamenii. Dar Tara era neîndurător. A ţinut prizonierii în sclavie şi i-a lăsat să moară. El se temea de Dubois pe care Dumnezeu îl iubea. Tara i-a displăcut lui Dumnezeu. Bourdaroux a vrut să-l omoare pe Toutepo, dar Bourdaroux e nebun, iar Toutepo nu e nimic. Două unelte ale lui Dumnezeu. Tara nu

era nebun, iar Dubois a murit pentru ca, trimiţându-l la moarte pe Tara, tu să împlineşti voia Domnului.

Acest exerciţiu logic m-a uluit. Fără să mă uit la Toutepo am repetat:

— Daci Tara n-a ucis pe nimeni? Şi Bourdaroux, vrând să te lovească pe tine, l-a ucis pe Dubois? Aşa e?

— Dar ţi-am spus-o! mi-a răspuns categoric Toutepo. Şi aşa e cu-adevărat. Ce este, este. Eram trist pentru tine, pentru Dubois şi chiar pentru Tara. Şi el era bun câteodată. Era un bărbat foarte puternic. Ar fi putut să moară la adânci bătrâneţe. Dar Dumnezeu n-a vrut aşa. Noi suntem în mâna Lui ca insula în mare.

— Îţi dai seama? am întrebat eu.

S-a uitat la mine cu ochii lui foarte frumoşi şi încrezători:

— Da.

Nu mai avea nimic de adăugat. Totuşi am insistat:

— Şi toată lumea ştia ce mi-ai spus acum?

— Da.

— Şi nimeni nu mi-a spus nimic?

— De ce-ar fi făcut-o? Tara era supărător, ştii bine, iar Bourdaroux este *farani.* De acelaşi sânge cu tine. Oamenii au socotit că tu eşti înţelept.

— Şi tu?

— Dumnezeu mi-a vorbit, a spus el sever.

Uluit, m-am ridicat şi am plecat, făcând cu mâna un mic gest de rămas bun.

47

Ceea ce ţi-am povestit acum n-am spus niciodată nimănui. Toutepo a tăcut şi el. Şi nimeni n-a făcut niciodată aluzie, în faţa mea, la cele întâmplate. Asta-i situaţia. Când voi fi mort şi când Toutepo va muri şi el, tu vei fi singurul care să ştii adevărul.

Povestea asta, vezi tu, este una dintre cheile vieţii mele. Unii oameni s-ar fi împăcat cu această idee, alţii ar fi împărtăşit-o. Eu nu. Am purtat-o singur, în taină, timp de ani de zile, mă înţelegi? Ea m-a ros, m-a transformat, m-a schimbat. O! nu-mi era gândul numai la asta, în afară poate doar de primele momente. Dar, chiar când credeam că totul e uitat, amintirea era prezentă, îmi servea drept piatră de încercare, mă urmărea.

Primul meu gând a fost să povestesc totul lui Peyrole, să întrunesc consiliul, să-l reabilitez pe Tara, să-l judec pe Bourdaroux, pe scurt, să anulez tot ce făcusem. Ruşinea m-a oprit. Aş fi acţionat totuşi, dacă ea nu mi-ar fi dat răgazul să reflectez. Dacă dădeam totul pe faţă, făceam să pară îndoielnic verdictul consiliului care mă aprobase. În plus, nu înviam pe nimeni. Şi-l omoram pe Bourdaroux.

Cu toate păcatele lui, Bourdaroux era omul cel mai util din insulă. Şi cred cu tărie că Tara era făcut fie pentru domnie, fie pentru spânzurătoare. Nu m-am temut niciodată de concurenţi. Aminteşte-ţi: nu am uneltit niciodată pentru putere, dar Tara n-ar fi fost un rege bun.

N-am spus nimic, pentru binele insulei. Cuvintele acestea, le-am cântărit de o sută de ori înainte de a putea să mi le spun liniştit. Chiar şi adineauri, înainte de a le scrie, le-am întors pe toate părţile, ca pe nişte pietre preţioase aşezate pe o bucată de catifea, ca să fiu sigur că nu le găsesc nicio lipsă, niciun defect. Pentru binele insulei şi nu pentru alt motiv, am acceptat insomniile, lăsând celorlalţi somnul drepţilor.

Procedând în felul acesta n-am încercat să evit vreo pedeapsă. Ce mi se putea reproşa? Şi cine ar fi făcut-o? Pentru prima oară în viaţa mea am meritat locul unde mă aşezase întâmplarea. Am încetat de a mai fi un amator gen om de ispravă pentru a deveni, dacă vrei, un profesionist. Ştiam ceea ce ceilalţi ignorau, ştiam că ne înşelaserăm cu toţii şi am purtat în suflet, singur pentru toţi, această grea povară. Demonstrându-mi forţa, faptul acesta mi-a dat o putere incomparabilă, şi puţin dispreţ. Mi-a inspirat şi o oarecare neîncredere. Era poate ceva în afara legii, dar nu ceva ieşit din comun. Maï întâi comisesem o eroare. Apoi, se spune că un ucigaş, după prima crimă, recidivează uşor, căci, eliberat de anumite tabuuri, este moralmente pregătit pentru aşa ceva. Nu voiam să recidivez. Încrederea şi neîncrederea, conjugate, sunt resorturile indispensabile oricărui mare proiect.

În perioada de incertitudine care a precedat ceea ce aş putea numi şi eu vindecarea mea, am evitat pe toată lumea în afară de soţia mea şi de copii. Dar aproape că nu puteam să-l văd pe tatăl tău, îmi dădeam seama că, dacă ar fi aflat cumva, l-aş fi pierdut pentru totdeauna. Îmi era ciudă pe el fiindcă mă obliga să mă prefac de două ori: o dată pentru toţi şi o dată pentru el.

Tot cam pe atunci Katherine începuse să înainteze cu paşi mari pe calea aceea îngustă, care s-a strâmtat din zi în zi până a ajuns un fir întins pe care, ca o dansatoare pe sârmă, a mers în întâmpinarea morţii, începuse să se detaşeze într-o oarecare măsură de noi. Nu ştiu ce şi cât a

ghicit Katherine. M-a făcut să-i simt prietenia în mod discret. Deşi cu femeile nu poţi să ştii niciodată: e atâta realism în ele…

Mai rămânea fiica mea, micuţa Anne, care era viaţa mea. Şi Toutepo, care nu spunea nimic.

Când m-am însănătoşit, m-am dus la Bourdaroux. Nu-l mai întâlnisem de la ultima vizită pe care i-o făcusem, înainte de moartea lui Tara, adică de aproape un an. Da, timp de un an a stat aşa, îndoindu-se de ce ştiam eu, când râzând de prostia mea, când temându-se de perspicacitatea mea. După câte eram informat, stătea liniştit, nu pleca de acasă decât ca să se ducă la şantier şi nu vorbea cu nimeni.

Dar nu mi se spusese şi cât de mult se schimbase. Prima mea surpriză a fost să constat că îşi smulsese gardul, demontase poarta şi că, pentru a ajunge la casă, nu mai era de traversat decât o platformă obişnuită, pe jumătate năpădită de ierburi, şi din care dispăruse faimoasa alee presărată cu nisip. Cât despre el, devenise fleşcăit şi livid. Ochii gălbui, îngropaţi în pungi cafenii, se roteau cu încetineală şi păreau a privi în gol. Nu mai vorbea aproape deloc, mulţumindu-se să răspundă monosilabic. Nu îmbătrânise: s-ar fi zis că fusese castrat.

Probabil că mă văzuse venind, căci, imediat ce am ciocănit la uşă, mi-a deschis, ca şi cum ar fi aşteptat, în picioare, dincolo de ea. Fără niciun cuvânt, m-a lăsat să intru, mi-a arătat un scaun şi cu aceeaşi mişcare a scos dintr-un dulap două pahare şi o cană de rom. Cum l-am refuzat printr-un gest, s-a servit singur, stând în picioare, şi a dat totul pe gât dintr-o înghiţitură, apoi a căzut pe celalalt scaun, în faţa mea, cu un chip inexpresiv. Aşa cum ţi-am spus, mai întâi am fost frapat de schimbarea lui fizică. După aceea, cum tăcerea se prelungea, am observat în toată camera un aer de părăsire, de delăsare. Podeaua, mobila erau pline de praf. Uşa din fund, deschisă, lăsa să se vadă bucătăria pustie, plină de oale şi de resturi de mâncare.

Bourdaroux mi-a văzut privirea, a ridicat uşor din umeri, dar n-a zis nimic. Atunci m-am hotărât să nu-i vorbesc de Dubois. La ce bun?

Fără nicio introducere şi în chipul cel mai rece, i-am spus simplu. În puţine cuvinte, pentru ce venisem: voiam ca, lăsând la o parte toate treburile şi folosindu-se de toate ajutoarele, să construiască un vapor mare, cu aburi dacă era posibil, în stare să transporte fără riscuri vreo cincizeci dintre noi până-n Noua Zeelandă sau în Australia. M-a ascultat fără să mă întrerupă, aşa cum luase acum obiceiul, fără să mă privească, chiar fără să pară măcar că înţelege.

Îmi amintesc că am fost impresionat. Înnebunise, se prostise? Totuşi, când am tăcut, a scos un fel de oftat:

— O să fie gata.

Apoi, făcând un efort, s-a îndreptat, m-a privit un moment şi a adăugat:

— Ştiam eu că acolo o să ajungem. M-am şi gândit la problema asta. Am făcut un fel de plan… E posibil… Dar…

A ezitat îndelung.

— …Dar va fi nevoie de multă muncă, de multă grijă, de multă mână de lucru. Eu, acum… dacă pot să fac treaba asta, am s-o fac. Dar voi avea nevoie de ajutorul celorlalţi. Şi va trebui să-i conduc…

— Am să am eu grijă de toate, am spus eu. Vei avea la dispoziţie toţi oamenii care-ţi vor trebui. Îi vei dirija ca pe nişte camarazi de muncă. Voi avea grijă.

— Ştiu, a spus Bourdaroux.

Atunci, în clipa aceea, nu mai aveam nimic de adăugat. Dar era atât de supus, părea atât de singur şi de părăsit, încât îmi venea greu să-l las aşa şi să plec.

— Dacă tot ai făcut schiţele, am spus eu brusc, arată-mi-le.

Din dulapul de unde luase romul, a scos un sul gros de tapa nealbită. Înainte de a-l desface, s-a dus la bucătărie să caute o cârpă cu care a şters foarte atent masa. Apoi tot din dulap a scos o lădiţă plină de pietre de râu pe care a

aşezat-o pe jos, lângă el. În sfârşit, şi-a întins planurile, fixându-le cu pietre pe măsură ce le desfăşura.

Se mişca încet, dar fără să şovăie, cu un fel de concentrare, ca şi când ar fi repetat pentru a suta oară nişte gesturi sacre. Ca să văd mai bine, am ocolit masa şi m-am aplecat lângă el.

Erau mult mai mult decât nişte schiţe. Pe bucăţile de tapa fibroasă şi neregulată, reuşise – cu câtă grijă! – să deseneze în toate amănuntele planul complet al unui vapor, coca, suprastructura, amenajările interioare, inclusiv maşinăria. M-am uitat o clipă plin de admiraţie şi am spus:

— Poţi face aşa ceva?

— Da.

— N-o să încapă în el cincizeci de persoane, am spus eu îndepărtându-mă.

— Nu, cel mult cincisprezece. Dar e o chestiune de proporţii…

De abia dacă îl ascultam. Mă uitam la planul acela minuţios, gata terminat. Dintr-odată liniile acelea precise, munca aceea îngrijită mă făcuseră să simt cât de precară era starea noastră, ce nesigure erau vieţile noastre. Eram fericiţi, fără îndoială şi, cu mijloacele de care dispuneam, izbutiserăm să păstrăm unele legături cu trecutul. Dar ce legături? Îmbrăcaţi în vechituri ciudate, noi urmăream nişte visuri în care nu aveam a ne teme de nicio concurenţă, şi pentru realizarea cărora toate amintirile, toate cunoştinţele, oricât de neînsemnate ar fi fost, erau adevărate giuvaere. În paradisul nostru, fără să ne dăm seama, ajunseserăm nişte onorabili vagabonzi.

Toate acestea îmi apăreau evidente pe când priveam conturul carcasei vasului, schiţa maşinii, duneta, scările, cabinele. Cu cât vedeam mai multe amănunte, cu atât mă simţeam mai prins, mai obsedat, mai dornic să construim acel vapor şi să plecăm. Am spus:

— Trebuie să reuşim. Revizuieşte tot, evaluează-ţi nevoile în oameni şi materiale. Încearcă să precizezi şi

termenele de fabricaţie şi vino cât mai repede la mine să-mi aduci totul.

— La dumneavoastră?

Mirarea lui m-a trezit. Am ridicat capul, m-am uitat la el. Şi am confirmat.

— Da.

Nu era subtil. Nu înţelegea nimic din firea oamenilor. Inteligenţa nu-i funcţiona decât când era singur, în faţa unei probleme date. Aş fi vrut să-l văd în vechea lui funcţie de Steward. Conducându-mă spre ieşire a bâiguit un fel de fraze de mulţumire. Aşteptam plin de ură să ajungă aici. I-am răspuns foarte rece:

— Am nevoie de dumneata. Asta e tot.

Şi am plecat fără să întorc capul.

48

Nimeni n-a aflat de vizita mea. Şi asta fără vreun motiv special. Pe moment, nici lui Bourdaroux, nici mie nu ne-ar fi făcut plăcere să vorbim despre ea. Mai târziu, şi fără să ne consultăm între noi, am considerat inutil să dezvăluim ceea ce, din întâmplare, devenise o taină.

Totuşi, e bine să ştii lucrul acesta, fie şi numai pentru a-ţi demonstra încă o dată cât de inexactă este istoria scrisă de istorici.

Ideea construirii unui vapor îmi venise de câtva timp înainte ca Toutepo să-mi explice cum se produsese moartea lui Dubois. Pe vremea aceea, nu încape nicio îndoială că mă plictiseam. Poate fiindcă eu nu ştiam ceea ce ştia toată lumea, nu prea mai simţeam pulsul insulei, nu prea mai vedeam care îi va fi viitorul. Aveam sentimentul că, în jurul meu, totul devenea greoi. E posibil ca din cauza aceasta să fi căutat un plan măreţ de realizat.

Sau, poate, mai simplu, venise timpul pentru aşa ceva. Când a murit Dubois, eram singuri pe lume de aproape zece ani. În toată această perioadă se petrecuseră puţine lucruri şi totuşi multe, se schimbaseră.

Debarcând la Raevavae, găsisem o populaţie fericită şi iresponsabilă, care trăia şi gândea în comun, ca acele bancuri de peşti, care pot să-şi schimbe, cât ai clipi din ochi, direcţia, fără să-şi modifice geometria, ca şi cum în aceeaşi clipă un acelaşi. impuls le-ar agita toate aripioarele

înotătoare, le-ar orienta toate cozile. După zece ani, aceste mişcări reflexe continuau să mai existe, dar erau mai rare, mai lente.

Separând pe copii de părinţi, făcând concurenţă tradiţiei, educaţia începuse să distrugă bancul în folosul indivizilor.

La sosirea mea, toţi băştinaşii erau în acelaşi timp pescari, agricultori, vânători. Puţin câte puţin şi, la început în joacă, ca să-i imite pe Leguen sau pe Bourdaroux, se specializaseră. Aveam acum câţiva ţărani, câţiva zidari, câţiva dulgheri, tâmplari, fierari. Aveam şi infirmiere, felceri, doi ajutori chimişti, şase tineri profesori, ţesători, împletitori de coşuri, un tăbăcar şi alţi meşteşugari pe care i-am uitat. Toate acestea erau, dacă vrei, opera mea. Eram mândru de ea şi în acelaşi timp îngrijorat. Mă temeam că ceea ce creasem să nu fie derizoriu. Mi-era teamă să nu fie o construcţie prea fragilă, prea artificială, care să sară deodată în aer. Mă gândeam uneori că scriam pe nisip şi că o pală de vânt putea şterge totul, reducând lucrurile în starea în care se găseau înainte de venirea mea. Maï cu seamă îmi aduceam aminte de Dubois: nu poţi schimba paradisul. Şi apoi eram ostenit: insulele sunt coerente, dar sunt şi închise. Totul se petrece la fel şi în mic. Ce poţi aştepta de la un regat pe care-l traversezi pe jos într-o dimineaţă?

Toate acestea au desigur un rol în hotărârea pe care am luat-o. M-am gândit la plecarea noastră, am găsit că era un plan măreţ, capabil să repună totul în discuţie. La început mi-am imaginat o migrare în *pahi*-uri, de tipul celor care se practicaseră cu foarte multă vreme în urmă şi aşa cum veniseră la noi fidjienii. Apoi am considerat că ar fi insuficient, că ar fi o simplă aventură. Am vrut să născocesc ceva mai bun, ceva care să ne stârnească în acelaşi timp pasiunea şi să ne pună la încercare soliditatea. Am părăsit ideea *pahi*-urilor şi am optat pentru construirea unui adevărat vapor cu motor.

Grandoarea acestui proiect îmi garanta valoarea lui. Ca

să reuşim trebuia să muncim din greu, să perseverăm, să ne adunăm toate cunoştinţele, toate forţele, toate bunurile de care dispuneam. Acest vapor, dacă izbuteam să-l construim, avea să fie capodopera prin care ne-am fi convins de progresul nostru. Iar, dacă nu izbuteam, avea să rămână totuşi un scop, o speranţă, o lecţie. Destăinuirile lui Toutepo au dat totul peste cap. Fără Bourdaroux, planul meu era dinainte condamnat.. Dar cum să-i cerem ajutor chiar ucigaşului lui Dubois? Crede-mă că am şovăit mult timp. Îmi închipui că am luat definitiv această hotărâre în ziua în care am ştiut că nu-l voi denunţa pe Bourdaroux. Dar după aceea mi-a trebuit câtva vreme ca s-o admit. Şi apoi, brusc, într-o dimineaţă, totul mi-a devenit clar. Din moment ce, ştiind ceea ce ştiam, tăceam, Bourdaroux îmi aparţinea. Puteam să-l folosesc fără scrupule spre binele insulei. El n-ar fi putut să refuze. Cooperarea aceasta urma să fie pedeapsa lui secretă. Imediat ce-am înţeles toate astea, l-am vizitat fără să spun nimănui şi mai cu seamă fără sa spun membrilor consiliului. Deoarece îi antrenasem în condamnarea lui Tara, voiam ca, măcar într-o primă perioadă, să-i ţin în afara proiectelor mele, ca să poată fi liberi să le refuze într-o bună zi.

De altfel toate astea n-au durat prea mult. Bourdaroux mi-a făcut o primă vizită după o săptămână, apoi o alta în zilele următoare. Lucrase bine şi am găsit împreună un ton suportabil. Mi-am acordat o săptămână de gândire şi apoi am lansat planul. Sau mai curând – stai puţin! – am fost pe punctul de a-l lansa. E foarte important. Multe dintre greşelile mele, care trebuie să-ţi pară de neînţeles, se datoresc, în fond, educaţiei mele şi exemplului pe care mi l-a dat lumea veche.

Gândindu-mă la vaporul acesta, intuisem bine că, dacă proiectul pe care îl iniţiam era destul de ambiţios, destul de grandios, în cele din urmă ne vom angaja, parcă fără voia noastră, într-o mare operă colectivă, care ne va antrena dincolo de ceea ce eram atunci. Dar această operă

măreaţă, o concepusem în modul cel mai clasic cu putinţă. Luasem un inginer – pe Bourdaroux –, îi cerusem un plan, un inventar, un calendar. Analizasem totul, discutasem totul cu grijă, apoi, convins că posed un plan complet, perfect, fusesem gata să-l lansez pe piaţă şi să recrutez muncitori pe care i-aş fi plătit, cu discursuri şi onoruri, fără îndoială, dar cărora le-aş fi dat de fapt un salariu pentru o muncă hotărâtă de mine.

A fost mai bine că, la început, treaba a cam scârţâit. I-am explicat mai întâi intenţiile mele lui Peyrole. M-a ascultat ursuz şi atent aşa cum îi era felul. Apoi a început să ridice obiecţii. Nu-l simpatiza pe Bourdaroux şi se temea ca, ajungând maistru şef al şantierului, datorită calităţilor sale tehnice, acesta să nu capete prestigiul a cărui lipsă o resimţea puternic şi să nu facă vreo nebunie. Nu credea ca băştinaşii să fie în stare să facă un efort atât de îndelungat. Se temea de accidente, de dezamăgiri. În sfârşit, împăcat cu soarta lui şi satisfăcut de puterea comodă pe care o deţinea, îi era frică de aventură şi nu izbutea să-şi închipuie că am putea descoperi un loc mai convenabil decât Raevavae.

M-a enervat. Deşi, dintre noi doi, eu eram cel mai în vârstă, Peyrole era infinit mai chibzuit, mai indolent, mai bătrân. Aşa cum mi-a atras chiar el atenţia, în jandarmerie se iese repede la pensie. Fără vreo intenţie rea, îşi făcuse socotelile şi constatase că, în mod normal, de patru ani ar fi trebuit să se ocupe de grădinărit la Rabastens sau să-şi rotunjească venitul lunar în calitate de uşier în vreun minister. Conştiincios, devotat, mândru de responsabilităţile lui, nu-şi neglija datoria din cauza concluziilor la care ajunsese şi ştia că sarcinile pe care le avea nu vor lua sfârşit decât odată cu viaţa lui. Dar, din momentul în care făcuse constatările amintite, îşi îndeplinea funcţiile cu un calm şi cu o detaşare pe care nu le avea înainte. Treptat-treptat, îşi pierduse spiritul profesional şi devenise un lucrător *benevol.* Pensionat cu de

la sine putere, continua, generos, să-şi pună experienţa în slujba comunităţii. Dacă nu mai umbla aproape niciodată în uniformă, o făcea *în* atât fiindcă nu mai avea costume de uniformă, cât pentru că descoperise ceva ce ignorase multă vreme, şi anume, ce comod şi confortabil era un pareo. În brişcă cu care se deplasa peste tot, era totdeauna o undiţă de pescuit, iar în spatele Marinei amenajase cu foarte multă pricepere o grădină de zarzavat. În fine, băutura de anason, pe care o fabrica el însuşi cu rom şi cu plante aromatice alese după numeroase încercări, constituia, mândria lui.

Eu nu ajunsesem încă aici. Am pus, scurt, capăt observaţiilor lui şi am pornit în căutarea unui interlocutor mai complezent.

Am crezut că l-am găsit în persoana lui Tékao. Şi el se îngrăşase mult, dar îşi păstra toată amabilitatea şi continua să fie pasionat de planurile pe care i le expuneam. M-a ascultat cu atenţie şi, cu chipul iluminat de bucurie, m-a aprobat imediat. Am considerat că-l câştigasem de partea mea şi am întins planurile, începând să intru în amănunte. Prins de subiectul despre care-i vorbeam, nu mă uitam la el. Deodată, am fost frapat de tăcerea lui. Am înălţat capul. Părea încurcat, de parcă ar fi fast vinovat de ceva. Sub privirea mea întrebătoare, a clătinat din cap, a zâmbit stânjenit, apoi a râs, cu râsul acela copilăresc şi prietenos care-i era propriu:

— Oamenii de aici sunt marinari înnăscuţi, mi-a spus el atunci, timid.

— Şi ce-i cu asta?

— Ce-i cu asta? Ei bine…

O clipă, s-a legănat pe picioarele lui groase, apoi, resemnat, s-a hotărât să vorbească:

— N-ar fi mai abil să le ceraţi părerea decât să le duceţi planul acesta gata făcut şi să le spuneţi: munciţi! Bourdaroux e priceput, desigur, dar nu e marinar. Şi pe urmă…

— Şi pe urmă?

— O, nu ştiu. Vedeţi, oamenii nu-l prea iubesc pe Bourdaroux. Sunt sigur că aveţi dreptate. Vaporul este util, iar construirea lui cere ca toată lumea de aici să pună mâna la treabă. Dar, ca şi mine, urâţi munca forţată…

Era încurcat, nefericit. Fiindcă îmi încurca socotelile, nu l-am ajutat şi am aşteptat în tăcere să continue:

— …Să munceşti aşa, pentru ceva ce nu înţelegi, înseamnă un fel de ocnă, nu?

— Dar atunci, ce trebuie să facem? Un *pahi?*

A clătinat încetişor din cap:

— Nu, nu un *pahi.* Un vapor cu aburi. Ca ăsta. Poate chiar ăsta. Dar ar trebui – spun: ar trebui – ca, ah, cum să zic? ca populaţia să-l inventeze, înţelegeţi?

— Ca populaţia să-l inventeze? am repetat eu începând să pricep unde vrea să ajungă şi simţindu-mă dintr-odată foarte interesat.

— Da. Doriţi progresul, nu? Cu oamenii de aici, nu? Atunci trebuie să încercăm. Nu ştiu. Poate e o nebunie. Dar cred că trebuie să încercăm. Toţi oamenii de aici au văzut vapoare mari înainte de *tsunami.* Ştiu cum erau făcute. Şi apoi avem şi noi bacalaureaţii noştri. Nu trebuie să-i uităm. Ei pot lucra. La bibliotecă sunt cărţi. Da, mi se pare că ar trebui să încercăm…

— Vrei să spui: noi să lansăm ideea, iar ei să hotărască planul, tonajul, construcţia, tot?

Ochii lui Tékao străluceau. A dat din cap:

— Da. Cu noi, bineînţeles. Dar cu noi… Nu noi singuri. Vor fi mândri. Şi apoi… Şi apoi oamenii vor şti că sunt capabili să construiască şi altceva în afară de *pahi*-uri!

— Am să mă gândesc, am spus eu strângându-mi planurile.

Ideea era naivă, părea o nebunie, dar ceva în ea mă atrăgea. Cu cât mă gândeam mai mult la ea, cu atât mi se părea mai mult că era exact ceea ce doream în adâncul sufletului, fără să-mi dau seama. Mă gândeam la Dubois. Eram sigur că i-ar fi plăcut acest proiect himeric. Dacă

planul ne-ar reuşi, ar fi într-adevăr o operă măiastră, o piatră de încercare, o dovadă de conştientizare, o adevărată revoluţie.

Îmi plăcea şi gândul că, prin acest procedeu indirect, Bourdaroux nu va mai fi meşterul făuritor al minunii noastre, ci, mai modest, un simplu tehnician supus, şi nu mă îndoiam de supunerea lui.

Da, toate astea erau pasionante. Mi-am acordat două zile înainte de a opta, din precauţie şi pentru că o asemenea hotărâre nu trebuie să fie luată pe moment, apoi, după ce m-am decis, m-am gândit o săptămână cum să-mi pregătesc strategia.

Şi în această privinţă m-am sfătuit cu Tékao. În sfârşit, când totul mi-a devenit clar în minte, am discutat din nou cu Peyrole. Spre surprinderea mea, m-a ascultat cu mai mult interes decât prima dată. Departe de a ridica din nou obiecţii, s-a mulţumit să-mi spună:

— Dacă populaţia este de acord, de ce n-aş fi şi eu?

49

Deşi, de mai multe săptămâni, nu fac altceva decât să-ţi scriu, nu sunt un scriitor. Îi admir pe scriitori, dar nu mă ispiteşte gândul de-a le urma pilda. Pentru mine, a scrie înseamnă a vorbi, iar a vorbi înseamnă a povesti sau a explica. Mă folosesc de scris ca de un mijloc, şi înţeleg să mă slujească tot astfel. Scrisul nu mă interesează, nici nu mă nelinişteşte şi, când va înceta să-mi servească, îl voi da uitării.

Spre deosebire, cred, de ceea ce gândesc scriitorii, pentru mine scrisul nu există. De altfel, contrariu scriitorilor, nu vreau să mă servesc de scris pentru a crea frumuseţi. Nu asta mi-e meseria. Şi apoi, dacă ar fi să judec după lecturile pe care le-am făcut, frumuseţea rezultă mai puţin din aranjarea cuvintelor şi mai degrabă din calitatea conţinutului; la acesta se adaugă o anumită adecvare a stilului la fond. Pentru mine nimic nu este într-adevăr frumos dacă nu este adevărat şi dacă nu-i ajută pe oameni să trăiască.

Puţin îmi pasă deci de forma în care îţi scriu, dacă izbutesc să te fac să simţi exact ceea ce gândesc. Întrebuinţez cuvintele aşa cum vreau eu, în ritmul pe care-l consider eu potrivit; şi atâta rău să fie, dacă uneori am prea mult aerul că vorbesc!

Am făcut această introducere numai pentru a-ţi spune că nu voi întrebuinţa totuşi doar expresiile care s-ar potrivi.

Asemenea expresii constituie un clişeu care mă irită şi căruia nu-i găsesc niciun echivalent. Nu-ţi voi spune că am construit vaporul aşa cum se construia în evul mediu o catedrală. Şi totuşi, exact aşa s-a întâmplat.

Şi a durat cam tot atât de mult timp.

La început, aproape că n-a fost decât un complot pe care numai Tékao şi cu mine îl cunoşteam.

În mod discret, cu mijloace modeste, am început să sădim în suflete dorinţa de a călători. Tékao şi-a înmulţit orele de geografie. Am cerut unuia dintre fidjieni, care vorbea destul de bine, să ne ţină un fel de conferinţă, în care ne-a prezentat ţara lui natală, cu toată poezia pe care exilaţii ştiu s-o pună în astfel de descrieri. Leguen ne-a povestit despre Morbihan-ul lui, fără ca măcar să-l fi rugat, căci pe vremea aceea începea oarecum să-şi piardă capul de prea multă băutură şi întreţinea la ferma lui un fel de club al beţivilor cu limba ascuţită. Odile Peyrole a ţinut cursuri de bucătărie franceză şi însăşi Katherine, luată de val, a sugerat să se construiască un teren de tenis, ceea ce era un element destul de exotic.

Îmi vei spune că o astfel de potrivire de intenţii, chiar dirijată pe căi ocolite, nu putea să treacă neobservată şi că mulţi au mirosit complotul nostru. Ei bine, n-a fost deloc aşa, fiindcă tot atunci am introdus diverse modalităţi de a petrece timpul liber.

Ţi-am mai spus că nutresc numai teamă şi dispreţ pentru ambiţia personală, pentru munca făcută în silnicie, pentru tot ce-i conduce pe oameni, cu acordul lor, la dominaţie şi la aservire. Totuşi, trebuie să recunosc că unii dintre ei nu se realizează complet decât prin aşa ceva. Să-i opreşti înseamnă să comiţi o cruzime şi, de altfel, toate societăţile, chiar şi cele mai simple, au nevoie de câţiva lucrători. Imediat ce descopeream vreunul, îl îndrumam spre o muncă eficientă care, chiar dacă era numai provizorie, îi putea da un sentiment de mândrie şi îi putea potoli ardoarea. Dar pentru ceilalţi, pe care nu voiam să-i las să

zacă într-o stare de indolenţă, de frică să nu-şi piardă energia trândăvind sau să nu-i cuprindă şi pe ei febra muncii, inventasem artele de agrement.

Aducându-mi aminte de prima mea copilărie, în Berry, şi de serbările câmpeneşti de pe vremea aceea, am început să organizez jocuri în toate satele: alergări în saci, catargul cu surprize etc. După aceea, grupând câştigătorii pe probe, am iniţiat campionate între sate, şi i-am premiat pe învingători, care au dobândit foarte repede un mare prestigiu.

Am profitat de acest prim succes ca să introduc sporturile. La un moment dat au existat şaptesprezece echipe de fotbal. Am avut nevoie de multă răbdare ca să fac pe fiecare să-şi dea seama cât este de important să respecte regulile jocului. La început, concurenţii erau atât de dornici să câştige încât trişau cu toţii. Pentru ei, victoria însemna superioritatea individului cu toate calităţile şi defectele lui, inclusiv şiretenia. Nu fără greutate am reuşit să-i fac să înţeleagă cum trebuie să procedeze. Când am realizat acest pas, am organizat concursuri de dans, de cântece, de poezii. Şi aici a trebuit să explic că nu e neapărat nevoie ca poezia să preia cânturile tradiţionale sau să-l plagieze pe Victor Hugo.

Am avut şi concursuri de pictură pe lemn, pe frunze de palmier, pe piatră. Am avut campioni consacraţi în domeniul construcţiei de *faré*-uri, câştigători ai marelui premiu la pescuit, finaliste la întrecerea pentru prelucrarea bucăţilor de tapa, câştigători ai titlurilor de cel mai bun vânător, cea mai bună bucătăreasă. Pentru orice organizam concursuri. Cel mai extraordinar e că toată lumea era, până la urmă, campion la ceva, făcea un anumit lucru mai bine sau mai repede decât toţi ceilalţi.

Asta îmi dădea multă bătaie de cap, dar ţinea treze şi distra mulţimile. Sământa de exotism nostalgic pe care am aruncat-o s-a pierdut printre celelalte şi nimeni nu ne-a ghicit intenţiile.

Cu timpul, a început şi ea să încolţească. Cei mai vârstnici şi-au amintit de Tahiti unde fuseseră în tinereţea lor, de vapoarele cele mari care veneau la Matotea, de hidroavionul care mă adusese pe mine, şi au povestit lucrurile astea. Cei mai tineri au început să inventeze, s-au înflăcărat. Vreo doisprezece dintre ei s-au strâns în taină ca să construiască un *pahi* şi să plece în căutarea norocului. Dar universul înconjurător era prea rece, prea ameninţător pentru ei. Nu şi-au mai pus proiectul în aplicare.

Toată această efervescenţă s-ar fi stins, dacă nu am fi alimentat-o noi pe de altă parte. Eu am prezentat în consiliu o lungă comunicare asupra creşterii numărului populaţiei şi asupra riscului de înfometare prin care am trece într-un viitor apropiat. Gândindu-se la magazinele sale generale. Peyrole m-a susţinut aprobându-mă întru totul. Peste câteva săptămâni, în faţa aceleiaşi adunări, Tékao a ţinut un curs de meteorologie şi a încheiat spunând că, dacă un nou ciclon, provocat de astă dată de cauze naturale, era un fenomen puţin probabil, el nu era nici ceva cu totul exclus, şi atunci neamul omenesc, refugiat la Raevavae, ar putea dispărea complet. Aceste argumente, destul de intelectuale, erau nimerite pentru nişte minţi înţelepte. Membrii consiliului le-au ascultat, le-au examinat în tăcere, apoi le-au adoptat şi le-au răspândit în rândul populaţiei, unde au înlocuit şi precizat aspiraţiile mai vagi pe care le făcuserăm deja să încolţească.

Asta a durat un an. Apoi, într-o zi, Maï, cel mai bun navigator din insulă, care mă condusese la Tahiti şi care acum era un om bătrân, m-a căutat şi m-a întrebat dacă n-am putea construi un vapor ca să pornim spre un pământ mai mare.

Îl cunoşteam destul de bine ca să fiu sigur că n-ar fi întreprins un asemenea demers, dacă sentimentul lui n-ar fi fost împărtăşit de întreaga populaţie. Îţi închipui deci ce bucurie m-a cuprins!

Ascunzându-mi-o însă, m-am prefăcut mirat, încurcat. Un

vapor? Pentru ce? Ce vapor? Şi cine îl va construi?

Acesta a fost începutul celei de-a doua faze. Băştinaşii din consiliu au condus-o. Niciunul dintre ei nu s-a gândit la Bourdaroux. S-a organizat pe plaja de la Anatonu o serbare tot atât de frumoasă ca aceea de la căsătoria mea. Vaporul a fost aclamat. Unii au vrut să taie imediat copacii pentru cocă. Astfel s-a dovedit că lucrasem bine. Noi i-am întrebat cum va arăta vaporul lor. Au deschis ochii mari şi au vorbit despre *pahi*-uri uriaşe. Tinerii i-au huiduit, au propus tablă, turbine, aburi, roţi cu zbaturi şi nu mai ştiu ce încă. Propunerile acestea au stârnit un vacarm cumplit.

Când mulţimea s-a liniştit, satele au hotărât de comun acord să se gândească la această problemă şi să se reîntâlnească pe aceeaşi plajă exact peste două luni.

Apoi serbarea a continuat, dar cu un fel de lâncezeală pe care nu mi-am explicat-o pe moment. Când, după o oră, i-am văzut pe participanţi eschivându-se unul câte unul, pe furiş, am înţeles mai bine: toţi erau grăbiţi să se apuce de lucru.

Aceste două luni au adus multă frământare la Raevavae. Dacă de mai mulţi ani, numeroase familii, atrase de agricultură sau împinse numai de fantezie, îşi construiseră *faré*-urile în interiorul insulei, acum toate, sau aproape toate, s-au întors brusc spre ţărm şi spre satele din care plecaseră. Cât ai clipi din ochi, căci ne aflam în anotimpul ploios, arăturile au început să dispară, năpădite de ierburi şi buruieni, multe acoperişuri s-au năruit, iar animalele, ieri domestice, s-au întors în număr mare la starea de sălbăticie.

Nici şcoala n-a fost cruţată. În toate clasele absenţele s-au înmulţit considerabil. De altfel, nu mai era posibil să se ţină cursuri normale, fiindcă elevii prezenţi se schimbau mereu. Cei care veneau, puneau câte o întrebare, aproape totdeauna ciudată, apoi, după ce primeau răspunsul, se scuzau şi dispăreau fără să aştepte sfârşitul orei. Chiar şi la biserică veneau unii credincioşi să-l întrebe pe Léné din ce

lemn era făcută arca lui Noe şi cum navigau apostolii. Nici Peyrole, Leguen şi cu mine nu eram scutiţi de întrebări. În fine, în jurul lui Bourdaroux se ridicau întruna o mulţime de întrebări timide. După ce-i cerusem planurile, mă temusem să nu reacţioneze negativ la amânările mele. Ar fi fost normal. Stingherit, fiindcă eram sigur că mă va crede nebun, îi explicasem intenţiile mele. Dar era un om sfârşit, bolnav şi a cărui energie scădea mereu. Mă ascultase în tăcere, apoi îşi spusese părerea:.

— Dacă aşa vreţi…

Ultima lui ambiţie era să se supună. S-ar fi zis că nu-şi mai permitea să gândească fără a fi autorizat s-o facă. Am găsit această atitudine exagerată. Mi-a stârnit neîncrederea. Pe nedrept: Bourdaroux era sincer. N-am avut niciodată o adevărată simpatie pentru el. Păcat. Din indiferenţă, l-am lăsat liber. Or, el nu era făcut pentru aşa ceva. Dar. cum ţi-am spus, am refuzat multă vreme să-mi asum vreo răspundere. Când am acceptat. Bourdaroux îşi jucase partida şi pierduse. În orice caz, de acum înainte singur, se ocupa de fabricarea mobilei, de întreţinerea spitalului, de fasonarea unor unelte rudimentare dar solide, şi răspundea, fără plăcere dar conştiincios, la toate întrebările care i se puneau. Fiecare sat, în lăuzie, se retrăsese în sine şi medita. Fiecare îşi aducea contribuţia la munca comună. Cei care nu participau direct îi hrăneau pe ceilalţi. Toţi, chiar şi copiii aveau idei, iar pe pământ, în jurul caselor, erau peste tot scrijelite cu băţul planuri şi desene. Mă plimbam fără ostentaţie şi mi se arăta ceea ce era ţinut ascuns faţă de rivali. Aproape pretutindeni exista un proiect principal, care s-ar fi putut numi oficial, aprobat de cei mai înţelepţi şi întreţinut cu mare ardoare. Asta nu-i împiedica pe originali, pe franctirori, să lucreze, cu ambiţii mai modeste, însă izolat, pe cont propriu. Unii făceau desene, pe care, în aşteptarea clipei când să le poată arăta, le modificau necontenit, până ajungeau să fie scârbiţi. Alţii, cei mai numeroşi, construiau machete. La Mahanantoa, ai

cărui locuitori doreau mai mult ca oricare alţii să se distingă ca să se reabiliteze, s-a construit chiar o ambarcaţiune lungă de doisprezece metri, care semăna cu un vas de cursă lungă şi comporta trei coşuri mai înalte decât un stat de om. Când a fost lansată la apă, corabia s-a rostogolit imediat într-o parte şi s-a scufundat foarte repede, în râsetele asistenţei.

În sfârşit, ziua mult aşteptată a sosit.

Încă din zori, din toate părţile, satele au venit în procesiune spre Anatonu, aducându-şi capodoperele. Dintr-odată, toată insula a fost numai freamăt. De peste tot se auzeau râsete şi strigăte. Cei care veneau mai de departe placaseră cu torţe. Cei care veneau mai de aproape sosiseră pe mare, în grupuri vesele, cu neveste şi copii, împodobiţi toţi cu flori. Consiliul, care se erijase în juriu, îi aştepta pe plajă, înconjurat de toţi locuitorii din Anatonu. În răcoarea dimineţii, ardeau focuri mari unde se încălzeau pietrele care aveau să servească mai târziu la friptul cărnurilor pentru masa de prânz. Pentru prima oară de mai multe săptămâni cerul era senin: şi un vântuleţ venit din larg împodobea cu ciucuri albi recifele din depărtare.

Toate satele – grupuleţe dense şi net deosebite strânse laolaltă – au fost de faţă la ceremonie; femeile erau încărcate de provizii şi de cadouri, bărbaţii îşi purtau operele pe brancarde, ca pe nişte racle, sau şi le strângeau la piept, ca pe nişte relicve.

Mai întâi am trecut încet printre ei ca să ne facem o idee. Nu lipsea niciunul dintre vasele pe care şi le putea imagina mintea omenească: *pahi*-uri cu o cocă sau cu două, transatlantice în miniatură, cargouri cu catarge de încărcare, siluete lungi şi subţiri ca nişte vase de război, dar şi obiecte pătrate, rotunde, zvelte, bondoace, plate ca plutele sau cu chilă ca vapoarele de cursă, aşa cum nu mai văzusem niciodată până atunci; pe acestea din urmă, deşi erau adesea realizate în trei dimensiuni, nu ţi le puteai decât cu greu închipui plutind pe ocean. Lucrul cel mai

curios era că, în timp ce ornamentaţia exterioară era foarte îngrijită, niciuna dintre aceste forme nu avea vreun mijloc de propulsie.

În momentul acela mi-am dat seama de un pericol: proiectul nostru nu putea fi dus la bun sfârşit decât dacă toată insula participa la el. Dar, fiindcă lucraseră singuri, satele se aflau acum în concurenţă. Era o stare de spirit care domnise totdeauna la Raevavae, dar pe care jocurile şi concursurile mele o exacerbaseră. Găseam că starea aceasta era potrivită pentru a pune în valoare indivizii, dar mi se părea foarte neindicată în problema care ne preocupa şi m-am temut, nu fără motiv în aparenţă, să nu ne ducă, dacă nu la dispute deschise, cel puţin la un fel de federalism meschin.

De aceea am propus ca machetele să fie expuse nu pe sate, aşa cum erau, ci pe tipuri: *pahi*-urile la un loc, plutele în alt loc, vasele cu pânză toate în altă parte etc. Această idee n-a întâmpinat o rezistenţă prea îndelungată, fiecare fiind foarte sigur de excelenţa propriei realizări şi având convingerea că imediat ce va fi comparată cu celelalte, le va eclipsa pe toate.

Aranjarea s-a făcut la început în mare dezordine şi Peyrole, a cărui simplă prezenţă aducea calmul, a avut mult de furcă. În sfârşit, am putut judeca. Oamenii din Raevavae nu aveau deloc amor propriu. Altădată, în Franţa, o asemenea confruntare s-ar fi terminat printr-o bătălie, ar fi stârnit, ura unora împotriva celorlalţi. La noi, aceste apropieri au făcut să sară în ochii tuturor anumite insuficienţe, demonstrând clar că anumite proiecte rămăseseră în stadiu de schiţă sau chiar de vis. Autorii înşişi şi-au dat seama de deficienţe şi au fost primii care au aruncat în foc, râzând, ceea ce cu puţin înainte li se părea desăvârşit.

După această triere, rămâneau în concurs cinci modele: un *pahi* cu cocă dublă, perfect, uşor de realizat, foarte uşor manevrabil, trei vapoare europene, ale căror coşuri arătau

că ar trebui să aibă un motor, şi un obiect straniu, circular, întrucâtva asemănător cu o piscină sau cu un gigantic corp mort, al cărui farmec principal îl constituia fără îndoială extravaganţa lui.

Aşa cum ţi-am spus, eu preferam vaporul cu aburi. Socoteam că numai el, prin natura lui complicată şi prin greutăţile pe care ne va obliga să le înfrângem, ar putea îndeplini acest rol de simbol care mi se părea atât de important. Văzând pasiunea de care era stăpânit fiecare, am considerat că nu era oportun să-mi spun părerea deschis. De altfel, vaporul cu aburi a ieşit, fireşte, învingător. *Pahi*-ul a fost dat la o parte, cu dispreţ, aproape fără a mai fi examinat. Oricine era capabil să facă aşa ceva, spuneau oamenii în jurul meu.

Adevărata bătălie s-a dat între unul dintre vapoarele cu coş şi ciudata nacelă rotundă pe care ţi-am descris-o mai înainte. Aceasta din urmă părea să încânte mai cu seamă prin faptul că nu avea nici provă, nici pupă, ceea ce facilita fără îndoială schimbările de direcţie. Deşi stăteam neutru, tremuram de emoţie.

În sfârşit, cineva, nu mai ştiu cine, râzând în hohote, a izbutit să se facă auzit şi, între două sufocări, a întrebat dacă acest minunat avantaj de a nu avea nici cap nici coadă nu ar fi supărător când cei de pe vas ar dori să urmeze o direcţie precisă.

A fost un moment de stupoare. Apoi râsetele s-au dezlănţuit. Ciubărul a fost lansat la apă, iar în el au fost urcaţi trei copii cu vâsle, cărora li s-a cerut să navigheze. Cum eschiful nu era călăfătuit, tot nu ar fi ajuns prea departe, dacă s-ar fi putut urni din loc. El s-a mulţumit însă să se învârtească în jurul lui, din ce în ce mai repede, până când, pe jumătate plin de apă, a început să se clatine dintr-o parte într-alta şi s-a scufundat brusc.

Aşadar, după două zile de discuţii, rămânea un singur model şi acesta îmi convenea.

Recitindu-mă, mă tem să nu îi insistat prea mult asupra

atmosferei de veselie în care s-a desfăşurat întreaga acţiune. N-aş vrea, mai cu seamă, să crezi că era un semn de luare în derâdere. Oamenii erau buni şi pur şi simplu râdeau de propriile lor greşeli. Dar, până când eşecul le demonstra că se înşelaseră, ei credeau în ceea ce făceau şi lucrau cu toată grija. Asta trebuia subliniat. Altfel, efortul pe care l-a făcut întreaga insulă vreme atât de îndelungată n-ar putea fi înţeles.

50

Ca să ne atingem ţinta ne-au trebuit opt ani. Construcţia acestui vapor era o provocare a cărei lipsă de măsură te îmbăta. Dar era şi o nebunie, aşa cum fără îndoială nicio societate liberă n-a comis şi nu va comite niciodată.

Gândeşte-te la situaţia noastră, la mijloacele de care dispuneam. Eram exact o mie de oameni, punându-i la socoteală şi pe nou-născuţi şi pe bătrâni. Ne cunoşteam bine insula şi puteam să scoatem din ea tot ce era în stare să ne dea, dar ea nu poseda totul. Ca mijloace, nu puteam conta decât pe braţele noastre şi pe ingeniozitate. Uneltele de care dispuneam, ultimele rezerve ale Marinei, deodată ne-au apărut aşa cum erau, derizorii.

În cele din urmă hotărâserăm să construim o cocă de lemn şi s-o căptuşim, dacă puteam, cu tablă. A trebuit să alegem un şantier. Cel mai comod loc era plaja de la Raïrua, care dădea direct spre apa adâncă şi nu era departe de şenalul Teaverua. Dar pinii cei mari, de care aveam nevoie ca să facem cuplurile longitudinale, creşteau la poalele înălţimii Turivaa, la extremitatea estică a insulei. Maï ţinea la Vaiuru, mai bine plasat, dar în faţa căruia, pe mai multe sute de metri, apa era foarte puţin adâncă. Cineva a propus să construim coca în pădure, apoi s-o aducem până la mare deplasând-o pe trunchiuri de copac, pe un drum care urma să fie deschis. În sfârşit, ne-am hotărât pentru Raïrua.

Bourdaroux, care continua să tacă, a închis atunci fosta jandarmerie în care la început fusese atât de mândru să locuiască şi s-a mutat, cu toate uneltele lui, în mijlocul pinilor, unde şi-a clădit un mic *faré.* Fără să se consulte cu el, mulţi oameni au făcut la fel.

În primul an, mai mult de o sută de copaci, dintre cei mai frumoşi, au fost doborâţi, tăiaţi în bucăţi, fasonaţi şi căraţi la Raïrua, de şiruri lungi de oameni pe care povara nu-i împiedica să râdă şi să cânte. Pentru cocă a fost ales un stejar indigen uriaş, foarte drept, care a fost rostogolit până la mare şi remorcat încet, de-a lungul întregii insule, de zeci de pirogi. Adesea, femeile şi copiii veneau să-i viziteze pe dulgheri şi se întorceau de acolo încărcaţi cu scânduri uşoare, pe care apoi le stivuiau lângă bucăţile mari de cherestea, la Raïrua.

Nu s-a construit nicio şosea, dar, când s-a terminat cu tăierea copacilor şi micile *faré*-uri au fost părăsite, un drum lat, bătătorit, şi curat, modelat de picioarele goale ale celor care căraseră lemnele, străbătea întreaga insulă de la est la vest.

După aceea, foarte încet, fiindcă se iveau infinit de multe probleme, chila a început să prindă contur pe nisip, iar cuplurile longitudinale, care se ridicau puţin câte puţin, au făcut să apară sub ochii noştri scheletul gigantic al unui monstru marin.

Băştinaşii se pricepeau destul de bine la toate astea. Dar trebuiau să şi trăiască şi nu se puteau consacra în întregime pasiunii lor. Muncitorii se schimbau fără încetare. În anumite perioade, pentru că în lagună intraseră bancuri de peşti sau pentru că recolta aştepta, şantierul rămânea pustiu. În bătaia soarelui puternic, bârnele deveneau mai întâi albe, apoi cenuşii, iar bucăţile de lemn împrăştiate în jur sporeau şi mai mult aspectul dezolant a ceea ce puteam numi, la alegere, o ruină sau o promisiune.

În timp ce dulgherii lucrau de zor, mai mulţi elevi de-ai lui Tékao luaseră contact, mai întâi în silă, cu Bourdaroux, ca

să examineze împreună cu el problema motorului. Citiseră la bibliotecă toate cărţile referitoare la acest subiect, în schimb nu văzuseră niciodată ceea ce aveau de gând să construiască. Bourdaroux i-a slujit bine. Nu pot întrebuinţa alte cuvinte. Bărbatul acesta, autoritar, mândru de vârsta lui, de experienţa pe care o avea şi de calitatea, lui de alb, i-a ascultat, le-a răspuns, le-a supus, prin machete, ideile la diverse probe, şi a fost pentru ei cel mai devotat slujitor, sau cel mai bun dascăl, ceea ce uneori înseamnă acelaşi lucru.

În perioada aceea, convins de schimbarea lui profundă, am încercat să mă apropii, de el. Nici nu m-a respins, nici nu m-a încurajat: în realitate, nu mai avea nevoie de prieteni. Nu-l mai preocupa decât buna lui părere despre sine. Poate că şi faptul că-i ştiam partea de vină în uciderea lui Dubois îl îndepărta de mine. Sau poate că pur şi simplu nu-i eram simpatic.

Îşi transportase întregul menaj la Raïrua după ce se închisese şantierul unde se tăiaseră copacii, şi nu se mai îndepărta aproape deloc de plajă. Câteodată, duminica după-amiază, se ducea până la ferma lui Leguen şi, dacă acesta era singur, se aşeza o clipă în casa lui, bea un pahar în tăcere, apoi se întorcea cu pas greoi, după ce lăsa o jucărie copiilor.

Lui, mai mult decât oricui altcuiva, îi datorăm maşinăria şi în general elementele metalice ale vaporului. Totuşi nu el a fost cel care a propus călătoria la Rapa.

Pe insulă, nu descoperiserăm decât o vână îngustă de fier şi, la marginea: muntelui Hiro, câteva urme de lignit. Resursele acestea nu ne ajungeau. Un moment ne-am gândit să strângem toate obiectele de fier şi de oţel de care dispuneam ca să le topim şi să le reîntrebuinţăm, dar, în afară de faptul că le-am fi simţit lipsa, nu erau nici prea numeroase.

Am căutat o soluţie şi am găsit-o într-o carte de geografie. Se spunea acolo că Rapa, insulă vulcanică,

poseda suficiente resurse miniere. Or, Rapa nu se afla decât la şase sute de mile de Raevavae, de abia ceva mai departe decât Tubuaï unde abordasem cu Tapoua şi cu Maï în cursul călătoriei mele la Tahiti.

Băştinaşii au construit ei înşişi, fără niciun ajutor, *pahi*-ul cel mare cu cocă dublă, pe care eu îl dispreţuisem, l-au acoperit cu o podea solidă, au adaptat la el o pânză mare şi au plecat într-un grup de zece oameni, aproape fără să ne consulte.

Timp de şapte luni n-am avut nicio veste de la ei. Apoi, într-o dimineaţă, i-am descoperit ancoraţi în dreptul plajei de la Raïrua. Ambarcaţiunea lor, încărcată până la refuz, suferise mult de pe urma mării, în timpul drumului de întoarcere. Ei înşişi erau slăbiţi şi obosiţi. La Rapa, îşi pierduseră un tovarăş, strivit în fundul unei galerii, în cursul unei alunecări de teren. Dar aduceau cărbune şi bulgări mari de fier, topiţi chiar la locul extracţiei, într-un mic furnal realizat de ei pe baza celor citite într-una dintre cărţile noastre. În sfârşit, mai aduceau patru bărbaţi pe care îi găsiseră la Rapa.

Trei dintre aceştia, originari din Tuamotou, fuseseră angajaţi în trecut de guvernul francez ca să execute la Rapa nişte lucrări de terasament. Cel de-al patrulea, un francez pe nume Gervais, era pe jumătate nebun.

După câte povesteau ei înşişi, cei patru erau singurii care scăpaseră cu viaţă, dintr-o populaţie de peste trei sute de persoane, europeni şi indigeni laolaltă, fiindcă, atunci când faimosul *tsunami* se abătuse asupra insulei lor, ei se aflau împreună într-o anumită galerie betonată, unde urma să fie instalate în curând nişte instrumente de măsurat cerute de experienţele nucleare franceze. Ceilalţi fuseseră luaţi de valuri, zdrobiţi în timpul prăbuşirilor de teren, loviţi mortal de pietrele care zburau prin aer.

Supravieţuitorii însă nu avuseseră norocul nostru. Rapa era o insulă săracă, cu o climă aspră. Singura regiune împădurită era situată departe de mare. Prea slăbiţi, nu

putuseră căra până la ţărm trunchiurile necesare construirii unei ambarcaţiuni care să permită o călătorie de lungă durată.

Neavând nicio speranţă de a evada de acolo şi neavând nici posibilitatea de a întemeia familii, căzuseră mai întâi într-o stare de descurajare, apoi în indiferenţă.

Cei din Raevavae, care îi descoperiseră, mi-au spus că, atunci când dăduseră peste ei crezuseră că au de-a face cu nişte animale, într-atât erau de murdari. Mi-au mai spus şi că se îndoiau de faptul că povestirea celor patru era pe de-a întregul adevărată, fiindcă găsiseră ici colo, în insulă, urme care îi făceau să bănuiască existenţa, până la o dată foarte recentă, a mai multor comunităţi restrânse, care ar fi convieţuit împreună şi s-ar fi războit între ele. Ei presupuneau că naufragiaţii pe care-i aduseseră erau ultimii învingători din acel război şi că, poate, îşi mâncaseră victimele.

Aşa cum am spus, cel care se numea Gervais dăduse aproape în mintea copiilor. Tremurând de frică de îndată ce vedea pe cineva apropiindu-se de el, avea accese în timpul cărora devenea periculos. În restul timpului, stătea nemişcat, tăcut, chinuit într-un colţ. L-am dus la spital. A rămas acolo două luni, timp în care a părut că se potoleşte, că se îmblânzeşte. De mai multe ori a fost văzut plângând, fără să consimtă să spună de ce. Până la urmă, l-au găsit într-o dimineaţă spânzurat cu cearşaful de pe pat.

Cei trei tovarăşi ai lui, bine hrăniţi şi primiţi în sânul comunităţii, s-au asimilat fără greutate populaţiei din Raevavae şi n-am mai auzit vorbindu-se despre ei. De aceea, am uitat repede ce se întâmplase probabil cu câţiva ani în urmă, la Rapa, şi nimeni nu mi-a mai adus aminte vreodată de lucrurile astea. Am tras numai concluzia că noi, pe insula noastră, avuseserăm mai mult noroc.

Cu bulgării de fier brut aduşi de la Rapa, am putut fabrica, cu preţul unor imense eforturi, un arbore, o elice şi, tot bătând metalul cu ciocanele, am obţinut un mare număr

de foi de tablă care ne-au servit la construcţia cazanului şi la căptuşirea bordajelor sub linia de plutire.

În sfârşit, după cinci ani şi nouă luni de la serbarea de pe plaja de la Anatonu, vaporul a putut fi lansat la apă. Lansat, de altfel, este un cuvânt prost ales. Deşi avea treizeci de metri lungime şi aproape opt metri înălţime, a fost *purtat* până la apă de o mulţime nenumărată, aflată în extaz. Apoi, a fost pe punctul de a se scufunda, fiindcă toţi voiau să se urce, pe el în acelaşi timp. În cele din urmă, a fost ancorat la adăpost de orice vânt, la o distanţă de vreo sută de metri de plajă, şi, după ce a fost binecuvântat şi acoperit de flori ca o tânără mireasă, mulţimea s-a instalat în faţa lui, pe nisip, ca să danseze în cinstea vaporului timp de trei zile şi trei nopţi.

Ca să arăt că nu era vorba decât de o etapă, sugerasem să fie botezat: *Le premier (Primul).* Ştii că, până la urmă, la cererea generală, s-a numit: *Le Souvenir de nos pères et l'espoir de nos enfants (Amintirea părinţilor noştri şi speranţa copiilor noştri).* Tu te-ai obişnuit cu numele acesta. Poate că pe tine nu te şochează. Eu îţi spun deschis că-l găsesc ridicol.

După ce a fost lansat la apă, a mai fost nevoie de alţi trei ani pentru tot felul de amenajări şi pentru finisarea acestei „amintiri”, ca să putem, în fine, porni în larg.

51

Să nu-ţi închipui cumva că, din cauza efortului colectiv pe care îl cerea realizarea proiectului nostru, viaţa îşi încetase cursul la Raevavae. Cu toţii continuam să umblăm încolo şi încoace şi să ne ocupăm în mod firesc de treburile noastre. După ce primul foc îşi stinsese flăcările, nimeni nu-şi pierduse interesul pentru acţiunea care stârnise atâta entuziasm.

Numai că pasiunea noastră devenise un sentiment cuminte, normal. Stabiliserăm odată pentru totdeauna că insula se afla în durerile facerii şi că noi toţi o asistăm la naştere. Dar naşterea este un lucru simplu, chiar dacă este uneori periculoasă, chiar dacă provoacă totdeauna suferinţă şi chiar dacă nu o înţelegem niciodată pe de-a-ntregul. Echipele care se formau pe loc, cum se nimerea, se schimbau mereu, se succedau încontinuu în jurul vaporului. Din când în când, cei care se aflau în momentul respectiv la lucru anunţau că un obstacol neaşteptat cerea multe braţe. Oamenii veneau să-i ajute, se dădea o petrecere, toţi se simţeau puternici şi fericiţi, apoi fiecare se întorcea la treburile sale, până în clipa când avea să considere că era bine să sacrifice şi el la rândul lui câteva zile sau câteva săptămâni pentru binele general.

Pentru mine, cu sau fără vapor, viaţa era aproape aceeaşi ca mai înainte. Împreună cu consiliul, conduceam, explicam, îmbunătăţeam, împărţeam dreptatea. Redevenit

eu însumi, râdeam cu oamenii, o tratam pe fiica mea Anne ca pe o prinţesă, fiindcă era cea mai frumoasă blondă de pe insulă, şi, la drept vorbind, singura, încurajam artele de agrement şi încercam să găsesc răspunsuri la întrebările pe care nu voi înceta niciodată să mi le pun.

Cam pe vremea aceea, poate din cauza lui Toutepo despre care îţi voi mai vorbi, m-am gândit mult la Dumnezeu. După multă cugetare am ajuns la următoarea concluzie: nu cred că există o persoană care se numeşte Dumnezeu. Însă nu cred nici că nu există nimic. Mi se pare că, dincolo de materie şi deasupra ei, există o realitate invizibilă dar coerentă, pe care poate că am putea-o numi Dumnezeu. Dumnezeul acesta este surd şi nu are gură. Totuşi, uneori poţi să-i ghiceşti prezenţa, să comunici cu el, să te identifici parţial cu el. Cred că lucrul acesta i se poate întâmpla oricui, într-o perioadă de linişte şi de echilibru, sau prin meditaţie, sau în fericirea pe care o dă contemplarea frumosului, sau în iubire, sau în generozitate. Mie mi s-a întâmplat aşa ceva. Simţi atunci vibraţia omenirii în perfect acord cu propria ta vibraţie şi îţi dai seama, fără să o poţi demonstra, dar cu toată certitudinea, că eşti de o mie de ori mai liber, mai puternic decât tine însuţi ca individ.

Din toate acestea, n-am tras nicio concluzie pentru ceilalţi. Credinţele şi convingerile mele mă privesc numai pe minte. Dar, în perioada de aşteptare şi, după câte îmi dau seama astăzi, de inactivitate tare a precedat plecarea noastră, am încercat prosteşte nu atât să creez o religie – mai degrabă dimpotrivă – cât să-mi ajut semenii în acest domeniu.

M-am gândit că ar fi folositor să ridicăm în locuri izolate şi deosebit de frumoase mici refugii unde n-ar fi oficiat niciun cult, dar în care cei care ar dori-o s-ar putea retrage o clipă, pentru reculegere şi contemplaţie.

Nu erau nici măcar chilii de sihastru, ci mai degrabă nişte locuri de popas unde călătorul să poată sta o oră, să-şi tragă sufletul şi apoi s-o pornească iar la drum. Am

construit trei asemenea refugii. Eu însumi. Din piatră. Erau micuţe, de patru metri pe trei, şi nu aveau decât două deschizături, o uşă joasă, cu vedere spre un peisaj deosebit, şi o ferestruică îngustă, prin care lumina se proiecta pe un perete gol şi arăta scurgerea orelor.

Speram ca cei cărora aceste locuri de popas le vor fi de folos să descopere ei înşişi la ce serveau refugiile mele. Când am fost întrebat care le era rostul, m-am mulţumit să zâmbesc. Eram destul de mândru de mine.

După o lună, trei familii se instalaseră în ele, cu găini şi cu purcei, şi începeau să desţelenească împrejurimile.

Am intervenit şi, ca să evit repetarea unor asemenea accidente, am rugat trei oameni bătrâni şi simpli în care aveam încredere, să-mi supravegheze refugiile, să le întreţină şi să nu lase să intre în ele decât pe cei cărora le erau destinate.

Asta a mers o vreme. Apoi Léné a venit să mă întrebe respectuos care-mi era jocul. Moşnegii mei naivi, pătrunşi poate de măreţia locurilor, avuseseră toţi trei o revelaţie şi introduceau un nou mod de a-l adora pe Kerito. Bineînţeles, ei erau singurii preoţi ai acestei religii născânde. Vestea aceasta mai întâi m-a supărat, apoi m-a făcut să râd. I-am izgonit pe bătrâni şi am reinstalat familiile. Religia mea murise.

Timpul trecea pe neobservate. Dacă n-ar fi fost vaporul, vieţile noastre ar fi fost un şir de zile care semănau între ele şi se scurgeau liniştit. Insula se guverna aproape singură. N-am cunoscut nici foametea, nici epidemiile. Îmbătrâneam fără să ne dăm seama. Numai uneori chipul vreunui prieten, văzut dintr-un unghi neaşteptat, într-o lumină crudă sau într-un moment în care omul nu se mai supraveghea, ne neliniştea, tot aşa cum ne surprindea apariţia, în toate colţurile insulei, a tinerilor pe care noi îi formaserăm, care nu erau noi înşine dar care aveau cunoştinţele noastre şi care îşi permiteau adesea să aibă idei personale. Da, timpul trecea.

Leguen a început să se stingă încet-încet, fără să putem interveni cu nimic. Muncea prea mult, bea prea mult. În ciuda vegetaţiei care acoperea totul, a ploilor care spălau pământul, a paraziţilor de tot soiul şi a animalelor care constituiau o calamitate în toată insula, se istovise încercând să facă un colţ de ţară asemănător aceluia unde se născuse şi pe care o purta în suflet.

Toată lumea îl iubea. Era modest şi bun. Cuvintele acestea se rostesc foarte des. Rareori sunt adevărate; în cazul lui, da. Cu băştinaşii, care îl adoptaseră, se certa adesea pe tema creşterii vitelor, a diverselor culturi. Dar vorbele lui nu jigneau pe nimeni niciodată. Voia numai să explice, să convingă.

— Oamenii ăştia nu ştiu, spunea el, ca şi cum ar fi constatat o infirmitate.

Fiul lui cel mare e un beţiv. Celălalt e un bun agricultor. Pierrette, fina mea, e medic. O cunoşti.

Peyrole dormea. Nevasta lui avea tulburări nervoase şi se frământa tot timpul pentru copiii ei. Nu am niciun drept să-i reproşez felul în care i-a crescut. Totuşi ea i-a nenorocit. Şi, ca să ajungă la acest rezultat, ca să triumfe asupra spontaneităţii, asupra purităţii insulei, a trebuit să facă o imensă risipă de inteligenţă, de tărie de caracter, care ar fi fost mult mai folositoare în altă parte…

Daniel, băiatul ei cel mare era un bleg. La douăzeci şi doi de ani nu ieşea din fustele maică-sii. Îi era frică de soare, nu ştia să înoate. La un moment dat s-a crezut pictor. După aceea a devenit un cartograf destul de bun. El a format echipa de la şcoala de geografie. Tot el a fabricat şi prima noastră tiparniţă, şi a gravat matriţele necesare la turnarea literelor. Dar, când a murit maică-sa, a începui să bea şi şi-a pierdut toată vlaga.

Claude, fratele lui mai mic, era altă fire. Semăna cu taică-su. Robust, sangvin, greoi dar încăpăţânat. Până la cincisprezece ani a stat cuminte. Apoi s-a căsătorit cu o fetişcană şi părinţii n-au mai avut nicio influenţă asupra lui.

Peyrole nu mi-a spus niciodată nimic, dar cred că nu era mulţumit de cele întâmplate. Soţia lui îşi crescuse copiii aşa cum erau crescuţi copiii de familie bună de la Rabastens. Nu-i putea reproşa lucrul acesta. Dar, în adâncul sufletului lui, probabil că-l găsea stupid. Claude s-a îmbarcat cu noi, când am pornit în prima călătorie. Fuseserăm obligaţi să nu-i spunem nimic de plecarea lui maică-sii. Când părinţii săi au venit să ni se alăture, cu ocazia celei de a doua călătorii, Claude i-a instalat, s-a ocupat de ei. Dar niciodată n-au mai locuit împreună. După aceea nu ştiu ce s-a mai întâmplat cu el.

Noi îmbătrâneam. Numai atât că, unul câte unul, copiii noştri încetau de a mai fi copii. Katherine, în mijlocul preocupărilor care o absorbeau, vedea lucrul acesta şi era îngrijorată. Ştia că tatăl tău nu va fi fericit. Ştii că într-adevăr n-a fost. Dintre cei patru copii albi din Raevavae, niciunul n-a făcut nimic de seamă. Katherine era preocupată şi de viitorul fiicei noastre.

Micuţa Anne era blondă, singura de pe insulă şi poate singura din lume. Era blândă. generoasă şi în acelaşi timp autoritară. Se credea fiica unui rege care ar fi avut puterea să vindece scrofulele. Cât a fost mică, alergase peste tot laolaltă cu indigenii. Când a devenit femeie, le-a păstrat acestora o prietenie condescendentă. Era singură, deosebită de toţi ceilalţi, aşa cum fusese şi maică-sa. Dar Katherine avusese în mine un sprijin pe care ea nu-l avea.

Odile Peyrole a făcut imposibilul pentru ca Anne să se căsătorească cu fiul ei Daniel. Dar ea n-a răspuns niciodată. O înţeleg. Ar fi fost cea mai mare prefăcătorie. O vreme a lucrat cu maică-sa la spital. Apoi Toutepo a început să predice şi astfel soarta i-a fost hotărâtă pentru totdeauna.

52

După ce mi-a dezvăluit nevinovăţia lui Tara, Toutepo nu şi-a schimbat felul de viaţă. Încă doi ani cel puţin a continuat să meargă la şcoală şi să se ocupe de caii mei.

Apoi, într-o bună zi, aproape fără să observăm, şi-a reluat libertatea şi nu l-am prea mai întâlnit. Vorbea puţin, nu dansa, nu se juca, nu se uita la fete. Lumea îl găsea plicticos. Nimeni nu-l lua în seamă. În afară de Katherine şi de Noemié, singura fiinţă care îi acorda putină atenţie era poate tatăl tău. Dar nu mi s-a făcut nicio mărturisire în legătură cu aceasta şi, în orice caz, pe atunci tatăl tău era prea exagerat, prea frământat pentru a întreţine relaţii cu un băiat ca Toutepo.

Toutepo era deci singur pe coasta muntelui Hiro. de unde ne-au venit totdeauna şi binele şi răul şi citea Biblia. Ţi-am spus că una dintre particularităţile sale era aceea că nu reţinea nimic înainte de a-l fi înţeles cu mintea lui. Nu este întru totul adevărat. Viaţa lui e cunoscută. În numeroase cazuri a intervenit, instinctiv, călăuzit de inima sa, cu energia pe care i-o cunoşti.

Dar persist să cred că nu m-am înşelat. În ciuda aparenţelor, Toutepo este o fiinţă rece, condusă de raţiune. Nu se înfierbântă cu adevărat decât atunci când ceea ce *vede* contrazice ceea ce *ştie.* Atunci este impresionat nu atâta de spectacolul suferinţei sau al răului cât de conştiinţa acută a scandalului pe care-l reprezintă acel rău,

acea suferinţă, dacă sunt opuse armonioasei simplităţi a spiritului lui. Tot citind Biblia, urmărind rândurile cu degetul, a găsit în ea reguli. Pentru a le ilustra a găsit eroi. Pornind de la aceasta a reconstruit o lume clară şi solidă, după chipul şi asemănarea lui.

Pentru el natura morală a lucrurilor este infinit mai adevărată decât natura lor fizică. Cu tot respectul pe care i-l port, m-am întrebat adesea, dacă nu cumva era, aşa cum credeau oamenii atunci, complet idiot.

Noemié este cea care i-a pus Biblia în mână şi tot ea i-a călăuzit ani de zile lecturile. Noroc că a fost aşa. Mă întreb ce s-ar fi întâmplat dacă Toutepo ar fi rămas la legea talionului. Ştii: „Viaţă pentru viaţă, ochi pentru ochi, dinte pentru dinte, mână pentru mână, picior pentru picior…”

Şi-a construit o lume simplă şi nobilă al căra schelet era alcătuit din poruncile divine. A contemplat-o, a învăţat-o pe dinafară, a digerat-o, a absorbit-o. Fără greutate, fiindcă e pur, i-a încercat soliditatea pe el însuşi şi pe urmă, într-o bună zi, a coborât spre noi.

În tăcere, a făcut înconjurul insulei, observând femeile şi bărbaţii destrăbălaţi, copiii leneşi şi mincinoşi, casele prost întreţinute, lucrările părăsite, dovezile slăbiciunii noastre expuse pretutindeni. A fost scandalizat. Şi a spus-o.

A fost ascultat, căci avea darul vorbirii şi era inspirat din Biblie. N-o spun în derâdere. Nu sunt sensibil din fire la asemenea lucruri, dar am fost emoţionat. Parcă îl văd şi astăzi. Era singur, în faţa unei mici mulţimi, pe o plajă mare, cenuşie. Nu avea nimic artificial. Înzestrat cu o frumuseţe naturală, gesturile şi vocea lui erau tot atât de frumoase. Nu ne puteam împiedica să nu-l iubim, într-atâta semăna cu ceea ce visasem toţi în copilărie să fim odată.

N-a cerut niciodată nimic pentru el însuşi. Léné, care s-a convins repede că era atât de mărunt încât aproape că nu era demn să-l slujească pe acest inspirat, i-a oferit biserica. Toutepo a acceptat. Şi viaţa şi-a schimbat încă o dată dimensiunile la Raevavae.

Asta s-a întâmplat, îmi aduc aminte perfect, la câteva luni după ce s-au întors tinerii care plecaseră să caute fier la Rapa. Furnalul în care topeam metalul consuma enorm de multe lemne. Timp de mai bine de un an, a trebuit să-l lăsăm să şomeze, fiindcă duceam lipsă de tăietori de lemne. Din cauza asta s-a întârziat terminarea vaporului.

Dar pe atunci lucrul acesta nu avea importanţă pentru nimeni. După ce toţi se înfierbântaseră la ideea vaporului, construcţia era uitată sau aproape uitată de toţi. De fapt, sub influenţa lui Toutepo, lumea materială, de carne şi sânge, de piatră, de pământ, de apă şi de iarbă, a fost pe punctul de a bascula pentru a dispărea în spatele universului rece şi pur al perfecţiunilor morale.

Toutepo este blând, modest şi inflexibil. Singur, nu reprezintă nimic; şi el ştie lucrul acesta. Dar îl poartă în el pe Dumnezeu. Este glasul Lui. De aceea este inflexibil. Îl cunoşti: nu e un profet cu glas tunător. Stă, priveşte şi tace. Nimic nu-i scapă. Aude tot: spovedaniile şi minciunile. Le priveşte deopotrivă şi nu judecă decât faptele. În faţa faptelor este de piatră. Le cântăreşte la adevărata lor valoare şi spune ce indică balanţa lui. Nu se află pe lume pentru a judeca ci pentru a spune. Propria lui persoană nu contează. Consecinţele nu au nicio importanţă. Nici pentru el, nici pentru ceilalţi.

Nimic nu-l atinge. Nimic nu l-ar face să cedeze. Nu ştiu cine este el cu adevărat. Instalat în biserică, a luat în grija lui întreaga insulă şi a răscolit-o profund. Deodată Toutepo a devenit totul pentru Raevavae: pâinea şi apa, muzica şi dansul. N-a constrâns pe nimeni. Dar forţa lui era atunci imensă, iar logica impecabilă. Viaţa, explicată de el, este atât de simplă. Totul are o cauză, totul are un scop. E de ajuns ca omul să fie drept şi să aibă încredere, ca să ajungă, dacă nu la fericire, măcar la împăcare. Cum să nu fii tentat?

Insula a fost pe punctul de a deveni o imensă mănăstire în care pentru nimeni n-ar mai fi contat nimic altceva decât

să-L slujească pe Domnul. Eu însumi eram fascinat, gata să devin părintele econom al acestei noi teocraţii.

Apoi timpul a trecut. Coca vaporului nostru, întinsă pe nisip, a început din nou să atragă privirile. Muncitori tot mai numeroşi s-au întors la ea spunând mai întâi cu glas tare, că-n felul acesta îşi îndeplineau datoria, apoi pentru a savura gustul libertăţii regăsite. Toutepo şi-a dat desigur seama de schimbare, dar n-a îndrăznit sau n-a vrut să arunce anatema. E într-adevăr foarte cinstit. Mănăstirile sunt folositoare, dar nu sunt făcute ca să cuprindă un popor întreg. Când vaporul a început să plutească, am oftat toţi uşuraţi. Nebunia noastră trecuse.

Dar lăsase urme. Oamenii din Raevavae nu deveniseră nişte sfinţi, dar de acum încolo ştiau ce este un sfânt. Din prea multă înţelepciune descoperiseră păcatul şi delăsarea lor le explicase provenienţa. Nu mai erau pur şi simplu acele animale frumoase, niciodată obosite, pe care odinioară le conducea numai instinctul. De acum încolo erau gata să recucerească lumea.

L-am protejat pe Toutepo în momentul refluxului. L-am adus din nou la rampă când oamenii nu voiau să-l mai vadă. L-am ajutat să strângă în jurul lui fiinţele încrezătoare, care-l iubeau cu adevărat. În toate împrejurările i-am arătat respectul pe care-l aveam pentru el. Ştiam că de aici înainte nu va mai câştiga niciodată definitiv. Dar nu puteam nici să neg că era folositor. Mi-a lăsat toată libertatea de acţiune, fără să-şi facă iluzii, dar şi fără să manifeste vreun regret. Şi eu îi eram folositor şi îl slujeam în felul meu. Nici tras pe sfoară, nici ostatic, a profitat de ajutorul meu fără să-mi fie recunoscător. Deseori a fost dur faţă de mine. Astăzi vârsta ne apropie. Dar Toutepo nu apreciază calea pe care mi-am ales-o şi mă dispreţuieşte fiindcă m-am zbătut atât de mult pentru un rezultat atât de neînsemnat.

La douăzeci şi patru martie, din anul douăzeci şi unu, ne-am îmbarcat. Eram cincizeci la număr, aşa cum fusese

prevăzut, iar eu eram cel mai în vârstă decât toţi.

Aveam încredere în vaporul nostru. Ca să-l încercăm, dar şi ca să adunăm combustibil, făcuserăm mai întâi, fără încărcătură, o călătorie de probă până la Rapa. Buncărele erau pline, aveam cărbune şi provizii pentru o traversare de lungă durată. Şi nu credeam că, după atâta vreme, sechelele catastrofei ar mai fi putut să constituie vreun pericol pentru noi.

Totuşi, când am pus încet motorul în mişcare ca să ieşim singuri din lagună şi când am întors capul spre insula noastră, spre minusculul port de la Raïrua şi spre colinele împânzite de întregul nostru popor care cânta şi plângea, fluturând flori, atunci, da, am blestemat o clipă victoria care ne dădea acest vapor.

53

Am fost gata-gata să întrerup brusc povestirea după prezentarea acestei scene vechi de o jumătate de veac, pe care o uitasem şi care, dezgropată din memorie pentru tine, m-a făcut să visez atâta.

Noi eram tineri, iar lumea era nouă, o! cât de nouă! Da, am fost gata-gata să mă opresc, fără să-mi iau rămas bun. Nu mai am nimic important de spus. Mulţi bătrâni sunt vorbăreţi. Tot învârtesc şi răsucesc cuvintele, ideile, imaginile, aşa cum pipăie copiii obiectele. Nu vreau să fiu ca bătrânii aceia. Ceea ce a urmat nu mai e interesant. Cunoşti relatarea oficială, iar din câte ţi-am spus eu poţi deduce tot ce a fost trecut cu vederea. Oamenii sunt în acelaşi timp ei înşişi şi contrariul lor. Nimic nu este clar pentru multă vreme. Ştii prea bine asta, De ce să-ţi mai repet?

Nu-ţi voi povesti nici călătoria noastră. În primul rând, pentru că am scris eu însumi relatarea pe care o cunoşti şi faţă de care nu prea aş mai avea ce să adaug. Să-ţi spun cât am fost de singuri şi de înspăimântaţi pe oceanul acela pustiu, sub cerul acela gol, să-ţi descriu emoţia pe care am simţit-o când am descoperit, în fundul acelei bănci devastate din Sydney-ul în ruină, fraza devenită de atunci celebră, datorată fără îndoială vreunui puritan muribund pe care disperarea îl făcea poet: *În această zi de paisprezece iulie, o, Doamne, oamenii au pierdut prin nebunia lor*

trufaşă lumea pe care le-o încredinţaseşi..., să-ţi mărturisesc că am plâns, mai întâi de bucurie, după aceea de milă, când am dat, în Borneo, de prima colonie de supravieţuitori şi când am văzut până unde îi împingea o sălbăticie brusc reapărută? La ce bun? Nu sunt decât nişte impresii de călătorie. Şi apoi, vezi tu, toate astea nu au nicio importanţă. Când am sosit la Raevavae, eram umbra unui om, care nimerise într-un paradis aparent. Insula şi cu mine am învăţat împreună să trăim, ne-am modelat unul pe celălalt, ne-am născut amândoi pentru a doua oară. De comun acord, din prietenie, ajutându-ne reciproc, am încetat şi ea şi eu de a mai exista. Am trecut printr-un proces de devenire. Da, la Raevavae fiecare dintre noi a depus străduinţă, după mijloacele pe care le avea, depinzând de împrejurări; am făcut-o fără trufie, dar pe deplin conştienţi.

Am muncit multă vreme, în tăcere, fără să fim siguri de noi, fără să ştim unde ne duceam, fără să ştim măcar dacă mergeam undeva.

Şi apoi ne-am întărit, am căpătat siguranţă. Atunci, ca să fim siguri că nu ne înşelăm, ca să avem o dovadă a noii noastre stări, am hotărât să construim o capodoperă. Un lucru care ne-ar angaja toate puterile, toată inteligenţa, dar şi tot caracterul nostru, şi toată perseverenţa. Am cărat lemnele, sute de tone, numai cu braţele. Numai cu ciocanul, am laminat zeci şi zeci de foi de tablă, şi fiecare lovitură era a suta milioana parte din ceea ce trebuia să facem. De două ori cazane au explodat şi mai mulţi dintre noi au murit, victime ale neştiinţei noastre. Elicea pe care am făcut-o, am turnat-o în nisip şi am şlefuit-o cu mâna, iar când am pus-o în funcţiune pentru prima oară, a smuls arborele şi cuzineţii. Am depus o muncă mai presus de puterile noastre. Am muncit ca nişte nebuni. Dar toţi împreună şi numai din voinţa noastră. Şi capodopera a reuşit. Era sfârşitul uceniciei noastre. Întâmplător, sau în chip fatal, era şi sfârşitul vieţii noastre la Raevavae. Insula

asta a – fost lumea noastră şi în acelaşi timp întregul nostru univers. Ea ne-a dat viaţă. Ne-a învăţat. Când am fost gata, ne-a împins spre mare şi ne-a spus:

— Nu mai aveţi nevoie de mine.

Era adevărat. Trebuia să plecăm. Dar, după aceea, n-am mai făcut altceva decât să aplicăm lecţiile pe care ni le dăduse ea.

Ştiu că te şochez. Pentru tine, lumea începe odată cu tine, odată cu federaţia celor o Sută de oraşe, cu orânduirea noastră, cu codurile noastre, cu lumea deschisă pe care începem s-o recucerim. Fără îndoială că ai dreptate. Eu voi muri mâine. Iar tu mâine te vei decide să trăieşti. Vei avea şi tu problemele tale, cum le-am avut şi eu pe ale mele. Poate că prin mine vei afla ce-i datorăm toţi insulei Raevavae. Dar n-o să simţi niciodată acest lucru aşa cum îl simt eu. Lumea asta este încă oarecum lumea mea. Lumea ta trebuie să se nască.

Gândeşte-te totuşi: totul a ieşit din acest punct negru de pe hartă.

Din cauza fidjienilor suntem un singur popor, gata să-i primească pe toţi, dar în care cei care intră trebuie să se lase asimilaţi.

Pentru că a doua zi după *tsunami* eram şapte sute unsprezece pentru că am trăit în bună înţelegere, fiecare dintre oraşele noastre are acelaşi număr de locuitori şi aceştia trebuie să emigreze dacă cifra a fost depăşită. Pentru că la Raevavae am trăit totdeauna hrănindu-ne cu peştii lagunei, cu fructele naturii şi cu animalele sălbatice, pentru că acolo am învăţat să construim case din frunze, să ne îmbrăcăm în tapa şi să avem drept veselă numai vase de lut, la fel de uşor de făcut ca şi de sfărâmat, noi nu cunoaştem luxul, casa de economii, efortul inutil.

Pentru că la Raevavae fiecare era liber, noi nu cunoşteam banii, salariile, nevoile.

Suntem o sută de oraşe, desigur, dar, ca şi cum n-am fi decât unul, noi nu cunoaştem războiul. Rarele conflicte care

se nasc între oraşele noastre sunt judecate de marea adunare, care se întruneşte o dată la trei ani: atât e de ajuns. Verdictele sunt înţelepte, fără îndoială, dar faptul că locuitorii ambelor comunităţi care depun plângere trebuie să se tundă toţi înainte de a pleda e suficient pentru a suprima multe certuri, crede-mă.

Fiecare dintre oraşele noastre, prezidat de două consilii, consiliul bătrânilor şi consiliul tinerilor, trăieşte bine, fără drame. Şi dacă consiliile noastre n-au decât o singură putere: puterea de a împărţi dreptatea, dar nu şi pe aceea de a executa pedeapsa, lăsată în seama aceluia care câştigă. lucrul acesta se explică prin faptul că, dacă aş fi fost călău, după ce fusesem judecător, nu l-aş fi executat pe Tara.

Ne place educaţia până într-atât încât nu-i lăsăm să voteze pe cei care nu au făcut în şcoală cei trei ani de bază şi apoi cei trei ani la alegere, dar permitem fiecăruia să hotărască liber în ce moment al vieţii va fi elev, iar anii la alegere fac posibile studii foarte variate, de la negoţul de coşuri împletite, la dans şi la matematici, şi toate astea pentru că la Raevavae am văzut că şcoala trebuie să predea numai elementele de bază şi să dezvolte încrederea.

În sfârşit, dacă avem într-un asemenea grad cultul cadoului, dacă meşteşugarilor noştri, pescarilor, agricultorilor noştri le place atât de mult să dăruiască, dacă aceşti non-fabricanţi care sunt poeţii, cântăreţii, artiştii, sportivii, savanţii caută într-o asemenea măsură să-şi pună talentul sau ştiinţa în slujba celorlalţi, asta nu se datorează oare în primul rând faptului că la Raevavae cadoul îl onora pe cel care-l făcea?

Asta-i: Raevavae este oul. Cine l-a descris, cine l-a urmărit până la maturitate ştie aproape tot despre pui.

Oul acesta, am încercat să-l sparg pentru tine, apoi să-l reconstitui, mai puţin frumos, mai puţin neted, oarecum baroc, oarecum ciudat, dar şi, într-un anume fel, mai

simplu, mai uşor de descifrat. Iată-l. Ia-l. Îţi aparţine.

Şi, fiindcă acum se află în mâinile tale, voi putea şi eu, de acum încolo liniştit, să încep să mă odihnesc.

CUPRINS